
MS 1535 - MS 1575
Bizimkiler
İki İmparatorluk
Bizimkiler - İki İmparatorluk
17.Kitap
Evin Esmen Kısakürek
Arda Kısakürek
Anadolu Merkezli Dünya Tarihi

BİZİMKİLER

Anadolu Merkezli Dünya Tarihi

17. KİTAP

1535 - 1575

İki İmparatorluk

Yazarlar

Evin Esmen Kısakürek

Arda Kısakürek

Bizimkiler adlı kitapların tümü aşağıdaki sitelerde mevcuttur:
http://www.dunya-tarihi.com/
http://sites.google.com/site/ekitapdunyatarihi/
http:/sites.google.com/site/ekitdunyatarihidevam2/

BİZİMKİLER 2
17. KİTAP 2
Altın Kral 6
Wang-Yang- Ming 7
İnka Uygarlığı 10
Osmanlının Güney İtalya'da Gözü Var 12
Cezayir Yeniçerileri 13
Aziz Thomas More 15
Osmanlı İmparatorluğunda Müslüman olmayanlar 16
Osmanlıda Sünni Baskı 18
Osmanlılarda İçe kapanma 20
İstanbul Patrikliği 22
Fransızlarla Kapitülasyon, 1536 24
Pargalı Damat İbrahim Paşa 26
Taht için Baş Verme, 1536 27
Calvin 29
Venedik Osmanlı Bozuşması, 1537 31
Basra Osmanlıların, 1538 33
Gucerat Seferi 35
Preveze Deniz Savaşı, 1538 37
Altın Japonya'ya, Gümüş Çin'e, 1539 38
Her şey sallanıyor, 1539 40
Calvin Genevre'de, 1540 41
Cizvitler, 1540 43
Macaristan Osmanlı Eyaleti, 1541 45
İmparatorluk Tacı Denize Atılıyor, 1541, 1542 46
Habeşistan'da Osmanlı Portekiz Mücadelesi, 1541, 1542 49
Hıristiyan olmak bile çare değil, 1542 50
Roma Engizisyon Mahkemesi 52
Portekizler Japonya'da, 1542 54
Kopernik, 1543 55
Resmigeçit, 1543 56
Osmanlı Donanması Nice'de, 1543, 1544 58
Batı Avrupa'da savaşlar, 1544 60
Amerikan Gümüş Madenleri, 1545 61
Barbaros Hayreddin Paşanın Ölümü, 1546 64
İngiltere Kralı VIII. Henry'nin Kraliçeleri 66
Fransa Kralı, 1547 68
Kaç Roma İmparatorluğu? 1547 71
İlk Hıristiyan Samuray, 1547 73
Almanya Karışık, 1548 75
İngiltere'de isyanlar, 1549 77
Çin'de Amida Buda 79
Çay Serenomisi, 1549, 1550 80
Ebusuud Efendi 82
Fas'ta gelişmeler, 1550 84
Osmanlı İmparatorluğunda Kredi Mekanizmaları 88
Yeniçeriler ve genel olarak Kapıkulu Askerleri 89
Brezilya Zencileri, 1551 92
Devleti Ahlaklı Yönetmek 93

Batı Avrupa'da Mutlak Monarşiler 95
Hıristiyanlık Japonya'da, 1551 98
Trablusgarp Osmanlıların, 1551 100
Kazan Rusların, 1552 103
Tahta çıkma olasılıkları ve Kraliçe Mary, 1552, 1553 105
Portekiz Sömürge İmparatorluğu 107
Evlat Katli, 1553 109
Katolik Mary, 1554 111
Osmanlı İran Mücadelesine Devam, 1554 112
Harem Topkapı'ya Taşınıyor, 1555 114
V. Karl'ın planları suya düşüyor, 1555 116
Ekber Han, 1556 118
Fuzuli 121
V. Karl İmparatorluktan çekiliyor, 1557 123
Rus Vahşeti, 1558 125
Hürrem Sultan 127
Kuzey Afrika Osmanlı Yönetiminde, 1559 129
Avrupa'nın hakimi İspanya, 1559 131
Anadolu köyünde toplumsal ilişkiler 133
I. Elizabeth, 1559 135
Saint Basil Katedrali, 1561 140
Ekber Şahın yumruğu iktidardır, 1562 142
İngiltere Kilisesi şekilleniyor, 1563 145
Kanal Projesi, 1563 147
Calvinciler, 1564 149
İskoçya Kraliçesi Mary, I. Elizabeth'e rakip, 1564 150
Sokullu Mehmet Paşa Sadrazam, 1565 153
Obriçnik, 1565 155
Kanuni Sultan Süleyman'ın son Seferi, 1566 156
İmparatorluk 158
Michelangelo 160
Rönesans'ın Etkisi 164
Çin'de din kargaşası 166
Sultan Süleyman'ın ölümü, 1566 168
II. Selim, 1566 172
Avrupa'da Osmanlı ilerlemesine yerli halk direnmedi 175
Mağrip İspanya'nın Belası, 1566 176
Osmanlı Alman Anlaşması Yürüyecek mi? 1567 177
Japonya'da Mücadeleler, 1568 179
Astrahan seferi, 1569 181
Hatırlatma 182
Yemen Sorunu, 1569 183
Selimiye Camii, 1569 186
İspanya'da Endülüs İsyanı, 1569 189
Yasef Nassi 192
Yahudi Devleti Kurma Çalışmaları 196
Kıbrıs'ın Fethi kararında Yasef Nassi'nin etkisi 198
Kıbrıs Osmanlıların, 1570, 1571 200
İnebahtı, 1571 203
Osmanlıya Karşı İspanya 206

Benvenuto Cellini 208
Barok 211
Filipinler İspanyolların, 1571 212
Aziz Barthelemy Katliamı, 1572 214
İnka'nın direnci bitiyor 217
Toprak mülkiyeti beyaz bireylere geçiyor, 1573 219
Osmanlı Tahtında III. Murat, 1574 221
17. Kitap, Faydalanılan eser ve kaynaklar 223

Altın Kral

Portekiz nüfuz bölgeleri

Portekizlerin Hindistan ticareti Portekizliler açısından iyi gidiyordu ama sorunlar da yok değildi. En büyük zorluklardan biri Hindistan'dan baharat alımındaydı. Hindular Avrupa mallarına rağbet etmiyorlardı. Hükümdarlar ve mal satanlar altın istiyorlardı.

Hindistanın kendisi değerli maden üretmiyordu. Ama para ekonomisi, Avrupa'yı, Kuzey Afrika'yı, Osmanlı İmparatorluğunu ve İran'ı kapladığı gibi Hindistan'ı da uzun süre önce içine çekmişti. Şimdi Hindistan Baharat karşılığı, Avrupa'nın değerli madenlerini emiyordu. Bu süreçte, Avrupa'dan Doğuya, doğru her yıl, 1750 Kg altın veya 20.500 Kg gümüş gidiyordu. Aynı şekilde Osmanlının yani Anadolu ve Mısır'ın altın ve gümüşleri de Hindistan'a akıyordu.

Portekiz altın sıkıntısı çekmiyordu. O Gine altınlarını kullanıyordu. Portekiz kralına " altın kral " denmesi boşuna değildi. Portekiz bu altın ile bütün ihtiyaçlarını temine çalışıyordu ki buna ne olsa dayanmazdı.

Sonuçta Portekiz krallığı, Hindistan'a daha az değerli maden yollamaya karar verdi. Onun yerine öteki madenlerden yollayacaktı. Ayrıca Portekiz, bu asrın başından başlayarak, Hindistan ticaretinde, poliçe ve bonoya da yer verdi. Böylece Portekiz'den değerli maden sağalması önlenmiş oluyordu. Ancak ticaret rekabeti içinde yine Portekizlilerin aracılığı ile Doğuya altın ve gümüş akışı azalsa da devam etti. Müslümanların elinden alınmış olan Doğu Afrika altını uzak doğuya kadar gitti.

Wang-Yang- Ming

Wang-Yang-Ming

Wang-Yang-Ming 1472 yılında, Çe-Kiang'da, Ning-Po yakınlarında doğdu. Babası iç işleri bakanlığı yapmıştı. Wang-Yang-Ming bütün sınavları vererek görevli oldu. Ancak aklı felsefedeydi. Dünyadan elini eteğini çekerek bir mağaraya gitti. Bir süre sonra Taocu ve Budist keşişlerin herkesten uzak yaşamalarının, sosyal görevlerle uyuşmadığı için, insana yakışmadığı fikrine geldi.

1502 ile 1504 yılları arasında Konfüçyuscülüğe döndü ve Pekin'de Savaş Mahkemesi dairesine müdür oldu. Konfüçyuscülük, Ming imparatorluğunda sınavlarla dayatılan resmi öğretiydi. Kullanılan yorum da Song döneminde Çu Hi (Chu-Hsi, Çu-Hi) tarafından yapılan yorumdu (1130 – 1200).

Hatırlanacağı gibi, Çu-Hi'ye göre güçlü varlık Wu-Ki'den Tai-Ki doğmuştu. Tai-Ki erdemli ve bilge bir varlıktı. Bilgelerin bilgeliği, ermişlerin erdemi onun bilgelik ve erdemine bir katılıştı. Tai-Ki'nin aslında tanrı olarak belli bir kişiliği yoktu. O maddeye varlık kazandıran bir ilkeydi.

Tai-Ki maddeyi, doğanın kanunu olan Li aracılığı ile yönetiyordu. Li bir madde olan K'yı uyandırır. O hava halinde bir gazdır. Daha doğrusu, yoğunluğu iyice azalmış bir soluktur. K uyanınca Yin ve Yang yani çekilme ve yayılma ile nesneler yaratılmıştır.

Merkezde hareketsiz duran dünya vardır. Sonra gök, yıldızlar, insanlar vs gelir. Kozmos gelişir. Sonra kozmos olgunluğa eriştikten sonra, gerilemeye başlar. Bu gerileme Kaos ile biter. Kaos K'ların toplamıdır. Kaos çözülür ve ortaya K'lar çıkar. K ile Li beraberce,

birbirinden ayrılmadan Tai-Ki'ye dönerler. O da Wu-Ki'ye döner. Böylece her şey yeniden başlar. Ve bu döngünün veya gidip, gelmenin sonu yoktur.

İnsanın iki ruhu vardır. Biri ölümle birlikte toprağa düşer, bu duygusal olandır. Ama öbürü, akıllı olan göğün maddesi içinde erir. Kişisel ölümsüzlük diye bir şey yoktur. Bilge olan da tamamen ölür. O bu dünyada mutluluğu ahlak kurallarına uyarak bulmuştur. Bunun içinde, bilginin geliştirilmesi, düşüncelerin samimi olması, temiz bir yürek ve düzenli bir beden gerekir. Evren ahenk halindedir. İnsan ahenk halindedir. Toplum da öyledir.

Evrenler birbirini kapsayarak gider. Küçük evren, daha büyük evrenin suretidir. İnsan kendini geliştirirse, bu aileyi, o devleti, o da tüm evreni geliştirir. Bu da her evrende iyi yönetim demektir. Buradan mevsimlerin düzeni, bol hasat ve olumlu gelişmeler çıkar.

Evrendeki varlıkları inceden inceye araştırarak bilgilenmek gerekir. Eksiksiz bilgiye varıldıkça, varlıklar hakkındaki düşünceler de içtenlik kazanır. Eksiksiz bilgiye varmanın yolu yetkili şahısların yazdıklarını ve onlar hakkındaki yorumları okumaktır. Ahlak'a da böyle bilgiden geçerek varılır. Çünkü ahlaki gerçek insanın dışındadır. Gerçekler önce soyut olarak tanımalı, sonra onları uygulamaya geçilmelidir.

Çu-Hi görüldüğü gibi okumuşlara hitap ediyordu. Eksiksiz bilgiye varabilmek için eskilerin kitaplarına eğilmek gerekiyordu. Bu bir hareketsizlik, durağanlık yaratıyordu. Ahlaki yeterliliğe varmak için eksiksiz bilgiye varmak gerekiyordu ki bu da imkansızdı. Bu sebeplerle okumuşlar Çu-Hi'nin yorumu ile ilgilenmediler. Hatta onu uygulamaya çalışanlarla alay ettiler. Okumuşlar kibirli, dokunulmazdılar.

1506 yılında Wang-Yang-Ming bir mektup yazarak Çin imparatorunu bu konuda uyardı. Bu mektuptan rahatsız olan gözde hadım Lieu-K (Lie Tsing), ona 40 sopa attırıp, bir yıl hapse mahkum etti. Sonra onu posta menzil şefi yapıp, pek uygar olmayan Miosların yanına yolladı.

Wang orada kendi evini kendi yaptı. Kendi tarlasını kendi ekti. Bu meditasyon döneminde öğretisinin ilkesini buldu. Daha sonra hadım Lieu-K idam edilince Wang-Yang-Ming geri çağrılarak eski görevine döndü.

1519 yılında Kiang-Si'de bir prensin ayaklanmasını bastırdı. Ancak iftira, horlama ve hakarete uğrayıp, hayatı yaşanmaz hale geldi. İşte bu baskı altında öğretisinin asıl özünü buldu. Bu " Bir Ahlaki Sezgi " (Liang-çe) idi.

Wang-Yang-Ming 9 Ocak 1529 yılında öldü.

Hiçbir kitap yazmamıştı. Mektupları vardı öğretisini sözlü sohbetlerde anlatmıştı. 1518 yılından başlayarak mektupları yayınlanmaya başlandı.

Wang-Yang-Ming'in öğretisi, doğrudan eylemlerinden doğmuştu. Ahlaka Çu Hi'den farklı yaklaşıyordu. Wang için her şey kişisel sezgiden çıkıyordu. Kural insanın kalbinde kendiliğinden vardı. İnsanın içindeydi. Dış varlıklardan bağımsızdı.

Ahlaki gerçeğe akıl yoluyla varılamazdı. O sadece sezilirdi. Bu tanıtılabilecek bir şey değildi, sadece algılanan bir şeydi. Bu sezgi herkeste vardı. Doğruyla yanlışın, iyiyle kötünün fark edilmesi doğuştan herkeste mevcuttu. Bu duygu öyle kendiliğinden vardır. Üzerinde düşünülerek veya öğretilerek oluşmuyordu. Sezgi, insanın doğasından geldiği için direkti ve

yanılmazdı. Herkeste vardı. Bulanık bile olsa hırsızda ve katilde de vardı. Dışarıdan gelmiş hiçbir bilgi onun yerini tutamazdı.

Ahlaki sezgi, bencil duygular ve gurur kalktıkça, daha açığa çıkıyordu. İnsanın kendi içine eğilmesi gerekirdi. Kendi içine girdikçe, ahlaki sezgisi artacaktı.

İyiliği uygulamak için ise güçlü bir niyet gerekiyordu. Çu Hi'nin dediği gibi " varlıklara erişmek " onları dikkatle incelemekle, eskilerin kitaplarını dikkatlice incelemekle olmazdı. Eskilerin kitaplarındaki gerçekleri kendinde bulunması gerekirdi. Vicdan muhasebesi ve manevi mücadele sürekli olmalıydı. Kişi durmadan bencilliği, açgözlülüğü, tutkuyu kendinde arayıp bulmalı ve bulunca da kökünden söküp atmalıydı.

Kişinin kendi ile ilgili çabası, günlük yaşam içinde de yapılabilinirdi. Çünkü her uğraş, ahlaki sezgiyi gerçekleştirmekte bir malzemeydi. Köşeye çekilmek gerekmezdi. Sadece kitabi bilgileri biriktirmek yetmezdi. Başkaları ne der kaygısı anlamsız bir kaygıydı.

Wang-Yang-Ming eskiye saplanıp kalmaktan toplumu kurtarıyordu. Yeterli olmak herkesin yapabileceği bir şeydi. Parayla, eğitimle ilgisi yoktu. Çu Hi, ahlakı bilgiye ve onu da eskilere bağlayarak, Çin toplumunu dondurmuştu. Wang-Yang-Ming ise herkese sınırsız bir ilerleme kaynağı yaratarak, bireyleri hürleştiriyordu.

Wang-Yang-Ming'in yığınla seçkin çömezi oldu. Bunlar büyük ustalar olarak bir okul kurup, öğretiyi işlediler.

Çin'de jendri çıkarlarına aykırı bulduğu için Wang Yang-Ming felsefesini benimsemedi. Buna karşın bu elsefenin Japonya'da çok taraftarı oldu. Japonya devlet sistemi Wang Yang-ming düşüncesine uyuyordu. Japonya'da gelişmiş diktatörlükle yönetilen bir devlet vardı.

İnka Uygarlığı

İnka Mumyası

İspanyollar geldiğinde İnka İmparatorluğu daha henüz kurulmuş, genç bir imparatorluktu. Hatırlanacağı gibi daha önce İnkalar Cuzco kentinde yaşıyorlardı.

İnkaların çok tanrılı bir dinleri vardı. Panteonları yaratıcı bir tanrı ve onun yarattığı diğer tanrılardan oluşuyordu. İnka yaratıcı tanrısı adsız, başlangıçsız, sonsuz, tüm varlıkların yaratıcısı, mutlak efendi, göklerde yaşayan, zaman zaman yeryüzüne inen, tek tanrılı dinlerin tanrısına benzer bir tanrıydı. İnkalar tanrılarını insan biçiminde gösterirlerdi. İnkalar Tanrıyı evrenden ayrı bir kişi olarak görüyorlardı. Din de onların gözünde İnsan ile Tanrı arasında olan kişisel bir olaydı.

Tanrı panteonu içinde toprak ana ve deniz ana konumunda bulunan tanrıçalar da vardı. Bu tanrılardan bir kısmı: Yaratıcı tanrı Viracocha, Güneş tanrısı İnti, Ay tanrıçası Mama Quilla, Atmosfer tanrısı İlyapa idi.

İnkalar altının güneşten gelen bir çeşit şekerleme olduğunu düşünürlerdi. Altın ancak çeşitli kutular, mücevherler gibi törensel eşyalar ya da süslü mezar taşları veya tapınaklar yapmak amacıyla kullanıldığında bir değere sahipti. İnka altınlarının neredeyse tamamına yakını, İmparatorluk Pizarro tarafından ele geçirildiğinde, alındı ve eritildi.

Dini kutlamaların büyük bir çoğunluğu tarımdaki ekim ve hasat gibi dönemlerle veya hastalıkların iyileştirilmesi ile ilişkiliydi. İnkalar başta Güneş tanrısı İnti olmak üzere tanrılara hayvan hatta insan kurban ederlerdi. İnkaların Capacocha dedikleri bu kutsal törenler depremler, savaşlar ya da imparator ölümleri gibi büyük toplumsal olaylardan sonra yapılırdı.

Dini törenleri yöneten rahiplerin yanında Hıristiyanlıktaki rahibelere benzeyen mamacunalar bulunmaktaydı. Mamacunalar manastırlarda yaşarlardı. İplik eğirmeyi, dokuma yapmayı, kraliyet kıyafetleri dikmeyi ve kutsal ekmek pişirmeyi öğrenirlerdi.

İnka ahlakı yüksek bir ahlaktı. Cennete gitmek için bu dünyada erdemli bir yaşam sürmek gerekiyordu. Cennet de güneş ile birlikte yaşanılıyordu. İnkalar günahlarını Tanrının ağırına gitmesin diye itiraf ederlerdi. Önemli günahlar şunlardı: Cinayet, hırsızlık, zina, baştan çıkarma, imparatora itaatsizlik, tapınmaları savsaklama.

Bütün ahlak kurallarına rağmen İnkalarda da din uğruna yüzlerce çocuğun kurban edilmesi sürüyordu. Ama bu Aztekler gibi her zaman değildi. Sadece İmparator tahta çıktığında, hastalandığında, kıtlıkta, savaşta yenilince, veba gibi salgın hastalıkları durdurmak için uygulanıyordu.

İnka mimarisindeki en baskın biçim basit ancak zarif ve mükemmel bir şekilde kullanılmış olan " ikizkenar yamuk " şeklidir. İkizkenar yamuk biçimindeki kapılar, pencereler ve duvarlardaki nişler her tipteki İnka yapısında görülmektedir. Kullanışlılığın etkilenmediği her yerde bu yamuklardan mümkün olduğunca bol bir şekilde kullanmışlardır.

İnka mimarisi kullanılışlı olmayı daima ön plana çıkarmıştır. İnka inşaatçılarının kullanışlılığı geri plana attıkları tek yer akan suyla girdikleri mimari ilişki olmuştur. Suyun, ağızlarından şırıltıyla ve köpürerek döküldüğü oluklar, bazen oyma süslerle bezenmiş taşlar ile süslenmiş bazen de hiç gerekli olmadığı halde komplike taş kanallar ile bir sonraki çeşmeye ya da banyolara bağlanmışlardır. Bazen de bir çeşmeden bir diğer çeşmeye gereksiz ancak hoş ve güzel bir dekorasyon verilmek amacıyla şelaleler ve süslemeler yapılmıştır.

Osmanlının Güney İtalya'da Gözü Var

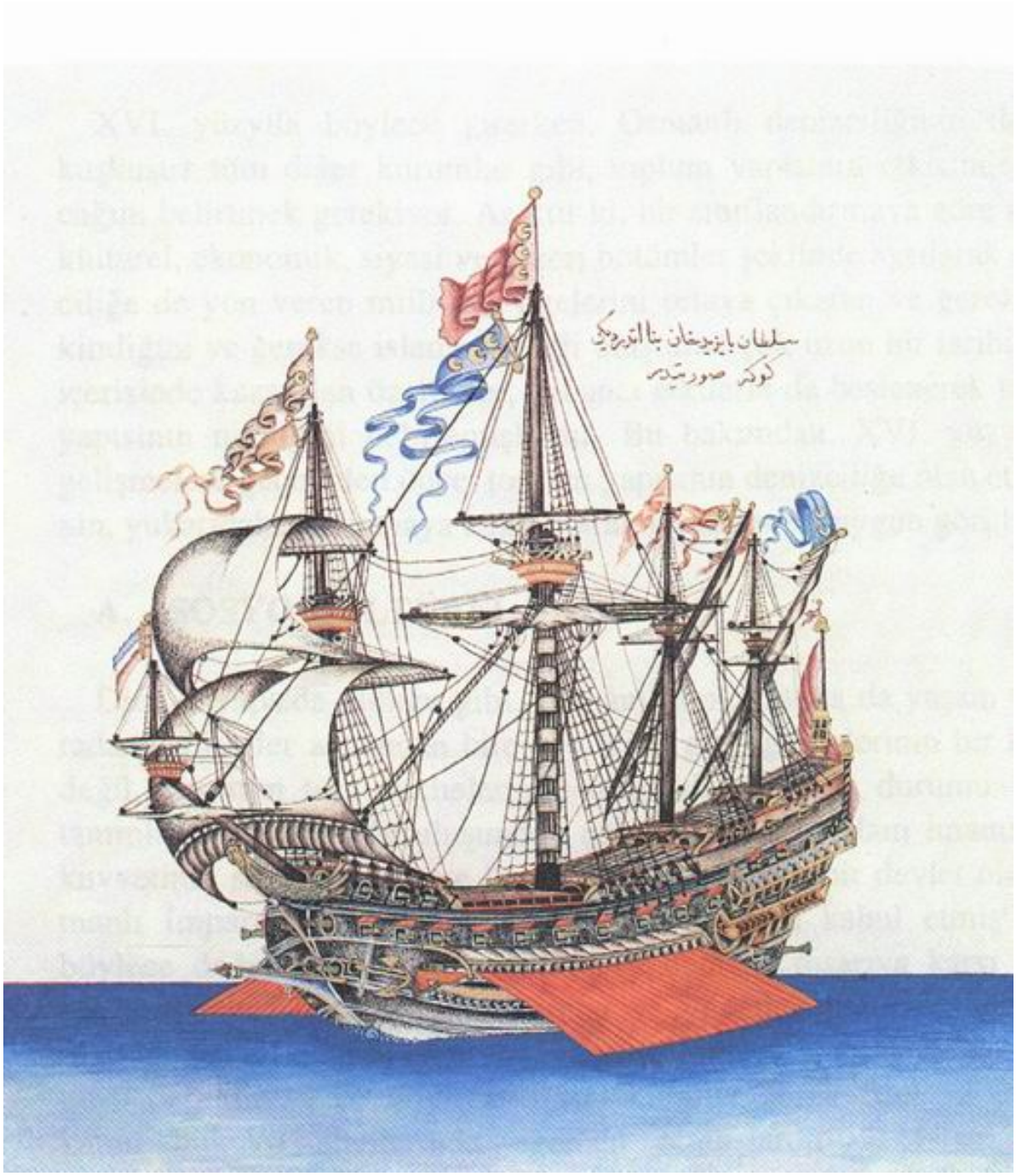
Milano

Fransız işgalinden sonra bir süre Sforza ailesine bırakılan Milano 1535'te doğrudan İspanya tahtına bağlandı. Madrid'de bulunan İtalya Konseyi'nin yanı sıra bir valiye ve danışma kurullarına dayanan İspanyol yönetimi altında Milano'nun ekonomisi sürekli geriledi. Savaşlar nedeniyle konan ağır vergiler bu süreci daha da hızlandırdı. Yönetimde ve toplumsal yaşamda başlangıçta kiliseye geniş yetkiler verilmesine karşın, sonraları kilisenin bu konumunu zayıflatma yolunda adımlar atıldı. İspanyol yönetimi Lombardiya'da güçlü bir toplumsal dayanak oluşturamadığından, ileride Milano'nun Avusturya Habsburglarının yönetimine geçişi hiçbir sarsıntı yaratmayacaktı.

1535 Şubatında Fransız elçisi Jean de La Forêt İstanbul'daydı. Yapılan anlaşma ile Osmanlı donanması Fransız donanması ile birlikte Sicilya, Sardunya, Napoli ve İspanya'ya karşı hareket edecekti. Tunus İspanya'dan geri alınacaktı. Fransızlar İtalya'ya girip, Lombardiya'yı ele geçireceklerdi. Osmanlılar da Napoli'yi işgal edeceklerdi. Osmanlılar bu anlaşma ile İtalya savaşına aktif olarak katılıyordu. İtalya üzerinde hak iddiası da vardı. Fatih Sultan Mehmet'ten beri güney İtalya'nın ele geçirilmesi Osmanlıların gündemindeydi. Buna Cem Sultan nedeni ile bir süre ara verilmişti.

Danimarka ve Norveç Kralı olarak III. Charles seçildi. Bu yıl Stevan Bathory öldü.

Cezayir Yeniçerileri

Osmanlı kadırgası

Cezayir'de 6.000 kişilik bir yeniçeri birliği kurulmuştu. Bu yeniçeriler merkezdeki gibi devşirme değildiler. Anadolu'dan Müslüman köylü arasından toplanıyorlardı. Organizasyonları merkeze benzer tarzdaydı. Başlarında bir Ağa bulunuyordu. Cezayir beylerbeyinin emrindeydiler. Daha sonra görüleceği gibi bu birlik Cezayir'de büyük nüfus kazanacak ve Ağaların nüfuzu Beylerbeylerini geçecektir.

Cezayir yeniçeri ağasının İzmir, Antalya ve İstanbul'da birer mümessili vardı. Bunlar birliğe yazılmak isteyenleri seçer ve yollarlardı. Genelde kendilerinden hesap sorulmadığı için suç işlemiş kişiler bu yeniçeri birliğine yazılarak yakalanmaktan kurtulurlardı. Onun içinde Cezayir'e gidince Anadolu ile ilişkileri kesilmiş olurdu.

Yeniçeri adayları 3 yıl eğitimden sonra yeniçeri neferi olurlardı. Eğitim sırasında bunlara acemioğlan denirdi. Acemioğlanlar evlenemezdi. Yeniçeri neferleri deneyim kazanıp, kendini ispatladıkça subay olurlardı. Ağa olmak için önlerinde bir engel yoktu. Genelde kendi içlerinden ağa çıkmasına rağmen, zaman zaman İstanbul'dan da ağa tayin edildiği olmuştur.

Barbaros Hayrettin Paşa

Yeniçeri ağasının yardımcısına kethüda denirdi. Yeniçeri ağası tümgeneral, kethüda albay gibi düşünülmelidir. Genelde yeniçeri ağasının yerine kethüda geçerdi. Ancak esas tayin yetkisi beylerbeyindeydi.

Bunlar evlendiklerinde, çocukları Türk anneden doğmuşsa oğullar yeniçeri olurdu. Eğer Arap veya Berberi anneden doğmuşlarsa " Kuloğlu " denen başka bir sınıf asker olurlardı. Yeniçerilerin ve Kuloğullarının ayrı kışlaları vardı. Her oda da 3 kişi yatardı.

Cezayir beylerbeyliğinin, yeniçerilerden, kuloğullarından, leventlerden oluşmuş ordusuna ilave olarak yerli halktan da bir ordu kurulmuştu. Ayrıca Berberi kabilelerinden gönüllüler de savaşa alınırdı. Cezayir'de topçu birlikleri de vardı. Deniz ve Kara topçusuna ilave Seyyar topçu kuvveti de bulunuyordu.

Cezayir beylerbeyi, diğer beylerbeylerinden daha geniş yetkilere sahipti. Barbaros hem Cezayir beylerbeyi ve hem de kaptanıderya (donanma komutanı) idi. Ondan sonra da bu tip uygulamaya devam edilmiştir. Beylerbeyliğin bütçesi 500 bin duka altındı.

Aziz Thomas More

Thomas More, Anne Boleyn'in İngiltere Kraliçesi olarak ilan edildiği taç giydirme törenine katılmayı reddedince şimşekleri üzerine çekmişti. Dedikodular başladı. Parlamentonun Anne Boleyn'i İngiltere'nin kraliçesi olarak ilan edebileceğini kabul etmesine rağmen, bağlılık yemini etmeyi reddetti çünkü bunu Papa'ya karşı bir davranış olarak görüyordu. Bu yüzden tutuklandı. Daha sonraları Kralı kilisenin başkanı olarak görmediği yönünde yalan bir suçlama da yapıldı. Ölüm cezasına çarptırıldı. 6 Temmuz 1535'de idam edildi. Thomas More'un Kral VIII. Henry'nin İngiliz kilisesinin başına geçme niyetine ilke olarak karşı çıkmış, kendi siyasi kariyerinin sonunu hazırlayıp hain olarak idam edilmişti. Ölümünden 400 yıl sonra, 1935'de Papa XI. Pius tarafından aziz ilan edildi.

İngiliz Kralı VIII. Henry, bu yıl pek çok Katolik papazı idam ettirdi. Bunların bir kısmı daha sonra aziz ilan edildiler.

Daha önce söylendiği gibi Fransa'ya Protestan düşünce, Martin Luther'in öğretisi olarak, I. Francis (1515-1547) döneminde girmişti. 1535 yılına gelindiğinde Fransa'daki Luthercilik daha fazla Zwinglian (Huldrych Zwingli takipçileri) olmuşlardı. Artık kamusal alanlarda Katoliklik aleyhtarı posterler asılıyordu. Protestanlık Fransa'da isyancı bir din haline gelmişti. Bunu sapıklık olarak algılayan Fransız monarşisi, tutumunu sertleştirdi.

Amsterdam sokaklarında protesto amacı ile 7 erkek ve 5 kadın çıplak yürüdüler. Anabaptistler isyan ederek Natherland'ın bazı kentlerini ele geçirdiler.

Estonyaca yazılan ilk kitap " Wanradt's and Koell's Catechism " yayınlandı.

Osmanlı İmparatorluğunda Müslüman olmayanlar

Müslüman olmayanlar ata binemezlerdi. Daha önce bahsedilen özel silahlı birlikler ve bunlara verilen haklar hariç silah da taşıyamazlardı. Bazı giysi türleri ve renkleri Müslümanlara hastı. Bunları da kullanamazlardı.

Müslüman olmayanlar, genel olarak, lüks ve gösterişten kaçmak zorundaydılar. Prensip olarak Gayri Müslimler, Müslümanlardan daha zengin olamazlardı, olsalar bile bu fark edilmemeliydi. Aynı anlayışla, dini binaların ve özel binaların yükseklikleri de Müslümanlarınkini geçemezdi. Gayri Müslimlerin dini binaları ancak özel müsaade ile onarılabilirdi. Yeni dini binaların yapımı da özel müsadeye tabiydi. Müslüman olmayanların bayramları ve dini törenleri gösterişten uzak olmalıydı. Propaganda yasaktı.

Çan çalmak, Müslümanlar tarafından İslam'ın üstünlüğüne bir saldırı olarak görüldüğü için yasaklanmıştı. Bununla birlikte bu yasak, zımmilerin hiçbir şekilde çan çalamayacakları anlamına gelmiyordu. Mabetlerinin içinde, çevresindeki Müslümanları rahatsız etmeyecek bir ses tonuyla ve namaz vakitlerinin dışında çan çalabiliyorlardı.

Hıristiyanlar bu nedenle çan yerine tahta çalma methodunu geliştirmişlerdi. Ancak çan yerine tahta çalma geleneği de zaman zaman şikayet konusu oluyordu. Kayseri'deki Rumların çan yerine tahta çalmalarından dolayı çıkan seslerden rahatsız olan Müslümanlar şikayetçi

olmuşlar, bunun üzerine Rumların tahta çalmaları yasaklanmıştı. Daha sonra tahta çalmaları konusunda Rumlara tekrar izin verildi.

Yukarıda söz konusu edilen yasaklara veya farklara genelde çok dikkat edilmezdi. Ancak, Müslümanlar şikayetci olurlarsa, o zaman bütün bu yaptırımlar şiddetle takip edilirdi.

Görüntü aslında şöyleydi Efendiler buraları kılıçlarının zoru ile can ve kan dökerek almışlardı. Efendi olanlar Müslümanlardı. Dinlerinin emri gereği, Zımmilere dokunmuyorlardı. Ancak her fırsatta kimin efendi olduğuda belli oluyordu. Zımmiler ikinci sınıf halktı.

Baştan beri tarihi takip edenlerin bileceği gibi bu son mütala Türklere hiç uymuyordu. Türkler ikinci sınıf halkı bilmezlerdi. Öyle ise bu da nereden çıkmıştı. Bu Sünni Müslümanlığın içinde yatan ayrımcılığın, Türklere işleyip, onların örflerini bozduğu anlamına gelmekteydi. Yukardaki ayrımcılık bir Türk uygıulaması değil, bir Sünni uygulamasıydı.

Yukardaki tüm ayrımcılığa rağmen, zamanı bakımından, Osmanlıların Gayri Müslümlere uyguladığı muamele, döneminin en ileri ve medeni uygulamasıydı. Bunun tam tersini, Osmanlıların komşusu olan Almanya (Roma Germen İmparatorluğu) uyguluyordu. Resmi inanış ile aynı inancı paylaşmayanlar için Avrupa cehennem ise Osmanlı toprakları cennnetti.

Osmanlıda Sünni Baskı

Bayezit Camii

Bu sırada Osmanlı ülkesinde Sünni taassup artıyordu. Taassup, bütün pozitif ilimlere, felsefeye ve her türlü yeniliğe karşı bir tutum içine girmeye başlamıştı. Sünnilik kendi durum ve anlayışını kuvvetlendirmek için önlemler alıyordu.

Dinin gereklerini yerine getirmeyen veya dine karşı saygısızlık yapanlara ağır cezalar verilmesi başladı. Peygamberin sözlerine şüphe ile bakanların inançsız sayılıp, öldürülmeleri öneriliyordu.

Köylere cami yapımına geçildi. Halkın Cuma namazlarına toplu katılımı sağlanmaya çalışıldı.

Meyhaneler ve pek çok eğlence merkezi kapatıldı. Rafiziler gibi çarpık inançlı olduğu düşünülen dervişler İstanbul dışına sürüldüler.

Dine zarar verdiği gerekçesi ile matematik, felsefe ve kelam gibi bilimler medrese programlarından çıkarıldı.

Bunun peşinden de sapık fikirli diye pek çok din adamının özellikle mutasavvıfların idam edilmesi başladı.

Bu esnada yapılanları Küçük Nişancı lakabıyla anılan Ramazanzade Mehmet Paşa, Tevahiri Ali Osman adlı eserinde şöyle anlatmaktadır.

“ Şarap kadehi taşa çalındı, ne alındı, ne de satıldı. Sazendelerin izzeti nefisleri kırıldı. Her biri gam köşesinde boyunlarını büktüler; ümitsizlik tırnağı ile göğüslerini tırmalayarak bir bucağa sindiler. Sürahilerin boyunları kırıldı, kopuzların kulakları buruldu. Tamburların telleri kırıldı. Santurların devri dürüldü. Neylerin nefesleri tutulup, kahırlarından göğüsleri delindi. Şeştarların ızdıraptan belleri iki büklüm oldu. Kemençelerin oku atıldı ve yayları kırıldı… Şimdi artık hiçbir fert çalgının ahengini kale almaz oldu. “

“ Allah’a şükür dünyada içki kadehi ve meyhane semtinin şöhreti kalmayıp, elbise parası olmayan sarhoş günaha girmekten alıkondu. Dünyayı ıslah için namaz kılınması ve duaların devam ettirilmesi istenerek cümle halk, Hakka tabi, şeriata bağlı oldu. Her birisi gönlü hoş ve içi rahat olarak kötü şeyleri terk ettiler, şeriata döndüler. Haram şeyleri terk ettiler, farz ve vacipleri yerine getirdiler. Böylece Allah’ın emir ve nehiylerine boyun eğdiler. Hz. Peygamberin sünnetine uydular. Bundan sonra iman ehlinin meclislerinde, büyüklerin, ileri gelenlerin toplantılarında şarkı ve eğlence yerine, Allah’a hamd, Peygamber’e salavat sesleri, tekbir ve tespih nağmeleri duyuldu. Müslümanların yüzleri nurlandı… “

Küçük Nişancı, o sırada Sünni anlayış dışında kalanlara çektirilenleri de yazmaktadır. Örnek olarak Rafiziler hakkındaki yazıya bakalım.

“ Bu sırada ülkede Rafiziler de bulunuyordu. Onlar dünyayı derbeder bir şekilde gezer, saçlarını adeta fitil gibi, makbul olmayacak bir şekilde uzatırlar. Bunların kimisi tiryaki, kimisi esrarkeştir. Bunlar, yukarıdaki olaylar sırasında bu adetlerini terk ettiler… Aç, çıplak, yalın ayak, başıkabak, sahra ve çölleri gezerek gönüllerini kırıp, kalenderlik hizmetine bel bağladılar. Bir lanet halkası gibi ahmaklık küpesini kulaklarına, çanları da göğüslerine ve omuzlarına takarak çan sesleri ile raksa ve dönmeye başlarlardı. Bu akılsız taife, kulağı küpeli, köle oldu. “ Dervişleriz, belazedeleriz ve müptela olanlarız. Dünyada sadece muhabbet için yaşayan yoksullarız “ diyerek manasız bir dava tutturdular. Bunlar görünüşte Allah’ın birliğine inanırlar, ahlak ve davranışlarında ise sapıktırlar. İnançları zayıf ve gevşektir. Rafiziliklerini, İbahiliklerini, yani yasaklanmış olan şeyleri kendileri için mubah saymalarını ve böyle yapmakla da yanlış yolda olduklarını ortaya koymuşlardır. Şeriata uymak yerine havailiği tercih etmişlerdir. Onlar, bir takım uydurma kalender sohbetlerinde bulunup, “ şarap iç, gönlünü hoş tut; dünyayı aksettiren kadehe bak, fakat iki dünyanın sırrını açığa vurma “ şeklinde uygunsuz laflar ederler. Ayrıca namaz kılmaz, oruç tutmaz; şeriatı ve peygamberin sünnetini dikkate almadıkları gibi büyük sahabeler hakkında uygunsuz sözler sarf ederler. Bu gibi uygunsuz sözlerin küfür olduğunu din bilginleri açıkça beyan etmişlerdir. Sebeple bunlar gibi şeytana uymuşların baskı altında tutulmaları büyük sevap olduğundan bunların Osmanlı ülkesinden çıkarılmaları için emirler verilmiştir. Zaviye ve dergahlarda bu tür ne kadar sapık inançlı kimse varsa, bunlar, sürülüp çıkarılmış ve her birisi bir tarafa çekip gitmişlerdir. Çok şükür dini korumakta olan padişahın zamanında ehlisünnete muhalif bir cemaat kalmamış, sözü edilen zındıklar, gazaba uğrayarak perişan etmişlerdir. Kuşkusuz bu işler insana büyük sevap kazandırır. Bunları yapanlar, dünyada iyilikle anılır, ahirette bunun mükafatını görürler. “

İşte hem savcı, hem hakim ve hem de cellat olanlar.

Osmanlılarda İçe kapanma

Türklerin düşünme metodu eskiye takılıp kalmıştı. Önceden uyguladıkları yöntemleri uygulamaya devam ederlerse başarılarının devam edeceklerini sanıyorlardı. Her şeyden önce daha bağnazlaşmamışlarsa bile en azından muhafazakarlaşmışlardı. Pekiyi de ne olmuştu?

Önce şunu söylemek gerekir. Şimdi yönetimi elinde tutanlar artık o eski Türkler değildi. Türkler, Aleviler olarak göçebe, yarı göçebe kırsal kesimde ve hatta dağlarda, sarp bölgelerde yaşıyorlardı. Halbuki biz onları devrimcilikleri ile ve çok kolay adapte olabilmeleri ile tanıyorduk. Etraflarına, teknolojiye, yeni yaşam koşullarına çok kolay adapte oluyorlardı. Çevrelerini de kendilerine adapte ediyorlardı. Yenilikçi ve dinamiktiler. Ama şimdi Anadolu'da onlar yoktu. Onların Türkleştirdiği ve genlerini bazen karıştırdıkları bazen karıştırmaya fırsat bulamadıkları Anadolu yerli halkı ile devşirme yoluyla bu halka katılan yeni gen kaynakları vardı.

Sünni ideoloji, daha önce defalarca anlatıldığı ve anlatılacağı gibi kentlerde ve yönetimde galebe çalmıştı. Neden ne olursa olsun, sonuç fiili bir durumdu. Sünnilik, yapısı ve felsefesi gereği tutucuydu. Şimdi imparatorlukta dizginleri eline almış, dizginleri gerdikçe geriyordu.

Asya'daki Müslüman olmayan benzer devletlerin aşağı yukarı aynı dönemlerde benzer türden gerilemelere uğradıkları göz önüne alındığında İslam'ın geri kalmanın nedeni olarak gösterilmesi doğrumudur? Hele bu İslam ki geçmişte çok büyük başarılara imza atmıştı. Muhafazakar her toplum eninde sonunda geri kalmaya mahkumdur. Bu İslam, hele Sünni ideoloji, hiç de VIII ile X. yüzyıllar arasındaki devrimci İslam değildi. O hakim olduğu her yerde toplumları geri kalmaya mahkum ediyordu. Ama tabii geri kalmak izafi bir durumdu. Avrupa ileri gitmese, Asya böyle geri kalır mıydı?

Avrupa'nın nasıl ileri doğru hamle yaptığı ve bunu hazırlayan sebepler, uzun zamandır bu kitaplarda anlatılmaya çalışılmaktadır. Burjuvaların ortaya çıkışı ve güçlenmelerinden, bağımsız kent yönetimlerinden, dini gelişmelerden, filozofik gelişmelerden, estetik gelişmelerden, üniversitelerden, artan nüfustan, merkezi yönetimin kuvvetlenme ihtiyacına ve Doğunun zenginliklerine kavuşma arzusuna kadar pek çok faktör bir araya gelerek hızla ilerleyen bir Avrupa yaratmıştı. Bu model pek çok faktöre bağlı olduğundan tektir. Ve sadece Avrupa'da gerçekleşmiştir. Avrupa ilerlerken neden Asya geri kaldı sorusuna cevap, tek tek bütün faktörlerin neden gerçekleşmediğinin analizinden geçer. Yani abesle iştigaldir.

Avrupa Osmanlıyla ne yapacağını bilmiyordu. Bazıları dışlıyor, bazıları kendine nasıl benzediğini bulmaya çalışıyordu. Ama genel temayül Osmanlıyı dışlamaktan yanaydı. Bu sadece Osmanlıya mahsus değildi, tüm öteki büyük devlet yapılanmaları veya uygarlıklar dışlanıyordu. Ama Osmanlı da tüm diğer büyük yapılanmalar gibi kendilerini Avrupa'nın üstünde görüyordu. Çünkü sağlam bir kendi bütünlükleri vardı ve bu onları yeterince tatmin ediyordu. Bu atmosfer içinde Avrupa'nın Doğuya varmak için yol aramasına ortak olmadıkları gibi, pek de önemsemediler. Onlar doğuya karadan ve denizden canları isteyince gidebilirlerdi ve gidiyorlardı. İçlerinden " şimdi önemli değil, biz gerektiğinde gerekeni yaparız " demiş olmalılardır.

Az zaman önce, Türk-Ceneviz ve Mısır-Venedik ikilileri doğu batı ticaretinde tekeldiler. İspanya ve Portekiz, bu tekelleri kırmanın çareleri peşindeydi. Sonra birdenbire Amerika keşfedildi ve 3 yıl içinde Amerika'nın zenginliklerini sömürecek İspanya Sömürge İmparatorluğu kuruldu. 3 yıl sonra da Vasco de Gama Ümit burnunu aşmıştı. 1505 yılına gelindiğinde baharat fiyatları Lizbon'da Venedik'in beşte biri kadardı. Tüm Orta doğu ekonomisi alt üst oldu. Tabii Müslüman dünya bu rekabet karşısında hemen teslim olmadı. Ancak geleceğin temeli kuvvetlenmişti.

Avrupa'da atılmış tohumlar yeşermeye başlamıştı. Osmanlılar da bunu uzaktan seyrediyorlar ve kendilerinden hiç kuşku duymuyorlardı.

İstanbul Patrikliği

Osmanlı İmparatorluğunda, Ortodoksların başında İstanbul Patrikliği vardı. Patrikane hayatını Osmanlı öncesi gibi veya ona çok benzeyen bir tarzda sürdürüyordu. Patrik papazlardan vergi alıyordu. Papaz olmayan Ortodokslar ise para veya mal bağışında bulunuyorlardı. Ortodoks ruhbanı ve yakın çevresi, Osmanlı İmparatorluğunda Müslüman olmayanlardan alınan çizre vergisinden muaftılar.

Osmanlılar, piskoposlara veya manastırlara tımar veriyorlardı. Kilise Sultan'a Doğu Roma İmparatorluğunun son zamanında kullanılan " basileus " unvanı ile hitap ediyordu. Patriklik Osmanlı devletinin bir dişlisiydi.

Patrik içinde papaz olmayanlarında bulunduğu Ortodoks bir kurul tarafından seçiliyordu. Onaylanma makamı Padişahdı. Metropoller de aynı tarzda seçiliyorlardı.

Patriklik Osmanlı hazinesine özel ödemelerde bulunuyordu. 1465 – 1466 yıllarından başlayarak yeni Padişahın tahta veya yeni patrik makama çıktığı zaman patrikliğin Saraya hediye yollaması adet edinildi. Bu peşkeş'ti. 1474'den itibaren ise patriklik yıllık bir vergi, haraç ödemeye başladı. Ancak bu ödemeler gittikçe ağırlaştı. Bu ağırlaşma haraça mahsus değildi, hazine kendini dengelemek için girdilerini arttırıyor, bu arada vergileri de arttırıyordu. Osmanlı hazinesi vergi toplamada zorlukla karşılaştıkça organlarının daha fazla yardımını istiyordu. Bu meyanda Patriklik de kendi bürokrasisini geliştirmek zorunda kaldı. Bu ise İstanbul Patrikliğinin Ortodoks halk üzerindeki egemenliğini sağlamlaştırdı.

Osmanlı İmparatorluğu Patrikliğe adli yetkiler tanımıştı. Ruhbana ilişkin işlerde tam yetkiliydi. Ruhban dışında ise yetkisi özel hukuk ile (evlilik, veraset, miras) sınırlıydı. Patrikane kararlarını bir Roma hukuku olan Konstantinos Harmenopulos'un Hexabiblos'una göre veriyordu.

Herşeye rağmen bu tarihlerde Ortodoks dinsel kadrolarının Yunanlıları yönetmesi daha söz konusu değildi.

Ohrid Başpiskoposluğu, eski Bulgar kilisesinin bir artığıydı. O da oldukça özerkdi ve Patrikanenin yönetimi dışında kalıyordu. Sonra Sokullu Mehmet Paşa Peç Sırp Patrikliğini kurdurmuştu (1557). Bütün bunlar İstanbul Patrikliğinin Ortodoksların tümü üzerinde egemenlik kurmasını önlüyordu.

İstanbul Partikanesi

Fransızlarla Kapitülasyon, 1536

Diego-de-Almagro'nun idamı

1535 ve 1536 yıllarında Pizarro'nun arkadaşlarından Diego Almagro, Şili'nin kuzeyini İspanyollar adına ele geçirdi. Queseda ve Balalcazar Kolombiya'yı işgal ettiler.

Bu sırada Osmanlı topraklarında ise 1536 yılı Tahrir defterlerine göre Adana'da 8.690 Müslüman, 501 Ermeni vardı. Ayas'da 4.074 Müslüman, 230 Ermeni; Karaisalu'da 2.785 Müslüman, 716 Ermeni; Sis'de 19.618 Müslüman, 1075 Ermeni; Tarsus'ta 26.875 Müslüman,135 Ermeni; Ayntab'da 18.126 Müslüman, 236 Ermeni; Birecik'te 13.708 Müslüman, 925 Ermeni; Diyarbakır'da eyalet olarak 413.602 Müslüman, 157.343 Müslüman olmayan nüfus yaşıyordu.

Kızıl Baş Türkler aracılığı ile Türk ve İran halk kültürü birbiri ile kaynaşmıştı. Köroğlu destanı önce İran'a sonra da Hazar ötesine geçerek, oralardaki Türklerin de destanı olmuştu. Aynı şekilde Dede Korkut destanı yayılmıştı. İran halk hikayeleri Anadolu hikayelerine dönüşmüştü.

1536 yıllarına gelindiğinde, Osmanlı donanmasının gittikçe kuvvetlenmesi Venediklileri aşırı rahatsız etmeye başladı. Böylece uzun zamandır devam eden dostluk ilişkilerinin de sonu gelmişti. Karada ve denizde Habsburg ile savaşan Osmanlının müttefiki Fransa idi.

1536 yılında Fransa ile ticaret anlaşması imzalandı. Bu bir " kapitülasyon " anlaşmasıydı. Böylece asırlardır devam eden İtalyanların ve tabii Venedik'in Doğu Batı ticareti imtiyazı büyük bir yara almış oluyordu. Aslında kapitülasyon Venedik'e karşı değildi. Osmanlılar Venedik'in Osmanlı Fransız ittifakına katılmasını da istiyorlardı. Ama kendi durumunun gittikçe zayıflayacağını kestiren Venedik yavaş yavaş Osmanlılara karşı cephe almaya başladı. Fransa krallık ailesi Capet hanedanının Osmanlılardan aldığı ayrıcalıklar uzun bir süre Avrupa'daki tüm güçlerin ağzını sulandırmıştır.

1536 yılında zulüm gören John Calvin Fransa'dan kaçtı ve "the Institutes of the Christian Religion " adlı eserini yayınladı. Calvin'in Fransız olması özellikle asiller arasında Kalvinizm'in (Calvinizm) yayılmasını teşvik ediyordu.

15 Mart 1536 yılı akşamı, Osmanlı Sarayında, Kanuni Sultan Süleyman, her zamanki gibi Sadrazam İbrahim Paşa (maktul) ile akşam yemeği yedi. Ertesi sabah Paşanın cesedi sarayın önünde boğulmuş olarak bulundu. Maktulün yerine Ayas Mehmet Paşa (1536 – 1539) Veziriazam oldu.

Güney Amerika yerlileri İnka rejiminden İspanyol rejimine geçerken hiçbir şey kazanmadıklarının farkındaydılar. İnka despot olsa da adil olmaya çalışıyordu. Herkesin yaşamını olabildiğince sağlıyordu. İspanyollarla gelen rejim ise özgürlük, mülkiyet hakkı, rekabet bahanesi ile yaşam hakkını göz ardı ediyordu. Sanırız herkes İnka rejiminin kaybolup gitmesine çok üzüldü. İspanyollar gelmiş olmasına rağmen Kişua dili yaşamaya devam etti. İspanyol gelince İnkalara yenilmiş halklar başkaldırıp, isyan ettiler. Bu başkaldırıların o sırada sürmekte olan taht kavgaları ile ilgili olduğu sanılmaktadır. İnka bir örgütlü güç olarak varlığını İspanyollardan sonra da sürdürebildi.

Meksika ve Peru'daki yerliler otorite altında yaşamaya alışıktılar. İspanyollar, yıktıkları otoritelerin yerine karma bir halka dayanan kendi otoritelerini kolayca ikame ettiler. Ama Amerika'nın geri kalan bölgelerindeki yerliler uzlaşmaz düşmanlar olarak ortaya çıktılar. Avrupa'nın işi buralarda çok zor olacaktı.

1536 ve 1537 yıllarında Manco İnka Kişuaları İspanyollara karşı ayaklandı. İspanyol fethinden sonra bazı yerliler kendi aylularını terk edip İspanyolların yanına gelmişlerdi. Şimdi ya İspanyollara hizmet ediyor veya esnaflık yapıyorlardı. Bunlar Hıristiyan toplumun üyeleri olarak görüldüklerinden vergiden ve angaryadan vareste tutulmuşlardı. Özel mülkleri oluyor, serbestçe ticaret yapıyorlardı. İspanyollar işte 1536 – 37 isyanlarını bunlara dayanarak bastırdılar. İspanyolların canlarını yerliler kurtarmıştı.

Pargalı Damat İbrahim Paşa

Pargalı Damat İbrahim Paşa (1493–15 Mart 1536) Kanuni Sultan Süleyman döneminde 1523–1536 yılları arasında sadrazamlık yapmış Osmanlı devlet adamıydı. Pargalı, Frenk, damat, makbul ve maktul lakaplarıyla da anılırdı. Bugün Yunanistan'daki Parga yakınlarındaki bir köyde doğmuştu. 6 yaşında İstanbul'a getirildi. Kanuni'nin şehzadeliği sırasında Manisa'da onun maiyetinde bulundu. Kanuni Sultan Süleyman İbrahim Paşa'yla beraber yemek yer, yan yana konmuş yataklarda beraber yatar kalkardı. İbrahim'in çok yakışıklı bir devşirme olduğu bilinmektedir. Süleyman padişah olduktan sonra, Pargalı İbrahim onunla birlikte İstanbul'a geldi ve Osmanlı Devletinde çeşitli görevlerde bulundu.

1521'de Belgrat için yapılan seferde görev aldı. 1522'de Rodos seferine katıldı. 1523'te sadrazamlığa getirildi. İbrahim Paşa o zamanki usullere aykırı bir şekilde sadrazam yapılmıştı.

1524'te Kanuni'nin kız kardeşi Hatice Sultan ile evlendi. Mısır'da asayişi sağlamakla görevlendirildi ve kendisine Mısır Beylerbeyi unvanı verildi. Macaristan seferine katıldı ve Mohaç Savaşının kazanılmasında önemli rol oynadı. Daha sonra Anadolu'daki isyanları bastırmakla görevlendirildi. Anadolu'da aldığı tedbirlerle isyanları sona erdirdi.

I. Viyana Kuşatması ile sonuçlanan 2. Macaristan seferine katıldı. Kutsal Roma Germen İmparatorunu Osmanlı Sadrazamına eşit sayan 1533 tarihli İstanbul Antlaşması'nın müzakerelerini yürüttü.

Safevilere karşı düzenlenen sefere katıldı. Tebriz'i aldıktan sonra kendi kuvvetleri Sultanın kuvvetleri ile birleşti ve Bağdat fethedildi.

İbrahim Paşa Irak Seferi sırasında yaptığı bazı uygulamalar sebebiyle Padişahın güvenini kaybetti veya sonradan öyle olduğu söylendi. Bazı tarihçilere göre Kanuni'nin eşi Hürrem Sultan ve defterdar İskender Çelebi İbrahim Paşayı Sultana sürekli kötülüyorlardı.

1536 yılı Martında İbrahim Paşanın cesedi sarayın önünde boğulmuş olarak bulununca, yaygın inanış, Hürrem Sultan'ın padişah üzerindeki nüfuzu bakımından kendisine rakip olarak gördüğü için öldürttüğü, hatta bizzat kendisinin öldürdüğü şeklindedir.

13 sene sadrazamlık yapan ve Farsça, Rumca, Sırpça ve İtalyanca bilen İbrahim Paşa pek çok eser yaptırmıştır. Bugün Türk ve İslam Eserleri Müzesi olarak kullanılan İbrahim Paşa Sarayın onundur. İstanbul, Mekke, Selanik, Hezergrad (Razgrad) da İbrahim Paşa Camileri inşa ettirmiştir. Kavala'da cami, mescid, medrese, zaviye, hamam ve çeşme gibi eserler inşa ve bunlara vakıflar tahsis ettirmiştir.

İbrahim Paşa öldürüldüğünde Osmanlı İmparatorluğu oturmuş ve sağlamlaşmış bir imparatorluktu. İdare ve ordu, hızlı büyümeleri karşılayabilecek hale gelmişti. İbrahim Paşa öldürülmeden kısa bir süre önce Fransa ile kalıcı ve sürekli ilişkiler kurmuştu. Bu ortak düşman Habsburg'a karşı önemli bir aşamaydı.

Taht için Baş Verme, 1536

Londra kulesi

Bu yıllarda Osmanlılar Basra kentini de ele geçirdiler. Böylece Dicle ve Fırat üzerinden Hint Okyanusuna inme imkanı Osmanlıların eline geçti. Kızıldeniz'e açıldıktan kısa bir süre sonra Osmanlılar Doğu Batı ticaretinin ikinci ayağı olan Basra'yı da ellerine geçirmişlerdi. Şimdi Hint Okyanusunda Osmanlılar ile Portekizliler arasında hakimiyet için deniz mücadelesi sert bir biçimde devam edecekti.

Osmanlılar, geleneksel deniz ticaret yolunun ikincisini olan Basra'yı ele geçirmekle, geleneksel deniz ticaret yolunu kontrolleri altına almışlardı. Ancak Hazar denizinin kuzeyinden ve güneyinden geçen iki yine geleneksel ticaret yolunu denetim altına alamıyorlardı. İnatçı ve yenilmez Safeviler, güney yolunu Osmanlılara bırakmıyordu. Hazar denizinin kuzeyinden geçen kara yolunu denetim altına almaya ise Osmanlının gücü yetmiyordu.

Osmanlıların doğal müttefiki Özbeklerdi. Osmanlılar, Rusları ve İranlıları arkadan vursunlar diye Özbeklere ateşli silah kullanmasını öğretecek bir yeniçeri birliğini Özbekistan'a yolladılar. Ancak iş bir birlikle halledilecek kadar ufak değildi.

Bu yıl Özbekler Kalyan Camii karşısına ayna tekniği gibi simetrik Mir Arap Medresesini inşa ettiler (1536). Bu medrese Doğu Müslüman dünyasının en önemli merkezlerinden biri oldu.

İngiltere'de VIII. Henry ile Anne Boleyn mücadelesi devam ediyordu. Nisan ayının sonlarına doğru Mark Smeaton adlı bir müzisyen, Henry Norris ve Sir Francis Weston tutuklandı. Hepsi kraliçenin aşığı olmakla suçlandı, ancak işkence ile itirafta bulunan Smeaton hariç hepsi inkar etti. Kralın özel odalarındaki hizmetkarlarından biri olan William Brereton da suçlandı. Son olarak George Boleyn zina ve ensest suçlarıyla tutuklandı. Anne Boleyn ise 2 Mayıs 1536 tarihinde tutuklanıp Londra Kulesi'ne götürüldü. Hakkındaki suçlamalar ensest, zina ve vatan hainliğiydi. Aleyhteki deliller yeterli olmasa da ölüm cezasına hükmedildi ve 17 Mayıs 1536 tarihinde Anne dışında tüm suçlananların infazı gerçekleşti. 19 Mayıs'ta da Anne Boleyn, alışıldık biçimde baltayla değil, kılıçla kafası kesilerek idam edildi. VIII. Henry'den boşanmayı kabul etseydi, ölmeyecekti. Anne, Aragonlu Catharine'den 5 ay sonra ölmüştü.

Calvin

Calvin

Jean Calvin (1509 – 1564) Noyon (Picardie) piskoposluğunda görevli bir ailede dünyaya geldi. Paris Üniversitesinde ilahiyat öğrenimi yaptı. Daha sonra Orleans ve Bourges'te hukuk öğrenimi gördü. Yunanca, Latince ve İbranice öğreniyordu.

1530 yılından önce Calvin'in Reform ile ilgilendiğini gösteren bir belirti yoktu. Kendisi de kendindeki değişimin birden ve çok hızlı olduğunu söyler. 1534 yılında Fransa'da Protestanlara karşı zulüm uygulanmaya başlayınca hayatlarını kurtarmaya çalışan bir sürü insan Fransa'yı terk ediyordu. Bu kaçanlar içinde Calvin de vardı. Önce Strasbourg, sonra Basel'e gitti.

1536 yılında Basel'de " Hıristiyan Dini Esasları " adlı eserini yayınladı. O sırada 26 yaşındaydı. Kitap Fransa kralı I. François'ya hitap ediyordu. Krala Protestanlara yapılan zulümün son verilmesi isteniyordu. Calvin'in görüşleri, bu kitapta, teferruatlı olarak anlatılmıştı.

Calvin'in yazdıkları Luther'in yazdıklarından çok daha mantıklıydı. Akılcı bir düşünceye sahipti, hümanist akıma bağlıydı. Düşüncesinde Saint Augustinus önemli bir yer tutuyordu. Luther'de de Augustinus önemli bir yere sahipti.

Calvin'de Tanrı mutlak ve tekelciydi. İnanan kişi kurtulacaksa bu ancak Tanrı'nın bağışlaması ile mümkündü. İsa, çektiği acılarla bütün insanlığın kurtuluşunu sağlamıştı. Tanrı isterse günahkarları cehennem azabından kurtarabilirdi.

Calvin'de " Tanrı'nın sevgili kulunun mutlak kaderi " dogması vardı. Calvin'de karar Tanrı'daydı. Kişisel çabalar ve kilise Tanrısal hükmü değiştiremezdi. Bizim bilmediğimiz ve bilemeyeceğimiz nedenlerle kimileri cennete, kimileri cehenneme gidecekti. Böylece Calvin'de iman iyice bireyselleşmiş oluyordu.

Luther'in Tanrı'sı acıma ve bağışlamaydı. Calvin'in ki ise acımayı bile işe karıştırmayan yüce bir yargıçtı. Luther insanın nasıl kurtulabileceğinin üzerinde düşünüyordu. Calvin ise insanın neden kurtarılması gerektiğini bilmek istiyordu. Calvin'de insanlar korkuyorlardı. Onları kurtaracak bir şey varsa bu da İsa'nın tüm insanlığı kurtarmak için katlandığı özveriydi. Calvin öğretisinden, Tanrı'nın sevgili kullarının günahkarlar içinde iyice azınlıkta kaldıkları görüşü çıkartılabilinirdi.

Tanrı cennetliklerle cehennemlikleri ezelden beri seçmişti. Bunda cennetliklerin kendi liyakatlerinin hiçbir değeri yoktu. İnsanların fiilleri, Tanrı'nın bu kararını hiçbir şekilde değiştiremezdi. Bu öğretiden sonra buna inanan Hıristiyan'ın hiçbir ahlak kuralına aldırmaz olması gerekirdi. Ancak Calvinciler bunun tam tersi bir düşünceye sahip oldular.

Enteresan olan bu öğretinin insanları karamsarlığa götürmemiş olmasıdır. Bunun yerine güç sahibi olmak isteği ile dolu bir akıma yol açtı. Dünya'da elde edilen her şey, Tanrı'nın seçkin kulları olmanın bir işareti olmalıydı. Calvin'den sonra gelenler " dünya'da görev " öğretisini formüllendirdiler. İnsanın dünyada yaptığı girişimlerde başarılı olması ile öbür dünyada kendini bekleyeni keşfedebilirdi. Buradan şu çıktı: Maddi rahatlık seçkinlerden olmanın, yoksulluk lanete uğramışlığın işaretleriydiler.

Calvin'in öğretisi ile kişi bu dünyadan kopmuyordu. Tersine, öbür dünya için bu dünyaya asılıyor, bu dünyada başarıyı arıyordu. Artık dünyadaki girişimler bir dini görevdiler. Bu düşünce yükselmekte olan burjuvaların işine çok gelmişti. Tam da burjuvazinin istediğiydi.

Calvinizm, kapitalist birikim için her türlü alçaklık ve namussuzluğu hoş görüyordu. Yoksulları horlamak ve onlara karşı zalim olmak da kutsallaşıyordu.

Calvin dinsel olarak bireyciliği, Luther'den daha ileri götürmüştü. Ona göre her iman eden, bütün gücü ile kişisel mutluluğa varmaya çalışmalıydı. Kilise Tanrı'nın seçkin kullarının kilisesiydi. Bu kilisede ruhban yoktu. Kilise mensupları, dini konularda kendilerine öncülük edecek kişiyi kendileri seçiyorlardı. Bu görüş açısı içinde doğal olarak en iyiler, en zenginler oluyordu. Calvinist topluluk papazı, ihtiyar heyetini (presbyterien), çömezleri (diyakos) seçiyordu. Yönetim ihtiyar heyetinin elindeydi. Merkezi örgüt 12 yaşlı ile 5 papazdan oluşuyor ve yürütme gibi davranıyordu. Bu devlet bir din devletiydi ve devlet dinin hizmetindeydi.

Bu sırada, Amerika kıtasında yerli nüfus hızla yok olurken, Papa işe müdahale etmek zorunda kaldı. Papa III. Paul, 1537 tarihinde, yerlilerin edebi yaşama layık bir ruh taşıyan gerçek insanlar olduklarını ilan etti. Bundan sonra yerlilere gerçek insanlar olarak muamele edilecekti.

Luther'in görüşleri ölümünden sonra Almanya ile sınırlı kaldı. Oysa Calvin'in görüşleri daha da geliştirildi. Öğrencileri ikinci bir reform dalgası yaratacaklardı.

Venedik Osmanlı Bozuşması, 1537

Venedik'in Piri Reis Haritası 1

Gucerat prensi Bahadır'ın elinden Portekizliler bir kalesini almışlardı. Bahadır İstanbul'a bir elçi yollayarak yardım istedi. Bahadır Şah, Hümayun Şah (Babürlü) ile Portekizler arasında kalmıştı. Ülkesi gibi kendi de emniyette değildi. Servetinin büyük bir kısmını saklanmak için Mekke'ye yollamıştı. Bu servet 300 kasa tutuyordu.

Bahadır Şah Şubat 1537 yılında, 11 yıllık bir saltanattan sonra öldürüldü.

1537 Mayıs ayında 160 kadırgalık Osmanlı donanması Lütfi Paşa komutasında Akdeniz'e açıldı. Maktul (Pargalı) İbrahim Paşa Venedik ile dostluk siyasetine taraftardı. Onun zamanında Venedik'e karşı bir sefer yapılmamıştı. İbrahim Paşadan sonra Venedik meselesi Divanı Hümayunu birinci derecede meşgul etti.

Fransız ve Osmanlı donamaları Adriyatik denizinde buluşacaktı. Önce Korfu adasına çıkarma yapılacak, oradan Güney İtalya'yı istilaya gidilecekti. Venedik, Sultan Süleyman'ın " Roma, Roma " sözleri ile çalkalanıyordu. Osmanlı Padişahı'nın İtalya'yı ele geçirmek istediğinden kimse şüphe duymuyordu. Bu harekat sırasında Barbaros da Apulia'ya saldırdı. Fransızlar ise Kuzey İtalya'da Savoie'yi işgal ettiler.

Araları gittikçe soğuyan Osmanlı ve Venedik kısa sürede birbirleri ile savaş noktasına geldiler. Mayıs 1537 yılında Sultan Süleyman " Pulya seferi " veya " Korfu seferi " denen sefere çıktı. Arnavutluk ve Yunanistan kıyılarındaki Venedik kalelerinin üzerine yürüdü.

Barbaros Hayretin Paşa da güney Ege'deki Venedik kalelerini tek tek zapt etti, Girit'e akın yaptı. Fransız donanması da Ege'deydi ve donamanın lojistiğini Osmanlılar sağlıyordu.

Bu yıl Matrakçı Nasuh silahşorlukla ilgili bir kitap yazdı. Matrakçı Nasuh'un matematik kitabı yazdığını daha önce anlatmıştık. Osmanlıların bu döneminde daha başka matematik kitabı yazanlarda vardır. Sayıları da hiç az değildir.

1537 Kasım ayında, Barbaros Deniz Seferinden İstanbul'a döndü. Yanında 20 bin esir ve pek çok kıymetli maden ve mücevher getirmişti. Ganimeti ve güzel kızların bir kısmını Hazine aldı. Esir sayısı o kadar fazlaydı ki pazarda güzel kızların fiyatları bile çok düşmüştü. O kadar güzel olmayan kızlar nerede ise bedava dağıtılıyordu.

Bu sırada Ayas Mehmet Paşa hala veziriazamdı. İkinci vezir Mustafa Paşa ölmüş, yerine Damat Lütfi Paşa 2. vezir olmuştu. Boşalan yere Rumeli beylerbeyi Mehmet Paşa getirildi. Hüsrev Paşa Rumeli beylerbeyi, Rüstem Paşa Anadolu beylerbeyi, Rükneddin Bali Paşa'da Diyarbakır beylerbeyi oldular. Bu tayin silsilesi normal bir prosedürü aksettiriyordu.

VIII. Henry üçüncü defa evlendi. Wiltshire Şövalyesi'nin kızı Jane Seymour ile nikah kıyıldı. Jane 1537 tarihinde bir erkek çocuk doğurdu. Bu çocuk VI. Edward adıyla 1547 yılında, Henry'nin ölümünün peşinden tahta çıkacaktı. Jane doğumdan sonra bir kaç gün içinde iltihaplanma nedeniyle öldü.

Gücerat prensi Bahadır Şah'ın ölüm haberi İstanbul'a gelince Divan önce bunu tahkik etti. Bahadır Hanın yerine geçen III. Mahmut Şah, Bahadır Şah'ın öldürülmesi olayına karıştığı için Osmanlı divanı tarafından tutulmuyordu. Osmanlı Divanı Bahadır Şah'ın hazinesine el koyma kararı verdi. Hazine Mekke'den İskenderiye'ye getirildi. Orada İstanbul'a götürülmek üzere Salih Reis'in filosu tarafından teslim alındı.

Bahadır Şah'ın paha biçilmez hazinesi İstanbul'a gidiyordu. Hazineyi getirmeye meşhur Reislerden Salih Reis memur edilmişti. Salih Reis ve Turgut Reisin her ikisi de tüm Avrupa'da çok meşhurdular. Avrupa savaş gemileri Akdeniz'de onları bulup, yakalamaya çalışıyordu. Her ikisi de, Cenevizlere esir düşmüşler ve 3 yıl esaretten sonra Barbaros tarafından kurtarılmışlardı. Bu Reisler kurtarılmadan önce çeşitli kurtarmalık para tekliflerine rağmen, Cenevizlilerce serbest bırakılmamışlardı. Barbaros Hayreddin bir fırsat yakalayıp, Cenova körfezine girmiş, gemilerin toplarını kente doğrultmuştu. " Reisleri teslim etmezseniz, Cenova'da taş üstünde taş bırakmam " demişti. Cenova kenti, Salih ve Turgut Reisleri serbest bırakıp, Barbaros'a teslim etmişti.

Salih Reis şimdi Hindistan hazinesini İstanbul'a getirmeye çalışıyordu. Avrupa bunu haber almıştı. Andrea Doria yönetiminde büyük bir filo Salih Reisi bulmaya ve yolunu kesmeye uğraşıyordu.

Basra Osmanlıların, 1538

Suriler

1537 kışını İstanbul'da geçiren Barbaros Hayreddin 1538 Haziran başında sefere çıktı. Andrea Doria için Salih Reisi yakalama şansı bitmişti.

1538 yılında Lima konsili toplandı. Amerikan yerlileri için şu kararı verdi: " Yerliler tam birer insandı. Ancak, çocuk seviyesinde kalmışlardı. Bu nedenle çocuklara yapıldığı gibi, onların üzerinde de sürekli bir himaye kurulmalıydı. Cizvitler bu karardan hareketle, Paraguay'da yerlileri hem Hıristiyanlaştırdılar ve hayata hazırlamak için " ataerkil ve eşitlikçi " bir uygulamaya giriştiler.

1538 yılında Hümayun, Babur imparatorluğunu, Şir Şah Sur'a teslim ederek, kendisi Safevilere sığındı. Bir Afganlı olan Şir Şah Sur, özel yetenekleri olan bir hilekardı. Böylece 15 yıl için, taht Surilerde kaldı. Hümayun'un elinde Afganistan, Sind, Kuzey Pencab, Keşmir ve Belucistan kalmıştı.

Bu yıl Basra emiri kentin anahtarlarını Osmanlı Padişahına yollayarak, Osmanlıya olan tabiliğini belirtti. Bundan sonra Osmanlılar Basra, Bağdat, Halep ticaret yolunu canlandırmaya ve asayişini temine çalıştılar. Bağdat kalesine 2 bin kişilik bir yeniçeri garnizonu yerleştirildi.

Boğdan voyvodosu o sıra Osmanlılar ile dost olan Polonya'ya karşı bir tutum takınmış ve Avusturya ile ilişkiler içine girmişti. Kanuni Boğdan üzerine yürüdü. Hiçbir direnişle karşılaşmadan Boğdan'a yeni bir voyvoda atadı ve Kırım ile Boğdan arasındaki toprakları İmparatorluğa kattı.

1538 yılında Yeni Dünya'da ilk üniversite açıldı. Bu Universidad Santo Tomás de Aquino üniversitesiydi.

Bu yıl Çin'de kıtlık ve salgın hastalıklar nedeniyle büyük ölümler meydana geldi. Hükümetin 1527 yılında aldığı tahıl stoku tutmama kararı bu faciada önemli rol almıştı.

Hümayun 'un Türbesi

Gucerat Seferi

Osmanlı filosu Hindistan'da

Talebin gelmesinden sonraki bir yıl içinde, Mısır valisi ve Güney denizleri komutanı Hadım Süleyman Paşa, Hindistan'ın Batı sahilindeki Gucerat devletini Portekizlere karşı korumak üzere, 76 parçadan oluşan bir donanma ile hareket etti. Yola çıktıktan sonra Bahadır Şah'ın ölüm haberi geldi. Yeni Şah, Osmanlılara karşı iyiniyet beslemiyordu. Ancak Gucerat'ın başında kim olursa olsun, Portekizlere karşı Hint okyanusu müdafaa edilecekti. Hadım Süleyman Paşa, Hint Okyanusuna açılmadan önce, çok stratejik bir mevkide olan Aden ve Yemen'i ele geçirmeye çalıştı.

Aden'e giden Süleyman Paşa, Tahiri sülalesinden Emir III. Amir'i gemisine davet etti. Ancak onu gemiye gelince yakalayıp, astı. Bu dürüst olmayan hareket tarzı Osmanlı Divanı Hümayun'unda eleştirilmiş ve daha sonraki olaylarda yerel yöneticilerin Paşaya olan güvenlerini yok etmiştir. Süleyman Paşa, Aden'e sancak beyi tayin ettikten sonra, yola çıkarak donanması ile Hindistan'a Gucerat kıyılarına vardı. Süleyman Paşa Diu'yu ele geçirmek istiyordu.

Diu adasına doğru 7 bini yeniçeri olan 20 bin kişi, 78 gemiyle yola çıkılmıştı. Kıyıya çıkartma yapıldı, kent bombalandı ve peşinden yağmalandı. Süleyman Paşa Hindistan kıyılarında bazı bölgeleri Osmanlı İmparatorluğuna katmak istediğini saklamıyordu. Bu fikir Hindistan'daki devletleri dehşete düşürdü. Ayrıca Aden'de uyguladığı yöntem de Hindistan yöneticilerini korkutmuştu. Böylece yerel destek Osmanlılara değil, Portekizlere verildi. Sonuçta lojistik destekten de yoksun kalan Osmanlı ordusu, Diu kuşatmasında başarılı olamadı.

Baştan iyi hazırlanmış olan bu sefer başarısızlıkla bitmişti. Bundan sonra da buraya bir daha sefer yapılmadı. Portekizliler mucizevi bir şekilde kurtulmuşlardı. Hadım Süleyman Paşa, Gucerat'ta ki Diu Portekiz üssünü alamamış ama Aden ve Yemen için Osmanlı hakimiyet savaşlarını başlatmıştı.

Süleyman Paşa Hindistan'dan geri dönmeden, Gucerat kendisini Portekizlere karşı müdafaa edebilsin diye, Gucerat'a ağır toplar bıraktı. Süleyman Paşa'nın Hindistan seferi 1 yıl sürmüştü. Dönüşte Süleyman Paşa geniş eleştirilere uğramış ancak genelde başarılı bulunmuştur.

Paşa daha sonra Kahire'ye tekrar yollanmadı ve kubbe veziri olarak İstanbul'da kaldı.

Süleyman Paşanın Hindistan seferine Özdemir Paşa da sancak Beyi olarak katılmıştı. Kahire'ye dönüşlerinde, Süleyman Paşa tarafından Habeşistan'a bir keşif gezisine yollandı. Özdemir Bey Memluk kökenliydi. Babası bir Memluk subayıydı. Osmanlılar Kahire'yi aldıktan sonra, Özdemir Paşa yüzbaşı rütbesi ile Osmanlı ordusuna intisap etmişti.

Özdemir Paşanın bu Habeşistan seferi çok verimli oldu. Divan Sudan ve Habeşistan'a seferlerin devamına karar verdi.

Preveze Deniz Savaşı, 1538

Preveze Deniz Savaşı

Osmanlı Fransız ittifakı sonucu işler İspanya için kötü gitmeye başlamıştı. Buna son vermek ancak denizlerde Osmanlı hakimiyetini yıkmakla sağlanabilinirdi. 1538 yılında Habsburg ve Osmanlı donanmaları Yunan denizinde, Preveze'de karşı karşıya geldi. Osmanlı donanmasında 122 çektiri, 166 uzun menzilli top vardı. Andrea Dorya komutasındaki müttefik donanmasında ise 162 kadırga, 140 çektiri ve 2500 top bulunuyordu. Preveze'de büyük bir deniz savaşı yapıldı (Preveze Deniz Savaşı). Venedik donaması da bu savaşta vardı ve İspanyolların yanındaydı. Yaklaşık 120 bin kişi deniz üzerinde ilk defa karşı karşıya geliyordu. Bu savaş yeri eskinin meşhur Actium deniz savaşının yapıldığı yerdi.

Herkes Barbaros'tan kendinden kat kat fazla donanmaya karşı bir müdafaa savaşı yapmasını bekliyordu. Barbaros saldırdı. Merkezde Barbaros Hayreddin, sağda Salih Reis, solda Seyit Ali Reis vardı. Takviye kuvvetlerine Turgut Reis kumanda ediyordu. Osmanlı gemileri Avrupalılarınkinden daha hafif, daha çabuk ve daha manevra kabiliyeti fazlaydı. Osmanlı donanması içinde çok hızlı bir haberleşme vardı. Emirler anında iletilip, hemen uygulanıyordu. Osmanlı topları daha uzun menzilli ve daha düzgün atışlıydı.

Barbaros, Osmanlı donanmasının üstünlüklerini kullanarak, Andrea Doria'nın donamasını önce parçalara böldü ve sonra parçaları yok etti.

Kazanan Osmanlı donanmasıydı (27 Eylül 1538). Osmanlı kıyıları güvenlik altına alınmıştı. Preveze'den sonra iyice yıpranan ve kaleler kaybeden Venedik, kayıplarının artmaması için Osmanlı devleti ile barış yaptı (Ekim 1540). Barış koşullarında Venedikliler Mora ve Dalmaçya kıyılarındaki kaleleri Osmanlılara terk ediyor ve 300 bin altın tazminat ödüyorlardı.

Altın Japonya'ya, Gümüş Çin'e, 1539

Japon Muromaçi samurayları

Çin kapılarını kapattıktan sonra Çin ticareti güçleşmiş olmasına rağmen hala bir şekilde sürüyordu. Japon Çin ticareti de çok zorlanarak devam etmeye çalışıyordu. Japon senyörler (daimiolar), Çin ipeğini ve Çin altınını istiyorlardı. Japonya bir gümüş ülkesiydi ve Çin altını Japonya'da çok tutuluyordu. Altını olan Çin de Japon gümüşüne ihtiyaç duyuyordu. Ama Çin için açık deniz ticareti, toplam deniz ticareti içinde hiç de önemli bir konumda değildi. Olsa da olurdu, olmasa da olurdu. Bununla birlikte Çin sarayı Malezya baharatına ve diğer lüks maddelere düşkündü.

Bu durumda ticaret, elçiler kanalı ile izinli ticaretle ve kaçakçılık yolu ile sürdü.

Çin vassalları her yıl Pekin'e bağlılıklarını belirtmek ve vergi vermek için elçi yolluyorlardı. Bu elçilerin Çin'e girmesine Çin resmen izin vermişti. Gelen elçilere Çin hükümeti de ticari izin belgeleri veriyordu. Çin vassalları bu ticari izin belgelerini kendi tüccarlarına dağıtıyorlardı. Yabancı tüccarlar ancak bu belgeler ile Çin'e girebiliyorlardı.

Bu izin belgeleri ile gelen tüccarlar gemilerini nehir ağızlarında ve kıyıya yakın adalarda demirliyorlardı. Mallarını da depolara indiriyorlardı. Yabancı tüccarların liman kentleri dahil, kentlere girişleri yasaktı. Kentlerin dış mahallelerine kadar sokulabilirlerdi. Fiyatları Çin tacir birlikleri tespit ediyordu. Yabancılar kendi örf, adet ve kanunlarınca kendi kendilerini yönetiyorlardı.

Bazı Çinli tüccarlarda dış ülkelere gitme iznine sahip oluyorlardı. Ama bu çok ender olan bir durumdu. Çin duvarını kaçakçılar da yıkıyorlardı. Bunlar Çin gemi patronları, Uo-Ko

korsanları, Riu-Kiu denizcileri ve Portekiz Gorlarıydı. Gorlar, XV. Yüzyılda, Güney Doğu Asya ticaretindeki en önemli aracıydılar. Ancak, içinde bulunduğumuz yüzyılda Gorların önemi azalmaya başlamıştı.

Japon gemileri ve liman

Bu arada Osmanlı İmparatorluğunda devlet köylünün ikametgah veya çalışma yeri değişikliklerine karşı tımar sahiplerini korumaya çalıştı. 1539 tarihli Bosna-Hersek kararnamesi kendi köyünden başka bir köyü ekip biçmeye giden köylünün iki öşür ödemesini şart koşuyordu. Biri ekip biçtiği toprak sahibi, diğeri esas tımar sahibi içindi. Bu tımar sahibine güvence olurken, köylü haklarına getirilen bir sınırlamaydı.

1539 yılında Müderris Çivioğlu (Çivizade) Şeyhül-İslam oldu. Çivioğlu, Muhiddin Arabi ve Mevlana aleyhinde bulunuyor ve hatta onları kafir olmakla suçluyordu.

1539 yılında Sih dininin kurucusu Baba Nanak öldü. Guru Angad Dev Sihlerin ikinci gurusu oldu.

1539 yılında Osmanlı sadrazamlığına Damat Lütfü Paşa getirildi (1539 – 1541).

1539 yılında Kutsal Roma Germen İmparatoru V. Karl ile Fransa Kralı I. François arasında, İngilizlerle iş birliği yapmama konusunda Toledo anlaşması yapıldı.

Her şey sallanıyor, 1539

Whitehall eski sarayı

İngiltere kralı VIII. Henry içinden Katolikliğe hep bağlı kalmıştı. 1539 yılında " Altı Madde Kanununu " çıkardı. Bu kanunla, papalık otoritesi hariç, bütün Katolik inançlar vardı. Kral hem Katoliklerce ve hem de Protestanlarca suçlanıyordu. Ama Henry hoşgörüsüzdü. Sapkın diye suçladıkları ateşte yakıldı, durdu.

VIII. Henry, 1536 ile 1539 yılları arasında manastır mülklerini satışa çıkarttırmıştı. Bu İngiliz ekonomisine ciddi bir hamle kazandırdı. Böylece oluşan sermaye akımı, İngiltere'de iktisadi bir devrimin yolunu açtı.

İngiltere'de ilk halk hareketi, 1536 yılında kuzey İngiltere'de patlak verdi. Proletarya çoğalıyordu. Toprak sahipleri ekili toprakları yün sanayi için besledikleri koyunları otlatabilmek için meralar haline getirmeye başlamışlardı. Arazilerin etrafına çit çekiyor ve çiftçileri (kesenekçi ve kiracı) bu topraklardan kovuyorlardı. Bunlar da kentlere gidip, proletaryaya katılıyorlardı. Manastırların kapatılmasının veya kilise topraklarının kilisenin elinden alınmasının sonuçları bu topraklara bağımlı yaşayan pek çok çiftçi için çok ağır oldu. Mülkler el değiştirirken, kesenekçiler haklarını yitirip, yoksulluğa düşüyorlardı. Manastırların ekili toprakların üçte birine sahip olduğu düşünülünce, köylüleri çarpan felaketin hacmi anlaşılabilinir. Felaketler üst üste binmişti. Bütün bu olup bitenler, aç halkta, mallara şiddet yoluyla el koyma gibi bir eğilime yol açmıştı.

1536 halk hareketi, soylularca yönetilmişti. Talepleri de gerici taleplerdi. Ancak kökeninde yukarıdaki çaresizlik vardı. VIII. Henry bu başkaldırıyı kanla bastırdı.

Calvin Genevre'de, 1540

Richmond Sarayı

Bu sırada Cromwell İngiltere ile Galleri birleştirecek olan " Birleşim Aktı " üzerinde çalışıyordu. Galler kanunları İngiliz kanunlarına eklenmeye çalışılıyordu. Yargıda da birlik sağlanacak ve iki ülke 1542 yılında birleşecekti.

VIII. Henry, üçüncü karısı Jane'nin ölümünden sonra, Protestan olan Cleves'li Anne ile evlendi (1540). Bu evlilik nedense yürümedi, kısa süre sonra çift karşılıklı anlaşarak boşandı. Bu boşanmanın peşinden Anne, Richmond sarayı, Hever şatosu dahil çok büyük bir servete sahip oldu.

Bu başarısız evlilik konusunda VIII. Henry Cromwell'i suçlamayı seçti. Ve Cromwell'in 28 Temmuz 1540'ta kafası kesilerek öldürüldü.

1540 yılında İngiltere'de " Özel Konseyin " egemenliği altında İngiliz hükümetinde birlik sağlandı. Avam meclisi seçimleri için resmi adaylık uygulanıyordu. Lortlar meclisinde de kralın atadığı piskoposlar, başpapazın yerine geçiyorlardı.

1540 yılında Calvin Cenevre'ye davet edildi. Calvin Cenevre'de resmen değil ama fiiliyatta bir teokrasi kurdu. Belediye meclisi kendisine bağlıydı. 1540 ile 1546 yılları arasında kenti Calvin yönetti. Protestanlar arasında otoritesi büyük ve tartışılmazdı. Kendisine Cenevre Papası bile dendi. Calvin din konusunda acımasız ve hoşgörüsüzdü. Din ve mezhep seçme özgürlüğü Protestanlarda da yoktu. Pek çok insan, sapkınlık iddiası ile öldürüldü veya kentten kovuldu. Calvin Katolik kilisesini aratmıyordu.

Büyük bir bilgin olan Michael Servet, kan dolaşımını izlemişti. Anabaptistlere sempati besliyor ve üç birlik dogmasını reddediyordu. Michael Servet İspanya Engizisyonundan

Cenevre'ye kaçmıştı. 1535 yılında Calvin onu yakarak öldürttü. Calvin'in kendi böyle tutucu olmasına rağmen, Calvinizm bütün Batı ve özellikle Kuzey Batı Avrupa'ya yayılıyordu.

Hıristiyanlara göre İsa ile Tanrı bir olduğuna göre insanlarda bir kanuna ve bir yönetime uymak zorundaydılar. Ama Tanrı adına hak ileri süren iki otorite vardı. Bunlardan biri Papa idi. Diğeri ise İmparatordu. Papa, uyrukların bağlılık yemini bozma, hükümdarı tahta çıkarma ve indirme hakkını kendinde görüyordu. Ama uygulamada artık etkisi iyice zayıflamıştı. İspanya ile Portekiz, keşfettikleri yeni toprakları aralarında bölüştüklerinde bunu Papanın ünlü kararına bağlamışlardı. Krallar bunu reddettiler. Devletlerarası yükümlülüklerin tek başına değişemeyeceğini iddia ettiler. 1540 yılında Fransa Kralı I. François, Papanın yetkisinin manevi olduğunu ve krallar arasındaki toprak bölüşümüne karışamayacağını açıkça ifade etti.

İmparatorlar da kendilerinin hem Roma İmparatorunun mirasçısı olduklarını ve hem de iktidarı onlara Tanrı'nın verdiğini iddia ediyorlardı. İmparator maddi dünyada en yüce makamdı. Yargıç, aracı, hakemdi. Bütün krallar imparatorun vassallarıydılar. Yalnız imparator krallıkları yaratabilirdi. Krallıklar kendine bağlıydılar. Krallıklara görevlerini İmparator verirdi. Sapkınlarla mücadele edende oydu. Hıristiyanlığın genel işlerinin yürütülmesinden İmparatorun sorumlu olması gerekirdi.

Ancak zaman değişiyordu. Ulusalcılığın ortaya çıkışı ile birlikte, İmparatorluk da bir nevi emperyalizm gibi algılanır olmaya doğru gidiyordu. İmparatorluk, bir başka ulusun bir ulusa tahakküm aracımıydı? Buradan Avrupa'nın daha önce bahsedilmiş olan denge politikası çıktı.

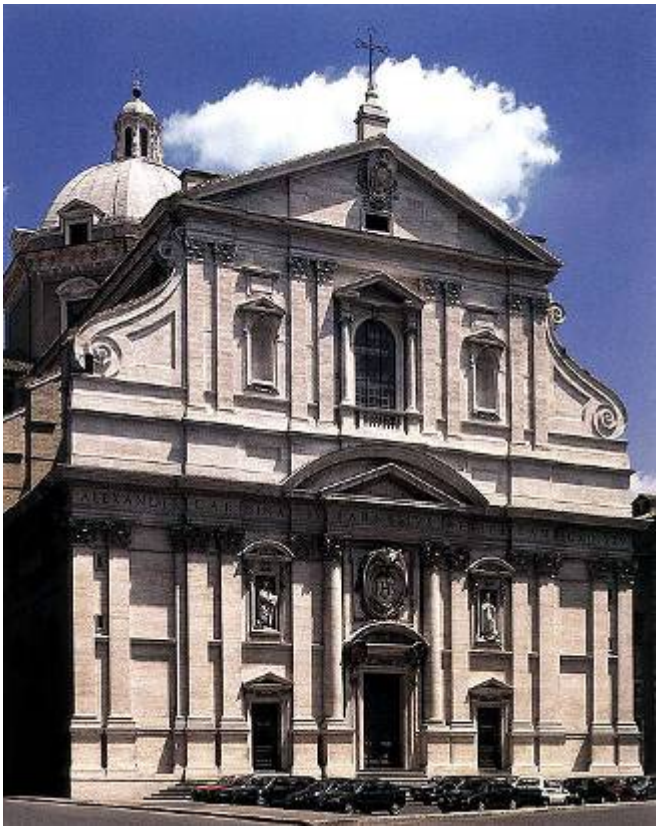
Hever Kalesi

Önceki zamanlarda krallar arasında bir hiyerarşiden söz ediliyordu. Şimdi ise özgür ulusların eşitliğine dayanan bir düşünce gelişmişti. Zaten bu denge politikası uzun zamandır İtalyan kent devletleri arasında vardı. 1495 Venedik birliği ile İtalya'dan Avrupa'ya geçiyordu. Avrupa'ya geçen bu politikada, zaman içinde en fazla İngiltere uzmanlaşacaktı.

Artık Haçlı seferi çağrıları ve organizasyonları da gösteriş ve politik manevralardan öteye geçemiyorlardı. Papa II. Julius, Haçlılar için toplanan paranın bir kısmını Saint Pierre'in yapımına harcamıştı. Yine Papa, Cem Sultanı bahane ederek Osmanlı Sultanı II. Bayezid'i yolmuştu.

Fransa'da 1540'lı yıllarda Protestanlığı sapıklık olarak görenlerin karşı mücadelesi sertleşmiş ve yoğunlaşmıştı. Yapılan zulümler sonucu, Protestanlar ibadetlerini gizli yapmaya başladılar. Bununla birlikte Huguenot sayısı büyük bir hızla artıyordu.

Cizvitler, 1540

Cizvit (Jesuit) Anakilisesi Roma

Durmadan gerileyen Katoliklik kendini müdafaa etmeye çalışıyordu. Bir İspanyol soylusu olan İgnace de Loyola (Ignatius) Cizvitler Tarikatını kurdu. Tarikatın Ana sözleşmesi olan " İsa ortaklığı " 1540 yılında onaylandı. Cizvitlere göre iman düşmanları ile savaşırken her yol mubahtı. Amaç araçları mubah kılıyordu. Her yere el attılar. Politikacılar, diplomatlar, eğiticiler, hekimler her alana ve herkese el atıyorlardı.

Cizvitler, diğer keşişler gibi dünya işlerini bırakıp, manastır duvarlarının ardına çekilmiyorlardı. Tersine dünyevi bir yaşam sürüyorlardı. Her kılığa giriyorlardı. Pohpohlama, entrika, iftira, komplo, suikast, zehirleme yollarını kullanıp, kişileri kendilerine bağlıyor veya saf dışı ediyorlardı.

Tarikat, merkezi bir örgüte sahipti. Başında Roma'da oturan bir general vardı. Tarikatın politikası başkan ve üst kademe yöneticilerce hep beraber tayin ediliyordu. Bu politika çok gizliydi. Onu yemin bağı ile bağlı Ignacienler uyguluyorlardı. Avrupa'nın her yerinde reform ve reformcularla mücadeleye giriştiler. Katolikliğin yok olmaması onlar sayesinde oldu.

Loyola keşişlerin içtikleri üçlü anda (yoksulluk, afiflik, itaat) bir dördüncüyü ekledi. Bu " Papanın hizmetinde olmaktı ". Bu itaatin devamı için çok etkili bir yol oldu. Cizvitler prenslerin günahlarını çıkarmaya başladılar. İdareci sınıfları eğitiyorlardı. Yatılı kolejler

kurdular. Kolejlerinde hümanist tarzda eğitim veriyor, Latin yazarları okutuyor ve böylece zenginlerin çocuklarını kendi okullarına çekiyorlardı. Öğrenciler plan dahilinde ibadete götürülüyor ve böylece ruhbanın otoritesine alıştırılıyorlardı.

Bu okullarda dayak pek yoktu. Yönetim tatlı sertti. herkes temiz giyiniyor, adabı muaşeret kurallarına uyuluyordu. Bunun sonucunda Cizvit teşkilatı laik iktidarlar üzerinde bir nüfuz edindi.

Cizvitler, yeni keşfedilen ülkelere de aktılar. Orta ve Güney Amerika, Hindistan, Güney Doğu Asya, Çin, Japonya Cizvitlerin gittikleri yerler oldu. Cizvitler gittikleri hey yerde ticaret veya keşfetme uğruna yapılan zulüm ve katliamların üzerlerini din ile örttüler.

Cizvitler genç beyinleri ele geçirmek için eğitime çok büyük bir önem verdiler. Kilise içinde ve dışında eğitimi tekellerine aldılar. Kolejler kurdular.

Cizvit adı yaptıkları fesatlar yüzünden kalleş ve ilkeden yoksun anlamına gelmeye başladı. Her yerde düşünce özgürlüğüne, ezilenlerin eylemlerine, aklı hür yapan kitapların okunmasına karşı çıktılar.

1540 yılında Macar kralı Yanoş Zapolya ölünce, Avusturya kralı Ferdinand Macar tahtı üzerindeki iddiasını yeniledi. Zapolya, Kanuni'nin ısrarı ile Lehistan Kralı I. Sigismund'un kızı İsabella ile evlenmişti. Kraliçe bir veliaht doğurduktan 15 gün sonra Zapolya öldü. Öldüğünde 53 yaşındaydı.

Ferdinand Budin'i kuşattı. Osmanlı ise Zapolya'nın yeni doğmuş olan çocuğunu Macar kralı olarak tanımıştı. Osmanlı ordusu Budin'e yardıma gitti. Osmanlı ordusu Batıda iken Doğuda olabilecek toprak kayıplarından korkuyordu. Doğu Anadolu, hatırlanacağı gibi, Batı ile İran arasında uzun asırlardır bir gidip, bir geliyordu. Osmanlı, halkın İran işgaline karşı Osmanlının yanını tutmasını ve direnmesini istiyordu. Bu nedenle Doğuda köylüyü rahatlatacak önlemler aldı. Köylüden resim karşılığı angaryayı tümü ile kaldırdı.

1540 yılında Delhi Sultanlığında iktidarı Suriler aldılar (1540 – 1555).

Portekizliler Hindistan'da yerlileri Hıristiyan yapmakta pek başarılı olamıyorlardı. Portekiz kralı III. Jean, İgnase de Loyola'dan Cizvitler istedi.

Estevao da Gama (1505 -1576) Portekiz Altın Sahili'nin ve Portekiz Hindistan'ının (1540 – 1542) yöneticisiydi. Vasco da Gama'nın ikinci oğluydu. 1540 yılında, Osmanlıları vurmak için Kızıldeniz'e giren filoya kumanda etti. Ancak Osmanlıların baskından haberleri vardı ve Portekiz girişimini boşa çıkardılar. Estevao Massawa'ya geri dönerek, Etopya imparatoruna 400 fitilli tüfekli adam, 130 askeri köleyi kardeşi Cristovao da Gama yönetiminde bırakarak Hindistan'a döndü.

Macaristan Osmanlı Eyaleti, 1541

Budin Kalesi

1541 yılında ordusunun başında Budin'e varan Sultan Süleyman'ın önüne Avusturya ordusu yine çıkamadı, geri çekildi. Macaristan sorunu epeydir sürüyordu ve kangren olmuştu. Sultan Süleyman bunu çözmeye artık kararlıydı. Budin'i ve orta Macaristan'ı doğrudan Osmanlı İmparatorluğuna bağladı. Doğudaki Erdel'i (Transilvanya) vassal bir prenslik olarak bıraktı. Erdel prensliğine Zapolya'nın oğlu getirildi. Bu durumda Erdel bir Macar devleti olarak kalıyor, ancak esas Macaristan ile tüm ilgisi kesiliyordu.

Budin ise bir uç sancak beylerbeyliği olmuştu. Protokolda Budin Mısır'dan sonra ancak Rumeli'nden önce geliyordu. Merkezi Budapeşte idi. Rumeli beylerbeyliğinin merkezi ise Sofya'ydı. Mısır ve Budin valileri Vezir yani Mareşal rütbesindeydiler. Halbuki diğer eyalet valileri Beylerbeyi yani Orgeneral rütbesindeydiler.

Bu sırada Osmanlılarda, Veziriazam Ayas Paşa ölmüş, yerine getirilen Damat Lütfi Paşa azledilmişti. İktidar, uzun Mısır beylerbeyliği ve Hindistan seferi ile tanınan Süleyman Paşadaydı. Yukarıdaki 1541 Budin seferinde Veziriazam Süleyman Paşa bulunmuyordu. Veziriazam İran'ı kolluyordu.

Damat Lütfi Paşa, zina işleyen bir Müslüman kadını, tenasül uzvunu oydurmak gibi feci bir işkence ile öldürtmüştü. Böyle bir ceza hukukta yoktu ve hatta o güne kadar işitilmiş değildi. Lütfi Paşa fıkıh üzerine eser yazmış biriydi ve bu tip bir cezayı nasıl verdiği anlaşılır gibi değildir. Hanımı Şah Sultan bunu duyunca Kocasına karşı çıkarak, ondan hesap sormuştu. Münakaşa büyüyünce Paşa karısına bir tokat attı. Şah Sultan, Yavuz Sultan Selim'in kızıydı. Ve Osmanlı hanedanından birine tokat atmak kimin haddiydi. Şah Sultan Harem Ağalarını çağırtıp, Lütfi Paşayı bir güzel dövdürüp, dışarı attırdı. Ertesi gün Kanuni Paşayı azletmiş, Şah Sultan da kocasını hemen boşamıştır. Lütfi Paşa 58 yaşında azledilmiş ve Dimetoka'ya çekilmişti. Orada 22 yıl daha yaşadı.

İmparatorluk Tacı Denize Atılıyor, 1541, 1542

V. Karl

Bu sırada Akdeniz'de Barbaros Hayreddin Paşa Fransız donanmasına yardım ediyor, İspanya ve İtalya sahillerini vuruyordu. Osmanlıya büyük bir darbe vurmak isteyen İspanya Cezayir'e saldırdı. Ama perişan oldu.

Barbaros Hayreddin'in iki oğlu vardı. İkisinin de adı Hasan'dı. Bunlardan yaşça büyük olanı manevi oğlu, diğeri karısından doğan oğluydu. İki Hasan Paşaları karıştırmamak için büyük olanına M. Hayreddinoğlu Hasan, diğerine sadece Hayreddinoğlu Hasan diyelim.

M. Hayreddinoğlu Hasan, Barbaros Hayreddin Cezayir'de değil iken ona vekaleten Cezayir Beylerbeyliğini yürütüyordu. V. Karl, Andrea Doria kumandasında bir donanma ile ve

ordusunun bizzat başında Cezayir'e saldırdı. Daha önce Tunus'ta olanları kolayca tekrarlayacağını sanıyordu. Bu sırada Kanuni Sultan Süleyman'da 1541 seferinden İstanbul'a dönüyordu.

İspanyol donanması 274'ü harp gemisi olmak üzere 516 parçadan oluşuyordu. 24 bin civarında kara askeri olmak üzere 33 bin savaşçı vardı. M. Hayreddinoğlu Hasan Beyin kuvvetleri bu büyük ordunun yanında sayılamayacak kadar ufaktı, yok gibiydi. Osmanlılar İspanyolların saldırısına inanılmaz bir şekilde karşı koydular. Ayrıca M. Hayreddinoğlu Hasan baskınlar vererek düşmanı durmadan kılıçtan geçiriyordu. Barbaros Hayreddin de Donanma ile yola çıkmış, Cezayir'e geliyordu. Bu sırada fırtına çıktı. Gemiler gitse piyade ezilecekti. Karl geri çekilme kararı verdi. İspanyol ordusunun gemilere geri dönüşü tam bir kargaşa olmuştu. Sonunda fırtına ve Osmanlı palası İspanyol ordusunu mahvetti. V. Karl 20 bin asker kaybetmişti. İspanyolların tüm ağırlıkları topları dahil Osmanlıların eline geçti. Pek çok esir alındı. Esirler arasında yüksek sosyeteden çok sayıda kadın da vardı. Cezayir kentinde, artık M. Hayreddin Hasan Beyin, esirleri yerleştireceği yer kalmamıştı. V. Karl, Malta şövalyelerinin kahramanlığı sayesinde zorla canını kurtarmıştı.

Avrupa Cezayir'i Osmanlıdan alamamıştı. 1830 yılına kadar da alamayacaktı.

İmparator V. Karl, Cezayir'i terk etmek için gemiye binerken, başından tacını çıkarıp denize fırlatıp, atmıştı. Bu bir anlamda İmparatorun da sonuydu. Bundan sonra artık tahtında kalmayı canı istemeyecekti.

Calvin (Kalven) Cenevre'de 1541 yılında kendi kilisesini kurdu. Calvin bütün eğlenceleri, kumar benzeri oyunları, din dışı müziği, kadınların süslenmelerini yasakladı. İnananları sadece çalışma ve dini ibadetiyle geçen eğlencesiz bir hayat sürmeye zorluyordu.

1541 yılında Meksika'da yerli ayaklanması oldu, ancak bastırıldı.

Ferdinand, Macaristan'ın Osmanlılara ilhakını kabul etmemişti. 1542 yılında tekrar Budin'i kuşatmaya girişti. Osmanlı ordusu yetişemesin diye bir sonbahar seferini tercih etmişti. Bu aslında Brandenburg elektörü II. Joachim'in kumandasında 100 bin kişilik bir orduydu. Joachim Protestan'dı ve ilk defa bir Protestan Alman ordusuna komutanlık yapıyordu. Alman ordusu Budin'i alamayıp, geri çekildi ama Sultan Süleyman da yeni bir Macaristan seferine karar verdi.

1542 tarihinde, Hernan Cortes ile birlikte İspanyollar, Orta Amerika'daki Maya devletçiklerini ele geçirmeye başladılar. Ancak bu hiç kolay olmadı. İspanyol ilerlemesi ve istilası 150 yıldan fazla, 1697 yılında son Maya kenti alınana kadar sürecekti.

1541 ve 1542 yıllarında, İnka katili İspanyol Pizarro'nun bir emektarı olan Francisco Orellana, Amazon nehrinin kaynaklarını keşfetti. Ve Amazon nehrinin denize döküldüğü yere kadar tüm akışını izledi. 1541 yılında Francisco Pizarro öldürüldü.

Norfolk dükü olan Thomas Howard, İngiltere'nin tekrar Papalık Katolikliği ile birleşebileceği umuduyla, kuzeni Katolik Catherine Howard'ı 5. evlilik olarak önerdi. VIII. Henry ve Catherine Howard evlendiler. Henry Catherine'e dikensiz gül derdi. Catherine kendisinden 30 yaş büyük, itici ve obez olan Henry ile olan evliliği hiçbir zaman istememişti. Henry'nin kişisel dostlarından Thomas Culpeper ile ilişkiye girdi. Kralı aldatmakla suçlanarak 1542 yılında idam edildi. Onunla birlikte Roma Kilisesi ile birleşme umutları da öldü.

Buda kalesinden kalıntı

Habeşistan'da Osmanlı Portekiz Mücadelesi, 1541, 1542

Habeşistan yaylası Osmanlı Portekiz mücadelesine sahne oluyordu. Habeşistan'daki Hıristiyan devlete Portekizliler yardım edip, destekliyorlardı. Yemen beylerbeyi Mehmet Paşazade Mustafa Paşa da Sultan Ahmet Gran'ı destekliyordu. Sultan Ahmet Gran'a çok miktarda top ve ateşli silah yollandı. Hıristiyan Habeş Devletinin kralı II. Davit, bu yardımlar karşısında çok zor durumda kalmıştı.

1541 yılında, Hıristiyan Habeşistan'a Portekiz'den ateşli silahlar geldi. 1541 yılında kardeşini Etopya İmparatoru ile bırakan Estevão da Gama Hindistan'a dönmüştü. Etopya İmparatoru yanında bırakılan Portekiz kuvvetleri ile Ahmad ibn Ibrihim al-Ghazi 'yi (Sultan Ahmet Gran) yenmeyi düşünüyordu. Hıristiyanların eline ateşli silahlar ilk defa geçiyordu. Yeni Hıristiyan Habeş Kralı Claudius (1540 – 1559), Sultan Ahmet Gran'dan bir takım bölgeleri geri aldı.

1542 yılında Osmanlılar Sultan'a top ve ateşli silahlarla donanmış yaklaşık 900 – 1000 kişilik bir Osmanlı birliği yolladılar. Karşı tarafta da 500 – 600 askerden oluşan Portekiz birliği vardı. Afla'da Müslüman ve Hıristiyan Habeşler arasında yapılan savaşı Müslümanlar kazandı. Portekiz birliğinin komutanı Christovão da Gama esir düştü ve öldürüldü. Bu savaştan sonra Habeşistan'ın önemli bir bölümü Osmanlı hakimiyetine girdi.

Hıristiyan olmak bile çare değil, 1542

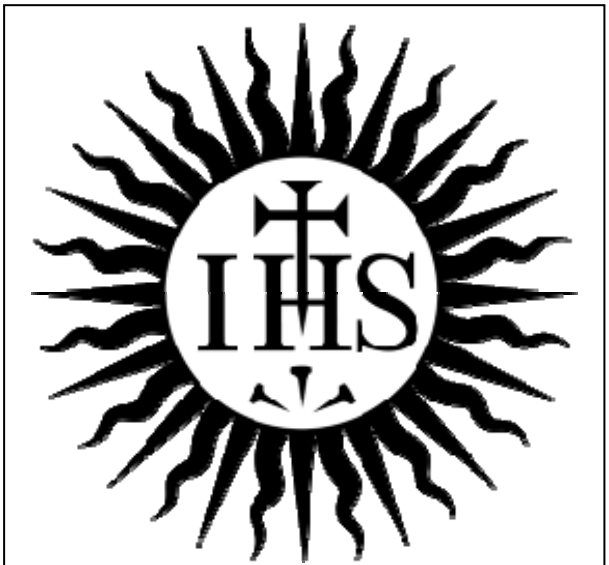
Franciscus Xavier

Din adamlarının ve misyonerlerin baskısı ile İmparator V. Karl (Şarl, Şarlken, Charles) " köleliği yasaklayan " ve yeni " encomienda " verilmesini durduran, meşhur kanunlarını çıkardı (Yeni Kanunlar). Bu kanunlara göre daha önce verilmiş encomiendaların miras yoluyla geçişi de durduruluyordu. Meksika ve Peru'da isyanlar oldu. Ama sömürgeler çalışacak kişi bulamıyorlardı. Özgür yerliler kendilerini kiralatmıyor, işçi olarak çalışmıyorlardı.

1542 yılında François Xavier Cizvit görevlisi olarak Portekiz sömürgesi Goa'ya geldi. Onun gelişi ile Hıristiyanlaştırma biraz derlenir gibi oldu. Onu yine Cizvit olan Valignani ve daha sonra Robert de Nobili izleyecektir.

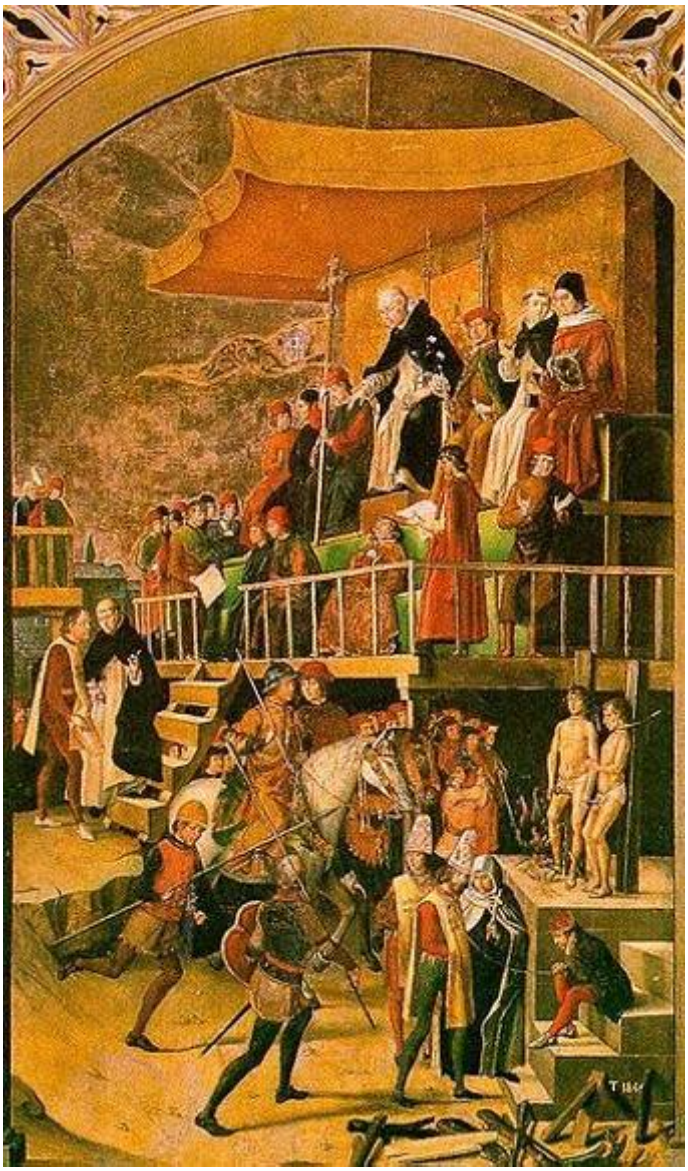
Amerikan yerlilerinin hali perişanlık, sefaletti. Yerlilerin çektikleri çilelere din adamlarının kalbi bile dayanmıyordu. Yerlileri Hıristiyan yapacaklardı, ama Hıristiyanlar onlara sadece felaket getirmişlerdi, getirmeye devam ediyorlardı. Hıristiyan din adamları kendileri ve fatihlerle çelişki halindeydiler. Amerika'daki mülk sahipleri kilise uygulamalarına karşı çıkıyor, kiliseyi yerlileri korumakla suçluyorlardı. Yerliler hep çalışmalıydılar, pazar, bayram tatillerini istemiyorlardı. Mülk sahipleri çoğu yerde misyonerlerin saldırılıp, kovalanmasına ön ayak oluyorlardı. Gerçekte yerlileri koruyanlar sadece misyonerlerdi. Misyonerler doğal olmayan angaryalara da karşı çıkıyorlardı.

İsviçreli Theophrastus Bombastus Von Hohenhein (1493 – 1541) büyük bir hekim ve bilgindi. Paracelsus adı ile tanınan bilim adamı maddenin kimyasal niteliklerini inceledi. Hayvan ve insan organizmalarındaki süreçlerin inorganik kimyasal süreçlere benzediğini ileri sürdü. Paracelsus, hastalıklar sırasında vücuda ilaçlarla yardım etmek gerektiğini söylüyordu.

Cizvit logosu

Roma Engizisyon Mahkemesi

Engizisyon Yargıcı

Katolik Kilisesinden ayrılmalar başlayınca, Roma Katolik Kilisesi'nin savunduğu öğretiyi korumak için, daha önce kurulmuş olan İlk Engizisyona (1231) ve İspanya Engizisyonuna (1492) ilave olarak Roma Engizisyonu, III. Paulus tarafından 1542'de kuruldu. Genel olarak Calvin ve Luthercilere savaş açtı. Bu arada, cadılık ve büyücülükle de uzun yıllar mücadele etti. Gezici mahkeme şöyle çalışıyordu. Bir manastıra ya da piskoposun sarayına yerleşen engizisyon sorgucusu, daha sonra halkı kilisede toplayıp uzun bir vaaz veriyordu. Amaç, yerel halkla ilişkileri sıcaklaştırmak ve onların güvenini kazanmaktı.

Engizisyon mahkemeleri, çoğunlukla " ihbar " müessesesi üzerine kurulmuştu. Eğer bir kişi kendi günahlarını gelip bir ay içinde itiraf ederse ve " özür dilerse " affedilirdi. Ancak bu süre içinde böyle bir davranışta bulunmazsa, ona karşı dava açılırdı. Davalı, mahkemede kendisini kimin ihbar ettiğini asla öğrenemezdi.

Sorgucunun katedralde verdiği vaaz, daha sonra yazılı olarak kiliselerin kapılarına asılırdı. Böylece hiç kimse " benim, mahkemenin geldiğinden haberim olmadı " diyemezdi. Bu ilandan sonra, sorguculara (engizisyona) ihbarlar yağmaya başlardı. Mahkeme bir ay boyunca bu ihbarları okur, değerlendirir ve ihbar edilenlerin kendilerini göstermelerini beklerdi. İhbarların tümü noter tarafından kayda geçirilir ve bir temele dayanıp dayanmadıkları ya da sadece iftira etme olup olmadıkları araştırılırdı. Mahkeme tutanaklarından, engizisyona gelen ihbarların yüzde ellisinin mahkeme tarafından ciddiye alınmadığı görülmektedir. Öte yandan, yanlış ihbarlarla suçlamada bulunan kişiler de işkenceyle cezalandırılırlardı.

İhbarın üzerinden bir ay geçtikten ve iyice değerlendirildikten sonra, engizisyon bir ön sorgulama yapardı. Bu noktada çok dikkatli davranılır ve suçlanan kişinin saygınlığını yitirmemesine özen gösterilirdi. Çok nadir olarak, ön sorgulamadan önce tutuklama yapılır ve bu durumda mutlaka iki tanık gösterilirdi. Ancak, ön sorgulamadan sonra, suçlanan kişi " tehlikeli " olarak tanımlanırsa, hemen tutuklanır veya piskoposluk sarayının ya da kraliyet mahkemesinin zindanına atılırdı.

Engizisyon kurallarına göre, tutukluların her türlü bakımından ve harcamalarından kilise sorumluydu. Belgeler, bu konuda oldukça ilginç uygulamalara tanıklık ediyor. Örneğin, bazı mahkumlar pahalı şaraplar sipariş ediyor; hatta bazıları, geceyi eşleriyle birlikte geçirmeyi talep ediyorlardı.

Mahkeme işlemleri basitti. Sanık ya piskoposluk sarayında ya da bir manastırda yargılanırdı. Mahkeme bir sorgucu kurulundan, noterden ve iki hukuk uzmanından oluşurdu. Bu uzmanlardan biri kilise dışından seçilebiliyordu. Mahkemelerde suçlanan kişinin bir avukatı yoktu. Sadece, sorgulamalarda itiraf edip etmediğine tanıklık etmek için bir kraliyet temsilcisi hazır bulunuyordu. Sorgucular, mahkemede suçlamalarını hem Latince hem de suçlunun anadilinde yapmak zorundaydılar. Sorgucular, çoğunlukla suçlu sıralarından çok daha yüksekte bulunan bir kürsüde otururlardı. Sorgucu konuşmasına, önce suçlunun kimliğinden, işinden, ailesinden söz ederek başlar ve daha sonra sözü işlenen suça getirirdi. Sorgucular psikolojik taktik konusunda çok uzmandılar. Suçluyu çelişkiye düşürüp, erken ve acele bir itiraf peşindeydiler. Bazı sorgucular bu konuda öyle uzmanlaşmışlardı ki, suçluyu giyiminden, bakışından ve duruşundan saptayabiliyorlardı. Engizisyon sorgucularının en ünlülerinin başında Bernardo Gui geliyordu. Çeyrek yüzyıl boyunca kendini soruşturmalara adayan bu Dominiken din adamı, sorgulamalarının büyük bir çoğunluğunu, 1324 yılına kadar Fransa'nın Toulouse kentinde sürdürdü. Başpiskopos ilan edildiğinde, o güne kadar tam 930 kişiyi yargılamış ve cezalandırmıştı.

Suçunu itiraf etmekte direnenler için işkence uygulanması, Engizisyon adının bu denli tiksinti ve ürperti yaratmasının önemli bir nedenidir. İlk başlarda sorguya çekerken uygulanan işkence yöntemine çok fazla rağbet edilmemişti. İşkence uygulamasının kurumlaşması 14. yüzyıldan sonra Roma hukukunun kabul edilmesiyle gerçekleşti. İşkence, mahkeme boyunca söylediklerinde çok büyük kuşkular ve çelişkiler olan suçlular için, başpiskoposun onayıyla yapılırdı. Tarihçilerin büyük bir çoğunluğu, işkencenin acımasızlığını ve zalimliğini dile getiriyor. Onlara göre, bazı yazılı kaynaklarda işkence gören kimi suçluların vücutlarının normalden 30 santim daha uzadığı belirtiliyordu. Yine kurbanın ağzına, büyük hunilerle bir seferde litrelerce su, hatta kimi zaman idrar boşaltılıyordu. Günahkarların kalçaları kızgın kerpetenlerle sıkılıyordu. 1486 yılında Alman engizisyon sorguculari tarafından kaleme alınan " Cadıların Tokmağı " adlı el kitabı, engizisyon mahkemesinin uyguladığı bazı işkence yöntemlerini tüm çıplaklığıyla gözler önüne seriyordu.

Engizisyon mahkemesi 1450 ile 1550 yılları arasında, sadece Almanya’da 100 bin kadının yakılarak öldürülmesine sebep olmuştur. Engizisyon sadece sorgulamada değil, öldürmede de işkenceli ölümleri tercih ederek, kurbana ölürken de acı çektiriyordu.

Portekizler Japonya'da, 1542

Portekiz Japonya'da

1542 yılından başlayarak Portekizliler Japonya'ya ayak basmıştılar. Portekizliler Japonya'ya ateşli silahları ve Hıristiyanlığı tanıttılar. Kısa bir süre içinde Malakka, Çin ve Japonya arasında büyük bir ticaret başladı. Portekizlilerin hemen peşinden Çinliler geldiler.

Hatırlanacağı gibi, İpek yolunu Müslümanlar kesmişti. Yani Avrupa ile Uzakdoğu arasında Müslüman devletler vardı. Avrupalılar, Hindistan'a, Asya'ya Müslümanları kısa devre etmek için gitmişlerdi veya gitme isteği içinde bu, çok önemli bir yer tutuyordu. Ama nereye gitseler karşılarına Müslümanlar çıkıyordu. Müslümanlık Avrupalıların sandığından çok daha büyük bir dindi, bütün Eski Dünyayı sarmıştı. Sahra'da, Mağrip'te, Arabistan'da, Anadolu'da, İran'da, Afganistan'da, Türkistan'da, Hint Okyanusunda, Hindistan'da, Sonda adalarında, Achin'de, Malaga'da, Bantam'da, Çin'de, her yerde Müslümanlar vardı. Hıristiyan misyonerler Çin sarayına Çin İmparatorunu Hıristiyan yapmak umudu ile gitmişler ama orada Müslüman astronomlarla karşılaşmışlardı. İslam dini her yerde vardı.

Bu sırada paraya iyice sıkışmış olan Fransa kralı, bir ferman yayınlayarak tüm borçlarını ödemeyeceğini açıkladı. Paralarını almaya gelmiş kişilerin 24 saat içinde gitmezlerse, asılacaklarını ilan etti.

Şeyhül-İslam Çivioğlu, " mesh " konusunda Hanefi imamlarda yeteri kadar delil bulunmadığı gerekçesi ile Şii imamlara dayanarak bir fetva verdi. Ebussuud Efendi bu fetvayı doğru bulmayarak, Divana karşı tavır aldı. Kanuni Sultan Süleyman bu durumda ulemayı topladı. Ulema Çivioğlu fetvasının eski müftülerin fetvalarına aykırı olduğu sonucuna vardılar. Çivioğlu Şeyhül-İslam görevinden uzaklaştırıldı.

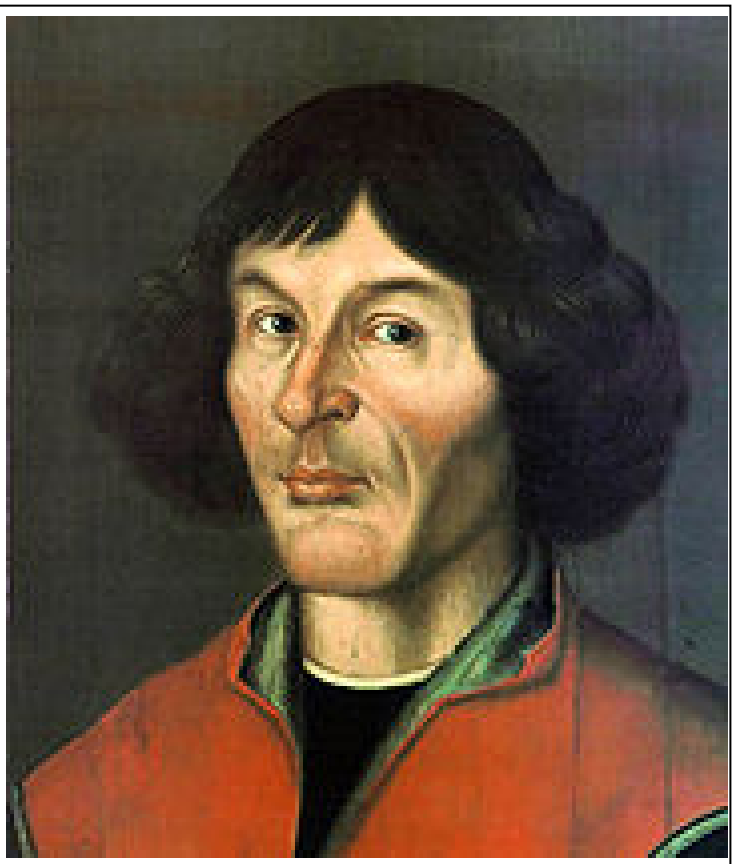
1542 Aralık ayında İskoç Kraliçesi Mary daha 1 haftalık iken kraliçe ilan edildi.

Kopernik, 1543

İngiltere kralı VIII. Henry son evliliğini 1543 yılında Protestan Catherine Parr ile yaptı. Henry sıkı bir Katolik'ti. Catherine ile zor bir evliliği oldu. Bu sırada oğlu Edward, Kardinal Richard Cox, John Belmain ve Sör John Cheke tarafından koyu ve sıkı bir Protestan olarak yetiştirildi.

1543'te Babur İmparatoru Hümayun Han, Kuzey Pencap, Sind ve Belucistan'ı da Surilere bırakmak zorunda kaldı. Japonlar Portekizlerden ilk ateşli silahı aldılar.

Kopernik (1473 – 1543) " Gök Cisimlerinin Devri Üzerine " adlı yapıtını yayınladı.

Kopernik (Nicolaus Copernicus)

Polonyalı büyük bilgin Nicolas Kopernik (1473 – 1543), yeni bir dünya görüşünü kuvvetlendiren bilim adamıdır. Öldüğü yıl " Gök Cisimlerinin Devri Üstüne İncelemeler " adlı eseri yayınlandı. Kopernik, Ptolameius'un dünya merkezli evren kuramını çürütüyordu. Katolik Kilisesinin desteklediği bu görüşü yıkan Kopernik, Güneş merkezli evren kuramını oturttu. Dünya, diğer gezegenler gibi biri kendi etrafında, diğeri güneşin etrafında olmak üzere çifte bir hareket içindeydi. Doğa bilimleri, dini yere vurmuş ve bağımsızlığını kazanmıştı.

1543 yılında Alman ressam Genç Hans Holbein (1497 – 1543) öldü. O da Dürer gibi insanı hayran bırakan bir portreciydi. Düşüncelerini paylaştığı Erasmus, Thomas More gibi kişilerin portrelerinde manevi gücü, ruh soyluluğunu ortaya koymaya çalışmıştır.

1543 yılında Sultan Süleyman tekrar Macaristan seferine çıktı. Habsburglar tekrar karşısına çıkamadılar. Osmanlı ordusu İstolni, Belgrat ve Estergon kalelerini aldı. Buralardan Osmanlı akıncıları Avusturya'nın ve Almanya'nın içlerine akınlar düzenlemeye giriştiler.

Avrupa Osmanlı akınları karşısında çok kayıp veriyordu. Avusturya kralı olan ve V. Karlos'un (Karl, Carlos, Charles, Şarlken) kardeşi Ferdinand dayanamadı, barış istemek zorunda kaldı.

Resmigeçit, 1543

Atmeydanında 1582 de bir resmigeçit

1543 yılında Osmanlı ordusu Edirne'den ayrılırken yapılan resmigeçit, Roma dönemlerindeki o parlak geçit törenlerini aratmıyordu.

En önde su taşıyıcıları olan sakalar vardı. Arkadan hazineyi taşıyan 2.100 katır geliyordu. 900 kişilik hassa süvarileri her sırada 9 süvariden 100 sıraydı. Bunların arkasından erzak ve cephaneyi taşıyan, 900 sıra olan 5.400 deve geliyordu. 1.000 kişilik cebeci, 500 kişilik lağımcı ve 400 kişilik nakliye taburları onları takip ediyordu. Arkadan ordunun gücü tımarlı sipahiler geliyordu.

Bunları maiyetleri ile birlikte yürüyen bakanlar ve vezirler takip ediyorlardı. Her birinin tuğcusu önlerinde yürüyordu. Vezirler 3 tuğcu, beylerbeyleri 2 tuğcu, sancakbeylerinin 1 tuğcusu vardı.

Daha sonra Padişahın kişisel hizmetlerini yapanlar yürüyordu. Bunların ardından 12.000 kişiden oluşan Yeniçeri birlikleri geçiyordu. Yeniçerilerden sonra 7 sırmalı sancak, peşinden 7 tuğ sıradaydı.

Sonra 200 kişilik Mehter takımı geliyordu.

Bunları 400 kişilik solaklar denen yeni bir hassa birliği takip ediyordu.

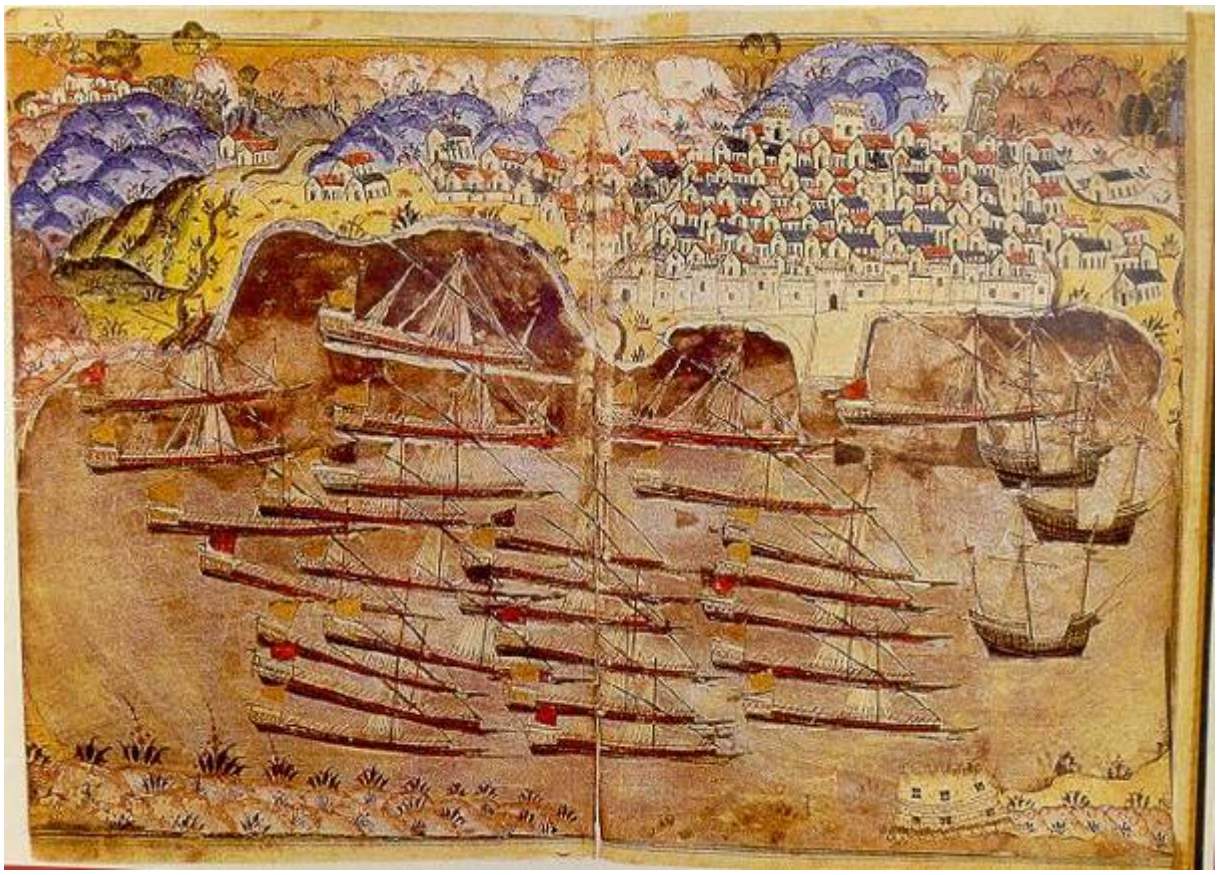
Sonra 70 kişilik peykler hassa bölüğü geçiyordu. Ortada Sultan Süleyman, sağında 35, solunda 35 peykler vardı.

Padişahtan sonra ordunun geri kalanı, düzgün sıralar ve bitmek tükenmek bilmez sıralar halinde yürüyorlardı.

Osmanlı fütühatı sadece Avrupa ve Asya değildi. Arika'da da Osmanlı ilerliyordu. Şubat 1543 yılında Etopya Portekiz ordusu, Sultan Ahmet Gran'ın Osmanlılar tarafından takviye edilmiş ordusunu Wayna Daga savaşında yendi. Böylece Etopya-Adel savaşı bitmiş oldu. Bu savaşta Ahmet Gran ölmüştü.

Amerika kıtasında yerli nüfusu durmadan azalıyordu. İspanyollar şu veya bu şekilde yerlileri imha ediyorlardı. Yalnız Peru'da 1543 yılında 1 milyon yerli öldü. İspanyollar sadece zalim değil aynı zamanda becereksizdiler. Bu nedenle Latin Amerika bir türlü gelişemeyecekti.

Osmanlı Donanması Nice'de, 1543, 1544

Osmanlı Donaması Toulon'da, Matrakçı

Osmanlılar ile işbirliği yapan Fransa üzerinde özellikle Alman prenslerinin baskısı ciddiydi. Fransız kralı I. François Osmanlılar ile yaptığı işbirliğini saklamaya çalışıyordu. Türklere karşı hazırlanacak bir haçlı ordusuna 30 bin asker ile katılacağını bildiriyordu. O Osmanlılar ile anlaşma değil ateşkes yapmıştı. Öyle diyordu.

François ve Şarlken karşılıklı olarak birbirlerini Osmanlıları kışkırtmakla suçluyorlardı. Şarlken, Osmanlıyı Fransa kralı kışkırtıyor derken, François, " ben kışkırtmıyorum, İmparator ve kardeşi Osmanlı topraklarını taciz ederek kışkırtıyor " diyordu.

Bu sırada Barbaros Hayrettin Paşa komutasındaki Osmanlı donanması da Fransız İspanyol savaşında Fransızlara yardım ediyor ve Batı Akdeniz'de savaşıyordu. 1543 yılında Sultan Süleyman 1 milyon 200 bin altın harcayarak yaptırdığı 110 kadırgalık yeni bir donanmayı Barbaros Hayreddin Paşanın emrine verdi.

İtalya ve Papalık korku içindeydi. Papa I. François'dan aracılık yapmasını istedi. Osmanlı donanması papalık topraklarına saldırmadı. Fransa ile yapılan anlaşmaya göre Fransız karasularında gerekli erzak Fransızlarca karşılanacaktı.

Flandre'de İmparatorluk güçleri ile savaşan Fransız kralı, donanmadan Nice kentinin alınmasını istedi. 1543 yılında Osmanlı kadırgaları Nice önünde demirledi. Nice Savoie

düküne ait olup, İmparatorun himayesindeydi. Nice topa tutuldu. Doria donanması ile Nice yardımına geldi ise de Osmanlı donanması karşısında bir şey yapamayıp, geri çekildi.

Osmanlı donanması kışı Toulon'da geçirdi. Hıristiyanlar bu durumdan korku ve infial duyuyorlardı. Toulon'da 30 bin kişiye varan Osmanlı donanma mevcudunun beslenmesi sorun oldu. Kentte sürtüşmeler, problemler çıktı. Hayreddin Paşa yerel tüccarlardan borç almak zorunda kaldı.

Nice alınamamıştı. Ama Osmanlı donanması sayesinde Güney Fransa bir saldırıdan korunmuş oldu. Osmanlılar açısından Fransızlarla işbirliği, Hıristiyan cephenin bölünmesi ve Osmanlı karşıtı yeni bir haçlı ittifakının oluşamaması demekti. Bu sefer sırasında Genova'da tutsak edilmiş olan Turgut Reis de kurtarıldı.

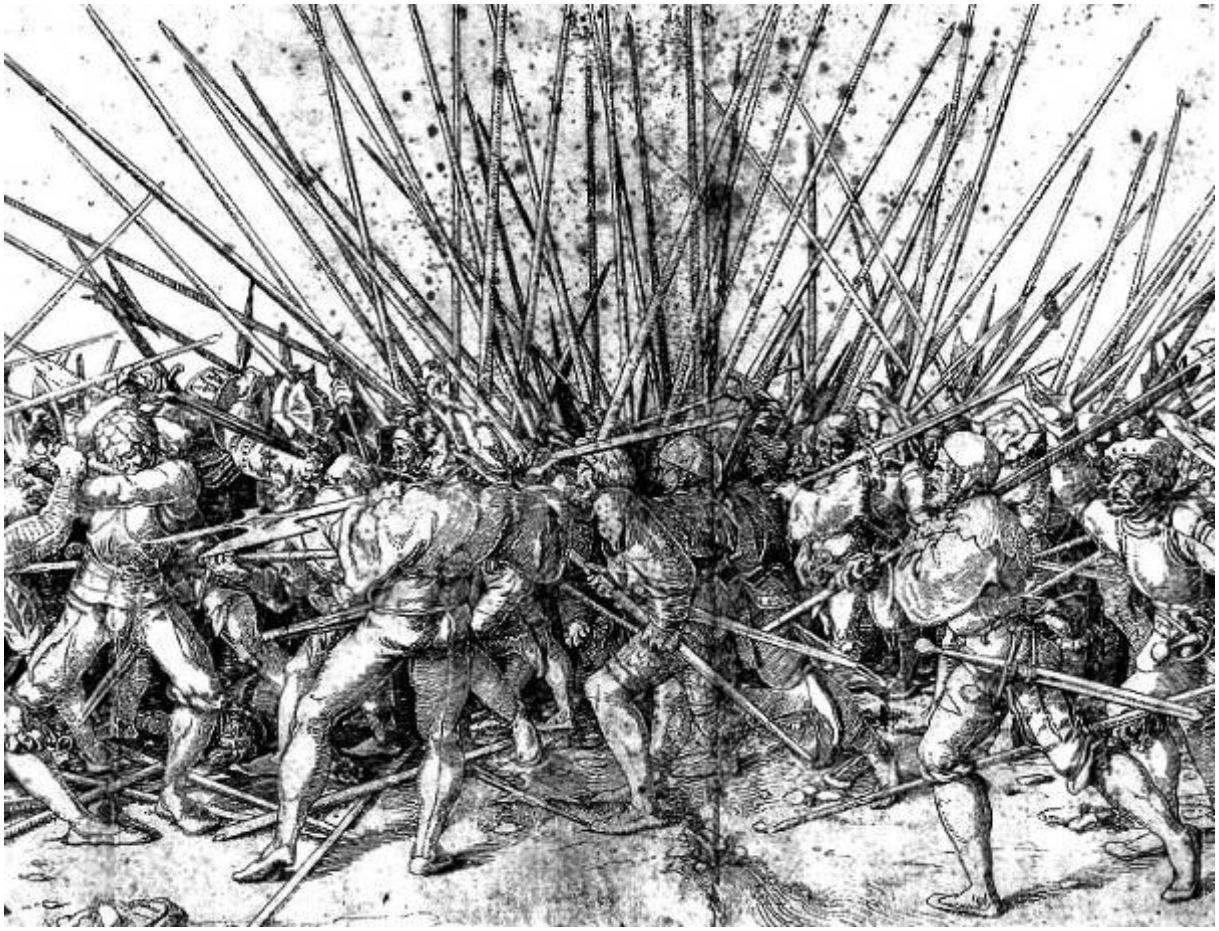
İstanbul'da II. Bayezid Camini, XVI. Yüzyılda, Mimar Sinan'ın eserleri izlemişti. Osmanlı mimarisi ise Mimar Sinan'ın yapıtları ile doruğuna varmış oluyordu. Mimar Sinan 54 yaşında, 1544 yılında, kendisinin " çıraklık yapıtım " diye adlandırdığı Şehzade Caminin yapımına başladı. Yapım 4 yıl sürdü. Dört tarafından simetrik desteklenen orta kubbe 38 metre yüksekliğinde ve 14 metre çapındadır.

Şehzade Camii

1544 yılında Osmanlı İmparatorluğunda Veziriazam Süleyman Paşa emekliye ayrılarak, yerine Kanuni Sultan Süleyman'ın tek kızı olan Mihri Mah Sultanın kocası Damat Rüstem Paşa getirildi.

Batı Avrupa'da savaşlar, 1544

Ceresol Savaşı

Avrupa'da İtalya savaşları devam ediyordu.

Nisan 1544'de, Fransız kuvvetleri şimdi İtalya sınırları içinde olan Turin yakınlarında, Ceresol savaşında Roma Germen İmparatorluk ordusunu yendiler. Ancak V. Karl Fransa'nın doğusunu 1 ay sonra işgal etti. Haziran da ise St. Dizier'i kuşattı.

Bu sırada İngiliz kuvvetleri de VIII. Henry yönetiminde Boulogne kentini kuşatıp, ellerine geçirmişlerdi. Fransa ile İsveç Kralı I. Gustav aralarında ittifak oluşturdular. Fransız İngiliz savaşı sürerken, V. Karl ile I. François Crépy barışını yaptılar.

1544 yılında Portekizliler Taiwan adasına çıktılar ve oraya Formosa (Harika Ada) dediler.

Amerikan Gümüş Madenleri, 1545

Ebusuud Efendi

1545 yılında Osmanlı Şeyhül-İslam'ı Ebusuud Efendiydi. Ebusuud Efendi Kuran yorumcusu olarak tanınmıştı. Üstadı Kemal Paşazade idi, o da onun yolundan gitti. Daha önce değinildiği gibi Kemal Paşazade ve Ebusuud sayesinde Şeyhülislam Ali Cemali ile başlayan ulemanın önde gelmesi konusu kesinleşmiştir. O zaman kadar sadece Sultanın iradesine dayanılarak çıkarılan kanunlar ve örfi hüküm ve müesseseler Şeriata uydurulmaya başlanmıştır. Böylece devlet yönetimi de Şerileşmeye başlamıştır.

1545 yılında Bolivya'daki Potosi ve Meksika'da Zakatekas gümüş madenleri bulundu. Şimdi Andlar ülkesi, Karaibler Denizinden Magellan Boğazına kadar, İspanyolların mülkü olmuştu. Buralar altın ve gümüş kaynıyordu.

Peru'da binlerce yerli angarya altındaydı. Bunlar ele geçen madenler de zorla çalıştırıldılar. İspanya yerli halkı öyle insafsız sömürdü ki 30 yıl içinde yerli nüfus yarıya düştü. Mimarileri, sanat eserleri yok edildi. Halk zorla Katolik yapıldı. Yerli halka yapılanlar öyle bir insafsızlıktı ki bunun anlatılmasını bile mümkün değildir. Bu sıralarda Amerika kıtasındaki İspanyolların (Kastilyalılar) sayısı 17 – 18 bin kişiydi. Bunun 3 bini serseriydi.

Bu yıllardan başlayarak Avrupa'da fiyatlar artan bir hızla yükselmeye başladılar. Peru ve Meksika'dan akıllara durgunluk verecek bir kıymetli maden akışı vardı. Fiyat artışlarının önemli bir nedeni kıymetli maden fiyatındaki yani alım gücündeki düşüştü. Köleler ve esir gibi çalıştırılan yerliler nedeniyle, madenlerden maden çıkarma maliyeti iyice düşmüştü. Ucuz ve bol altın ve gümüş, dengeleri alt üst etmişti.

Batı Avrupa'da reform (Dinde Reform) büyük bir başarı kazanmıştı. Roma, İngiltere'yi, İskoçya'yı, İskandinav ülkelerinin bir bölümünü, Almanya'yı, Hollanda'yı kaybetmişti. Reform Fransa'ya girmişti. Polonya ve Macaristan'da Reform ilerliyordu.

Fransa'da II. Henry'nin (1547 – 1559) krallığının sonlarına doğru asillerin yarısının Calvinist (Kalvinist) olduğu sanılmaktadır. Bu sırada sapıklığa karşı mücadele etmek üzere kurulan yeni mahkemeye Protestanlar " Yanma Odası " adını takmışlardı. Kral II. Henry döneminde cezaevleri Huguenotlarla doldu. Tek tek idamların yerini toplu katliamlar almaya başladı.

Katoliklik tehdit altında idi. Kendini korumak için saldırıya geçti.1545 yılından 1563 yılına kadar çeşitli zamanlarda toplanan Trento Konsili, Katolik Kilisesini yeni koşullara uydurmaya çalıştı. Kilisenin yüksek gelirlerinin bir elde toplanması önlenmeye çalışıldı. Görev yerine gitmeden kazanılan paralara son verildi. Başpiskoposların kutsama ödemeleri durduruldu. Vatikan'da çalışan insan sayısı azaltıldı.

Bolivya Potosi gümüş madenlerinden çıkan gümüş Avrupa'ya akarken, Potosi madenlerini 17 eyalet çevreliyordu. Buralarda 18 ile 50 yaş arasında madenlerde çalışmakla yükümlü 80 bin yerli vardı. Bunların yedide biri her yıl madende 18 hafta çalışıyorlardı.

Bu sırada İspanyollar Avrupa'nın evcil hayvanlarını Yeni Dünya'ya soktular. Domuz, Öküz, Koyun, at, eşek, katır getirtildi. Katır için denir ki o olmasaydı, sömürgeleşme de olmazdı. Amerika'da doğa muhteşemdi. Hayvancılık hızla gelişti. Büyük hayvan sürüleri, büyük mülkiyetlere yol açtı.

Tarım da özellikle Meksika'da gelişiyordu. Buğday ekimine özel bir önem verildi. Yerli el emeği inanılmaz ucuzluktaydı. Ucuz el emeği, geniş topraklar, bol ürün işletmeleri kapitalist işletmeler haline getirdi. Aslında yerliler ve köyleri yönetimlerce korunmaya çalışılıyordu. Ama kapitalist işletmeler laftan anlamazdı. Yerli köyleri sıkışmaya başladı. İspanyollar yerlilerin topraklarına zorla el koydular. Yerliler bir dirhem yiyecek bulamaz hale düştüler. Ayrıca başıboş bırakılmış veya iyi denetlenmeyen sürüler de tarım alanlarını yok ediyorlardı. Tek çare olarak yerliler İspanyolların hizmetine girdiler.

1545 – 1552 yılında Avrupa'da yaşanan " iktisadi bunalım " ın temel sebeplerinden biri, piyasada fazla altın olması dolayısıyla altının değerinin düşmesiydi. Bu bunalım her yanda görüldü. Anvers, Londra, Lizbon, Brezilya, Hürmüz, Malakka, Fas krizin etkisi altındaydı. Anvers'e giden Portekiz gemilerinin sayısı azaldı. Hürmüz ve Malakka gümrük gelirleri düştü.

Bu tabii Portekiz'in de altın ticaretini etkiledi. Batı Afrika'ya özellikle Gine körfezine İspanyol, İngiliz, Fransız, Hollandalı dolmuştu. Bunların çokluğu ve çeşitliliği de Portekiz'in ticaretini olumsuz etkiliyordu. Ama esas etki Müslümanlardan gelmişti. Müslümanlar altın ticaretinin yolunu kuzeye, Akdeniz sahillerine doğru tekrar değiştirdiler. Şimdi de deve karavelden rövanşı almıştı.

Osmanlı yaklaşan ekonomik krizi görmesi nedeniyle mi yoksa sadece tımar sahibini korumak için mi tam bilinmeyen sebeplerle köylü özgürlüğünü tımar sahibi lehine sınırlamaya devam ediyordu. 1539 tarihli Bosna-Hersek kanunnamesine ilave 1545 yılında Pozega kanunnamesini çıkardı. Buna göre bir reaya, tarım çalışmasını terk ederek köy veya kentte ormancı, balıkçı, değirmenci veya zanaatçı olursa, kendi tımar sahibine, servetine bağlı olarak 80 ila 120 Akçe tutarında " toprağı terk vergisi " (çift bozan) ödeyecekti.

İskoç İngiliz boğuşmaları da devam ediyordu. İskoçlar Şubat 1545'de Ancrum Moor Savaşında kendilerinden çok üstün olan İngiliz kuvvetlerini yendiler. Fransız İngiliz savaşı da devam ediyordu. Temmuz 1545'de Solent savaşında taraflar birbirine üstünlük sağlayamadılar.

Solent Savaşı

1545 yılında Çin'de meydana gelen aşırı yağışlar, Henan eyaletinde hasatın kalkmasına olanak tanımadı. Tahıl fiyatları fırladı gitti. Kırsal alanda yaşayanlar, topraklarını terk zorunda kaldılar. İnsanlar yaşayabilmek için yaprak, ağaç kabuğu ve insan eti yediler.

Barbaros Hayreddin paşa İstanbul'daydı ama manevi oğlu M. Hayreddinoğlu Hasan Paşa Cezayir'deydi. Zaten, uzun zamandır fiilen Cezayir Beylerbeyliğini o yönetiyordu. V. Karl'a karşı kazandığı zaferden sonra rütbesi de beylerbeyliği ne yükseltilmişti. Divanı Hümayun, M. Hayreddinoğlu Hasan paşayı Cezayir beylerbeyliğine vekalet etmesini durdurdu. Ama onun Cezayir de kalmaya devam etmesini istedi. Yerine kardeşi Hayreddinoğlu Hasan Paşayı yolladı.

Barbaros Hayreddin Paşanın Ölümü, 1546

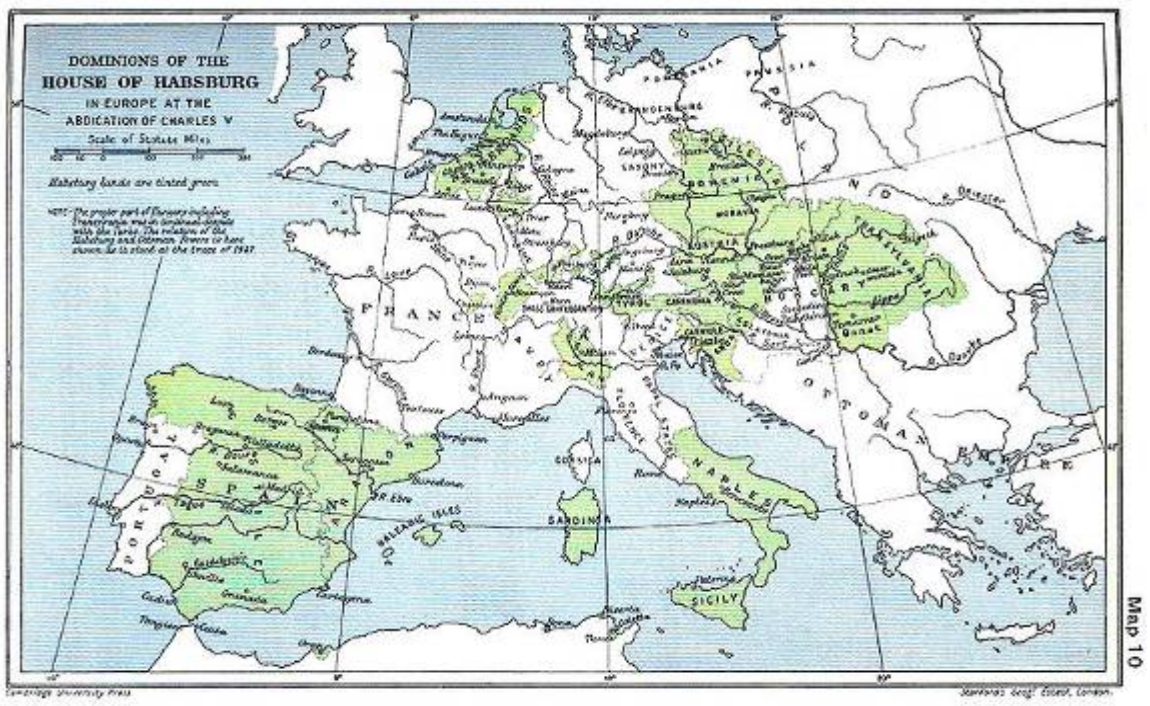
1546 yılında kaptanı-derya Barbaros Hayrettin Paşa, Beşiktaş'taki sarayında öldü. Paşa 80 yaşına yaklaşmıştı. Ardında Akdeniz'de herkese üstünlüğünü kabul ettirmiş bir deniz gücü bırakmıştı. Barbaros Hayrettin Paşa, çeşitli kaptanları ve deniz akıncılarını kendi otoritesi altında birleştirmişti. O ölünce korsanlar arasındaki geçimsizlikler su üzerine çıktı. Deniz gücünün dağınık ve sosyal yapısı nedeni ile Osmanlı, kaptanlar arasından, tümüne otoritesini kabul ettirebilecek birilerini bulamıyordu. Şimdi kaptanı-derya Osmanlı Paşalarıydı. Turgut Reis gibi meşhur deniz akıncıları ise sancak beyleri yapıldılar. Bu yıl, saray hizmetlerinde başarılı olanların dış göreve atanmaları yolundaki gelenek uyarınca kaptanı-deryalığa Sokullu Mehmet Paşa getirildi.

Sokullu Mehmet Paşa, 1505 yılında Višegrad kadılığındaki Rudo kasabasına uzak olmayan (Osmanlı idaresi altında iken Sokol olarak adlandırılan) Sokoloviçi (Slav dillerinde 'şahin' demektir) köyünde doğmuştur. İlk adı Bayo Sokoloviç'di. Bu nedenle Balkan halkları arasında Mehmet Paşa Sokoloviç olarak anılır. Vaftiz edilirken Bayo adı takılmıştı. Babasının adı Dimitriye'ydi. Dimitriye'nin bir kızı ve Sırp tarihçilerine göre üç, Türk yazarlarına göre ise iki oğlu daha vardı. 1519 yılında Devşirme sistemi ile Edirne Sarayına getirilmiş, Mehmet adı verilerek Osmanlı kültürü ile yetiştirilmişti. Topkapı Sarayı'nın Enderun Bölümünde çeşitli görevlerde bulundu. 1541'de Kapıcıbaşılığa yükseldi. Kaptanı-Derya iken Trablusgarp Seferi'ne katıldı, İstanbul Tersanesini genişletti ve yeniledi.

Barbaros Hayreddin Paşa ölünce, Divanı Hümayun, Hayreddinoğlu Hasan Paşanın Cezayir Beylerbeyliği görevini vekaletten asalete çevirdi. Hayreddin Paşa, Hasan Paşa yolda iken ölmüştü. Hasan Paşa babasının ölümünü Cezayir'e varınca öğrendi.

1546 yılında Osmanlılar Cezayir'de Telemsen 'ı ellerine geçirdiler. Kuzey Afrika'da Türklerin ilerlemesi devam ediyordu. Bu ilerleyiş de Portekiz'e pahalıya mal oluyordu. Portekiz altını gittikçe daha fazla zora giriyordu. Osmanlılar Portekizliler ile daha etkin mücadele edebilmek için Basra'da bir tersane inşa ettiler. Bu sırada Osmanlılara karşı ciddi bir isyan Basra'da başladı. Bu isyanın çıkmasında Portekizlilerin ve Safevilerin rolü ve altını var mıydı?

Almanya'da Saksonya dükü İmparatorun tarafına geçmişti. İmparator ile Lutherciler arasında birinci Smalkalde savaşları çıktı (1546 – 1547). İmparator rakiplerini yendi.

Habsburglar 1547

İngiltere Kralı VIII. Henry'nin Kraliçeleri

Aşağıda İngiltere Kralı VIII. Henry'nin altı eşinin resimleri verilmiştir.

Catherine Aragon

Anne Boleyn

VIII. Henry'nin 6 eşinden ilk ikisi

Jane Seymour

Anne Cleves

Catherine Howard 1

Catherine Parr 1

VIII. Henry'nin 6 eşinden son dört tanesi

Fransa Kralı, 1547

Henry II, Fransa Kralı

1547 yılında İngiltere kralı VIII. Henry öldü. Vasiyetinde oğlu Edward ve iki kızı Mary ve Elizabeth'i kabul ediyordu. Bu üç çocuğu da ölürse taht Eski Fransa Kralı ile evlenip boşanmış ve sonra Henry'nin çocukluk arkadaşı Charles Brandon (Suffolk Dükü) ile evlenmiş olan kardeşi Mary'nin çocukları varis olabilecekti.

VIII. Henry mutlaki krallık konusunda, babası VII. Henry'den aldığı mirası daha ilerlere taşımıştı.

1547'de Tahta oğlu VI. Edward 9 yaşında geçti. Yönetimi dayısı Edward Seymour (Somerset Dükü) üslendi. Amacı İskoçya İngiltere birleşmesini sağlamak için Kral VI. Edward'ı genç İskoçya prensesi Mary ile evlendirmekti. Bu amaçla İskoçya üzerine yürüdü. Pinki Cleugh'da 1547 sonbaharındaki savaşı İngilizler kazandılar. Ancak İskoçlar Prenses Mary'yi Fransa'ya kaçırdıklarından istenen evlilik gerçekleşemedi. İskoç Kraliçesi Mary Fransa'da geleceğin Fransa Kralı olacak olan II. Francis ile nişanlanacaktı.

VI. Edward döneminde, Reform İngiltere'de ilerledi. Protestan inanışına yakın bir hale geldi. Din hizmeti İngilizce verilmeye başlandı. Pek çok Katolik uygulama kaldırıldı.

Aynı yıl Fransa'da I. François da öldü. I. François'nın ölümü imparatoru çok rahatlatmıştı. Fransa tahtına II. Henry (1547 – 1559) geçti. XV. Asrın ortalarını geçtikten sonra Fransa'da kralın mutlak iktidarı başlamıştı. Bu mutlakıyet hukuksal açıdan da tanındı. Kralın hakkı

tanrısal vekaletinden geliyordu. Sadece Tanrı'ya karşı sorumluydu. Savaş, barış, vergi, kanun yapma, hüküm verme, yani bütün yetkiler ondaydı.

Fransa'da egemen olan Hugues Capet hanedanında taht en büyük erkek evlada geçiyordu. Kral vasiyet veya başka türlü bu usulü değiştiremezdi. Kralın en büyük görevlerinden biri de, taç giyerken yemin ettiği, Kiliseyi sapkınlığa karşı korumasıydı.

1484 tarihindeki Etats Genereaux başarısızlığından beri Fransa kralının karşısına çıkabilecek bir güç yoktu. Kral Adaletin başıydı. Adaleti yerine getirmek için kendi görevlilerini seçmişti. Böylece halk mahkemelerinin yerine kral görevlilerinin hizmet yaptığı duruşmalar geçti. I. François'dan sonra artık bir üst mahkemeler de kalkmıştı.

Fransız krallarının güçlü ve sürekli bir orduları vardı. Ayrıca kralın pek çok da sivil görevlisi vardı. Kral bir hizmetin yapılması için bir görevli tayin ettiğinde, aslında bu görevliye bağışta bulunmuş olurdu. Ülke bu kalabalık görevliler ile yönetilirdi.

Kralın çevresinde, kendine bağlı kişilerden oluşan küçük bir kurul, alınan kararlarda danışma hizmeti verirdi. Bir de başbakanın da bulunduğu Büyük Kurul, kralın adaletini uygulamaktan sorumluydu. Paris'te ve eyaletlerde görevli yargıçlardan oluşan Parlamanlar vardı. Bunlar kanunları tescil eder, adalete bakarlardı. Genel yöneticiler ise güçlü senyörlerdi. Bunlar eyaletlerde kralın tüm otoritesine sahiptiler. Bu güçlü feodallere kralın güveni yoktu. Kral onlara karşı Parlamanları tutarak bir denge oluşturmaya çalışırdı.

1545 yılında sınır eyaletleri hariç Genel Yöneticilik kaldırıldı. 1542 yılında ise gelirleri toplayabilmek için 16 Gelir Toplama dairesi kurulmuştu. Hatırlanacağı gibi I. François zamanında başlayan hazine çalışmaları gelişiyordu.

Artık Fransa kralı feodal senyörlere de egemen olmuştu. Tüm senyörler birer fieftiler. Bu senyörler sadece krala karşı sorumluydular. Senyör artık kendi adaletini uygulayamaz ve yayamazdı, müstahkem şato kuramazdı, unvanını değiştiremezdi. Senyörler vassaldılar. Vassallık ise uyrukluktan başka bir şey demek değildi. Senyörlerin kendi vassallarına ise artık senyör vergi koyamıyordu, bunlar da kralın vergisine tabiydiler. Herkes senyörlerin davranışını kralın önüne götürüp, dava konusu yapabilirdi.

Kral eyaletlere olduğu gibi eski komünlere ve kentlere de egemendi. Her istediğini yapabilir, kuralları, memurları, sınırları değiştirebilirdi.

Kral ekonomik yaşamı da yönlendiriyordu. Ekonomik bir milliyetçilik politikası güdülüyordu. Kral ve ülkesi iktisaden kendi yağı ile kavrularak, değerli madenleri biriktiriyordu. İthalat kanunla önlenmişti. Dışarı nakit para çıkışı da yasaktı. Buna savurganlığı önleme kanunu deniyordu. İthal edilen mallardan ciddi gümrük vergisi alınıyordu.

Tüm yetki ve yaptırım gücü tek elde toplanınca, bütün sınıflar kendi içlerinde çelişirken, krala karşı bir bağlılık duygusu içindeydiler. Herkes kralın mutlak otoritesinin güvencesi altındaydı.

Ancak görevli yetersizliği, iletişim zorlukları ve ulaşım güçlükleri nedeni ile kralın mutlak egemenliği sınırlanıyordu. Buda yerel güçlerin etkilerini korumalarını getiriyordu. Kralın iktidarı bir yandan da kendi görevlileri sayesinde yavaş yavaş yumuşuyordu. Rüşvet vardı. Krallar bu alışkanlıktan pay almaya başladılar. Mali görevleri satıyor veya hiçbir zaman ödenmeyecek olan görünürde bir borç karşılığı veriyorlardı. Görevliler, I. François

zamanından beri görevlerini para karşılığı başkasına satmak veya miras bırakmak iznini almışlardı. Bu adet, yüzyıllar boyunca yaygınlık kazanıp, genişledi ve örgütlendi. Sonunda kurumsallaştı.

Bu kurum, görevlerin artmasına ve görevlilerin çoğalmasına katkıda bulundu. Böylece sorumluluklar ciddiyetini kaybetti. Makamının mülkiyetine sahip insanlar ortak çıkarlarını korumaya başladılar. Kral artık bu görevlilerin elinden görevlerini alamıyordu. Almak için o da para ödüyordu veya çok uzun süren mahkemeler oluyordu. Böylece görevliler, kraldan bağımsız bir dördüncü sınıf olup çıktılar.

Almanya savaş içindeydi. Alman prensleri mücadeleler içinde kendilerine hakimiyet sağlamaya çalışıyorlardı. Prensler arasında kanlı savaşlar, yakıp, yıkmalar, entrikalar devam edip gidiyordu. Bu kargaşa Orta Avrupa'yı tekrar tekrar tahrip ediyordu. Bu hercümerç XIX. Asra kadar gelecekti. İmparator V. Karl bu kargaşanın sadece en başını görmüştü.

Charles VII,
1483-98

Louis XII,
1498-1515

François I,
1515-47

Henry II,
1547-59

François II,
1559-60

Fransa Kralları

Kaç Roma İmparatorluğu? 1547

Samuray kılığı, XVI. yy

Rusya'da IV. İvan 1547 yılında taç giydi. O döneme kadar Moskova knezi olarak anılan Rus imparatoru Çar olarak ilan edildi ve ilk Rus Çarı oldu. Caesarların mirasçısı ilan edilmişti. Ulusal kiliseye de karışma yetkisine sahipti. Şimdi ortada üç Caesar var gibi görülüyordu: Osmanlı Padişahı, Kutsal Roma Germen İmparatoru ve Rus Çarı. 1547 yılında Fransız tahtına da II. Henry çıkmıştı (1547 – 1559). II. Henry de Osmanlılar ile yapılmakta olan işbirliğine iyice taraftardı ve bu yönde davrandı.

1547 yılında Meksika'da yerliler ayaklandılar, ancak ayaklanma bastırıldı.

Hint Okyanusunda Osmanlı Portekiz mücadelesi devam ediyordu. Ancak üstünlük Portekizlerdeydi. Aden Portekizlilerin elindeydi. Bunun üzerine Piri Reis komutasındaki Osmanlı Süveyş donanması 1547 yılında sefere çıktı. Piri Reis haritaları ve denizcilik kitabı ile ünlüdür. Piri Reis Aden'i Portekizlerden geri aldı. Portekizliler Maskat ve Hürmüz'de üstlenip, Basra körfezinin girişini kesiyorlardı. Piri Reis Maskat'ı ele geçirdi ancak Hürmüz'de başarılı olamadı.

Osmanlı ve Portekiz donanmaları arasında tonaj ve teknoloji farkı vardı. Hafif gemilerden oluşan Osmanlı donanması, defalarca teşebbüs etmesine rağmen, Basra körfezinden çıkarak, Hürmüz'ü geçip Kızıldeniz'e dönmeye muvaffak olamadı.

1547 yılında epeydir Osmanlılarla Avusturya arasında sürdürülen müzakereler sonuçlandı. Osmanlılar ve Germen İmparatorluğu beş yıllık bir ateşkes imzaladılar. Analaşmayı V. Karl imzalamıştı. Bu anlaşma ile Avusturya Osmanlılara bağımlı hale geliyordu.

Anlaşma maddelerine göre, Macaristan'da Osmanlıların aldıkları tüm toprakların, kentlerin ve kalelerin Osmanlılara ait olduğu kabul ediliyordu. Almanya ve ona bağlı ülkeler hiçbir şekilde Osmanlı topraklarına tecavüz etmeyeceklerdi. İspanya'nın Kuzey Afrika'ya yapacağı bir askeri hareket de, Osmanlı topraklarına tecavüz sayılacaktı. Almanya'nın ve müttefiklerinin haberi olmaksızın Hıristiyan korsan veya kuvvetlerce yapılacak tecavüzleri de Almanya tazmin edecekti. Macar topraklarının Osmanlıların elinde olanların dışında kalanların hakimiyeti Avusturya Arşidükü Ferdinand'a aitti. Ancak Ferdinand bu topraklarda Osmanlılara bağlı bir kral gibi hareket edecekti. Bu topraklar için Ferdinand, her yılın 1 Mart günü Osmanlı Hazinesine 45 bin duka altın yatıracaktı. Karşılıklı ticaret serbesiyeti uygulanacaktı. Osmanlı topraklarından kaçıp Almanya'ya sığınan esir, kaçak ve mülteciler hangi dinden olursa olsunlar hemen iade edileceklerdi. Almanya'dan Osmanlı topraklarına kaçan Müslümanlar ise iade edilmeyecek, Hıristiyanların durumu ise incelenecekti. Arşidük Ferdinand, protokolda, Osmanlı Veziriazamına eşit kabul edilecekti. Ferdinand, Kanuni'yi babası olarak bilecek, ona bir oğul gibi itaat edecekti. Ferdinand'ın Osmanlılara olan bağlılığı, ağabeyi V. Karl'a olan bağlılığına halel getirmeyecekti. Yani Ferdinand her iki tarafa da bağlı oluyordu.

Osmanlı bu anlaşmayı, V. Karl ve Ferdinand'ın ardı arkası kesilmeyen ricaları sonucu imzalamıştı. Osmanlı Kutsal Roma Germen İmparatorluğunu hiçbir şekilde kabul etmiyordu. Almanya veya İspanya, Osmanlıları ilgilendiren hiçbir evrakta İmparatorluk lakaplarını kullanamazlardı.

Roma İmparatorluk tacı tekti. Bu taç Osmanlının başındaydı.

İlk Hıristiyan Samuray, 1547

1547 yılında Malakka'ya Japonya'dan gelen Portekizli gemiciler Yajiro adında bir samurayı getirdiler. Yajiro korsanlık yapmıştı ve yaptıklarından pişmandı. Huzuru Budist mabetlerinde bulamamıştı. François-Xavier Yajiro'yu yanına alıp, konuştu. Samuray Hıristiyan olup, vaftiz edildi. Hıristiyan olan ilk Japon, Yajiro olmuştu.

François-Xavier de Samuraydan etkilenmişti. Bir Japon Hıristiyanlığı üzerinde durmaya başladı. Japonya etrafa misyonerler gönderen bir Hıristiyan üssü olabilir miydi? François-Xavier, Yajiro'nun anlattıklarından, Japon dininin Hıristiyanlığa benzediğini de sanmıştı.

Japonya'da Şinto ve Budizm birlikte vardı. Budizm Japonya'ya Mahayanist yorumu ile gelmişti. Japonlar Şinto ile Budizm'i birbirini tamamlar hale getirmişlerdi. Ruhlar (kamiler) Buda'nın geçici görüntülerine dönüştüler. Bu girişim çeşitli mezheplere yol açtı.

Bu dönemde Japonya'da güçlü olan Buda mezhepleri İkko, Hokke ve Zen'di. İkko ve Hokke göre Buda'nın değerlerini kazanarak kurtuluşa ulaşılabilinirdi. İkko'da Buda'yı bir kere içtenlikle ve acımasına sığınarak yardıma çağırmak yetiyordu. Buda'nın bağışlaması ile ölümden sonra kurtuluşa ulaşılıyordu. Kurtuluş, içten davranmak yettiğinden, herkes için mümkündü. Böylece İkko toplulukları, eşit, ayinleri olmayan, din adamları olmayan topluluklardı. Çoğunluğu da köylülerden oluşuyordu.

Hokke mezhebinde, kurtuluşa, içten inanarak sürekli yapılan şu zikir yetiyordu: " Her şeye kadir gerçeğin Lotusuna hamd olsun ". Hokke mezhebi zamanla Japonculların (Japon ülkesini öne çıkaranlar) içinde toplandıkları bir mezhep haline geldi.

Zen mezhebinde, Zendo adı verilen bir manastırda, düşünce Buda öğretisi üzerinde yoğunlaştırılıyordu. Zendo denilen manastırlar " Düşünce Evi " demekti. Bu manastırda çile ve itaat yoluyla insan açlıklarından ve zayıflıklarından sıyrılıyordu. Her şeyde yokluk vardı. Kişi içindeki yoklukla özdeşleşmeye çalışıyordu. Bunun için dua ediyor, düşünüyordu. Bu her şeyde olan mutlağı (yokluğu) sezgi ile yakalamak gerekiyordu. Kişi mutlağı yakalayınca, Buda Çakya Muni'nin dünyayı gördüğü gibi görüyor ve kurtuluşa erişiyordu. Kişi kişisel çabası ile kurtuluşa erişebilirdi. Ancak Üstat Zen, koanlarda derece derece yükselmesini sağlayarak kişinin düşüncenin bütün biçimlerini aşabilmesini kolaylaştırıyordu. Koan, mantık ve akıl yolu ile anlaşılamaz bir formüldü.

Kişi, Üstat Zen ile aydınlandıktan sonra, dünyaya geri dönüyor ve sosyal yaşama katılıyordu. Bundan sonra karşılık beklemeden iyilikte bulunuyordu. Her an yaşama Buda gibi bakarak olgunlaşıyordu. Burada Zen mezhebinden olan ile Hindu Yogi arasında bir fark meydana çıkıyordu. Yogi, kendinden geçerek mutlakta eriyip yok olabilmek için herkesten uzak bir yere çekiliyordu. Zen'e inanan ise, dünyada yaşıyor, kişisel eylemlerle gönül gözü ile bakarak mutlakla kaynaşmayı bekliyordu.

Zen mezhebi, görüldüğü gibi bireyci bir inanış biçimiydi. Bu nedenle de daimiolar, samuraylar arasında yandaş buldu.

1547 yılında Rada adlı bir Fransisken Çin'de Fu-Kien'e girdi. Çinceyi inceleyip, 100 kadar Çince eser topladı. Bunlar çok çeşitli kitaplardı. Tarihten ekonomiye kadar her türü içeriyordu. Bu arada Avrupalıların çok uzun bir zaman Çin'deki dinler konusunda hiçbir şey anlamadıklarını burada belirtmekte yarar vardır.

1547 yılında Fransa Lyon'da ipek sanayi üretmeye başladı. İpek sanayi Floransa'dan sonra Fransa'ya da girerek, Batı Avrupa ekonomisinin ciddi dallarından biri olmuştu. İpekçilik Batı Avrupa'ya gitti ama boyama o kadar kolay değildi. Avrupa uğraşıp, didinip sonunda Mavi boyamayı becerebildi. Ama kırmızı, o Türk kırmızısını hiçbir zaman beceremedi. Kırmızı sırdı. Batı Avrupa bunu ancak XVIII. Yüzyılda birkaç gayrimüslim ustayı kaçırarak, öğrenebilecekti.

Osmanlının Yemen beylerbeyi Mustafa Paşa'dan sonra amcası Üveys Paşa (1545 – 1547), sonra da Özdemir Paşa Yemen beylerbeyi oldular. Bunların zamanında ülkenin nerede ise tümü Osmanlı hakimiyetine geçti.

Almanya Karışık, 1548

Tizian

Şubat 1548'de, Japonya'da Takeda Shingen'in Murakami Yoshikiyo'ya yenildiği Uedahara Savaşında ilk defa ateşli silahlar kullanıldı.

Siam, Tavoy'a saldırdı. Burmanya-Siam savaşı başladı.

1548 yılında Safevi Şahı Tahmasb'ın kardeşi Elkas Mirza ve Şirvan hakimi Sultan Süleyman'a sığındılar. Osmanlılar bunu fırsat bilerek Azerbaycan'a bir daha girdiler. Elkas Mirza Tebriz'i ele geçirmeye çalışır ve İran içinde ilerlerken, Osmanlılar da Van'ı alıp, sınırlarını Gürcistan aleyhine genişlettiler. Ancak bu olaylar olurken Osmanlı ve Safevi orduları karşı karşıya gelip, savaşmamıştı.

Van Kanuni'nin birinci seferinde, Bağdat'tan önce Osmanlıların eline geçmişti. Ama Osmanlı ordusu geri dönünce Şah Tahmasb onu tekrar almıştı. Şimdi, Van tekrar Osmanlılara geçiyordu. Kanuni'nin bu ikinci İran seferi sırasında " Taht Muhafızı " olarak Edirne'de Şehzade Selim oturdu. Bu seferde Tebriz'e Osmanlı ordusu 4. defa giriyor ve Tebriz direnmiyordu.

Almanya'da, Alman İmparatorunun üstün geldiği birinci Smalkalde savaşları sonunda 1548 yılında Augsbourg'ta barış yapıldı (Augsbourg Barışı). Katoliklik biraz reforme edilmiş hali ile köylü savaşları öncesi durumuna geliyordu. Bu barış veya ateşkes sadece 4 yıl sürebildi.

Polonya'da II. Sigismond August kral seçildi (1548 – 1572).

1548 yılında İngiltere'de, Somerset dükü devlet içindeki durumunu güçlendirmeye çalışıyordu. Arazilere çit çekilmesi konusunda araştırma başlattı. Krallık kurallarına uyulmadığı gerekçesi ile rakiplerine ve arasının iyi olmadığı kişilere büyük para cezaları verdirdi. Bu İngiliz hükümetinin içindeki yapının bozulmasına ve karışıklığa neden oldu. Bu arada halk kitleleri de gittikçe daha hoşnutsuz hale geliyordu. Halk kitlelerinin hoşnutsuzluğu ile hükümetin zaafı birleşti.

Fransa ile İskoçya nişanlandı. 5 yaşındaki İskoç Kraliçesi Mary, Fransa prensi II. François ile evlenme akdi yaptı.

Osmanlı Padişahı Kanuni Sultan Süleyman, Tebriz dönüşü Diyarbakır'dan geçerek Halep'e gitti. Van'ın Osmanlılara geçmesinden çok fazla üzülen Safeviler, bu sıralarda Van gölünün kuzeyinde akıncılarını batıya yöneltmişlerdi. Safevi akıncıları Erciş, Adilcevaz, Ahlat ve Muş'a gelmiş, buraları yakıp, yıkmış, büyük zulüm yapmıştı. Ancak bu Safevi kuvvetleri, Vezir Ahmet Paşa'nın öncü kuvvetlerine kumanda eden Osman Paşa tarafından imha edildiler.

Kanuni 1548 – 49 kışın ı Halep'te geçirdi. Kanuni çok sevdiği Halep'te iken, Elkas Mirza, kardeşleri tarafından bir baskınla yakalandı. Ancak, Şah Tahmasb, Elkas Mirza'yı öldürmedi, eski Alamut kalesine yolladı. Elkas Mirza ölene kadar, 30 yıl orada kaldı.

İngiltere'de isyanlar, 1549

Edward Seymour

Bu sırada İngiltere'de kral VI. Edward'ın aklı fikri dinsel reform yapmaktaydı. 1549 yılında Katolikler ve Protestanlar için ortak bir dua kitabı yayınlattı. Bu kitapta Pazar günü kiliselerde okunacak dualar vardı. Bu girişim ne reformcular ve ne de Muhafazakar Katolikler tarafından tasvip görmedi. Özellikle Katolikliğin çok güçlü olduğu Devon ve Cornwall'de şiddetle ret edildi. Bunlardan Cornwall'de bir kelt dili olan Cornish konuşuluyordu ve halk zaten İngilizceyi anlamıyordu. Cornwall'de " Dua Kitabı İsyanı " denen ayaklanma çıktı. Seymour, üzerlerine büyük bir ordu yolladı. İngilizler Cornwall halkının nerede ise onda birini öldürdüler.

Bütün karşı hareketlere rağmen VI. Edward inançlarla uğraşmaktan geri durmuyordu. Bu mücadele ablası Aragonlu Carherine'nın kızı Mary Tudor'a (Katolik olan) kadar uzadı. Mary

defalarca kraliyet meclisine çağrılarak, Katolik cemaatinden uzak durması istendi, ama o hep bunu ret etti. Buna karşın Protestan olan diğer ablası Elizabeth ile iyi ilişkileri vardı. Elizabeth ise Somerset Dükü'nün kardeşi Thomas Seymour ile bir gönül ilişkisine girmişti. Thomas Seymour, VIII. Henry'nin son eşi Catherine Parr'ın kocasıydı. Bu ilişki nedeniyle Elizabeth ve Thomas suçlandılar. Elizabeth suçsuz bulundu. Thomas Seymour ise 1549 yılında önce tutuklandı, sonra kafası vurularak idam edildi.

İngiltere'deki ayaklanmalar sadece yukarıda bahsedilen " Dua kitabı isyanı " değildi. Arazilerin çitle çevrilmesi sonucu oluşan işsizlik ve açlık da isyanlara sebep olmuştu. Çit döşenmesi ile ilgili başkaldırıların en önemlisi, Robert Ket adında küçük bir soylunun yönettiği başkaldırı oldu. Hareket merkezi Norfolk kontluğuydu. 20 bin kişi kadardılar. Başkent Norwich'i ele geçirdiler. " Çit çekmenin sona erdirilmesini, ortak toprakların köylülere verilmesini, lortların ortak topraklardan yararlanma haklarının bitmesini " istiyorlardı. İsteklerini 29 maddelik bir program olarak Londra'ya yolladılar.

Bu 29 madde ile Almanya'da ayaklanan köylülerin 12 maddesi pek çok konuda nerede ise aynıdır. İsyanı yöneten Ket, isyancılara yaptığı konuşmada zenginlerin fakirleri hem ezip, hem de küçük görmesinden yakınıyordu. Zenginliklerin güçlülere aktığını anlatıyor, fakirlerin sefaletini vurguluyordu. " Yediğiniz bakla ve içtiğiniz yulaf çorbasıdır " diyordu. Ket, mülkiyet hakkına saygılıydı. İsyancılar arasındaki eşitlikçi eğilimleri bastırmaya çalışıyordu.

Londra zaman kazanmak için görüşmeleri uzatıyordu. Kraliyet, paralı askerlerden bir ordu kurarak, ayaklanmadan 2 ay sonra isyancıların üzerine yürüdü. Norwich'te yapılan kesin savaşı hükümet askerleri kazandı. Çok kan akmıştı. Robert Ket ve diğer elebaşıları darağacına yollandılar. Köylüler ve proleterler kaybetmişti.

VIII. Henry ve ardılları zorla ödünç alarak, bağış toplayarak, gümrük vergileri alarak kendilerine kaynak yaratmışlardı. 1539 ile 1549 yılları arasında İngiltere kralları Parlamentonun anayasal değer taşıyan duyurularına ve krallık konseyi kararlarına uygun yasamada bulundular.

1549 yılında Sultan Süleyman, Safevi seferinden İstanbul'a döndü. İran seferi diğer tüm İran seferleri gibi zararına bitmişti. Bu seferler harcanan emek ve paraya değmiyordu.

Sokullu Mehmet Paşa 1549 yılında vezirliğe yükselerek Rumeli Beylerbeyliğine atandı

1549 yılında Rusya'da Rus olmayanların işlerine bakan " Yabancı İşler Sekreterliği " kuruldu. Aynı yıl Sahip Giray Han, Kırım Hanlığının elden daha önce çıkardığı Astırhan'ı geri aldı. Kazan'a Safa Giray Han tayin edildi.

Çin’de Amida Buda

Amida Buda

Çin’de halk içinde Budizm olsun, Taoizm olsun hızla yayılıyordu. Hadımlar bunu görmezden gelemediler. Büyük paralar harcayarak, Budist tapınakları ve haç yerlerine sunaklar yapmak zorunda kaldılar. Budizm artık “ amida “ şeklinde yaygınlaşıyordu. Buda, başlangıçta Buda adlı ölümlü bir kişinin bulduğu bir teknikti. Amacı yaşamın acılarından ve ölümden sonra bedenden bedene geçişten kurtulmaktı. Acılar, yaşama arzusundan sıyrılarak yok oluyor, sonunda Nirvana’da hiçliğe erişip, tüm acılardan kurtulunuluyordu. İnsanların ise bununla yetinmeye pek niyetleri yoktu. Ortaya Buda’ya bir tanrı olarak bakan Mahayana Buda çıktı. Hindistan’dan Tibet’e, Çin’e, Japonya’ya kadar yayıldı.

Mahayana’da, Buda, her yerde var olan, gücü her şeye yeten, edebi bir bilgelikti. Geleceğin Budaları, zamanda ve mekanda sonsuz olarak çoğalıyorlardı. İnanan, mistik yolculuğunda, bir Buda görmüşse, bu hayal, bir Dhyani-Buda’ya yani yeni bir kişiliğe dönüşüyordu. Amida bunun örneğiydi.

Amida, Buda şeklinde ortaya çıkmış bir kelamdı. Bir merhametti. Bir aşk tanrısıydı. Amida insanların bedenden bedene geçmesi zorunluluğundan kurtarıyor, onlara göksel bir mutluluk veriyordu. Amida felsefesi Çin’de XVI ve XVII. yüzyıllarda büyük başarı kazandı. Bir çocuk uzatan anne olarak temsil edildi.

Çay Serenomisi, 1549, 1550

Çay serenomisi

François Xavier, Japonya'ya Hıristiyanlığı yaymanın çok güç olacağını biliyordu, ama kendini bu konuda görevli kabul etmişti. 1549 yılında, beraberinde ilk Hıristiyan Japon Yajiro ve rahipler Cosme de Torres ile Juan Ferandez, Kin-Siu'nun güneyinde, Kagoşima'da Japonya'ya çıktılar. Bu bölgede Daimio Şimazu Takahisa egemendi (Şimazu ailesi). Yajiro, daimioya François Xavier'nin Portekizliler arasında çok önemli bir kişi olduğunu anlattı. Daimio, limanına Portekizli tüccarlar gelecek umudu ile vassallarına Hıristiyan dinini kabul edebilmeleri hakkını verdi. François Xavier'de Japonları Hıristiyanlaştırmaya başladı.

Ama Budacılar başı ve sonu olmayan bir evrene inanıyorlardı. Ruhun ölmezliğini kabul etmiyorlardı. Japonlar, çocuk düşürüyor, çocuk öldürüyor, eş cinsel davranıyorlardı. Dünyanın yaradılışı ve günah üzerinde düşünmemişlerdi.

Bir yıl geçtikten sonra François Xavier sadece 100 den az Japon'u Hıristiyan yapabilmişti. 1550 yılında Kiu-Siu'nun kuzeybatısına Hirado'ya bir Portekiz gemisi geldi. Daimio Şimazu Takahisa bundan çok rahatsız olmuştu. François Xavier, Portekizli tüccarlar üzerinde etkisi olmadığını, olamayacağını anlattı. Ama bir Japon Senyörü bunu nasıl anlayacaktı ki? Daimio Şimazu Takahisa, uyruklarına vaftiz olmayı, misyonerlere de Satsuma eyaletini ziyaret etmelerini yasakladı. Uymayanları ölüm cezası bekliyordu.

1550 yılı sonbaharında, François Xavier Hirado'ya gitti. Buranın daimiosu Matsura Takanobu, onu iyi karşıladı. Hıristiyanlaştırmaya izin verdi.

Japonya'da günümüzde bile uygulanmaya devam eden çay seremonisi XVI. yüzyılın ortalarında çay ustası Rikyu'nun yarattığı biçimin geliştirilmesiyle oluşmuştur. Törenselleşmesi XV. yüzyıla kadar uzanır.

Çay töreni başlı başına kurallar bütününden ibaret değildir. Bunun için bahçe düzenlemesinden çay odasının döşenmesine kadar birçok ön hazırlığın özenle önceden yapılmış olması gerekir. Çay törenine hazırlanmak, mimariden seramiğe, bahçecilikten tarihe, dinden güzel yazma sanatına kadar birçok alanda asgari bilgileri öğrenmek anlamına gelmektedir. Bu hazırlıklar çay töreninin mükemmelliği için şarttır. Zen Budizm'inin etkisi altında gelişmiş bir seremonidir. Amacı doğayla bütünleşerek ruhu arındırmaktır. Haz almaya dönük değildir, iç dünyaya ilişkin bir ritüeldir ve Japon kültürünün ayrılmaz bir parçasıdır.

Altan Han

Çin üzerindeki Japon ve Moğol yağmaları artmıştı. Özellikle Moğol Altan Han (Yen-ta, Yenda, Anda) 1549 yılından itibaren Çin içlerine kadar girmeye başlamıştı. Yen-ta akınların birinde Beijing'e kadar geldi. Dünyadan habersiz imparator iyice panikledi. Moğolların bütün isteklerini karşılamaya hazır olduğunu bildirdi. Sonunda Yen-ta ile bir anlaşmaya varıldı. Bu anlaşmaya göre, sınırda pazarlar kurulacak ve Moğollar bu pazarlara gelerek ticaret yapabileceklerdi. Bu ticarette Moğollar karlı olmalıydılar.

Ming döneminde Çin'de Dram yazılımı gelişlmeye devam ediyordu. Bugün bile oynanan en güzel Çin Dramları Mingler döneminde yazılmıştır. Yazarların içinde Wang Shih-chen (1526 – 1590) ve T'ang Hsien-tsu (1556 – 1617) en meşhurlarıdır. T'ang, Mu-tan-t'ing (Şakayikler Pavyonu) adlı meşhur dramı yazmıştır. Bu eser büyük ve utopik bir aşk hikayesidir.

1550 yılında Erdel'de Katolik ve Protestan mezheplerinin her ikisinin de serbestçe uygulanabileceği ilan edildi. Bundan kısa bir süre sonra Erdel'de Protestan sayısı Katolik sayısını geçecekti. Ancak peşinden Protestan mezhebi içinde Lüthercilerle Calvinciler arasında mücadele başlayacaktı.

Ebusuud Efendi

Kanuni'nin dizinin dibinde duran kişinin Ebusuud Eendi olduğu söylenir

Osmanlı İmparatorluğunda XV ve XVI yüzyılda şeyhülislamlık değil, İstanbul Müftülüğü vardı. Bu Müftüye XVI yüzyılın belli bir süresinden sonra Şeyhülislam denmeye başladı. Ne İstanbul Müftüsü ve ne de Şeyhülislam divanı hümayuna katılamazdı. Ondan sadece bazı işler için fetva istenirdi. Ancak Şeyhülislamlık makamı zaman içinde kuvvet kazanacak ve ilmiye sınıfının en üst makamı olacaktır. XVII. yüzyıldan sonra ise Kazasker tayinlerinde bile Sadrazam Şeyhülislamın fikrini alarak yapacaktır.

Müftüler ve ulema, divan karşısında bile bağımsızdılar. Aslında tam bir dinsel hiyerarşi de yoktu. Mevcut olan otorite manevi bir otoriteydi. Bu halk ve diğer hocalar tarafından yüceltilmekten, sözünün dinlenmesinden geliyordu. Ebusuud Efendi, Müftülük kurumundaki gelişmeye yön vermişti.

İstanbul Müftüsü ulema hiyerarşisinde başyeri aldı. Protokolda Veziriazam ile eşitlendi. İstanbul Müftüsü, devletin temel taşı olma yolunda ilerliyordu. Bu gelişme diğer Müslüman ülkelerde görülmemişti ve eşi enderi yoktu. Sanki kurulmakta olan Müslüman kilisesiydi. Hiyerarşikti, örgütlüydü, devlete bağlıydı ve geçimi devlet tarafından karşılanıyordu.

Şeyhülislam Divan'ın dışındaydı ama bütün önemli dinsel atamalar, kadı ve müderris atamaları onun yetkisindeydi. Büyük siyasi kararlar onun onayına sunuluyor ve bu gittikçe

kurumsallaşıyordu. İleride şeyhülislamlar kendilerini padişah devirecek kadar güçlü hissedip, böyle fetvalar da vereceklerdi.

Ebusuud Eendinin babası büyük alim Şeyh Yavsi lakabıyla tanınan Muhittin Efendi'dir. İlk eğitimini babasından aldı. Sonra Şeyhülislam Kemalpaşazade'nin (İbn Kemal) rahlesinden de geçti.

Değişik yerlerde müderrisliklerde bulundu. Bursa ve İstanbul kadılıklarına getirildi. Kanuni'nin Korfu seferinde Rumeli kazaskeri idi.

Fenerzade Muhiddin Efendi'nin yerine Şeyhülislam oldu. Ölünceye kader bu görevde kalan Ebusuud Efendi İstanbul'da öldü.

Kanuni Sultan Süleyman ve II. Selim zamanlarında 30 yıla yakın yürüttüğü Şeyhülislamlık görevi ile Osmanlı devrinin en uzun süreli Şeyhülislamı olan Ebusuud Efendi, zayıf, uzun boylu, uzunca sakallı, nurani yüzlü, vakarlı bir kişiydi. Bulunduğu toplantılarda kimse konuşmaz, herkes onu dinlerdi.

Ebusuud Efendi, tefsir ve fıkıhta Osmanlı din adamlarının en önde gelenlerinden sayılır. Devletin örfi yasalarını şeriatla uzlaştırmaya çalışmıştır. Kanuni zamanında yapılan hukuki revizyonu onun fetvalarına dayanılarak gerçekleştirilmiştir.

Osmanlı devletinde, Şeyhül-İslam Ebusuud Efendi, tasavvuf kökenli tarikat şeyhlerinin halkı Sünni İslam'dan soğutacağını veya dini düşüncelerini değiştireceğini sanıyordu. Tasavvuf şeyhlerini etkisizleştirmeye başladı. 1550 yılında Şeyh Muhiddin Karamani'yi ve Bosnalı Şeyh Hamza Bali'nin öldürülmesi için fetvalar verdi. Bununla birlikte genel olarak, tarikatlardan doğacak bir problemi büyütmemek için onlara karşı dengeli davranmaya çalışmıştır.

Bu sırada katı bir şeriatçı olan, tasavvuf ve tarikat düşmanı Birgili (Birgivi) Mehmet Efendi (1523 – 1573) yaşıyordu. Ebusuud Efendi bazı dini söylemlerde Birgili'nin karşısına da çıkıyordu. Birgili " Vasiyetname " ve " Tarikat-ı Muhammediye " adlı eserleri yazmıştı. Bu eserlerde Sünni görüş savunuluyor, tasavvuf ve tarikat şeyhleri eleştiriliyordu. Kuran'ın para karşılığı okunup okunmaması meselesinde Birgili ve Ebusuud karşı karşıya geldiler. Para ile Kuran okunması vakıflar açısından bir gelir kaynağı olarak önemliydi. Ebusuud Efendi vakıfların menfaatlerinin korumasından yanaydı.

Ebusuud'un tasavvuf karşısındaki durumu için şöyle bir genel kanı vardır. Ebusuud Efendi zikre ve sema yapılmasına itiraz etmemekteydi. Ancak bunlar yapılırken " tevhid kelimesinin " makamlı bir şekilde okunmasına karşı çıkmaktaydı.

Ebusuud Eendi, verdiği fetvalar ile Alevilerin katledilmesine ve hor görülmesine yardımcı olan din adamlarının başında gelir. Osmanlı imparatorluğu merkezinde Sünniliğin ağır basmasında çok önemli bir rol oynamıştır.

Fas’ta gelişmeler, 1550

Afrika'dan bir görüntü

Mimar Sinan, kendisinin “ kalfalık eserim “ dediği Süleymaniye Camii yapımına 1550 yılında başladı. Süleymaniye 1557 yılında tamamlandı. Kuvvetli bir olasılık ile bu cami ile Kanuni kendinin her yönden Doğu Roma İmparatorluğunun varisi olduğunu göstermek istemişti. Cami, Mimar Sinan’ın bir merkezi kubbeyi dört yarım kubbeye taşıtan kare planından, Ayasofya’nın planına geri dönülerek inşa edilmişti.

1550 yılında Çin’de Moğol Altan Han Çin’i işgal etti. Bu yıl Japon korsanlar da Çin’i yağmaladılar.

Rusya’da 1550 yılında, sivil ve ruhani ileri gelenlerin katıldığı bir toplantı olan Sobor düzenledi. Toplantıda, Rusya'da yürürlükte olan devlet ve kilise kanunları ile nizamları üzerine konuşmalar yapıldı. Bu toplantıda karar alıcılar Mümtaz Heyet olarak adlandırıldı. Mümtaz Heyet, Çar'ın en yakın müşavirleri sıfatıyla devlet işlerinde önemli rol oynuyordu.

Güney Amerika’daki Portekiz topraklarında şeker kamışı plantasyonlarında köleler çalıştırılıyordu. Portekizliler birer insan avcısıydılar. Cizvitler ise yerli halkı Hıristiyanlaştırmaya çalışıyorlardı. Cizvitler yerlileri köylerde toplu halde yaşamaya zorluyorlardı. Köle sahibi büyük toprak sahipleri Cizvitlerin politikasına karşı çıkıyordu. Yerliler Hıristiyan olunca onu köleleştirmek zor oluyordu. Büyük toprak sahipleri ile Cizvitler didişmeye başladılar. XVIII. Yüzyılda Portekiz Cizvit tarikatını yasaklayacaktı.

1550 yılında Meksika’da yeni bir yerli ayaklanması oldu. Ancak bu da hemen bastırıldı.

Osmanlıların Portekizlere karşı mücadelesi de devam ediyordu. Osmanlı kuvvetleri Basra körfezindeki Katif'i 1550 yılında aldılar.

Sahra Çölü

Afrika'da İslam dininin ilerlemesi devam ediyordu. Sahrayı aşarak, Orta Afrika'ya giren İslam, Sudan'ın Kara Derili insanları arasında güneye doğru yolculuğuna devam ediyordu. Bu yayılış XVI ve XVII. yüzyıllar boyunca devam edecekti. İslam dinine her dinden geçişler oluyordu. Ancak bu dini en zor kabul edenler Şaman dinine sahip olanlardı. İslam Afrika'da yayıldıkça, Şaman dinine mensup toplumlar dalgakıranlar gibi gelen dalgaları durduruyorlardı. Bunların içinde, İslam'ı kabul edenlerde de, din çok yüzeysel kalıyordu.

Afrika'da özellikle Portekizlilerin baskısı ile İslam çekiliyordu. Bunun etkisi en fazla dini yaşamın çok yoğun olduğu Fas'ta görüldü. Hatırlanacağı gibi zaviyeler aynı zaman da manastır, otel ve okul görevi yapıyorlardı. Zaviyelerin başında mistikler sufiler veya ermişler (murabut) vardı. Murabutların çoğu şerifti. Yani Peygamber soyundan geliyordu. İşte bu çevre Afrika'da ve çevresinde olup, bitenlerden tedirgindi. Bunların Müslüman halk üzerinde çok büyük etkisi vardı.

Fas'ın başında Vattasi hanedanı vardı. Vattasiler hem Hıristiyan ilerlemesini önleyemiyor ve hem de Fas'ın içinde halkı yatıştıramıyordu. Sufiler Hıristiyanlara karşı olan kinlerini Vattasi hanedanına karşı çevirdiler. Şeyhler, Vattasi hanedanına karşı yapılan tüm taht mücadelelerini destekliyorlardı. Bu sırada dağlarda yaşayan ve zaten baş eğdirilememiş olan Berberiler de Vattasilere karşı oldular. Fas'a güneyden Beni Saitlerin önderlik ettiği kabileler Fas'a girmeye başladılar.

Avrupalıların Dragut dedikleri Turgut Reis'te kendine üs olarak Tunus'un Cerbe adasını seçmişti. Oradan Orta ve Kuzey Tunus kıyılarına el atmıştı. Sonra Sus limanını da ele geçirdi.

Şimdi İspanyollar tarafından desteklenen Hafsi hanedanı elinde sadece Tunus kenti kalmıştı. Tunus'un beşte dördü Osmanlıların hakimiyetine girmişti. Sonra Turgut Reis Bizerte (Benzert) limanını aldı. Ama en fazla Mehdiye limanını tahkim etmişti. Onun bu kadar Mehdiye üzerine düşmesi, İspanyolların gözünde de limanı önemli bir hale getirdi.

Turgut Reis'in İstanbul ile bağları çok kuvvetli değildi. 47 parçadan oluşan donanması, onun özel yeteneği ve bilgisi ile birleşince, ortaya yenilmez bir deniz kuvveti çıkmıştı. Turgut Reis, Akdeniz'in yenilemez amiraliydi. Epey bir zamandır, Avrupa'nın herhangi bir ülkesine ait ticaret gemilerinin Akdeniz'de yol alması nerede ise imkansız hale gelmişti. Akdeniz'de hiçbir körfez, koy, liman yoktur ki, herhangi bir anda, bir Osmanlı filosunun görülmeyeceğinden emin olunabilinsin.

XV ve XVI. Yüzyıllarda Orta Asya'da Ob ırmağının aşağısındaki topraklar Moskova Prensliği topraklarına katılmıştı. 1550 yılında, Ob körfezine kadar deniz kıyısı ve Taz'ın denize döküldüğü yer Ruslar tarfından ele geçirildi.

Taz'ın denize döküldüğü yer

Çin'de Ming hanedanı kargaşa içine düşmüştü. Göçebeler Şah-Si ile Şen-Si'yi yakıp, yıktılar. Göçebeler 1550 yıllarında Beijing kapılarına dayandılar. Diğer yandan Japon korsanlar Çin kıyılarını yağmalıyorlardı. Japonlar 20 yıl boyunca nehir girişlerinden Çin karasına baskınlar yaptılar.

1550 yılında Burma'da Kral Tabinshweti of Toungoo, bir Mon tarafından öldürüldü. Yerine Bayinnaung geçti. Bayinnaung, Burma tarihinin en büyük İmparatorluğunu kurdu. Ava

Krallığını 1555'de, Shan States (1557), Lan Na (Chiang Mai) (1558), Manipur (1559), Ayutthaya (Siam) (1564, 1569), and Lan Xang (Laos) (1574) ele geçirdi.

1550 yılı ilkbaharında V. Karl, Osmanlıları ve özellikle Turgut Reisi Tunus'tan söküp, atmak için büyük bir donanma yolladı. Donanma ve onunla beraber yollanan ordu Mehdiye'yi kuşattı. 43 gün süren kuşatmadan ve çok zayiat verdikten sonra, İspanyol ordusu kaleye girebildi. Kaledeki tüm Osmanlı askerleri ölmüş sadece yaralı olarak 70 levent kalmıştı. Bunlar da esir oldular. Karşılıklı esir mübadelesi yapıldı. Böylece Turgut Reis yaralı leventlerini kurtardı.

İspanyollar çok kayıp vererek ele geçirdikleri Mehdiye'de kuvvetli bir garnizon bırakarak geri döndüler. Büyük hayal kırıklığına uğramışlardı. Mehdiye'deki İspanyolları Turgut Reisin kuvvetleri durmadan taciz ettiler. Sonunda İspanya Kale ve kenti elinde tutamayacağını anladı. Ele geçirdikten 3 yıl sonra, kaleyi yıkıp, yerle bir edip, garnizonlarını geri çektiler.

Mehdiye kuşatması sırasında Cezayir'den Hayreddinoğlu Hasan Paşa yardıma zamanında gitmediği için, Divanı Hümayun tarafından ikaz edildi.

Osmanlı İmparatorluğunda Kredi Mekanizmaları

Akçe

Osmanlı İmparatorluğunda %15 ila 20 arası bir yıllık faiz ile ticari kredi bulmak mümkündü. Bu kredi faizleri Avrupa'ya göre yüksektir. Ancak Köylünün tefeciden aldığı faizden de düşüktür.

Sicil defterlerinde faiz karşılığı alınan borçtan serbestçe ve normal bahsetmesi, faiz karşılığı borcun legal olduğu zannını yaratmaktadır. Bunun yanı sıra satış ve kiralama gibi gösterilerek yapılmış gizlenmiş faizli borç işlemleri de vardı. Ancak borç verenler, bankerler gibi legal bir statü de kazanamamışlardır. Kredi veren kişiler genellikle resmiyet dışı kalmışlardır.

Ancak kredi verme işine vakıfların katılmış olması çok özgü bir durumdur. Eski vakıflar paralarını kredi yolu ile işletirken, XVI. Yüzyılda sadece kredi yolu ile para kazanmak için vakıflar kurulmuştur.

Osmanlı din adamları faize karşı çeşitli tepkiler göstermişlerdir. Onlar para için kurulmuş vakıfları tartışırken bile faiz üzerinde durmamış, paranın vakıf edilip, edilemeyeceği ile uğraşmışlardır. Buradaki sorun, şeriatça ömrü kısa mallar vakıf yapılamazlar. Peki paranın ömrü kısamıdır?

XVI. yüzyılda Birgevi Mehmet Efendi, faiz alan vakıfların meşru olamayacağını ileri sürmüştü. Buna karşılık Şeyhülislam Ebusuud Efendi ise para vakıflarını savunmuştur. Önemli olan Müslümanların selametidir, para vakıfları kaldırılırsa pek çok vakıf hizmet sunamaz ki bu Müslümanların aleyhine olur diyordu.

XVI. yüzyılın ikinci yarısında para iyice dengesini yitirince, para vakıfları da güç duruma düşeceklerdir. Pek çoğu kapanacaktır. Ama hemen yerine yeni vakıflar kurulacaktır. Herhalde para ile oynamak çok zevkli olsa gerektir.

Anadolu ve Rumeli'de yaygın olan para vakıfları, Arap eyaletlerinde sayıca çok az açılmıştır. Herhalde Arapların eskiden gelen kendi mekanizmaları vardı.

Yeniçeriler ve genel olarak Kapıkulu Askerleri

Yeniçeriler savaşta, minyatür

Genel olarak Kapıkulu Askerleri, Osmanlı ordusunun temel parçasıydı. Büyük bölümü İstanbul'da bulunuyordu. Üç ayda bir ödenen maaşları ve masrafları devletin temel gideriydi. 1527 yılında giderlerin %31'i, 1567 yılında giderlerin % 42'si Kapıkulu Askerlerine harcanmıştı.

Kapıkulu Askeri çok iyi eğitilmiş, eşine rastlanmayacak, seçkin bir askerdi. Büyük bir bölümü piyadeydi. Küçük bir bölümü de atlıydı (sipahi). Piyade ile süvari arasında geçişler her zaman olurdu. Ayrıca önemli yararlılık gösteren yeniçerilere tımar verilir, böylece onlar tımarlı sipahi kategorisine geçerlerdi.

1496 yılında 8.000 olan yeniçeri asker sayısı, 1527'den sonra 12.000 çıvarında sabitlenecekti. Ancak III. Murat'tan sonra artarak 1598 yılında 35.000 rakamına ulaşacaktı. Bu da devlet Hazinesi için büyük bir yüktü.

Yeniçerilerin tümü Yeniçeri Ağası denen komutana bağlıydılar. Yeniçeri Ağasının yardımcısına " kethüdabey " denirdi. Kethüdabey savaşta yeniçeriye kumanda eden savaşçı komutandı. Yeniçeri bölükleri orta veya bölük denen daha ufak birliklere bölünmüştü. Her birinin kendi mutfağı vardı. Mutfağı çorbacı denen kişi yönetir ve işletirdi. Her yeniçeri mutfağın parasını cebinden öderdi.

Yeniçeriler, yayalar, sekbanlar ve ağalar olmak üzere üç guruptular. Sekbanlar, padişahın şahsi muhafızlarıydı. Yeniçeri piyadeleri 101 bölüğe ayrılırdı. Her birinin başında kendi komutanları vardı (serpiyade). 64'çü birlik hem piyadelerden ve hem de süvarilerden oluşurdu. Komutanına " zağarcıbaşı " denirdi. Sekbanlar ise 34 bölüktü. Başlarında subaşları vardı. Ağa bölüklerinin 5'cisinin komutanı, emirleri götürmekle yükümlü ağaların komutanıydı. Bu komutan gerekirse Kethüdabey'in yerini alırdı. Başçavuş denirdi. Muhzirağa denen komutan Divan ile yeniçeri divanı arasında aracılık yapardı.

Yeniçeri Ağasının da bir divanı vardı. Bu divanda sekban birlikleri komutanı sekbanbaşı, kethüdabey, zağarcıbaşı, başçavuş, Muhzirağa, Kethüdabey'in yardımcısı bulunurdu. Yeniçerilerin kendi imamları vardı. Bu kişi özel bir eğitimden geçirilmiş, bir bölük komutanıydı.

Yavuz Sultan Selim zamanında yeniçerilere evlenme müsaadesi verildi. 1540 yılı çıvarında artık evli olanlar karıları ile, bekar olanlar ise 10–12 kişi bir evde yaşar olmuşlardı. Yeniçeri bekar evleri, kentin belli bölgelerinde onlara ayrılmış evlerdi. Şehzade camisi yakınında ve Aksaray'da bu evlerden vardı.

Yeniçeriler Bektaşi idiler. Dini eğitim ve bilgilendirilmeleri Bektaşi dervişlerince yapılırdı. Savaşmaya başlamadan önce Gülbank çekilir, böylece Ali ve Hacı Bektaşi Veli'ye dualar okunur, onlar yardıma çağrılırdı.

Tüfek kullanılmaya başlandıktan sonra tüfekçiler, merkezde, padişahın önünde 9 sıra olarak dizilirlerdi. Her bir sıra ateş ettikten sonra döner ve yerini bir sonraki sıraya bırakırdı. İntikaller sırasında yeniçeriler Sultanın etrafında onu koruyarak yürürlerdi. Özellikle 60,61, 62 ve 63'ü bölükler, padişahın korunması ile daha yakından görevliydiler. Bunlara " solaklar " denirdi.

Ordunun temel unsuru olmanın yanında yeniçeriler başkentte kamu düzenini korur, yangınla mücadele ederlerdi. Divan'ın koruması da yeniçerilere aitti. Yeniçerilerin bir kısmı sınır kalelerine yollanırlardı. Bu görev sıra ile yapılırdı. Görev sırasında nafaka denen bir tazminatı aylıklarına ilave olarak alırlardı. Yeniçerilerin üçte biri bu tarz dış görevlere giderlerdi. Yeniçeriler deniz savaşlarına da katılırlardı. 1552 Akdeniz seferinde 1.500 yeniçeri görevlendirilmişti.

Ücretler her üç ayda bir divan önünde merasimle ödenirdi. Her çorbacı kese içinde kendi bölüğünün maaşını alır ve onu dağıtırdı. Yeniçeri ücreti günlük 2 ile 8 Akçe kadardı. Yeniçeri ağasının ise 400 Akçe idi. Ayrıca yılda 2 defa giysileri için Selanik kumaşı verilirdi. Yaşlılar emekli maaşı alırlardı. Fatih Sultan Mehmet'ten başlayarak cülus bahşişi de verilmeye başlanmıştı. Cülus bahşişi yeniçeri başına 3.000 Akçe olup, bu rakam diğer Kapıkullarından yüksekti.

Osmanlı İmparatorluğunda enflasyon nedeni ile yeniçerilerin gelirleri sürekli düştüğünden, hoşnutsuzlukları da sürekli olmuştur. Bu nedenle Fatih'ten başlayarak yeniçeri başkaldırıları

çok fazladır. Bu isyanlar devam ettikçe yeniçerilerin cesareti de armış ve sonunda padişah öldürmeye kadar varmıştır.

Topçuluk Osmanlı ordusuna çok erken zamanlarda girmişti. II. Mehmet Tophane'de top döküm atölyesi kurmuştu. Tophane'deki bu döküm yeri Kanuni zamanında iyice büyütüldü. Burada çalışan top döküm ustaları zaman zaman sınır kalelerine ve uzak yerlere top dökümü yapmaları için yollanıyorlardı. Yeniçeri ordusunda 1527 yılında 695 topçu vardı. 1570'lerde ise bu sayı 1204'e çıkmıştı.

XV. Yüzyılda cebeci (silahçılar) birliği kuruldu. Bu birlik çeşitli silahların yapımını, bakımın ve onarımını sağlıyordu. Yay, ok, kılıç, mızrak, tüfek, kalkan, zırhlı başlık imal edilen silahlardandı. XVI. Asrın başında sayıları 304 iken 1567 yılında sayıları 789 kişiye varmıştı.

Kanuni Sultan Süleyman döneminde yeniçerilere 2 adet yeni bölük eklendi. Bunlar lağımcılar (kazıcılar) ile humbaracılar (bomba döşeyiciler) idi. Topçular, cebeciler, lağımcılar ve humbaracılar yeniçerilerin teknik birlikleriydi. Bunlara ilave olarak 6 süvari bölüğü vardı. Bu süvari bölüklerinin her biri bir ağanın yönetimindeydi. Bu süvariler seçkin askerlerden oluşuyorlardı. Bu sipahiler evlenme hakkını piyadelerden önce almışlardı. Ve oğulları da sipahi oluyordu. Yetim kalan oğullara aylık bağlanıyordu. Sipahiler, maaşlarını kendileri vererek bir yardımcı kiralarlardı. Bu yardımcı da süvari olurdu. Savaş yokken Sipahi birlikleri çayırlı alanlarda bulunurlar. Bu nedenle İstanbul'da çok az sayıda sipahi kalırdı. Onlar da Süleymaniye ve Çemberlitaş dolaylarında otururlardı.

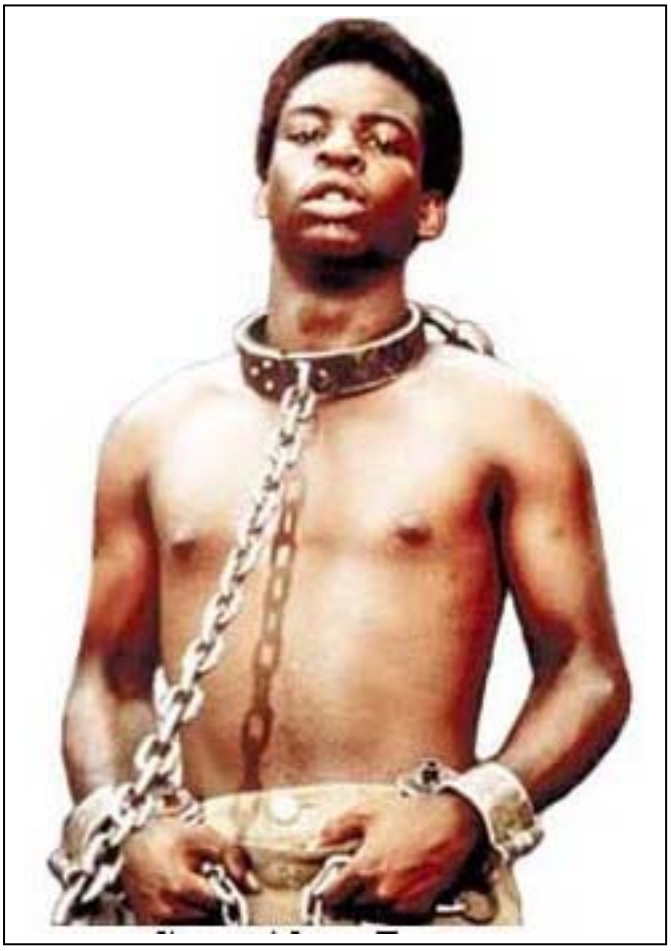
Sipahilerin, Sipahioğulları denen gurubu padişahın sağında yer alırdı. 1514 yılında sayıları 1.630 iken, Kanuni'nin son döneminde sayıları 3.124 kişiye çıkmıştı.

Silahtarlar Sultanın solunda yer alırlardı. 1514 yılında sayıları 1.800 kişi iken, 1567 yılında 2.546 kişi olmuşlardı. Sipahioğullarının sağında Sağ Ulufeciler, Silahtarların solunda Sol Ulufeciler bulunurdu. Bunlar Hazineye de mukayyet olurlardı. Sayıları 1514 yılında 1.096, 1567 yılında 2.546 idi. Süvarilerin son birliğine de gureba (yabancı) adı verilirdi. Bunların bir kısmı sağda, bir kısmı solda yer alırdı. 1514 yılında 790 iken, 1567 yılında 2.589 kişiydiler.

Savaş sırasında bütün bu süvari birliklerinin görevi yeniçeri piyadelerinin kanatlarını korumaktı. Buna ilave Sipahioğlanlar ve silahtarlar nöbetleşe padişahın çadırı korurlardı.

Padişah sipahiler içinden 300 tanesini seçip, alırdı. Bunlar daha önce sarayda çeşitli yerlerde çalıştıkları için adab ve erkanı bilirlerdi. Emir eri olarak aldığı bu sipahileri padişah barış zamanında vergi toplamak, çiftlik yönetmek, vakıf yöneticiliği yapmak gibi görevlerde kullanırdı.

Brezilya Zencileri, 1551

Afrika ile Brezilya arasındaki Zenci ticareti Portekizlilerin elindeydi. Zencilerin önemli bir bölümü Afrikalı şeflerden para ile satın alınıyordu. Çoğu savaş esiriydi. Bu nedenle köle tüccarları Afrika'da savaşları körükleyecek politikalar uyguladılar. Ama Brezilya'ya getirilen kölelerin içinde her sınıftan insan vardı. Ve sonuç olarak düşünce düzeyi oldukça yüksek zencilerde Brezilya'ya gelmişler ve geliyorlardı.

Zencilerin Afrika'dan Amerika'ya taşınması ayrı bir felakettir. Bunu anlatmaya kitaplar yetmez ve kimsenin yüreği dayanmaz. Beyaz adamın kara derili hemcinslerine yaptıkları anlatılamayacak kadar korkunçtur.

Zencilerin büyük bir çoğunluğu büyük şekerkamışı işletmelerinde ve değirmenlerde çalışıyordu. Brezilya'da şekere dayalı bir kapitalizm gelişmeye başladı. Bunu geliştiren zenci kölelerin kol gücüydü. Köleler olmasa Brezilya olmazdı. Şeker Lizbon aracılığı ile Amsterdam'a geliyordu. Oradan da Avrupa'ya dağılıyordu. Böylece Brezilya şekerinden esas kazanç sağlayanlar Portekizliler ve Hollandalılardı. Artık Afrika'dan Brezilya'ya köle, Brezilya'dan Avrupa'ya şeker, Avrupa'dan da Afrika'ya mal ticareti yapılan bir üçken oluşmuştu.

Zenciler Brezilya'nın tropik iklimine kolayca alıştılar. Amerikan yerlileri hüzünlü, içine kapanık insanlardı. Gelen Kara Derililer ise neşeli, dışa dönüktüler. Adaptasyon o kadar çabuk oldu ki, kısa sürede Afrika'da alışık oldukları şeyleri de Afrika'dan getirttirdiler. Bu arada gelenekleri ve dinleri de geldi. Aslında zenciler, Hıristiyan olmayana hayvan muamelesi yapıldığı için biran önce Hıristiyan olmak istiyorlardı. Bununla beraber Zenciler mükemmel Katolikler olurken, eski kültleri de Katoliklik zırhının altına girdi. Bu arada onların bir kısmı ile Müslümanlık da gelmişti.

Brezilya'da 1549 yılında Bahia kenti kuruldu. 1551 yılında da burada ilk piskoposluk tesis edildi. 1551 yılında Lima, Peru'da National University of Saint Mark ve Mexico City'de Royal and Pontifical University of Mexico kuruldu.

Devleti Ahlaklı Yönetmek

Bir sadrazam konağı, İbrahim Paşa Sarayı

Bu sırada Osmanlı Sultanlarının halife olup, olamayacakları tartışılıyordu. Osmanlı eski veziriazamlarından Lütfi Paşa, 1554 yılında bu konuda " Halasul-Ümme fi Marifetil Eimme " adlı eserini yazdı. Lütfi Paşa 1539 ile 1541 yılları arasında sadrazamlık yapmış ve 1563 yılında ölmüştür. Sorun şu idi: " Abbasi halifelerinden sonra ümmetin durumu ne olacaktı? ", " Sultan ittifak ile veya gücünü kanıtlayıp, kazanarak Sultan olabiliyordu. Sultan'a halife denilmesi caiz miydi? ". Halifenin Kureyş'ten olması gerektiğine dair fetvalar ve kabuller vardı. Halife yoksa ümmetin durumu ne olurdu?

Lütfi Paşa konuyu incelemişti, Peygamberin aşağıdaki hadislerini aldı.

" Her kim iyilik emreder, kötülükleri yasaklarsa, o, yeryüzünde Allah'ın halifesidir. "
" Emire itaat eden, bana itaat etmiş; Emire asi olan bana asi olmuş sayılır. "
" Sultan, Allah'ın yeryüzünde gölgesidir, zulme uğrayan herkes ona sığınır. "

Lütfi Paşa yukarıdaki ve diğer benzer hadisleri ele alarak, Halifenin Kureyş kökenli olmasına karşı çıkıyordu. Sözü o zaman padişah olan Sultan Süleyman'a getirerek, halife midir, değil midir diye soruyordu. Lütfi Paşa'nın vardığı sonuç şuydu: Kanuni Sultan Süleyman şeriatın koruyucusu ve halifedir. Böylece Lütfi Paşa Arap kabile dayanışması yerine, soya karşı çıkıp, yerine halkın bağlılığını, görevi hak etmesini koyuyordu.

Lütfi paşa, bir siyasetname olan “ Asafname “ yi de yazmıştır. Bu eserde sadrazamın davranışları, ahlakı, padişah ve halk ile olan ilişkileri ele alınır. Savaşlar, hazine ve halk ile ilgili çeşitli tedbirler açıklanır. Derki:

“ Sadrazam, hak sözünü çekinmeden padişaha söylemelidir. “
“ Padişahlar nedimsiz ve musahipsiz olmazlar. Ancak padişah nedimleri ile çokça buluşup, görüşmemelidir. Onlar, hilat ve bahşişlerden paylarını almalı, ama halkın işine karışmamalıdırlar. “
“ Padişah yüzünü sık sık halka göstermeli, perde arkasına saklanması önlenmelidir. “
“ Padişah, Sadrazamın arz ettiği konularda, geriye dönmelidir. “
“ Devletin vezirlerin oğullarını koruyup, kimseye muhtaç etmemesi gerekir. “
“ Vezir oğullarından birine vezirlik verilse, kimse bunu çok görmez. Bunlar savaşta görev alsalar, halk kendilerine daha fazla bağlılık gösterir. “
“ Devlet adamlarının rüşvet alması büyük bir hastalık, ilacı olmayan kötü bir derttir ve devletin yıkılmasına sebep olur. “
“ Müderrisler, bilginler birbirini çekemezler. Onların birbiri aleyhine söylediklerine inanılmamalıdır. “

Lütfi Paşa, piyasadaki narh konusu ile de ilgilenmiştir. Mevki sahiplerinin aynı zamanda tüccarlık yapmalarına karşı çıkmıştır. Padişahı deniz kuvvetlerinin geliştirilmesi konusunda uyarmıştır.

Lütfi Paşa, Hazine de gelir gider dengesi üzerinde durmuş, gelirin giderden fazla olmasını istemiştir. Bunu bir Sadrazamlık görevi saymıştır. Bunun için bir tedbir olarak, maaşlı asker sayısının çoğaltılmaması gerektiğini vurgulamıştır. “ Asker az ve uz gerek “ demiştir. Defterdar konusu üzerinde durmuştur. “ Akıllı, tedbirli, mal tahsil etmekten anlayan kişiler atandıktan sonra, onlara bağımsızlık tanınmalı, yapılacak işler kendilerine bırakılmalıdır. Onlar da devletin malına sahip çıkmalıdırlar “ demiştir. Maaşların sık sık arttırılmasını benimsememiştir. Emeklilik konusu ile ilgilenmiştir. Yeniçerilerin, sipahiler gibi şatafatlı giyinmesine karşı çıkmıştır.

Halk kayıtlarının divanhane defterinde 30 yılda bir düzeltilmesi gerektiğini yazmıştı. Böylece kütükler güncellenecekti.

Lütfi Paşa rüşvete karşı çıktığı gibi nüfus suiistimaline de karşı çıkmıştır. İltimas, himaye devlet düzenini bozucu ve sosyal hayatı yıkıcı eylemlerdir. Yapılmamaları, yapılırsa önlenmeleri gerekir.

Batı Avrupa'da Mutlak Monarşiler

Geçmişte, Batı Avrupa'yı manevi alanda Papa yönetiyordu. Maddi olarak ise yöneten imparator'du. Bunlar birbirleri ile yardımlaşarak bu işi becermeye çalışırlardı. Şimdi ise Papanın otoritesine karşı çıkanlar çoğalmıştı, pek çok yerde Papanın otoritesi artık geçmiyordu. İmparatorun otoritesi ile gittikçe küçülmüş, artık sadece imparatorluk sınırlarında geçerli olmuştu. Hatta Almanya örneğinde olduğu gibi kendi sınırları içinde bile imparatorluk otoritesi tartışmalıydı. Hümanizm ve Rönesans bireyciliği iyice öne çıkararak, siyasi alanda bağımsız ve tekil devletlerin örgütlenmesine düşünsel temel hazırlamışlardı. Artık bu devletler ulusal devletlerdi. Hem devletlerin içinde ve hem de devletler arasında " hukuksal eşitlik " kavramı öne çıkmıştı.

Ancak devletlerdeki eğilim, küçük devletler yerine büyük devletler kurulması yönündeydi. Fransa vassalları olan ülkeleri kralın doğrudan otoritesi altına sokmuştu. İspanya evlilik yoluyla birleşmişti. İngiltere de Gallerle birleşmişti. Almanya'da ise prenslikler artık gerçek devletler olmuşlardı. İtalya'da ise birbiri ile hiçbir yakınlığı olmayan pek çok devlete bölünmüş halde yaşıyordu.

Batı Avrupa devletlerinin hepsi rejim olarak mutlak monarşi yolunda ilerliyorlardı. Kanun yapma, adaleti sağlama, vergi koyma, sürekli ordu besleme, bürokrasiyi seçme, kamu düzenini sağlama, gerektiğinde olağan üstü yargı yetkisini kullanma konularında tek olmaya doğru gidiyorlardı. Bunlar eskinin kral ile tabası arasındaki sözleşmelerin ve örflerin gelip üzerine oturuyordu. Artık hem onlar ve hem de bunlar vardı.

Güçlü bir iktidar zorunluluğunu, önce devlet arası mücadeleler dayattı. Kapitalizm geliştikçe, devletler arasında iktisadi ve siyasi olarak kıran kırana savaşlar başlamıştı. Savaş güç ve çabuk karar alma istiyordu.

Ülkelerin iç parçalanmış yapısı da güçlü bir iktidarı şart hale getiriyordu. Eyaletler, belediyeler, köy birlikleri, üniversiteler derken bunların hepsinin birbirinden farklı ayrıcalıkları, örfleri, kuralları, müttefikleri, mülkü, yargısı, şefleri ve temsilcileri vardı.

Bir de ülkeler içinde büyük feodal ailelerin çekişmeleri bulunuyordu. İspanya'da Eboliler, Albeler vardı. Hollanda'da Chalonlar, Vergezler, Hornlar, Egmontlar bulunuyordu. Fransa'da Bourbonlar, Montmorencyler, Gueler, Condeler vardı. Bu ailelerin ölümü göze almış fedailer toplulukları vardı.

Mutlakıyetin hukuksal yolu Roma hukuku nedeniyle çoktan açılmıştı. XIII. Yüzyıl Roma hukukunda, " bütün yetkileri kendinde toplayan ve iradesi kanun demek olan mutlak prens " düşüncesi vardı. Eski Yunan ve Roma'ya rağbet arttıkça, Roma hukuku da öne çıkıyordu. Eski Yunanistan'dan bir de yarı Tanrı, hayırsever, çevresinin kendini adamak istediği " kahraman " figürü gelmişti.

Gelişmiş olan yurtseverlik devletlerin birlik olmasının en önemli etkeni oluyordu. Egemen prense bağlılık ve yurtseverlik iç içe geçmişti. Yurtseverlik yeni bir his değildi, ama burjuvalarla birlikte yeniden toparlanmıştı. Şimdi her ülkede yurtseverlik dalga dalga yükseliyordu.

Burjuvazi ile krallar el ele vermişlerdi. Krallar burjuvalardan borç alıyorlardı. Mülklerini ve vergilerini burjuvalara kiralıyorlardı. Bunun yanı sıra tekelleri destekliyor, kilisenin tefecilik üzerine koyduğu yasaklara karşı burjuvaları koruyorlardı. Feodallerin ticaret önüne koydukları engeller de krallar sayesinde aşılıyordu. Krallık ayrıca tüccar burjuvaları, imalat sahiplerine karşı da koruyordu.

Burjuvalar asilleşmek istiyorlardı. Bunun yolu da kraldan geçmekteydi. Böylece burjuvalar bazı kamu görevlerini de yapıyorlardı. Burjuvalar ne kadar asilleşirse asilleşsin, bazı alışkanlıkları hiç değişmiyordu. Kazanç hırsı, biriktirme hırsı, hesabi davranma devam edip gidiyordu. Soyluların içinde de burjuva gibi davranıp, burjuvalaşanlar vardı. Şimdi eski kılıç soyluları ile yeni para soyluları olmak üzere iki tür soylu vardı.

Feodallerin tek bildikleri askerlikti. Bu nedenle topraklarını ve feodal haklarını savsaklıyorlardı. Ayrıca paranın değeri düştükçe, feodallerin parasal geliri de düşüyordu. Eskiden beri asilliğin şanından olan lüks ve eli açık olmak, soyluları batağa çekiyordu. Soyluların giderleri müthişti. Bir sürü hizmetçi ve gereği tam belli olmayan adam, balolar, merasimler, ayinler, çeşitli giysiler derken paralar su gibi akıp gidiyordu.

Asiller de yaşayabilmek için krallara muhtaç hale gelmişlerdi. Kraldan askeri görevler, çocuklarının düğününe bağışlar, küçük çocuklarının manastırlara girmesini sağlaması

isteniyordu. Asiller de krallarının yardımı olmaksızın burjuvaların önünde tutunamazlardı. Gittikçe daha fazla artarak her şey ve hatta soyluluk unvanları bile kralların eline geçiyordu.

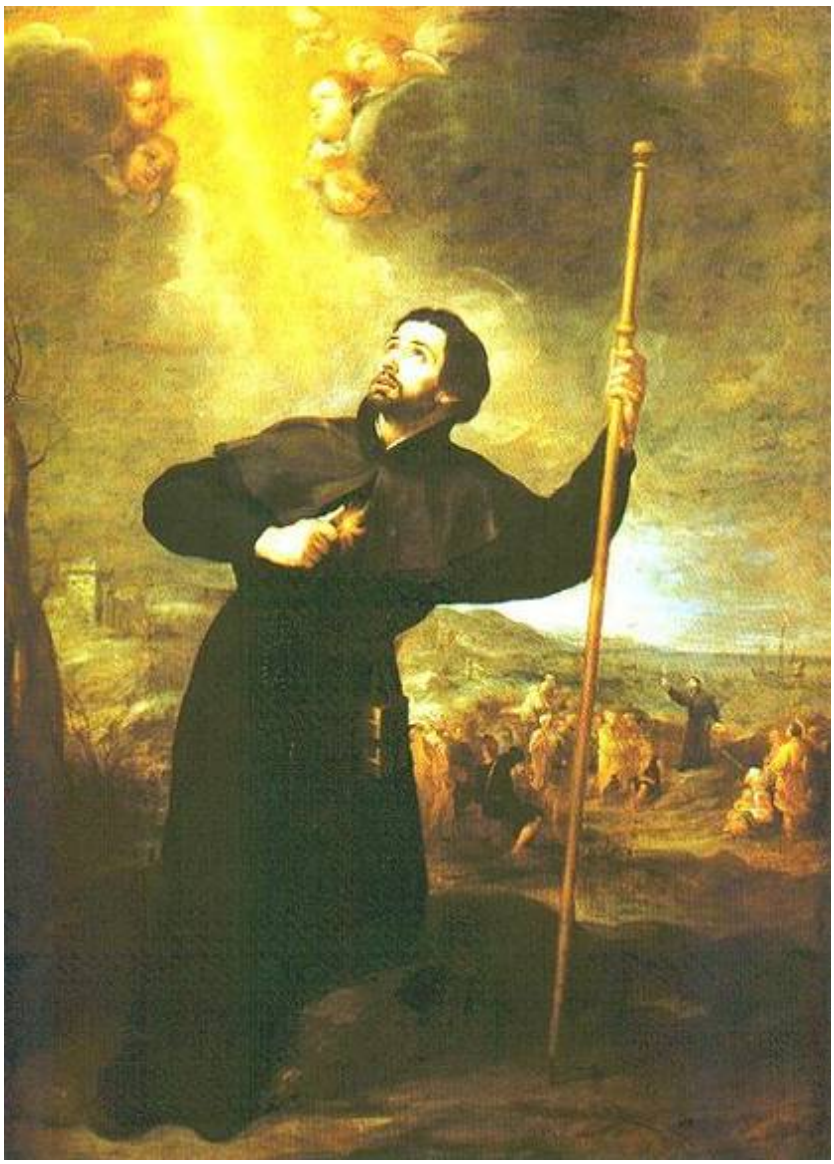
Feodalite ile burjuvazi çeliştikçe ortaya çıkan mutlakıyetti.

Mutlakıyet idi ama buda sınırsız değildi. Hıristiyan dini kanunları, mülkiyet güvencesi ve bunu sağlayan hukuk kuralları, sözleşmeler, örfler mutlakıyeti sınırlıyordu. Mutlakıyetin derecesini görevli sayısı ve iletişim olanakları da belirliyordu. Avrupa'da en kalabalık görevliye sahip ülke Fransa'ydı. 1505 yılı çıvarında 480 bin kilometre kare ve 15 milyon nüfusa sahipti. Toplam görevli sayısı ise 12 bin kadardı. Bu mutlakıyet yönetimleri günümüz yönetimleri kadar etkin değildi. Pek çok konuda merkezi yönetim yetişemiyordu. Bu nedenle bir takım devlete düşen görevler senyörler veya heyetler ile yerine getiriliyordu.

XVI. yüzyılda devletler ve sosyal hayat, mutlak krallıkların güçlenmesine paralel güçlendiler. Ekonomi politikaları pek tutarlı değildi ama sanayi ve ticareti destekliyorlardı. Burjuvazi daha bakıma muhtaç iken bu görevi mutlaki krallıklar yaptılar. Ancak, Kapitalizm geliştikçe bu yapı onu engelleyici bir yapı olacaktı.

Hıristiyanlık Japonya'da, 1551

François Xavier

Japonya'daki Portekizli François Xavier bütün Japonları Hıristiyanlaştırmak için izin almak istiyordu. Bu nedenle 1551 yılında Japon İmparatorunu ziyarete gitti. İmparatorun çok zavallı biri olduğunu görünce, Şogunu görmeye gitmek istedi. Şogunun nöbetçileri ise, elbiseleri düzgün olmayan adama müsaade etmediler.

Yoksul kılığı ve kalender hali nedeni ile başına gelen kalmamıştı, o da yöntem değiştirdi. İpeklilere büründü, tavrını değiştirdi.

François Xavier, en güçlü daimionun Suwo senyörü Ushi Yoshitaka olduğunu öğrendi. İç denizden geçerek onu görmeye gitti. Ushi Yoshitaka, Portekizlilerden altın ve ateşli silahlar alacağı umudu ile misyonerlere vaizde bulunma ve vaftiz etme iznini verdi. François Xavier, Yagamushi'de, ince, kültürlü, tartışma tutkunu bir saray bulmuştu. François Xavier'nin

astronomi bilgisi takdir topladı. Tartışmalarda Aristo mantığını kullanarak, tartışmacıları acz içinde bıraktı.

François Xavier gittikçe Hıristiyanlık ile Japon dinleri arasındaki farkları anlamaya başlıyordu. Yöntem değiştirdi. Yalnız akla dayanarak, Tanrı'nın varlığını, dünyanın yaradılışını, ruhun ölmezliğini tanıtmaya başladı. Japonlar bunlara karşı çıkıyorlardı. Tanrı iyi ise, kötülükler nereden çıkmıştı? Xavier'nin cevabı şöyleydi. Mükemmel olan tanrı'ydı. Dünya ise mükemmel değildi, onun için onda fenalık vardı. Dünyada fenalığın olması Tanrı'nın varlığını ispatlayan bir olguydu.

François Xavier İsa'dan söz etmemişti. Japonları önce vaftiz ediyordu. Vaftizden sonra Hıristiyanlığın temellerinden, İsa'nın görevinden, Tanrı'nın İsa suretinde ortaya çıkmasından, İsa'nın bütün insanlık adına acı çekmesinden, insanlığı kurtarmasından ve çarmıha gerilmekten söz ediyordu. Bu yöntemi daha sonra Cizvitler kullanacaklardı.

François Xavier 1551 yazından başlayarak, soylular, saray kadınları, okumuşlar arasında bazı kişileri Hıristiyan yapabildi. Yeni Hıristiyan olan Japonların çoğu için Hıristiyanlık Budizm'in yeni bir şekliydi.

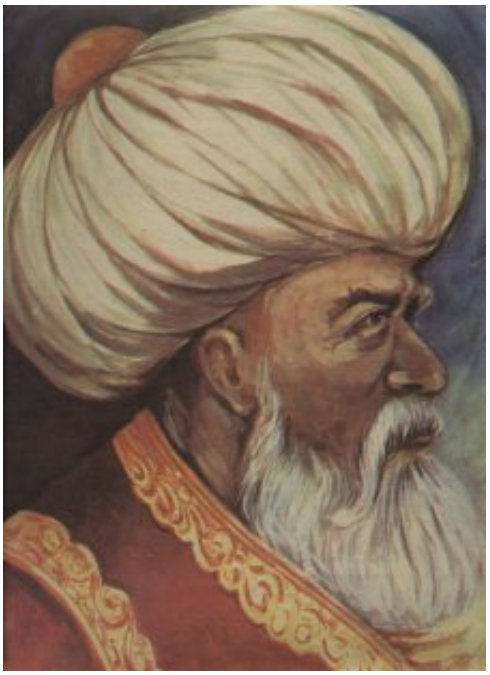
François Xavier'in karşısına şu engel hep çıkıyordu: " Hıristiyanlık hakiki bir din olamaz. Çünkü Çinliler onu öğretmiyorlar ".

François Xavier 1551 sonbaharında Çin'e hareket etti. Japonya'da 30 ay kalmıştı. Japon Hıristiyanları ondan çok etkilenmişlerdi. Gelecekte, acı çeken Japon Hıristiyan din şehitleri, acı ve ölüm karşısında François Xavier'i yardıma çağıracaklardı.

1551 ile 1570 tarihleri arasında, Japonya'da, François Xavier yerine Cosme de Torres bakıyordu. Portekiz ticaret gemilerinin gittiği yerlere Hıristiyanlık da gitti. Yıllık olarak gemi gelişlerini Cizvitler düzenliyordu. Sadece Hıristiyan olmuş daimioların limanları ziyaret ediliyordu. Bunun sonucunda bazı daimiolar, ticari rekabetin önüne geçmek için Hıristiyan oldular.

Çin'in Henan eyaletinde, Ming hanedanı sırasında pek çok fırtına ve sel baskını olmuştu. Bu eyalette 1528'de, 1531, 1539 ve 1545 yıllarıda yamyamlık yapmaya varacak büyüklükte kıtlıklar oldu.

Trablusgarp Osmanlıların, 1551

Turgut Reis

1551 yılında Osmanlılar Trablusgarp'ı Turgut Reisin büyük yararlılıkları sayesinde İspanyollardan alarak, ellerine geçirdiler. Trablusgarp olsun, Tunus limanları olsun Türk denizcilerinin Akdeniz'deki etkinlikleri için önemli limanlar haline geldiler. Bundan sonra, yüzyıllar boyunca, Akdeniz'de yolculuk etmek, Avrupalılar için çok güvensiz bir hale geldi. Türk gemilerinin küreklerini forsalar çekiyorlardı. Akdeniz'de Türk korsanlara yakalanmak aynı zaman da forsa olmak demekti. Yazar Cervantes de 5 yıl forsalık yapmıştı. Avrupa'nın her yerinden birbirinden güzel kızlar Haremleri dolduruyorlardı. Bu kızların en güzelleri İstanbul'a Padişaha yollanıyordu.

1551 yılında Hayreddinoğlu Hasan Paşa 5 yıldır yaptığı Cezayir beylerbeyliği görevinden alındı. İstanbul'a çağrıldı. Yerine Oruç ve Hayreddin Beylerin yakın arkadaşı olan Salih Reis (Paşa) getirildi. Salih Paşa Preveze deniz savaşı sırasında Osmanlı donanmasının sağ kanadına kumanda etmişti. Cezayir'e Beylerbeyi olduğunda 63 yaşındaydı.

Fransa'da devlet görevlileri dördüncü bir sınıf olup, çıkmışlardı. Kral artık onları görevden alamıyordu. Krallar da istedikleri zaman azledebilecekleri geçici görevliler aracılığı ile işleri götürmeye başladılar.

Altunordu (Altınordu) devleti artık iyice sona yaklaşmıştı. Bu topraklardaki göçebeler (Türkler) artık serbestçe hareket edemiyorlardı. Nogaylar boyu Ural ırmağı kıyısına yerleşmişti. 1551 yılında bu boy çok güçlü bir hale gelmişti. Nogay boyu 300.000 atlıya sahipti. Rus prensleri ile at alış verişi yapıyorlar ve gittikçe zenginleşiyorlardı. Yılda 50.000 fazla at satar hale geldiler. Ama bunlar bu ticarete bağlandıkça, Ruslara da bağlanıyorlardı.

Erdel prensi olan Zapolya'nın oğlu Sigismund Yanoş, çok küçük yaştaydı. Annesi ve danışmanları, Osmanlıların eninde sonunda Budin gibi Erdel'i de kendi topraklarına katacağından korkuyorlardı. Bu korku nedeniyle Avusturya kralı Ferdinand ile iş birliğine kaydılar. Erdel kalelerine Avusturya ve Alman askerleri yerleşmeye başladı. Tabii buna Osmanlılar izin veremezlerdi. Osmanlılar 1551 ve 1553 yılları arasında Erdel'e sefer yaptılar. Sokullu Mehmet Paşa 1551 yılında Erdel üzerinde yapılacak seferin komutanlığına getirilmişti. 80.000 kişilik orduyla Erdel'e giren Sokullu Mehmet Paşa önemli kaleleri aldı, ama Tamışvar Kuşatmasında başarılı olamayarak geri çekildi. Tamışvar 1552 yılında, Macaristan serdarlığına atanan Kara Ahmet Paşa ile alınabildi. Bunun sonunda Erdel'in güneybatı kesimi Tamışvar beylerbeyliği olarak doğrudan Osmanlı topraklarına katıldı.

Sokullu Mehmet Paşa

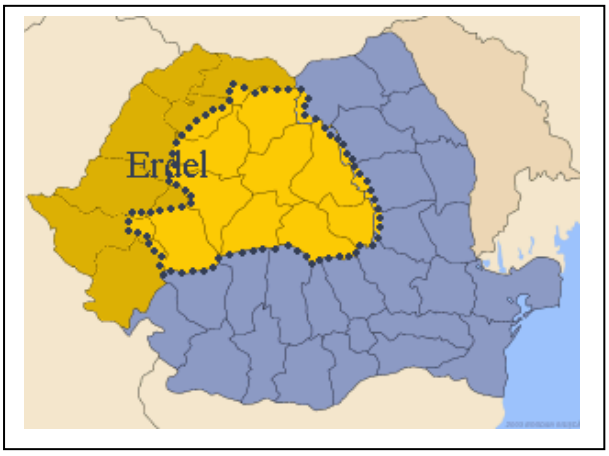
Osmanlılar Basra körfezine hakim olabilmek için Hürmüz'ü kuşattılar ama ele geçiremediler. 1551 yılına kadar bekleyen Safevi Şahı Tahmasb, sonunda Doğu Anadolu'ya yağma seferi düzenledi. Erzurum'u almak için Kuzey Batıya yönlendirdiği orduya oğlu İsmail Mirza kumanda ediyordu. İsmail Mirza bu sırada 20 yaşındaydı ve çok zalim biriydi. O kadar zalimdi ki babası onu 1556 yılında Alamut'a (Kahkaha) hapsettirecekti. İsmail bu kalede babası ölüp, yerine geçene kadar 19,5 yıl bekledi. Safeviler, Gürcistan Vardzia'daki kaya manastırını da yıkmışlardı.

Safeviler Erzurum'u kuşattılar. Ancak gösterilen direniş karşısında başarılı olamadılar. Bu savaşta Osmanlılar pek çok beylerbeyini kaybetmişlerdir.

1551 yılında, toprakları çok genişlemiş ve yaşlanmış olan Sahip Giray Han Osmanlı Divanı Hümayununu pek dinlemez gibi görülüyordu. Divan Hanı görevden alıp yerine I. Devlet Giray Hanı tayin etti.

Almanya'da İmparatorun Augsbourg barışı ile güçlenmiş olması, prensleri rahatsız ediyordu. Katolik olan bazı prensler Habsburglara karşı Fransa kralı II. Henry ile müttefik oldular. Bunun üzerine Almanya'da ikinci Smalkalde savaşları başladı. İmparator V. Karl hiç başarılı olamadı. Az daha Saksonya düküne esir düşüyordu.

V. Karl, Amerika'dan akan gümüş ve altına rağmen müthiş borçlanmıştı. Osmanlı ile yapılan kara ve deniz savaşları, Smalkalde savaşları, Dünyanın dört bir yanında yapılan güç mücadeleleri derken para oluk gibi gidiyordu. Şayet Hindistan ticareti Portekiz'in ve İspanya'nın ellerinden giderse, ekonomik olarak işin içinden çıkıp çıkamayacakları belirsizdi. Bu nedenle Hindistan ticaretinden Avrupa vazgeçemezdi. Ve Osmanlının baskısına sonuna kadar dayanıyor, Osmanlının Hint Okyanusunda gücü eline geçirmemesi için her şeyi yapmaya çalışıyordu.

Erdel prensliğinin toprakları küçülmüştü. O da Osmanlılara baş eğdi. Habsburglar adına Avusturya kralı Ferdinand da Budin ve Tamışvar'ı Osmanlı toprağı olarak tanıdı, elinde bulunan Macar toprakları için de Osmanlılara 1533 yılındaki gibi vergi ödemeyi kabullendi. Osmanlılar ile Habsburg arasındaki bu barış, Sultan Süleyman'ın 1566 yılında yapacağı Zigetvar seferi dışta tutulursa 40 yıl sürecekti.

Macaristan için Osmanlı Habsburg mücadelesi nerede ise 30 yıl sürmüştü. Sonunda Osmanlılar Macaristan'a iyice yerleşmeleri ile sonuçlanmıştı.

Kazan Rusların, 1552

Kazan askerleri

1552 yılında Türkler Kuzey Afrika'da Doğu Sahra vahalarını kontrolleri altına almışlardı.

1552 yılında Kırım'da Türkler ile Ruslar arasında çok şiddetli savaşlar oldu. Ancak Rus topları atlıları yerle bir ediyordu. Ruslar askeri saldırılarının yanında diplomatik saldırılar da yapıyorlardı. Giray Hanedanı Osmanlıların vassalıydı. Osmanlıların olaya sahip çıkması gerekirdi. Ama kıllarını kıpırdatmadılar. Kırımlılar Ruslara karşı bir birlik kurmaya çalıştılar ama bu daha sonra gerçekleşecekti. O zaman da iş işten geçmiş olacaktı.

İlk Rus Çarı unvanını almış olan Moskova knezi IV. İvan yani Korkunç İvan, 1552 yılında Kazan ile hesaplaşmaya karar verdi. Son derece ağır bir topçu birliği kenti kuşattı ve şiddetli savaşlardan sonra aldı. Kırımlılar birkaç top ile Kazan'ın yardımına geldi ama püskürtülüp, geri döndüler. Kazan'ı Ruslar ilhak ettiler. Kazanlılar ya toprakları terk edip gittiler veya Ruslarla uyum sağladılar. En iyi Kazan toprakları manastırlara ve soylulara dağıtıldı. Kazan hanlığı yok olmuştu. Bu topraklarda çok önemli bir uygarlık kurmuş olan Türkler şimdi azınlık olmuşlardı. Bundan sonra bu topraklardaki insanlar üzerinde Ruslaştırma ve Hıristiyanlaştırma politikası uygulanacak, Türkler çok acı çekeceklerdi.

IV. İvan Kazan'dan sonra Astrakan'ı ele geçirdi. Şimdi Volga'nın aktığı tüm bölge Moskova'nın denetimindeydi.

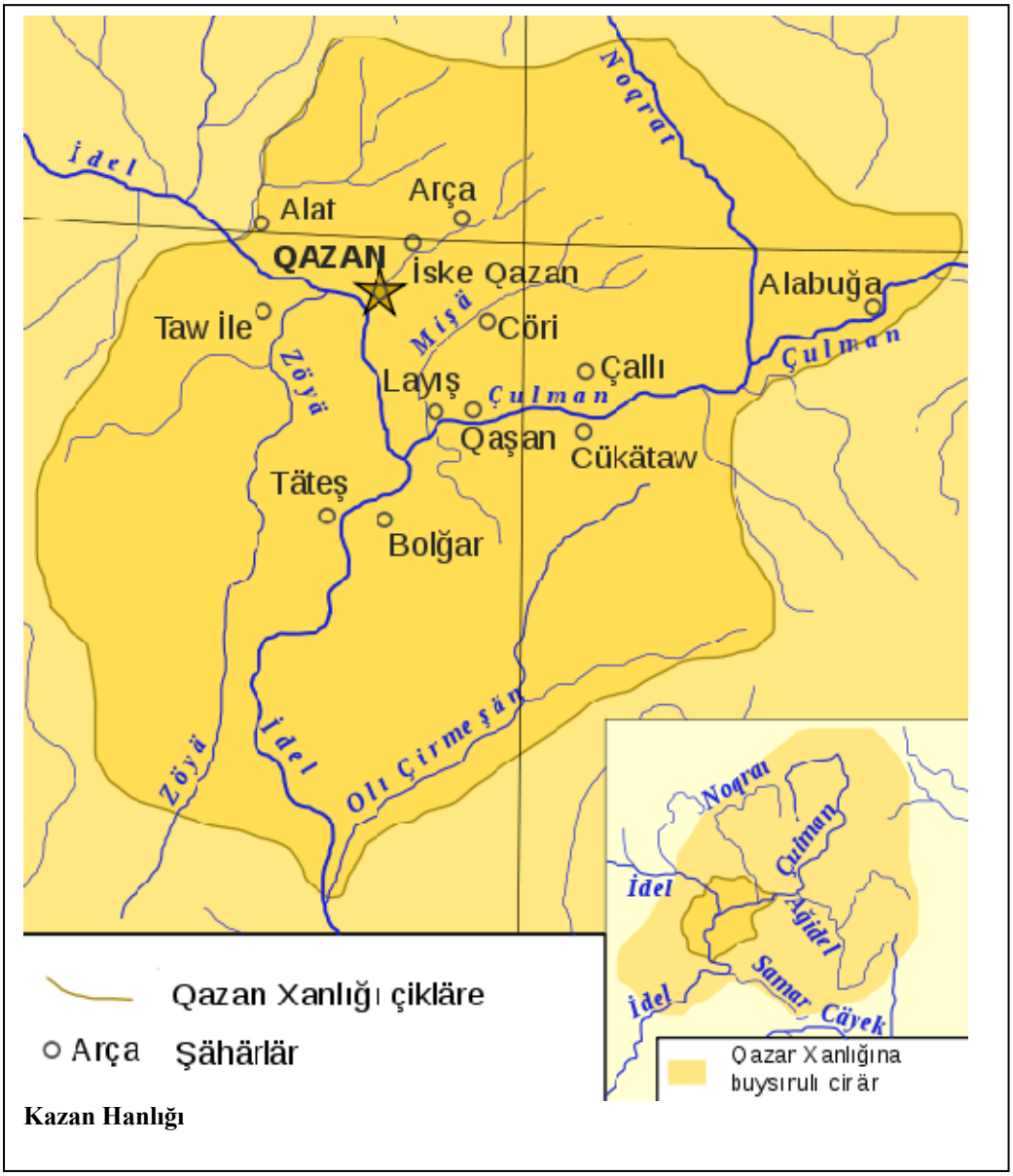
Çin kapalı bir dünyaydı. Bilindiği gibi Çinliler dünyada tek uygar halk olarak kendilerini görüyorlardı. Zaten baştan beri hep böyle görmüşlerdi. Çin haritalarında Çin dünyanın

merkeziydi. Dünyanın onda dokuzu Çin'di. Çin'in etrafında barbarların yaşadığı ufak adalar vardı. Çin'e sadece saygı ve sevgisini sunacak olan elçiler alınırlardı.

1552 yılında Hıristiyan Misyonerler Çin'e karşı girişimlere başladılar. Çinliler için onlardan farklı bu insanlar, açgözlü, küstah ve hoyrattı. Avrupalı ateşli, Çinli ağır, yumuşak ve sabırlıydı. Avrupalının iri burnu, acayip renkli gözleri ve gür sakalları vardı.

François Xavier, 1552 yazında Japonya'dan Makao'ya gelip, orada Çin'e girebilmek için beklemeye başladı. O yılın Aralık ayında, yatağında bitkin durumda öldü.

Şah Tahmasb'ın Safevi devletine sığınan Babur Hanı Hümayun, 1553 Ocak ayına kadar orada misafir kaldı. Daha sonra Eylül 1554'te, Safevi Şahının desteği ile kardeşi Kamuran Mirza'dan Kandahar'ı alarak, baba mirasını toplamaya başladı.

Kazan Hanlığı

Tahta çıkma olasılıkları ve Kraliçe Mary, 1552, 1553

Jane Grey'in idamı

İngiltere'de Kral naibi durumundaki Somerset gittikçe gücünü yitiriyordu. Kral VI. Edward'ı Windsor kalesinde ikamete mecbur etti. Kraliyet konseyindeki VI. Edward yanlısı John Dudley tarafından görevinden uzaklaştırıldı. John Dudley ilk Warwick Kontuydu, kısa süre içinde kendini Northumberland Dükü ilan etti. Northumberland iddialı bir kişiydi, bir yandan Protestan cemaatinin birliğini korumaya bir yandan da para ve arazi olarak gittikçe daha zenginleşmeye bakıyordu. Kiliselerdeki bütün Katolik sembolleri kaldırttı, İngiltere kiliseleri bugünkü sade görünüşlerine büründüler. 1552 yılında Ortak Dualar Kitabı revize edilerek yeniden yayınlandı. Bu sırada İngiltere'deki Hanseatic League (Hanse Birliği) ayrıcalıkları kaldırıldı.

1552 de Safevi Şahı Tahmasb Azerbaycan'ı Osmanlılardan geri almaya çalıştı. Azerbaycan'a girdi. Aynı yıl, Mimar Sinan, Kırım Gözleve Tatar Han Camini yaptı (1552).

Hacı Bektaş Dergahı 26 yıl kapalı kaldıktan sonra 1552 yılında Osmanlı devletinin müsadesi ile açıldı. Osmanlı, toplumun kontrolu açısından dergaha ihtiyacı olduğunu anlamıştı. Dergah kapalı iken babalar üzerrinden toplum üzerindeki işlevine devam etmiş ve tamamen devlet

denetimi dışında kalmıştı. Devlet, Sersem Ali Paşayı, Sersem Ali baba adı ile postnişe oturttu. Bu atama Anadolu Alevi toplumunda kabul görmedi. Anadolu Alevileri " Dedeğan " ve " Babağan " (Babagan, Dedegan) olarak bölündüler.

Hindistan'da Sikhlerin başına Guru Amar Das geçti. Üçüncü Sikh Guru'suydu.

Fransa Kralı Henry II ve Saksonyalı Maurice aralarında Chambord anlaşamsını imzaladılar. Fransa ile Roma Germen İmparatorluğu arasındaki savaş devam ediyordu. II.Henry, İmparatror V. Karl (Charles, Carlos) 'dan Lorraine ve Toul, Metz, Verdun'u aldı.

1553 yılında VI. Edward hastalandı. Kraliyet konseyi, Mary'nin kraliçe olacağı ve Protestan kazanımlarının kaybedileceği korkusuna kapılarak VI. Edward sonrası için çözüm aramaya başladı. Bu arada VI. Edward, VIII. Henry'nin vasiyetini değiştirerek, önce Fransa Kralı ve sonra Suffolk Dükü Charles Brandon ile evlenmiş olan VIII. Henry'nin kız kardeşi Mary'nin torunu Leydi Jane Grey'i taht birinci varisi olarak ilan etti. Leydi Jane'nin annesi Kraliçe Mary'nin kızı leydi Frances Brandon'du. Jane'nin tahta çıkma olasılığını değerlendiren Northumberland Dükü, Leydi Jane'i oğlu Guildford Dudley ile evlendirdi. Amacı ileride ailesinin İngiltere tahtında hak sahibi olabilmesiydi.

6 Temmuz 1553 yılında VI. Edward 15 yaşında veremden öldü. Leydi Jane kraliçe ilan edildi. Ama buna hem halk karşıydı ve hem de Jane tacı istemiyordu. Jane'nin kraliçeliği 9 gün sürdü. Prenses Mary ve kardeşi prenses Elizabeth, taraftarlar ile birlikte Londra'ya yürüdüler. Daha ileri ki bir tarihte leydi Jane, kocası ve oğlu ile birlikte öldürülecektir.

Başlangıçta kraliçe I. Mary başarılıydı. Kısa sürede leydi Jane'nin maiyeti ve kendini tahtan uzak tutmak isteyenler dahil büyük bir politikacı kitlesinin desteğini kazandı. Leydi Jane, Londra Kulesinde oldukça serbest bir gözaltı dönemi geçiriyordu. Fakat Jane'nin babası Henry Grey kızını tahta tekrar geçirmek üzere komplo düzenleyince, kraliçe Mary onu ve Northumberland'ı idam ettirdi.

1553 yılında İngiliz Chancellor bir deniz seyahati ile Kuzey Burnunu, Beyaz Denizi ve Buz okyanusunu dolambaçlı yollardan aştı. İngilizler, Rusya ve Asya'ya ulaşmışlardı.

Fas'a güneyden giren Beni Saitlerin önderliğindeki kabileler, Atlas okyanusuna bakan Portekiz kalelerini birer birer düşürmeye başladılar. Sudan altını üzerindeki Portekiz baskısı azaldı. Altın Fas'tan doğrudan Fransa ve İngiltere'ye gitmeye başladı. 1553 yılında Fas'ın başına Vattasi hanedanı yerine Sait hanedanı geçmişti.

Fas'taki kargaşadan Osmanlı İmparatorluğu faydalanmaya çalıştı. Cezayir Beylerbeyi Salih Paşa (Reis) ordusu ile Fas sınırını geçti. Osmanlı, Fas İmparatorluğu ile savaşa başlamıştı. İki ordu 3 defa karşı karşıya geldiler. Her seferinde Salih Paşa kazandı. Bu galibiyetlerde en önemli faktör Osmanlı toplarıydı.

İngiltere'de, kraliçe Mary Leydi Jane Grey konusunda tereddütlüydü, bir süre onu Katolik yapmak için uğraştı. Başaramadı. 12 Şubat 1554 yılında Jane idam edildi.

Portekiz Sömürge İmparatorluğu

1553 yılında Seydi Ali Reis (öl. 1562) Kızıldeniz donanmasını Basra körfezinden dışarı çıkardı. Seydi Ali Reis Katibi adı ile şiirler de yazardı. Barbaros Hayrettin Paşanın maiyetinde çalışmıştı. Astronomi de bilen mahir bir denizciydi. Halep'te iken Piri Reisin Basra'da bıraktığı donanmayı geri getirmesi için donanma komutanlığına atanmıştı.

Basra körfezinden çıkarken Portekizliler yolunu kesmeye çalıştılar. Çatışmalar başlarken fırtına çıktı. Osmanlı donanması Hindistan kıyılarına Belucistan ve Gucerat'a sürüklendi. Pek çok gemi fırtınada batmıştı. Geriye 6 gemi kalmıştı. Seydi Ali Reis bu 6 gemi ile Portekiz hakimiyetindeki Hint okyanusunu aşmayı göze alamadı. Gemilerini orada bırakarak kara yolu ile İstanbul'a döndü. Bu dönüş yolculuğu 2 yıl sürmüştü.

Osmanlılar Akdeniz'de İspanyollar (Habsburg) ve Venediklerle müthiş bir savaş içindeydiler. Hint okyanusuna ayıracak güçleri kalmamıştı. Hint yolu Portekizlere neredeyse bırakıldı.

Bu tarihlere gelindiğinde Portekiz Sömürge İmparatorluğu, bir sömürge imparatorluğu olarak ortaya çıkmıştı. Ancak Portekizliler sadece Brezilya'da ülke içlerine derinliğine giriyorlardı. Diğer yerlerde bizim anladığımız anlamda sömürge kurmuyorlardı. Bunu yapmayı bilmiyorlardı. Kıyılarda yerleşip, ticaret yerleri kurdular. Buralar Goa'da oturan bir kral naibine bağlıydı. Lizbon'a yollayacakları malları buralarda topluyorlardı.

Her yıl, ağır yükler taşıyabilen gemilerden oluşan bir filo, ilkbaharda Lizbon'dan yola çıkıyordu. Musonlardan yararlanarak Eylül veya Ekim aylarında Goa'ya varıyordu. Gemiler yüklenip, Lizbon'a geri dönüyorlardı. Başka filolar da Hint adaları, Çin ve Uzakdoğu ile ilişkiyi sağlıyordu. Bütün bu ticaret krallık yönetiminin mutlak denetimi altındaydı. Devlet baharat üzerinde tekel kurmuştu, diğer mallarda da önemli girdisi vardı.

Baharat Avrupa pazarlarında çok yüksek fiyata satılıyordu. Portekiz bunu garantilemek için zaman zaman Hindistan'daki stokları yakarak yok ediyordu. Hindistan ticareti yolları savaş gemilerince kesilerek, Araplara yasaklanmıştı. Portekiz Güneydoğu Asya'da gerçek bir soygun rejimi kurmuştu.

İslam tüm Doğuya tüccarlar aracılığı ile yayılmıştı. Portekizliler Hint okyanusuna vardıklarında, Arap ve İranlı tüccarlar ile karşılaştılar. Müslüman tüccarlar Mozambik kanalından Malakka boğazına kadar ticarete hakimdiler. Koloniler kurmuşlardı. Bu koloniler o bölge devletlerinden kendi kendilerini yönetme yetkisini almışlardı. Kolonilerin başında, koloniyi şeriat hükümlerine göre yöneten bir yönetici bulunuyordu. Arap ve İranlı tüccarlar sadece kıyılarda değillerdi. İç bölgelere kadar nüfus etmişlerdi. Örneğin Hindistan'da Vijnagar kentinde bir Müslüman Mahallesi vardı. Müslümanlar yerli kadınları Müslüman yaparak, onlarla evleniyorlardı.

Müslümanlar uzun zamandır Hindistan'a geliyorlardı. Bu akış XVI ve XVII. yüzyıllarda da devam edecekti. Portekizliler Müslüman tüccarları ve Müslümanların yaptığı ticareti engellemediler. Tam tersine tüccarları kendilerine bağımlı hale getirip, bu ticaretten yararlandılar. Müslüman tüccarlar bütün Hint okyanusunda, Portekizlilerin izni ile ticarete devam ettiler.

Müslüman tüccarlarla birlikte Müslüman misyonerler de Doğuya geliyorlardı. Bunlar ya bir tarikata bağlıydılar veya Osmanlı İmparatorluğunda büyük bir Caminin organizasyonlarıydı. Tabii bu misyonerlik faaliyetleri Osmanlı Sultanının izni ve teşviki ile yapılıyordu.

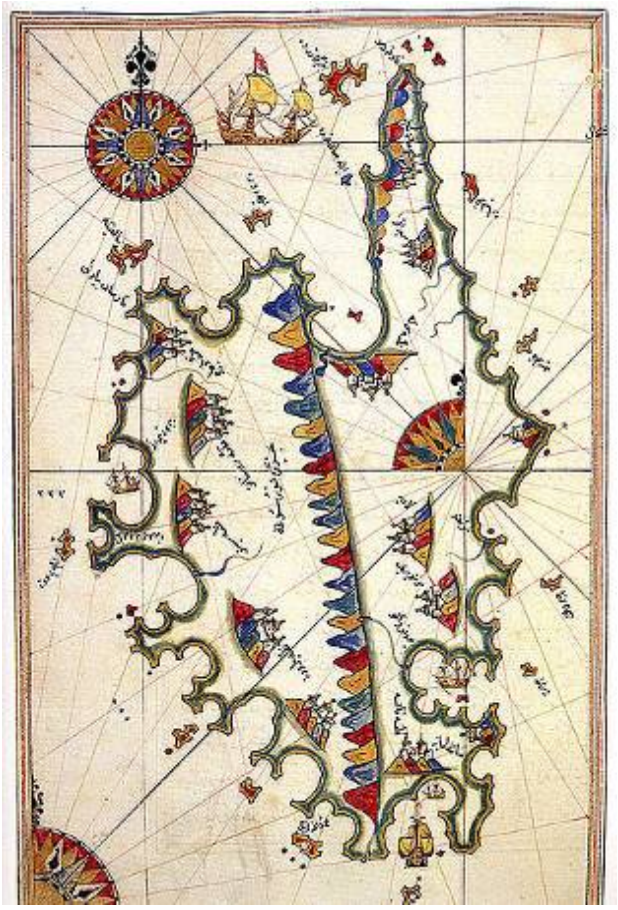
Başarılı olan misyonerler hemen bir cami kuruyorlardı. Kısa sürede caminin etrafı hayrat ve vakıflarla doluyordu. Hastane, okul, aş evi gibi birimler oluşturuluyordu. Eğitilen öğrenciler önce imam olup, okullarda hocalık yapıyor ve gittikçe yükseliyorlardı. İslam Doğu Asya'ya barışçı bir yoldan adım adım ilerliyordu.

Tapınak Şövalyeleri (Templer) tarikatı, yeni reformlarla birlikte, girme serbestisinin yalnız zenginlere ve soylulara tanındığı bir örgüt haline dönüşüyordu. O artık amacı, ticari ve siyasi başarı sağlamak ve Kilise'nin kanunlarını kapitalizme uygun olarak yeniden düzenlemek olan bir örgüttü.

Tapınakçılar, Portekiz'deki büyük deneyimleri üzerinden kapitalist hayata geçerek güçlerinin doruğuna ulaştılar. Aynı dönemde, özellikle Reform hareketlerinden sonra Kilise'nin güç kaybedince kraliyet kurumlarıyla kurdukları ilişkilere de ağırlık verdiler. Tapınakçılar, Kiliseyle beraber, onun denetimindeki şövalye tarikatlarının da gücünü ve etkisini kaybettiğini görmüşlerdi. Bu aşamada, tarikatın dindar görünümü olmayan ama aynı işlevi gören bir yansımasını oluşturmayı kararlaştırdılar. Böylece, tarikat yoluyla elde ettikleri iş gücü imkanlarını ve siyasi-ticari bağlantılarını, bu yeni örgüt üzerinden sürdürebilecek ve ideolojilerini daha rahat yayma fırsatı bulacaklardı.

Temelleri İngiltere'de atılan bu örgütün, taşıdığı sembolik anlam nedeniyle, " Masonluk " içine yerleşmiş olma ihtimali çok kuvvetlidir.

Evlat Katli, 1553

Korsika'nın Piri Reis tarafından yapılmış haritası

Sultan Süleyman, dostu ve düşmanı tarafından " muhteşem " diye anılan Kanuni Sultan Süleyman 60 yaşına yaklaşmıştı. Ve dedesi II. Bayezid gibi ihtiyarlığı bahane edilerek tahttan indirileceği korkusunu yaşıyordu. Devlet üst kademelerinde artık olgun yaştaki hangi şehzadeye tahtın nasip olacağı gizli gizli konuşuluyordu. 1553 de Kanuni Sultan Süleyman'ın kuşkusu öyle arttı ki, Safevilere sefer yapmak bahanesi ile ordusunu Anadolu'ya geçirdi ve tahtta gözü olduğunu sandığı büyük oğlu, Amasya sancak beyi şehzade Mustafa'yı öldürttü. Bu idam devlet ileri gelenleri arasında hiç de iyi karşılanmadı. Pek çok yetkili bu idamı gereksiz görüyordu. Hoşnutsuzluklar karşısında padişah da Safevi seferini 1 yıl erteleyip, duruma mukayyet olmaya çalıştı.

Yeniçeriler arasında ciddi bir hoşnutsuzluk ortaya çıkmıştı. Herkes Hürrem Sultan ve kızı Mihrimah Sultanın ve dolayısı ile veziriazam Rüstem Paşanın Kanuni'yi veliaht şehzade Mustafa aleyhine kışkırttığı yönündeydi. Asker öldürmek üzere Rüstem Paşanın otağını bastı. Ama Paşa orada değildi. Otağ yıkılıp, tahrip edildi. Her yerden feryat ve acı sesleri yükseliyordu. Rüstem Paşa acele İstanbul'a Hürrem Sultanın yanına kaçmıştı.

Padişah, orduyu ve halkı yatıştırabilmek için, dokuz yıla yakın bir süredir hizmet eden sadrazam Damat Rüstem Paşayı azletti. Yerine değerli bir kişi olan Kara Ahmet Paşa geçti.

Rüstem Paşa, Hürrem Sultan'ın kızı Mihrimah Sultan'ın kocasıydı. Hürrem, Rüstem Paşayı tekrar veziriazam yapmak için çalışmaya başladı.

Kanuni'nin oğlunu öldürtmesinden birkaç yıl önce Kutsal Roma Germen İmparatoru V. Karl da oğlu veliaht Don Carlos'u öldürtmüştü. Daha sonra her iki veliaht içinde trajedik eserler yazıldı. Ölümleri, o dönemde insanları üzmüştü, hatıraları yaşatılmaya çalışıldı.

Kanuni Sultan Süleyman 1553 olayları sırasında Sokullu Mehmet Paşa'yı Rumeli askerlerinin başında Anadolu'ya gönderdi. Aynı yıl başlayan Nahçıvan Seferinde Sokullu komutasındaki Rumeli askerleri büyük başarı gösterdiler. Sefer dönüşünde Sokullu üçüncü vezirliğe yükselerek Kubbealtı vezirleri arasına katıldı.

Osmanlı ve Fransız donanmaları bu yaz da müşterek olarak sefer yapacaklardı. İtalya ve Batı Akdeniz'de ele geçirilecek yerlerin ganimeti Türklere aitti. Ele geçen yerlerin hükümranlık hakkı Fransızlara bırakılacaktı. Bu sırada Fransız donanmasının bir bölümü, Osmanlı donanmasına katılmak üzere İstanbul'a gelmişti. Kaptanı Derya Sinan Paşa komutasındaki donanma Korsika'yı ele geçirmek üzere yola çıktı. Bu sıralarda Turgut Reis Korsika'nın merkezi olan Bastia kentini kuşatıp, aldı. Kent Fransızlara teslim edildi. Osmanlılar ile işbirliğini siyasetinin merkezine oturtan Fransız kralı II. Henry zamanında Fransız Osmanlı ilişkileri iyi gidiyordu.

Korsika yağmalanıp, Fransızlara bırakıldı. Bu sırada Fransızlarla çıkan bir anlaşmazlık sonunda, Turgut Reis, gemileri ile müşterek donanmadan ayrılarak İstanbul'a döndü. Ada Fransızların olmuştu ama Fransızlar Korsika'yı ellerinde tutamadılar. Osmanlı donanması çekilince İspanyollar adayı Cenevizliler adına geri aldılar.

İspanya yönetimindeki Napoli geniş bir yoksul tabaka barındırıyordu. İspanyollar İtalyanlara aşağı ırk muamelesi yapıyorlardı. Napoli kenti bu dönemde çeşitli ayaklanmalara sahne oldu. Bu ayaklanmaların en önemlisi 1647'de Masaniello (Tomaso Aniello) adlı genç bir balıkçının öncülüğündeki bir protesto gösterisiyle başlayan harekettir. Masaniello'nun öldürülmesinden sonra öteki kentlere ve kırsal kesime de sıçrayan ayaklanma, İspanyol yönetimini güç duruma düşürdü. Napoli'de cumhuriyet ilan edildi. Ancak İspanya'dan gönderilen birlikler duruma hakim oldu. Bu sırada feodal beyler kırsal kesimde düzeni sağlamak için İspanyol kuvvetleriyle birlikte hareket ettiler.

1532'de kral vekili olarak Napoli'ye gönderilen İspanyol Pedro de Toledo, 1553'e değin süren görev döneminde etkili bir merkezi yönetim kurmuştu. Toledo'dan sonraki kral vekilleri İspanyol denetimini daha da katılaştırarak ortaçağ meclislerini ortadan kaldırdılar. Askeri ve bürokratik mekanizmayı elinde tutan eski soyluların yerini çoğu Cenovalı yeni aileler aldı. İspanya'nın mali gereksinimleri yüzünden taht arazilerinin yaklaşık üçte ikisi satıldı. Büyük toprak sahiplerinin kentlere taşınması nedeni malikanelerin üretimi büyük ölçüde düştü. Toplumsal yaşamın hemen her alanında bir gerileme başladı.

1553 yılında Alman ressam Lucas Cranach (1472 – 1553) öldü.

Osmanlı İmparatorluğunda, Şehzade Mustafa katlinden sonra Kanuni 1553 kışını yine Halep'te geçirdi. Yeni Veliaht Şehzade Selim Maraş'ta, Rumeli Beylerbeyi Sokullu da Tokat'ta kışladılar. Bu sırada Halep'te en ufak Şehzade Cihangir öldü. Şimdi ortada 2 şehzade kalmıştı. Bu sırada Mısır valisi Muhammed Paşaydı (1553 – 1555). Padişah ondan yıllık 600.000 akçeden az olmayacak bir vergi istiyordu.

Katolik Mary, 1554

Philip ve Mary

Mary kısa süre içinde İspanya prensi Philip ile evlenmek istediğini ilan etti. Philip, annesi Aragonlu Catherine'nin yeğeni olan Kutsal Roma İmparatoru V. Charles'ın (Karl, Şarlken, Kartlos) oğluydu. İngiliz asillerinin önemli bir bölümü İngiltere'nin İspanyol uydusu olacağı korkusu ile veya Protestanlığın son bulacağı korkusu ile bu evliliğe karşı çıkıyorlardı. Genç bir kişi olan Thomas Wyatt, Kraliçe Mary'ye karşı olanların başını çekerek bir başkaldırı örgütledi. İsyan önceden haber alınarak bastırıldı ve taraftarları öldürüldü. Wyatt'a, Prenses Elizabeth'in başkaldırıya katılıp katılmadığı öğrenilmesi için işkence edildi. Bütün işkencelere rağmen Wyatt Elizabeth'i ele vermedi. Başı vurularak öldürüldü. Bu arada Elizabeth aralarında Londra Kulesinin de olduğu çeşitli hapishanelerde dolaştırılıyordu.

Mary, Philip ile 25 Temmuz 1554 tarihinde evlendi. Philip, Mary'yi hiç çekici bulmuyordu ve onunla mümkün olan en az zamanı geçiriyordu. 5 yıl boyunca, çok az beraber kalmalarına rağmen Mary kendini hep gebe zannetti. Zaman geçtikçe Mary daha çekilmez oluyordu. Bu sırada, bir taraftan da İngiltere'yi Katolik yapmaya verdi.

Osmanlı İran Mücadelesine Devam, 1554

IV. İvan, Korkunç İvan

1554 yılının hemen başlarında Cezayir Beylerbeyi Salih Paşa, Fas Kralı II. Muhammed'i kent surlarının önünde bir daha yenerek, Fas kentine girdi. Böylece Osmanlıların Fas hakimiyeti başlamıştı. Salih Paşa, Fas kentini terk ettikten bir süre sonra II Muhammed'in kuvvetleri Fas kentini tekrar Osmanlılardan geri aldılar.

Piri Reis'in donanmayı Basra körfezinde bırakarak dönmüş olması Osmanlı Bürokrasisinin üst kademelerinde aşırı eleştiriliyordu. " Hind Kaptanı " denen amiral ne Kaptanı Derya'ya ve ne de herhangi bir beylerbeyine bağlı değildi. Doğrudan Divanı Hümayun'a bağlıydı. Piri Reis 80 yaşını aşmıştı, Divanın emri ile Kahire'de idam edildi. Çocuğu olmadığı için büyük serveti Hazineye kaldı.

Karadan Osmanlı ülkesine dönmeye çalışan Seydi Ali Reis, Babür İmparatorluğu başkenti Agra kentine varmıştı. Burada Hümayun Şah, Seydi Ali Reisten ve yanındaki 50 leventten Agra'da kalmalarını istedi. Seydi Ali Reis de buna uydu. Ancak 1 sene sonra Reis ve adamları tekrar İstanbul'un yolunu tutacaklardı. Seydi Ali Reis hem Osmanlı ve hem de Çağatay lehçesinde şiir söyler ve yazardı.

1554 yılında İstanbul'a ilk defa kahve geldi. Kahve Anadolu'da 13 yıldır biliniyordu. Kahveyi İstanbul'a getirenler Şamlı Şems ve Halepli Hakem adlı iki tüccardı. İlk kahvehane, İstanbul Tahtakale'de açıldı. Bundan sonra İstanbul'da kahve sayısı hızla arttı. Bu sırada kahve içmenin din açısından haram olup olmadığı konusu gündeme geldi. Yapılan tartışmalara bakıldığında, Şeyhül-İslam Ebusuud Efendinin de kahve içmenin haram olduğunu iddia edenlere katıldığı anlaşılmaktadır. Bir ara, İstanbul'a kahve getiren gemiler delinerek, kahveler denize dökülmüştü. Bunu yapanların arkasında Ebusuud'un da olduğu söyleniyordu.

Rus Çarı IV. İvan'ın hazinesi kötü durumdaydı. Yeterli vergi toplanamıyordu. 1554 yılından başlayarak, hiç kimseye vergi bağışıklığı tanınmadı. Eskiden tanınmış olanların da, fırsat bulundukça, sayısı azaltıldı. Bu sırada Ruslar Astrahan Hanlığını da işgal ederek, artık Karadeniz'in kuzeyinde Altınordu yerine büyük bir İmparatorluk olmuşlardı.

1554 yılında Kaptanı Derya Sinan Paşa (Rüstem Paşanın kardeşi) eceli ile öldü. Yerine Piyale Paşa Kaptanı Derya oldu. Bu mümtaz kişinin Kaptanı Deryalık görevi 14 yıl sürecektir.

1554 yılında Turgut Reis Paşa oldu. Bu sırada Kaptanı Deryalık yeni bir beylerbeylik olarak düzenlendi. Bu durumda deniz kuvvetleri ile ilgili 3 beylerbeylik olmuştu. Trablusgarp ve Cezayir beylerbeylikleri ile Akdeniz ve Ege adaları birleştirilerek " Akdeniz adaları beylerbeyliği " kuruldu. Akdeniz adaları beylerbeyliğinin merkezi Gelibolu sancağıydı. Yöneten de Gelibolu'da oturan Kaptanı Derya'ydı. Cezayir beylerbeyliğine Cezayir-i Garp, Adalar beylerbeyliğine ise Cezayir-i Bahr-i Sefid deniliyordu.

Piyale Paşa

Osmanlı padişahı Azerbaycan'a saldırmış olan Safevilerin üzerine sefer düzenledi. Sultan Süleyman bu sefer Şah Tahmasb ile meydan savaşı yaparak, kozunu paylaşmak istiyordu. Şah Tahmasb'a mektup yazarak, eğer geri çekilir savaşı kabul etmez ise ülkesinin yerle bir edileceğini bildirdi. Şah Tahmasb buna rağmen Osmanlı ordusunun önüne çıkmadı. Nevan ve Nahcıvan'a kadar ilerleyen Osmanlı ordusu dehşet saçan bir yıkım yaptı.

Osmanlılar, Safevilere karşı daha başarılı olsunlar diye, Şeybani Hakanlığına 300 uzman topçu ve pek çok top yolladılar.

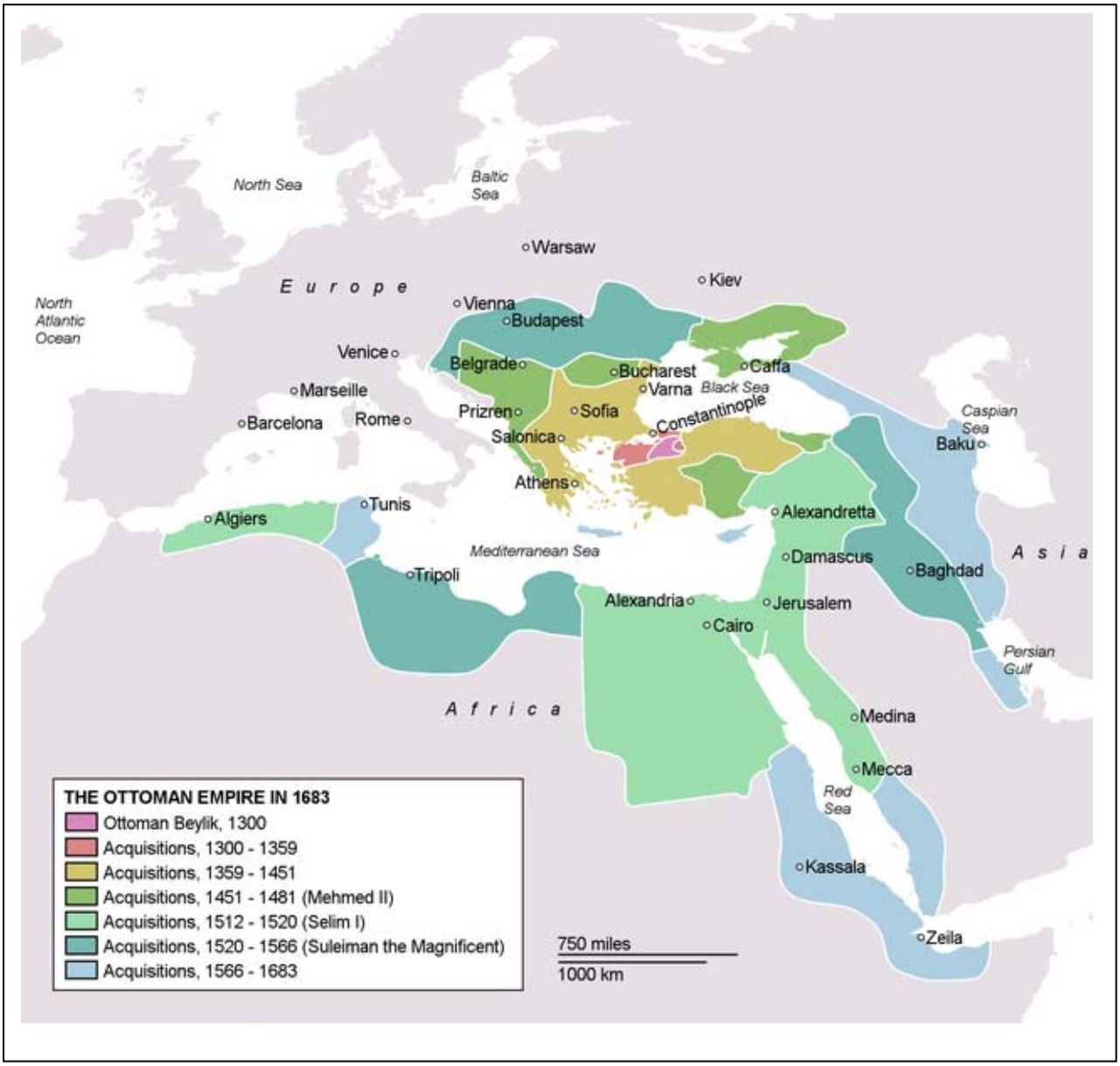
Osmanlılar geçtiğimiz seneler içinde Mısır'ın güneyini ve Sudan'ın kuzey bölgelerini ellerine geçirmişlerdi. Özdemir Paşanın öncülüğünde 1554 yılında Sudan ve Eritre topraklarından oluşturulan Habeşistan eyaleti kuruldu. Bu eyalet Osmanlıların en güney toprakları oluyordu. Habeşistan beylerbeyi olarak ilk Özdemir Paşa tayin edildi. Paşa 1562 yılına ölene kadar bu görevde kaldı.

1554 yazında, Osmanlı donanması Akdeniz'de sefere çıktı. Her yaz, akıncılar karadan Avrupa içlerini, denizciler denizden Avrupa kıyılarını vuruyorlardı. Karada 30 – 40 bin akıncı, denizde 150 – 200 savaş gemisi korku demekti. Ayrıca padişah büyük bir ordu ile sefere çıkıyordu. Bazen Sadrazam Padişahtan ayrı olarak büyük bir ordu ile sefere çıkıyordu. Ayrıca her uç (sınır) beylerbeyi kendi ordusu ile topraklarını büyütüyor veya yeni ülkeler ele geçiriyorlardı. Yani lafın kısası, Osmanlı büyük bir savaş makinesiydi. Doymak bilmeksizin, aynı anda pek çok yerde birden savaşıyordu.

1554 yılında, Osmanlılar Portekiz ile yaptıkları mücadelenin bir parçası olarak, Bahreyn'i aldılar.

1554 yılından başlayarak Hıristiyan din adamları Çin'e çengel atmak üzere Makao'ya yerleşmeye başladılar. Başlangıçta Gregorio Gonzales vardı. 1554 ile 1568 yılları arasında 5 bin Makaolu Çinliyi Hıristiyanlaştırdı. Hıristiyanlaştırmak için geleneksel yöntemi kullanıyordu. Özet bir bilgi verdikten sonra, kitle halinde vaftiz yapıyordu.

Harem Topkapı'ya Taşınıyor, 1555

İran seferinden dönen Kanuni Sultan Süleyman 1554 – 55 kışını Amasya'da geçirdi. Amasya'da kaldığı 7 ay içinde İran ve Almanya ile önemli müzakereler yürütüldü. Görülmüştü ki Osmanlı ne yaparsa yapsın Azerbaycan'ı alamıyordu. Şah Tahmasb fiziki olarak ve psikolojik olarak eziliyordu ama Osmanlılarda yaptıkları masrafı geri alamıyorlardı. Kanuni'nin bu yapmış olduğu Nahcıvan seferi sırasında 50.000 genç kız esir alınıp, Osmanlı topraklarına getirilip, satılmıştı. Bu bile İran'ın gördüğü tahrifatın derecesi hakkında fikir verebilir. Bu nedenle 1555 yılında iki İmparatorluk da uzun süreli bir barışa razıydılar. Sultan Süleyman Azerbaycan'ı ele geçirmekten vazgeçti, Şah Tahmasb'da Osmanlı kazanımlarını kabullendi. Amasya barış anlaşması ile Tebriz Safevilerde, Bağdat Osmanlılarda kaldı.

Bu sıralarda Osmanlı İmparatorluğu nüfusu Asya tarafında (Anadolu, Karaman, Rum, Diyarbakır, Dulkadir) 1.032.425 hane, Rumeli'nde (Tuna ve Sava ırmakları güneyi) 1.111.799 haneydi. Rumeli nüfusunun %18'i Müslüman'dı. Bunlar Anadolu'dan giden Türklerin torunlarıydılar.

Osmanlılar ele geçirdikleri Avrupa topraklarını ellerinde tutabilmek için bir yandan bazı kaleleri yıkmışlar ve bazı kentlere Anadolu'dan sürgün ettikleri Türk nüfusu yerleştirmişlerdir (büyük çoğunlukla Yörük). Rumeli'deki Türk nüfusun büyük bir kısmı çiftçi yani reayadır.

Harem'de Alış Veriş

1555 yılına geldiğimizde Eski Saraydaki Harem, Topkapı'ya taşınmıştı. Bu taşınmada Hürrem Sultan'ın isteği rol oynamıştır. Şimdi Eski Sarayda altı prenses, ölmüş olan şehzadeler Mehmet ve Cihangir'in dadıları, yüz kırk kadar cariye bulunuyordu. Eski Saraydaki haremin başında yirmi beş harem ağası, koruma amaçlı da otuz üç muhafiz vardı.

Kara Ahmet Paşa'nın başı kesilerek sadrazamlığı sona erdi. Bunda Hürrem Sultanın rolü de vardı. Yerine Rüstem Paşa tekrar sadrazam oldu.

V. Karl'ın planları suya düşüyor, 1555

The Religious Divisions of Europe, ca. 1555. Prior to 1520, all of Europe was Roman Catholic.

1555 Avrupa'da din dağılımı

Almanya'da Smalkalde birliği ile İmparator arasındaki mücadele 1555 yılında " Augsbourg Din Barışı " imzalanarak, sonuçlandı. Prensler, kendi seçtikleri dini, uyruklarına dayatma hakkını elde ediyorlardı. V. Karl'ın bütün planları suya düşmüştü. Bunun sonunda 1 yıl sonra tahtan feragat edecekti.

V. Karl (Şarlken), Pays-Bas'da (Hollanda, Flemeng), ücretli bir ordu kurarak; devlet görevlileri yaşamın her alanına karışarak; borsayı, alışverişi, tersaneleri, yardımlaşmaları düzen altına almaya çalışarak, örfleri yazılı hale getirerek, Roma hukukunu ülkeye sokmaya çalışarak birlik ve merkeziyetçilik kurmaya çalışmıştı. Sonuçta 17 eyalete bir birlik geldi. Ancak mutlakıyet hukuk alanına yerleşememişti. Sonuçta Pays-Bas'da mutlakıyet çok kısa sürdü.

Fransa ve İmparatorluk kuvvetleri Floransa cıvarında çarpışıyorlardı. Marciano Savaşında Fransızlar İspanyolları geri püskürttüler.

İngiltere'de 1555 ve 1558 yılları arasında pek çok Protestan sapıklıkla suçlanarak yakılarak öldürüldü. Fakat kraliçe Mary'nin eylemleri Katolik muhafazakarlar tarafından bile zalimce ve aşırı bulundu. Herkes Mary'nin ölmesini ve yerine Elizabeth'in geçmesini arzuluyor ve istiyordu. Mary'ye artık " Kanlı Mary " deniyordu.

1555 yılında Çar Korkunç İvan, daha önce Astırhan'ın Ruslara tanıdığı hak ile bu hanlığı hızla gelişmekte olan Rus devletine kattı. Şimdi sıra Kırım hanlığındaydı. Ruslar uzun

zamandır Tatarlara ve tabii Türklere katlanıyorlardı. Üzerlerinde uzun zamandır baskı vardı. Ama ipler Rusların eline geçince daha kötüsü oldu. Ruslar yapılanları onlarca misli ile uygulamaya başladılar. Ta ki Tatarların ve Türklerin kökü kazınana kadar devam ettiler.

1555 Şubatında, Hümayun Han, Hindistan'ın fethine tekrar girişti ve büyük Pencap havalisine hakim oldu. Timuroğullarının ve babasının Hindistan'da büyük prestijleri olduğu için, çok iyi karşılandı. Surilerle 22 Haziran 1555'te yapılan Maçivara Meydan Savaşının kazanılması, Hint kapılarının ona tamamen açılmasını sağladı. Bu zafer, Babür Devletinin ikinci kuruluş tarihi olarak kabul edilmektedir.

1555 yılında Çin'de Japon korsanlar Nankin'e kadar ilerlediler.

Humayun Han

Özdemir Paşa Habeşistan beylerbeyi olarak Habeşistan'a geldiğinde emrinde 30.000 asker vardı. Bunların 1.000 tanesi İstanbul'dan getirilen tüfekli yeniçeriler, 3.000 tanesi de Kahire'den temin edilmiş piyadeydi. Bundan sonra, Özdemir Paşanın yönetimi altında, Eritre ve Kuzey Somali Osmanlılara tabi hale gelecekti.

Ekber Han, 1556

Hümayun'un Kabri

28 Ocak 1556'da Babur İmparatorluğu Hanı Hümayun öldü. Yumuşak bir huya sahipti. Düşmanları tehlikeli rakipler olsa bile, her zaman affetme alçak gönüllülüğünü göstermişti. Kardeşi Kamuran Mirza sık sık isyan etmesine rağmen, onu hep affetmişti. Hümayun, ülkesinin imarına önem vererek, İslami karakterde pek çok bina yaptırmıştır. Ölümü, o sırada Hindistan'da bulunan büyük Türk denizcisi Seydi Ali Reis'in tavsiyesine uyularak, oğlu Ekber'in tahta çıkışına kadar gizli tutuldu. Hümayun iki dahi arasında tahta çıkan iyi bir hükümdardı. Hümayun, Delhi'de defnedildi. Hanımı Hamide Banu Begüm, onun için, bugün bile sanat yönünden herkesin ilgisini çeken muazzam bir türbe yaptırdı. Bu eser Hindistan mimarisini yükselten mezar Bahçe-saray yapılarının ilkidir. Ve bir başyapıttır.

Hümayun'dan sonra devlet idaresi, oğlu Celaleddin Ekber'in eline geçti. Ekber daha 13 yaşındaydı. Ekber zamanında Babür İmparatorluğu, sayılı dünya devletleri arasına girecektir. Şubat 1556'da tahta çıkan Ekber'in ilk senelerinde devletin idaresi, babasının yardımcısı Bayram Hanın elinde kaldı. Ekber'in atabeyi olan Bayram Han, Ekber tarafından Han-ı Hanan yani baş vezirlik makamına yükseltildi. Devletin idare edilmesinde, Bayram Hanın çok emeği geçti.

Ekim 1556'da saltanat değişikliğinden faydalanmak isteyen Surlularla Panipüt'te yapılan savaşı, Babürlüler kazandı. Devlet daha bir yerleşti. Bu belki de Hindulara karşı kazanılan bir zaferdi.

Devlet, Ekber Hanın annesi Banu Begüm ve atabeyi Bayram Han tarafından yönetilirken, o da kendini Hindistan'ın birleşmesi, zenginleşmesi ve devletin örgütlenmesi için hazırlıyordu. Bu

hazırlık sırasında kendi ruhunu da hazırlıyordu. Din-i ilahi'yi seçti. Bu aslında Şaman dininden başka bir şey değildi.

1556 tarihinde IV. İvan Volga havzasını ele geçirdi. Ufa bölgesindeki savaşçı Başkurtlar pes etmediler. Ruslar onları yendi ama boyun eğdiremedi. Başkurtlar hiçbir zaman vassal olmayı kabullenmediler. Sayıları çok azdı. Hele Rusya ile mukayese edildiğinde yok denecek kadar azdı. Ancak onlar hiç kazanma şansları yokken bile başkaldırıyorlardı. 1678, 1708, 1716, 1735, 1740, 1755 böyle başkaldırmalar ile geçecekti. Rusya Volga havzasını eline geçirirken, daha önce3 görüldüğü gibi Astrahan'ı da almıştı. Böylece Astrahan Hanlığında Cuci'den gelen Hanlar dönemi bitmişti.

1556 yılında, IV. İvan, Pomieçniklerin (toprağın kullanım hakkı karşılığı vergi, hizmet ve asker veren devlet hizmetlileri) görevlerini yeniden düzenledi. Savaş halinde her 50 hektar toprak için yanlarında bir tam teçhizatlı süvari getireceklerdi. Eskiden 140 hektar topraktan yararlanırlarken şimdi bu miktar 230 hektara kadar çıkarılıyordu. Bazı Pomieçniklerin çok daha büyük toprakları olabiliyordu. 300, 1000, 1300 hektar toprağı olan pomieçnikler vardı. Toprağın kullanım hakkı da babadan oğla geçer olmuştu. Bunlar Çarın hizmetinden ayrılıp, bir başka senyörün hizmetine giremezlerdi.

Cranmer'in yakılışı Christ Kilises camı

Bunun sonucunda pomieçnikler köylüleri sıkıştırmaya başladılar. Onlar da tabii kaçmaya daha fazla başvurdular.

Bu sırada vassal prenslerin askerleri yok oldular. IV. İvan da tüm orduyu birleştirdi. Askerlik hizmeti tüm toprak sahipleri için mecburiydi. Ancak vergi vererek bundan kurtulabilirlerdi. Çar ordu için canı istediği vergiyi koyabiliyordu. Barut vergisi, tüfekçi vergisi vs… vardı. Çar tarafından yapılan tüm bu reformlar soyluların muhalefeti ile karşılaşıyordu.

1556 yılında Çin'in Şansi (Shaanxi) eyaletinde deprem oldu. Çok adam öldü. 830.000 kişi öldü diyen kaynaklar vardır (Shaanxi Earthquake).

Thomas Cranmer, heretic (sapkın) ilan edildi. Oxford'da, Canterbury'i Archbishop'u Thomas Cranmer ihanet suçlaması ile kazık da yakılarak idam edildi.

1556 yılında Trablusgarp beylerbeyi Murat Paşa ölünce, yerine Turgut Reis beylerbeyi olarak tayin oldu. Trablusgarp beylerbeyliği ona kaydı Hayat şartıyla verilmişti. Bu tarz göreve getirme Osmanlılarda pek görülmüş bir tarz değildi ve geleneklere uymuyordu.

Turgut Reis ölene kadar 9 yıl bu görevde kaldı. Tayin edildiğinde 71 yaşındaydı.

1556 yılında Cezayir Beylerbeyi Salih Paşa ölünce, Divanı Hümayun, Cezayir Beylerbeyi olarak ikinci defa Hayreddinoğlu Hasan Paşayı göreve getirdi. Bu sefer görevi 5 yıl sürecektir.

Mısır'da çavuşiyye birliği gibi bir Çerkez birliği kurulmasına Osmanlı devleti izin verdi. Memluk Çerkezleri bu birliğe girdiler (çarakisa).

1556 yılında ölen önemli bir kişi de Fuzuli idi. Fuzuli'nin esas adı Mehmet, babasının ise Süleyman'dı. Ak Koyunlular Irak'a hakim iken Kerbela'da doğmuştu. Safeviler Irak'ı alırken, Fuzuli 30 yaşlarında adı duyulmuş bir şairdi. Bağdat'ta iken, Kanuni Bağdat'ı alınca, Fuzuli de şiirlerini Kanuni'ye, İbrahim Paşaya, Rüstem Paşaya vs sunmaya başladı. Osmanlılar ona günde 9 Akça maaş bağladılar. 76 yaşlarında 1556 yılında veba salgınında öldü.

Fuzuli'nin Türk edebiyatına etkisi, Nevai, Nesimi ve Yunus Emre gibi büyüktür. Türklerin değişik lehçelerini konuşanlar dahil, tüm Türkler tarafından daha sağlığında çok sevilmiş ve tutulmuştur. Klasik, tekke ve halk şairlerince hep taklit edilmiştir ve hala edilmektedir.

Fuzuli öldüğünde Baki 29 yaşındaydı. O da Fuzuli'nin eserlerini okumaktan zevk alırdı. Fuzuli'nin Türkçe, Arapça ve Acemce olmak üzere 3 divanı vardır. Şiirlerinin pek çoğu bestelenmiştir.

Fuzuli

Fuzuli

Mehmet bin Süleyman Fuzuli (d. 1483 Hilla - ö. 1556 Kerbela ya da Bağdat), Türk divan şairidir. Türk Bayat boyundan olduğu aktarılmaktadır. Alevilik ve bölge Şiiliğinde Yedi Ulu Ozan'dan biri kabul edilir.

Fuzuli ilk önce Hilla şehrinde müftü olan babasından ve daha sonra Rahmetullah adındaki bir öğretmenden eğitim almıştır. Daha sonraki öğrenimi hakkında kesin bir bilgi yoktur. Ancak eserlerinden din ve dil alanında çok iyi eğitim aldığı anlaşılmaktadır. Azerice Divanı'nın önsözünde, " İlimsiz şiir temelsiz duvar gibidir, temelsiz duvar da değersizdir " demiştir.

Azerice, Arapça ve Farsça şiirler yazmıştır. Eserlerinde kullandığı dil dönemindeki divan şairlerine göre daha sade, anlaşılır bir Türkçedir. Şiirlerinde halk deyişlerinden çokça yararlanmıştır.

Şiirlerinde bedensel zevkleri değil tasavvufi bir aşkı, Ehl-i Beyt'e duyulan özlemi, ayrılık acısını işlemiştir. Duygu ve düşüncelerini içten ve lirik bir tarzda ifade etmiştir. " Leyla ve

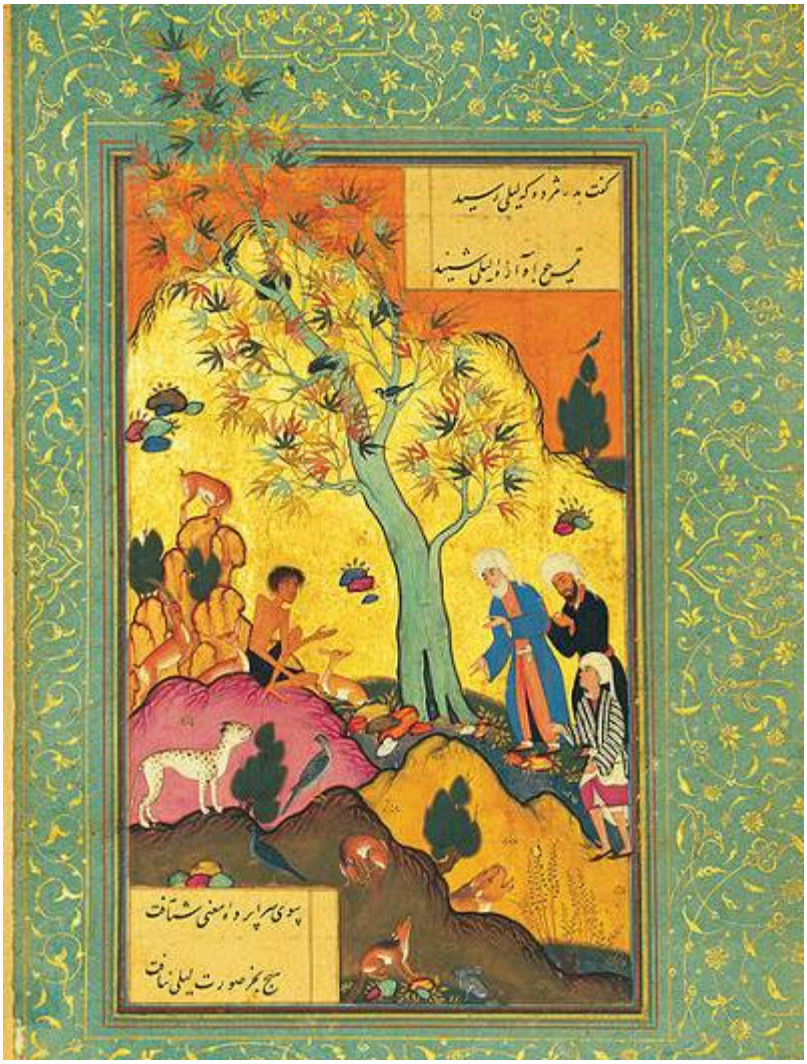
Mecnun " mesnevisi bu konuda yazılmış (Arapça ve Farsça dahil) en iyi mesnevilerden biridir.

İran şiirinden Hafız, Türk şiirinden ise Nesimi ve Nevai çizgisini başarılı bir şekilde olgunlaştırmıştır. Kendisinden sonra gelen bütün divan şairlerini etkilemiştir.

Kanuni'nin Bağdat'ı fethinden sonra (1534) padişaha kasideler sunmuştu. Padişah tarafından beğenilen kasideler karşılığında 9 akçelik maaşla ödüllendirildi. Daha sonra maaşını alamayınca Şikayetname'yi yazdı. Şikayetname Fuzuli'nin en önemli eserlerinden biridir.

“ selam verdim rüşvet değildir diye almadılar.
Hüküm gösterdim faydasızdır diye mültefit olmadılar “

Fuzuli’nin, Kerbela'da 1556 yılında içinde yaygın olan veba veya kolera gibi bir salgın hastalıktan öldüğü tahmin edilir. Şiirlerinin başkalarıyla karışmaması için gereksiz, manasız anlamına gelen fuzuli mahlasını kullanmıştır.

Leyla ile Mecnun

Fuzuli’nin Türkçe eserleri şunlardır: Divan, Beng ü Bade 444 beyitlik Türkçe mesnevi, Leyla ile Mecnun 3 bin 96 beyitlik mesnevi, Şikayetname kafiyeli nesir türündedir, Hadikatü's-Süeda Kerbela olayını anlatır, Risale-i Muammeyat, Kırk Hadis, Su kasidesi, Hz. Ali Divanı.

Farsça eserlerinden bazıları şunlardır: Divan, Enis'ül-Kalb, Heft Cam, Resale-e Muammeyat, Sehhat o Ma'ruz, Rind ü Zahid

Arapça eserlerinden bazıları, Arapça Divan, Matlau'l İtikad, Saki name’dir.

V. Karl İmparatorluktan çekiliyor, 1557

V. Karl Brüksel'de

V. Karlos (Karl, Şarlken, Charles) 1557 yılında aktif siyasetten çekilerek Yuste manastırına kapandı. 1 yıl sonra da öldü. İspanya ve Pays-Bas'yı (Hollanda, Flemeng) oğlu Philippe (Filipe) vermişti. İmparator unvanını ise kardeşi Avusturya Arşidüktü Ferdinand'a bıraktı. Böylece Habsburglar iki kola ayrıldılar. İlerde 18. asırda İspanya Habsburg ailesi sona erecektir. XIV. Louis'nin torunu Burgonlar İspanya'ya hakim olacaktır. Bugün de Burgonlar İspanya kraliyet ailesidir.

Şarlken (V. Karl) Avrupa'da kendi egemenliği altında Katolik bir imparatorluk kurmak istemişti. Bu amaçla uzun yıllar Protestanlar ve Osmanlılarla savaştı. Ancak geniş bir alana yayılmış, farklı iktisadi, dinsel ve kültürel yapılara sahip krallıkları Katoliklik etrafında bir araya getirmeyi başaramadı.

Filipe'ye (Philippe) bırakılan Pays-Bas, her ne kadar Habsburg hanedanının diğer ülkelerine bağlı gibi algılansa da aslında bağımsız bir devletti.

V. Karl dünya işlerinden el etek çekmişti. Ama maiyetinde 150 kişi vardı. Eğlence dolu bir hayat yaşıyordu. Çekildiği tek şey İmparatorluk görevleriydi. Oğlu II. Philippe ise zaten onun sözünden çıkmazdı.

İspanya'da politik değişiklik varken, Salih Paşa (Reis), İspanyolların ana üslerinden biri olan Vahran (Oran) liman kentini ele geçirmeye karar verip, İstanbul'dan yardım istedi. Yardım 40 kadırga ve 6.000 yeniçeri olarak geldi. Ancak Salih Paşa 68 yaşında ölünce bu sefere devam edilmedi.

1557 yılında Hindistan'dan kara yolu ile geri dönen Seydi Ali Reis yanında 2 yazılı eser getirmişti. Bunlardan biri " Miratul Memalik " yarı hikaye tarzında bir seyahatnamedir. Geçtiği ülkelerde görüştüğü kişiler hakkında bilgiler vermiştir. Konuştuğu bütün hükümdarların Kanuni Sultan Süleyman'dan sitayiş ile söz etmeleri dikkat çekicidir. Hindistan'da sadece Müslümanlarla görüşüp, Hindulardan söz etmemesi kitabının bir eksiğidir. Diğer kitabı Kitabül Muhit fi İlmil Ebhur adlı eseridir. Bu kitap kısaca Muhit diye bilinir. 1554 yılında Hindistan'da Ahmet Abat'ta yazılmıştır. Eser deniz astronomisi ve fiziki coğrafya açısından da önemlidir. Hint okyanusu, okyanus adaları hakkında da bilgi vermektedir.

1557 yılında Özdemir Paşa, Kızıl Deniz'de Massawa'yı Osmanlı adına ele geçirdi.

Fas Kralı II. Muhammed, şimdi V. Karl'ın oğlu II. Philippe'e bağdaşmıştı. Buna Kanuni çok kızdı ve Hayreddinoğlu Hasan Paşa'dan Fas'a kesin bir darbe vurmasını istedi. Hasan Paşa, Fas üzerine 23.000 kişilik bir ordu ile yürüdü.

1557 yılında İspanya donanması başkomutanlığından Andrea Doria çekildi. Yerine yeğeninin oğlu Gian Doria getirildi.

Şeybani Hanedanlığının büyük hükümdarlarından biri olan Abdullah bin İskender bin Ebü'l-Hayr 1533 yılında doğmuştu. Babası tarafından Kermine bölgesine vali olarak tayin edilince bu bölgede ilk işi, topraklarına saldıran çevre beyliklerin hücumlarını önlemek oldu. Taşkent ve Semerkand hakimlerine karşı mücadele etti. Abdullah Han, 1557 senesi ilkbaharında Buhara'yı alıp, başkent yaptı. Babası, memleketin idaresini Abdullah Hana bıraktı. Babasının ölümüne kadar on üç sene babası namına ülkeyi idare etti.

Rus Vahşeti, 1558

Livonia'da Rus Vahşeti

1558 yılında Rus Çarı Korkunç İvan Lituanya'ya saldırdı. Böylece Rusya Polonya savaşı başladı. Bunlara " Livonian Svaşı " denir. Savaş 1583 yılına kadar sürdü. 1558 yılında Rusya'da fethedilmiş toprakların işlerine bakan bir koloni bakanlığı kuruldu. Buna " Kazan Sarayı " dendi.

1558 yılında Gravelines Savaşında Lamoral of Egmont yönetimindeki İspanyol kuvvetleri Marshal Paul des Thermes kumandasındaki Fransız kuvvetlerini yendiler.

Mary, İskoç Kraliçesi, Fransız kralı Francois II ile evlendi.

Bu sırada Fransa'daki son İngiltere toprağı olan Calais de 7 Ocak 1558 yılında Guise Dükü tarafından ele geçirildi. İngiltere kraliçesi Mary her açıdan bitmişti. 17 Kasım 1558 tarihinde acı içinde ve yalnız olarak öldü. Şimdi Elizabeth Tudor, I. Elizabeth olarak tahtın sahibesiydi (1558 – 1603).

Cerbe (Djerba)

Osmanlı Kaptanı Deryası Piyale Paşa, 1558 yılında Mayorka adasındaki Siüdadela kentini ve İtalya'daki Reyço kentini ele geçirdi. Afrika'daki Oran kenti de İspanyollardan alınmıştı. Bu sırada İspanyollar ile Hayreddinoğlu Hasan Paşa arasında Mostaganem'de yapılan savaşta İspanyol ordusu yok edilmiş, kumandanları ölmüş, pek çok esir alınmıştı. İspanya kralı II. Philippe bu yenilginin acısını almak istiyordu. Bunun için fırsat kollamaya başladı. Aradığı fırsat 2 sene sonra Cerbe'de karşısına çıkacaktı.

Hürrem Sultan

Hürrem Sultan

Hürrem Sultan (1506 – 1558) doğum adı Aleksandra Lisowska'dır. Avrupa'da Roxelana (Roxelane, Roxalane) adıyla tanınır. Osmanlı padişahı I. Süleyman'ın eşi ve sonraki padişah II. Selim'in annesidir. Uzun bir aradan sonra ve yerleşmiş bir geleneği çiğneyerek Padişah ile nikahlanmış olan ilk kadın imparatoriçedir.

Lehistan Krallığı'nın sınırları içerisinde bulunan Rohatyn'de doğmuştur. Tatar akıncılar tarafından 1520 tarihinde Rohatyn'den kaçırılmış ve Kırım Hanı tarafından Osmanlı sarayına sunulmuştur.

Hürrem Sultan, sarayda güzelliği, zekası ve becerisi ile padişahın dikkatini çekti. Harem ileri gelenleri arasında da kendine yer edindi. Hürrem Sultan saraya geldiğinde Kanuni'nin Mustafa adlı oğlu Mahidevran Sultan'dan doğmuştu. Mustafa zaman içinde çok sevilen bir şehzade haline geldi. Mustafa'nın Kanuni'den sonra padişah olmasına kesin gözüyle bakılıyordu. Bu da Mahidevran Sultan'ın Valide Sultan olacağı anlamına geliyordu.

Padişahın ilgisini çektikten sonra, Hürrem Sultan her bakımdan Mahidevran Sultan'ın önüne geçti ve Kanuni'nin güven ve sevgisini kazanarak onun nikahlı eşi oldu.

Hürrem Sultan kızı Mihrimah Sultan'ı Vezir-i Azam Rüstem Paşa ile evlendirerek bir hizip oluşturdu. Padişahı sürekli Şehzade Mustafa aleyhine işlediler. Sonunda Kanuni, yeniçeriler tarafından çok sevilen oğlu Mustafa'yı kendisini tahttan indirmeyi planladığı inancıyla öldürttü. Bu oğul katlinde Hürrem Sultan'ın büyük katkısı olduğu konusundaki inanç çok yaygındır. Şehzade Mustafa'nın öldürülmesinden sonra Mahidevran Sultan iyice gözden düştü. Yaşamının büyük bir bölümünü fakir olarak oğlunun mezarının bulunduğu Bursa'da geçirdi. Ancak Hürrem Sultan'ın ölümünden sonra Hürrem Sultan'ın oğlu padişah II. Selim Mahidevran Sultan'a maaş bağlattı ve kardeşi Mustafa'nın türbesini yaptırttı.
Devlet yönetiminde etkili olan Hürrem Sultan, İran savaşını destekledi. Ruslar ve Lehlerle (Polonya) barış içinde yaşanılmasını sağladı. Hürrem Sultan 18 Nisan 1558 tarihinde, eşi Kanuni Sultan Süleyman'dan önce, 52 yaşında öldü. Oğlu II. Selim'in tahta çıkışını göremedi. Süleymaniye Camisi Külliyesi içinde kendisi için yaptırılan türbeye gömüldü. Türbenin iç duvarları bir cennet bahçesini tasvir eden İznik çinileriyle kaplıdır.

Hürrem Sultan İstanbul'da günümüzde onun adıyla anılan Haseki semtinde, Mimar Sinan'a Haseki Külliyesini yaptırmıştır. 1538–1550 yılları arasında inşaatı tamamlanan külliyenin içinde bir hamam, medrese ve hastane bulunmaktadır. Hürrem Sultan ayrıca Ayasofya Camii civarında yardıma muhtaç ve fakirlerin karnını doyurmak için bir aş evi de yaptırtmıştı.

Haseki Hamamı

Kuzey Afrika Osmanlı Yönetiminde, 1559

Don Kişot, Cervantes

Osmanlılarda şehzade Mustafa'nın idamından sonra, geri kalan iki şehzade Selim ve Bayezid arasında rekabet sürtüşmeye dönüşmüştü. İkisi de, babalarının ölümü halinde biran önce İstanbul'a varıp, yönetimi ele almak istiyorlardı. Selim Manisa valisiydi ve bu şehzade Bayezid'i kaygılandırıyordu. Bayezid Konya veya Amasya'da kalmak istemiyordu. Bu çekişme öyle bir hale geldi ki şehzade Bayezid babasına itaatte eksikleri olur hale geldi.

1559 tarihinde şehzadeler kapıştı. Şehzade Bayezid, çoğu Anadolu köylerinden çıkma başıboş leventleri, tahta çıkarsa leventleri kapıkulu ordusuna almayı vaat ederek etrafına topladı. Bu bir açıdan köylünün topraktan ayrılmasını da teşvik ediyor, bir açıdan da köylü üzerinde baskı kuruyordu. Kanuni kapıkullarını şehzade Selim'e destek için yollayınca, Bayezid altta kaldı. Bayezid'in yenilmesindeki en önemli sebeplerden biri de Selim'de topçu kuvvetleri olması, Bayezid'de olmamasıydı. Topçu olmadan başarmak artık imkansızdı. Bayezid Safevi Şahı Tahmasb'a sığındı. Ama Sultan Süleyman Bayezid'in iadesi için bastırıyordu.

1559 yılında artık Türkler Tunus'un tümüne hakimdiler. Türk fetihlerini, Osmanlılara has divan gibi idari sistemlerin Kuzey Afrika topraklarına gelişi izlemişti. Topraklar Padişahın temsilcisi olan bir Paşa başkanlığındaki yüksek memurlarca yönetiliyordu. Bu Kuzey Afrika ülkeleri fakir ülkeler değillerdi. XVI. Yüzyılda Şam kentinin nüfusu 70 bin iken Cezayir kentinin nüfusu 50 bin kişiydi. Türk kökenli aileler yönetim sınıfıydılar. Ama eski Arap-Berberi kökenli asiller ile içten içe çelişiyorlardı.

Kuzey Afrika limanlarına dünyanın her yerinden macera arayan insanlar da akıyordu. Bunların çoğunun ne bir inancı vardı ve ne de herhangi bir yasayı tanıyorlardı. Bu kozmopolit insan kalabalığı şansını deniyor ve başarılı da oluyorlardı.

Cervantes, Türklere olan esareti nedeniyle, onlardan nefret ederdi. Bu dönemde Avrupa'da Türk düşmanlığı, Türk korkusuna paralel hızla gelişip, entelektüel düzeye de çıkıyordu. " Türkler her yanı ile köpeklerden daha iğrenç değiller miydi? " " Tanrı bugün Türklerin kişiliğinde Hıristiyanları cezalandırıyorsa şaşırtmasın bu bizi; vaktiyle, inançlarını terk eden Yahudileri de öyle cezalandırmıştı… Çünkü Türkler, bugün Hıristiyanların önüne çıkmış Asurlu ve Babillilerdir ve Tanrı'nın kırbacıyla afeti ve öfkesidir ". İsviçreli bir reformcu böyle söylüyordu.

Cervantes, Kuzey Afrika'yı gören bir kişi olarak Venedik kökenli Uluç Hasan Paşa'yı şöyle anlatıyordu: " Her gün birini asıyordu; birini kazığa oturtuyordu, hiç bir neden yokken ötekinin kulaklarını kesiyordu. Türkler bile bunu sadece zevki için yaptığını, doğasında katilliğin ve vahşetin bulunduğunu söylüyorlardı. "

Bu ve benzeri metin Avrupa'da çoktur. Ve bu metinlerden Batı Avrupa'nın nasıl bir Türk algıladığı görülmektedir.

1559 yılında tütün Avrupa'ya ilk defa geldi.

Daha önceki sayfalardan hatırlanacağı gibi, Karadeniz'in kuzeyindeki topraklar çok uzun zamandır, yaklaşık bin yıldır ve hatta çoğu yerde daha uzun zamandır Türklerin yurduydu. Şimdi başlayan Slav Türk çekişmesi sonunda, 1900 yıllara gelindiğinde sonuçlanacak ve fiilen buralar Slav toprakları olacaktı. Neler oldu? Asimilasyon? Sınır dışı etme? Katliamlar? Ne olduğunu bilmek çok zordur. Ama sonuç ortadadır.

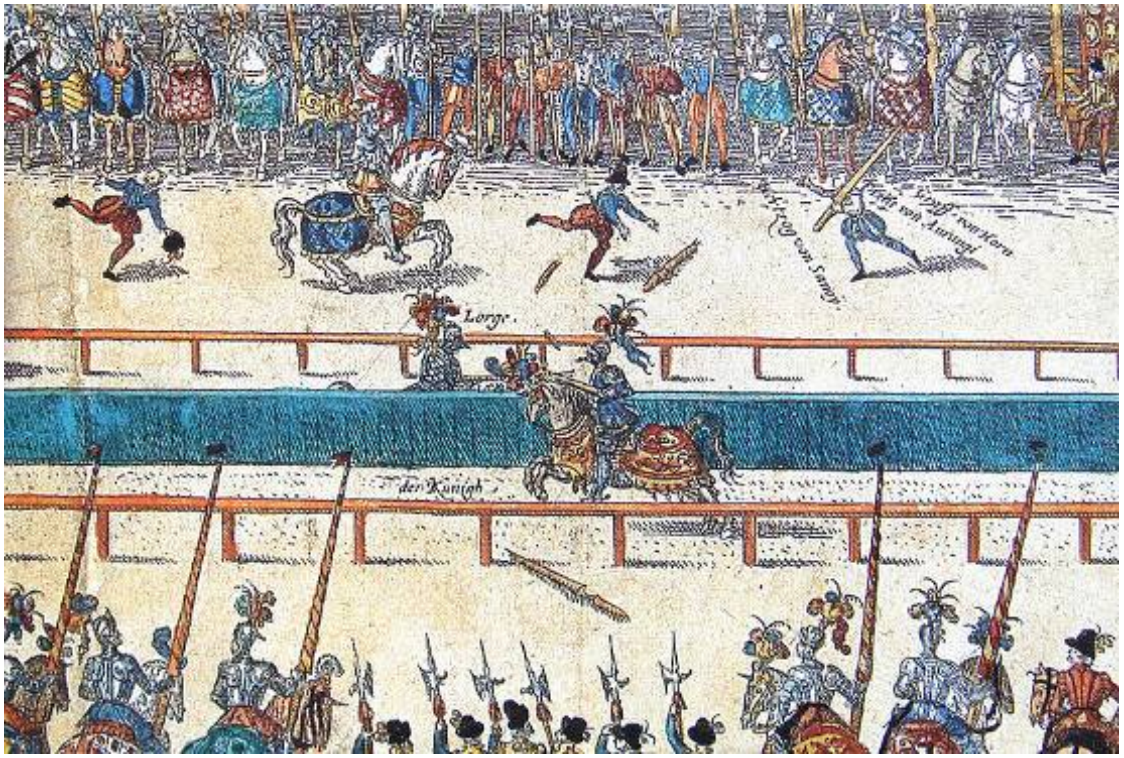
Bulunduğumuz tarih kesitinde Avrupa'da Rusların karşısında iki güç vardı: Kırım hanlığı ve Osmanlı imparatorluğu. Kırım hanlığı Ruslara göre artık zayıftı. Osmanlılar ise şimdilik Ruslardan kuvvetliydiler.

Avrupa'nın hakimi İspanya, 1559

Cateau-Cambresis barışı

1559 yılında Fransa, İngiltere ve İspanya arasında İtalya savaşlarını bitiren Cateau-Cambresis barışı imzalandı. Bu anlaşma büyük savaşı İspanya lehine bitiriyordu. İspanya kralı II. Philip, Avrupa'nın hakimi haline gelmişti. Bu barış sırasında Korsika adası Fransızlardan alınıp, Cenevizlilere geri verilmişti. Korsikalı General Sampiero bunu kabul etmeyip, isyan etti ve Osmanlılardan yardım istedi.

Fransa Kralı Henry II ile Lorges arasındaki düello

Catherine de Medici

1559 yılında, Fransız kralı II. Henry'nin bir yarışmada vakitsiz ölümü ile krallık çocuk krallara kaldı. Bu durumda II. François'ya ve IX. Charles'a Catherine de Medici naip oldu. Guiseler ve Bourbonlar gibi büyük aileler sarayı etki alanları içine almaya çalışıp, bunun mücadelesine giriştiler. Guiseler Katolikleri, Bourbonlar ise Protestanları tutuyordu.

İspanya kralı II. Filipe (Philippe), Pays-Bas'da (Hollanda, Flemeng) soylular ile burjuvalar arasındaki dengeyi, burjuvalar yararına bozmuştu. 1559 yılında İspanya'ya dönerken, Naip Marguerite de Parme'ın yanına, 3 burjuvadan oluşan bir konsey bıraktı. Bu yarı resmi bir kuruldur.

Pays-Bas'nın (Hollanda, Flemeng) 17 eyaletinin İspanyol tacı için başka bir şey ile mukayese edilemez bir önemi vardı. İmparatorluk V. Karl'ın (Charles, Şarlken) yönetimi altında iken, imparatorluktan yılda topladığı 5 milyon altının 2 milyonu Pays-Bas eyaletlerinden geliyordu. Bu rakam Amerika'dan veya İspanya'dan gelenden 4 defa fazlaydı. Brüksel'de otuz yıla yakındır, bu devletin başkenti durumundaydı.

II. Philippe (Filipe) hem Pays-Bas'nın (Hollanda, Flemeng) bir evladıydı ve hem de bir yabancıydı.

Calvin Cenevre'de bir Akademi kurdu. Burada yetişen papazlar reformun ilkelerini yaymak için diğer ülkelere gidiyorlardı. Calvin'in reformları pek çok ülkede pek çok kişi tarafından benimsendi. İskoçya, İngiltere, Fransa, Hollanda, Polonya ve Macaristan'da kendine çok taraftar buldu.

Anadolu köyünde toplumsal ilişkiler

Anadolu'da kırsal alan, göçebeler (konar-göçer) ve yerleşik köylüler tarafından paylaşılmıştı. XVI. Yüzyılın başlarında nüfusun dörtte biri göçebelerden oluşuyordu. Bunların vergi mükellefleri içindeki payları %7 çıvarındaydı. Bu arada, her tarafta olmasa bile sıcak bölgelerde, yerleşiklerin de yazın yaylaya çıkma alışkanlığı vardı. Yaylada göçebeler ile yerleşikler arasında yoğun bir ticaretin oluştuğu bellidir. Tabii doğası gereği bunlar arasında sık sık anlaşmazlıklar da çıkıyordu. Bu çatışmalarda silahlı göçebelerin üstünlük sağlaması doğaldı. Merkezi hükümet ise çatışmalarda yerleşikleri tutarak, göçebeleri yerleşim alanları dışına sürerek, denge sağlamaya çalışıyordu.

Köylü, herhalde, devlet memurlarından çektiğini kimseden çekmemiştir. Devlet cizye gibi nakit vergileri sağlam para ile almak istiyordu. Köylü ise sattığının karşılığını düşük değerli akçelerle alabiliyordu. Sağlam parayı nereden bulacaktı ki. Bu hep problem olmuş, köylü devleti vergisini düşük değerli akçe ile ödemeye ikna etmeye çalışmıştır. Tımar sahibi savaşta iken, hasat zamanı gelince, toplanan hasatın tımar sahibi gelip, payını alana kadar bekletilmesi gerekirdi. Ama ürün bozulduğu için bu yapılamıyordu. Buradan pek çok anlaşmazlık çıkmıştır. Silah arkadaşını vergiyi almakla görevlendiren tımar sahipleri, bunların sahteleri, dolandırıcılar, art niyetle hasatı geciktiren köylüler ortaya çıkmıştır. Payını alamadığından şüphelenen tımar sahibi, " ceza " olarak köylüden ilave para istemiştir. Düşük değerli ödemelerde benzer olaylara sebep olmuştur. Ödenmeyen paralara karşılık, köylü çocuklarını rehin alan sipahiler vardır.

Tımarlı sipahiler " mazul " yani görevsiz kalabilirlerdi. Bu durumda da sipahi savaşmaya veya " güherçile hizmeti " denen barut imalinde çalışmaya devam etmek zorundaydı. XVI. Yüzyılın ikinci yarısından sonra " güherçile imali " savaşmakla eş değer sayılmaya başlanmıştı. Böylece bunları yapamayan yani 7 yıl tımarsız kalan sipahiler bütün ayrıcalıklarını kaybediyorlardı. Bu durumun her an başına gelebileceğini bilen tımar sahibi sipahi, tımar sahibi olduğu süre içinde elde edeceği en fazla geliri elde etmeye çalışıyordu. Bu

da sistemin önemli aksaklıklarından biri olmuştu. Köylünün ezilmesine sebep olan bir nedendi.

Ateşli silahların gelişmesi ile birlikte tımarlı sipahilerin de önemi ve gereği azalmaya başlamıştı. Ama köylü tımarlı sipahiden kurtulurken, devletin ateşi içine düşmüştü. XVI. Yüzyılın ikinci yarısından sonra, Osmanlı merkez yönetimi, sancak beylerinden ve beylerbeylerinden kendi kuvvetlerini kendilerinin oluşturmalarını istemişti. Bunlar aynı zamanda kolluk görevi de yapıyorlardı. Bu kuvvetlerden suçluları yakalamak için faydalanıldığı gibi, vergi toplamak için de faydalanılıyordu. Sancak beyleri ve genel olarak yöneticiler, kuvvetlerinin büyük kısmını paralı askerler olan leventlerden oluşturdular. Bu atlı ve ateşli silahlı gençlerin kökeni yerleşik köyler veya göçebe aşiretler olabiliyordu.

Bunlar beylerin, paşaların kapı askeri sayılmıyordu. Maaş alarak çalışıyorlardı ama iş garantileri yoktu. Yani bir nevi geçici işçi statüsündeydiler. Ayrıca devlet nazarında reaya statüsünden kurtulmamışlar ve askeri zümreye de dahil olamamışlardı. Gelecek korkusu içinde yaşayan leventler bunun acısını vergi toplamak veya asayişi sağlamak için dolaştıkları köylerin halkından çıkarıyorlardı. Köylü açısından bunlar eşkıyadan farklı değillerdi. Zaten çoğu zamanda hem eşkıyalık ve hem de bey adamlığını birlikte yapıyorlardı.

Köylüler için bir diğer önemli tehlike de asker kaçaklarıydı. Doğu Anadolu'da Osmanlı Safevilere karşı göçebeleri (Türkleri, Alevileri) kullanmamıştı. Böylece İran savaşları sırasında kalabalık Osmanlı orduları Anadolu'yu bir uçtan diğerine kat edip durmuşlardı. Osmanlılar, kendi halkı bu ordulardan bir zarar görmesin diye tedbirler almıştı. Ordular kentlere sokulmuyor, dışarılarda kurulmuş çadırlı ordugahlarda geceliyorlardı. Ayrıca orduların kendi çarşıları vardı. Ancak bütün bu tedbirlere rağmen halkı ve köylüyü mağdur eden pek çok olay oluyordu. Çeşitli nedenlerle birliklerinden ayrılan askerler köyleri soyuyor, oğlan ve kız gençleri kaçırıyor, cinayetler işliyorlardı. Anadolu köylüsü malı ve canı ile asker kaçaklarının tehdidi altındaydı. Bu ve benzeri olaylar sonucunda, köylü ekip, biçtiği toprakları terk edip kaçmış; pazarlar kapatılıp, yer değiştirmiş; ticaret büyük sekteye uğramıştır. Bazen köylüler değil köyler toptan kaçıp gitmişlerdir. Anlaşılan o dur ki köylüler bu kötü koşullarda isyan etmek yerine kaçıp gitmeyi tercih etmişlerdir.

İran Osmanlı savaşlarından Doğu Anadolu ve Batı İran harap olmuş bir şekilde çıkmıştı ve bu harap olma Osmanlı İran savaşlarının sonuna kadar sürüp gidecekti. Bu savaşlar Ermenilerin de göç etme sürecini başlattı. Kimisi İstanbul'a, kimisi Isfahan'a gitti. Daha uzaklara gidenler de oldu. Ermeniler dünyanın her yanına dağıldılar.

Köylünün, bey ve paşa adamlarından çekmediği kalmıyordu. Osmanlı sistemi, vergi toplayanlar ile köylüler arasına kadıyı sokarak çelişkileri çözmeye uğraşmıştı. Kadı tampon rolü oynayacaktı. Köylü şikayetlerini kadıya yapabilirdi. Kadı raporları, bey ve paşalardan bağımsız olarak, Divanı Hümayuna ulaşıyordu. Ancak bu sistemin ne derece başarılı olduğu bilinmemektedir. Herhalde hiç yoktan daha iyi olmuştur. Ama belki de köylülerin isyan ederek devlete baş kaldırmasını önleyen bir supap görevi yapmıştır.

Köy halkı okuryazar değildi. Genellikle kendi sorununu kendi çözerdi, devlete ancak olağanüstü durumlarda başvururdu. Zaten köylünün mahkemeye ulaşması hem mesafe, hem ulaşım zorluğu ve hem de harcanacak para açısından mümkün değildi. Hele Divan-ı Hümayuna şikayet çok masraflıydı. Böyle bir durum ortaya çıktığında, tüm köy bir olup aralarından bir veya iki kişiyi seçerek İstanbul'a yollardı.

I. Elizabeth, 1559

Elizabeth I.

Anne Boleyn kızı Elizabeth Londra'ya hem elitlerin ve hem de halkın büyük desteği ile gitti. Bakanlar kurulunun başına Sör William Cecil'i seçti. William Cecil Protestan'dı, hem Somerset Dükünün ve hem de Northumberland Dükünün sekretaryasında hizmet yapmıştı. Elizabeth ayrıca Northumberland Dükünün oğlu Lord Robert Dudley'i saray hizmetlerinin başına getirdi.

Elizabeth'in taç giyme törenini yönetmeyi, Kraliçe Mary tarafından görevlendirilmiş ve nerede ise hepsi Katolik olan piskoposlar ret ettiler. Diğerlerinden daha alt seviyede kabul edilen Carlisle piskoposu Owen Oglethorpe töreni yönetti. Tören sırasında klasik Katolik bölüme sıra geldiğinde Elizabeth ayağa kalkarak, töreni terk etti. Bundan sonra Parlamentoda iki yasa kabul edildi (1559): Birlik yasası (Act of Uniformity) ve üstünlük yasası (Act of Supremacy). Bunların her ikisi birlikte Elizabeth'in Dini Düzen Yerleştirmesi olarak bilinirler. Bunlara göre, her Pazar kiliseye gitmek zorunludur; İngiltere kilisesini oluşturmak ve tanımak hususu ve İngiliz kilisesinin Katolik kilisesinden bağımsızlığı yeminle taahhüt edilecektir; Kilisenin en üst yöneticisi olarak Elizabeth'in otoritesi tanınacaktır. Elizabeth açıkça şunu belirlemiştir ki bütün asiller bu yasaları kabul etmek zorundadırlar. Birinci defa da kabul etmezler ise onlara ikinci bir şans verilir. Onda da kabul etmeyenler bütün mallarını, unvanlarını ve ofislerini kaybederler.

1559 yılında Parlamento Act of Navigation (Denizcilik Kanunu) yasasını kabul etti. Hansa birliği yabancı gemilere yüksek gümrük ve tekelci bir ticaret uyguluyordu. İngiltere Denizcilik Kanunu ile Hansa ile mücadeleye başladı. İngiltere'ye gemi ve denizci sağlandı. Deniz ticareti gelişmeye başladı.

François II

1559 yılında, Fransa Kralı II. Henry'nin beklenmeyen ölümü sonucunda kral olan II. Francis'in karısı İskoç Kraliçesi Mary'nin akrabası olması nedeniyle Guise ailesi Fransa yönetiminde önem kazandı. Guise ailesi aşırı katolikti. 1559'a kadar dağınık durumdaki Huguenot cemaatleri Paris'te bir sinodda toplanarak bir itikatname hazırladılar. Luther'den çok Calvin'in görüşlerinden etkilenen Fransız Protestanları bir Reform kilisesi oluşturdular.

1559 yılında Papa IV. Paulus yasak kitaplar listesi hazırladı. Bu kitapları okuyanların cezası ölüm veya afarozdu.

Fransa’da Protestan Katolik Mücadelesi Başlıyor, 1560

Heykel Kırma

1560 çıvarında Portekizliler Brezilya’da şeker kamışı tarımına başladılar.

1560'da Rus Çarı IV. İvan'ın eşi Anastasya, geride İvan ve Fyodor adlı iki çocuk bırakarak öldü. Eşinin her yönden İvan üzerinde etkisi vardı. Eşinin ölümü İvan'ı zevk ve sefahat alemine dalmasına neden oldu. Yine bu dönemde yeni gözdeleri ortaya çıktı. Bunların da kışkırtmasıyla uzun zamandır içinde sakladığı arzular ve hevesler ortaya çıkmaya başladı. Bu süreçte birçok kişi sürgüne gönderildi. Ayrıca Çar, Metropolit Makari'nin etkisiyle kendini Tanrı inayetiyle hükümdar, Rusya'yı dilediği gibi idareye memur bir Çar diye telakki ediyordu.

Aynı yıl Lituanya savaşı bitmiş, Rusya Lituanya'yı ele geçirmişti. Ne var ki İsveç, Danimarka, Lituanya, Polonya beraberce işe müdahale ettiler. Yeniden başlayan savaş 1582 yılına kadar devam etti.

Rusya'nın artık iyice genişlemiş toprakları ıssızdı. Oka'nın güneyinde, stepte, kaçaklar, Kazaklar, avcılar ve yağmacılardan oluşmuş kimse ile bağlantısı olmayan menfaat ortaklıkları kurulmuştu. Bunların hakimiyet kurdukları topraklara arkalarından çiftçiler gelip, yerleştiler. Sıra kentlere gelmişti. Livny (1556), Briansk (1560), Ovel (1564) kentler olarak ortaya çıktılar. Ama topraktaki insan eksikliği hiç bitmiyordu.

1560 yılında Şeybanilerin (Özbeklerin) başına İskender Han geçti (1560 – 1583). Bu hanın hükümdarlığı Özbekler için mutluluk getiren günler oldu.

1560 Malatya Tahrir defterinde Malatya nüfusu 28.942 Müslüman, 2.206 Müslüman olmayan olarak geçmişti. 1500 ile 1560 yılları arasında, bütün Akdeniz ülkelerinde olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğu nüfusu da en az % 40 artmıştı. Ancak hızlı nüfus artışı, tahıl üretimi artışı ile desteklenemeyince pek çok problemin kaynağı haline gelecekti.

Bu yıl Gian Andre Dorya (Andrea Doria) kumandasında 200 gemilik güçlü bir haçlı donanması Trablus'u ele geçirmek için saldırdı. Cerbe adasını ele geçirdiler. Habsburglar ve müttefikleri Cerbe adasını alarak, tahkimata başladılar. Eski Cerbe kalesini yıkılarak, çok muhkem bir kale inşa edildi.

Bu sırada Osmanlı donanması Cerbe adası önüne geldi. Cerbe deniz savaşı yapıldı. Piyale Paşa komutasındaki Osmanlı donanması Cerbe adası yakınlarında müttefik donanmasını mağlup ve perişan etti. İspanyollar müthiş zayiat verdiler. Askerlerinin üçte ikisi telef oldu. Gian Doria ve önemli pek çok kişi yaralı olarak kaçıp, zorla kurtuldular. Osmanlıların eline pek çok gemi ve esir geçti.

14 Mayıs 1560'da Cerbe deniz savaşını kazandıktan sonra, Osmanlılar Cerbe kalesini 30 Temmuz'a kadar kuşatıp, o tarihte ele geçirdiler. Bu savaş Akdeniz hakimiyeti için Osmanlılar ile İspanyollar arasında geçen en kanlı savaşlardan biridir. Savaşın yazın ve çölde geçmiş olması savaşın dehşetini bir kat daha arttırmıştır. Sonunda Cerbe kalesini savunan 8.800 İspanyol askerinden kurtulan olmadı. Ölmeyenler, Osmanlılara esir düştüler.

Bu olaydan sonra Osmanlı Divan'ı, Doğu ve Batı Akdeniz geçişini kontrolünde bulunduran Malta adasını ele geçirme kararını verdi. Ancak Malta seferi hazırlıklarına ancak 1565 yılında başlanabilindi.

1560 yılına gelindiğinde Japonya'da Sengoku (Savaş halinde ülke) devam ediyordu. Okehazama savaşında Oda Nobunaga Imagawa Yoshimoto'yu yendi. 1467 yılındaki 260 feodal ailenin 248 tanesi ortadan silinmişti veya tüm iktidarlarını yitirmişlerdi. 1560 doğru sadece 6 aile kalmıştı. Bunlar da aralarında iktidar kavgası yapıyorlardı.

Elizabeth popülaritesi çok yüksek olan bir kraliçeydi (1559 – 1603). Halk onu çok seviyordu. Elizabeth'in evlenmesi ve böylece hem bir erkeğin yönetimi ele alması ve hem de Tudor hanedanının devamı isteniyordu. Eğer Elizabeth varis bırakmadan ölürse bir iç harpten herkes korkuyordu. Avrupalı pek çok prensten evlenme teklifi geldi. Ama Elizabeth hiç birini beğenmiyor veya istemiyordu.

Oda Nobunaga'nın mezarı

1560 yılında, Fransa'da durumdan memnun olmayan bir gurup asil kral II. François'i kaçırmak ve Guise kliğini devre dışı etmek istedi. Ancak planları, uygulama öncesi ortaya çıkınca, yüzlerce komplocu cezalandırıldı. Guise kardeşler komplonun başı olarak Bourbon I. Louis'i (Conde prensi) görüyorlardı.

O yıl Rouen ve La Rochelle'de Fransız Protestanların Katolik kiliselerindeki heykel ve resimleri tahrip edilmesine ilişkin ilk örnekler yaşandı. Bir yıl içinde Katolik kilise resim ve heykellerinin tahribi diğer kentlere de sirayet etti ve en az 20 kentte olaylar görülmeye başlandı. Bu Katolik gurupların tepkisini çekti. Sens, Cahors, Carcassonne, Tours ve diğer kentler de kanlı misillemeler yapıldı.

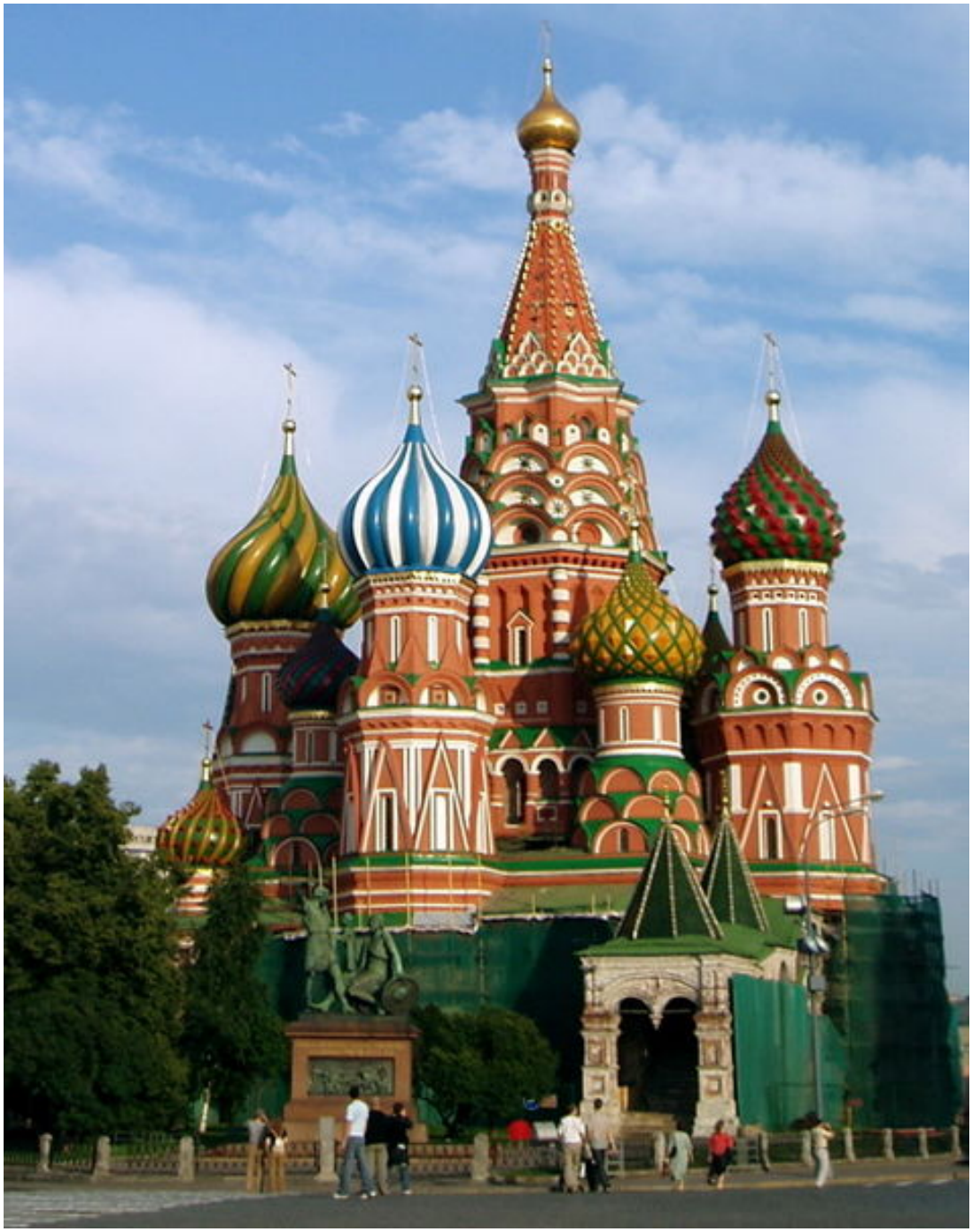
1560 Aralık ayında Fransa kralı II. Francis öldü. Tahta kardeşi IX. Charles çıktı, her iki kardeşin de annesi olan Catherine de Medici naip oldu. Kraliçe tecrübesizdi, ancak etrafını saran güç mücadelelerinden ve Habsburg-Valois entrika ve baskılarından selametle geçmek zorunda olduğunu hissediyordu. Asiller arasında güç dengesini sağlamak için Bourbon Huguenot ailesi ile birlikte bir uzlaşma hazırladı. Michael de l'Hôpital, Moderate şansölye olarak tayin edildi ve o da iç barışı sağlamaya yönelik bir takım önlemleri hızla almaya girişti.

İspanya, Cenova, Papalık ve diğer müttefik ülke donanmaları Cerbe'de yok olmuştu. İspanya ve müttefikleri biran önce yeni bir donanma yapımına başladılar. 1562 veya 63 de 100 gemilik yeni bir donanma oluşturulmaya çalışılıyordu. Papalık para kesesinin ağzını açtı. Cerbe'de Osmanlılar tarafından kurtarılan forsaların yerine bütün idam mahkumları ki bunların önemli bir kısmı suçsuzdu, gemilere forsa olarak çakıldılar.

1560 yılında ilk lale sovanı Türkiye'den Natherland'a gitti.

Charles IX adıyla tanınan, bilinen en eski Violin, Kuzey İtalya'da imal edildi.

Saint Basil Katedrali, 1561

Saint Basil's Cathedra

1561 yılında, yapımına 1534 yılında başlanmış olan Saint Basil's Cathedral'nin inşası bitti.

Amerika kıtasında Avrupalılar ile yerlilerin örfleri hiç uyuşmuyordu. İnka adetlerine göre miras bölünmeden kalıyor ve topluluğun bir üyesi tarafından yönetiliyordu. İspanyollar ise yazılı olarak miraslarını birine bırakabiliyorlardı. Malın böyle dağılması İnkaların anlayabileceği bir şey değildi. Miras hukukuna direnç gösterdiler. İnkaların direnç

gösterdikleri bir diğer husus da kuru kuruya çalışmaktı. İnkalar için çalışmak dini bir törendi. Bunu bulamayınca çalışma azimleri de kırılıyordu.

Fransa'da 1561 yılında din adamları konseyi oluşturuldu. Protestanların (Huguenotlar) lideri Theodore de Beze'di. Protestanlar ile Katolikler arasında yapılan müzakereler gösteriyordu ki iki gurubun arası artık iyice açılmıştı ve pek de kapanacak gibi görülmüyordu.

1561 yılında Osmanlı Sadrazamı Damat Rüstem Paşa öldü. Arkasında bıraktığı servet şaşılacak ölçüdeydi. 1.700 köle, 2.900 at, 1.106 deve, 700.000 altın para, 5.000 kaftan, altın ve gümüş eşyalar, mücevherat bulunuyordu. Mirası karısı Mihrimah Sultan ile kızı Hanım Sultan'a kaldı. Mihrimah Sultana annesi Hürrem Sultandan da büyük miras kalmıştı. Şimdi Mihrimah Sultan Dünyanın en zengin kadınıydı. Sadece günlük geliri 2.000 duka altından fazlaydı.

Rüstem Paşa ölünce, 2. vezir Semiz Ali Paşa veziriazam, 3. vezir Sokullu Mehmet Paşa 2. vezir, Pertev Paşa 3. vezir, Ferhat Paşa 4. vezir oldular.

Cezayir'de denizciler ile yeniçeriler arasında ihtilaf başlamıştı. Denizci leventlerin hem gelirleri ve hem de imtiyazları yeniçerilerden çok fazlaydı. Yeniçeriler baş kaldırdılar. Osmanlı hükümeti, 1561 yılında, Cezayir Beylerbeyi Hayreddinoğlu Hasan Paşayı merkeze çekti. Yerine asileri cezalandırmak üzere Ahmet Paşayı yolladı. Asi elebaşları tutuklanıp, İstanbul'a yollandı. İstanbul'da başları kesilerek idam edildiler. Hayreddinoğlu Hasan Paşa ise, 1 yıl sonra, tekrar Cezayir Beylerbeyi olarak geri gönderildi.

Osmanlıya gelince de, 1561 yılında Sokullu Mehmet Paşa, Kanuni Sultan Süleyman'ın torunu ve Sultan II. Selimin kızı Esmehan Sultan ile evlendi. Bu sırada Osmanlılar şehzade Bayezid'in iadesi için Safevilere bastırmaya devam ediyorlardı.

Şehzade Bayezid, İran'a, 9.000 çıvarında adamı ve oğulları ile birlikte sığınmıştı. Şah Bayezid'in adamları ile saraya baskın verip, tahtı Safevilerden almak isteyeceğinden korkuyordu. Bu sırada bazı kişiler de bu konuda Bayezid'i teşvik ediyorlar, Şah Tahmasb da bu girişimleri öğreniyordu. Ayrıca şehzade, eskiden beri ciddi bir Safevi düşmanıydı. Bu düşmanlığı yazdığı şiirlerde aksettirmişti. Bunu herkes biliyordu.

Bayezid Safevilere sığındıktan 2 ay sonra, önce adamlarından bir bahane ile ayrıldı. Sonra kendi ve oğulları tuzağa düşürülüp, yakalanarak, ayrı ayrı yerlerde hapsedildiler. Son 2 senedir durum buydu.

Kuzey Amerika'daki ilk Avrupalı yerleşmesi olan Pensacola, büyük bir fırtına sonunda yok oldu. Bu yerleşim 1698 yılına kadar tekrar restore edilmedi.

Ekber Şahın yumruğu iktidardır, 1562

Ekber Şah Fil üzerinde

Safevi Şahı, Osmanlı padişahının bastırmasına artık dayanamıyordu. 1562 yılında Kazvin'e gelen Osmanlı elçilerine şehzade Bayezid teslim edildi. Bunlar Şehzade Selim'in adamlarıydılar. Şehzade Bayezid ve oğulları derhal öldürüldüler. Böylece şehzade Selim için taht mücadelesi daha babasının sağlığında halledilmişti.

Mimar Sinan 1562 yılında İstanbul Edirnekapı Mihrimah Sultan Camisini yapmaya başladı (1562 – 1565). Kaptanıderya Seydi Ali Reis öldü. Aynı yıl Habeşistan beylerbeyi Özdemir Paşa da tropik bir hastalık nedeni ile öldü. Yerine oğlu Osman Paşa göreve devam etti.

1562 yılında Hindistan Babür imparatoru Ekber Şah, veziriazamını bir yumrukta öldürdü. Bu andan sonra Ekber Şah artık İmparatorluğu kendi yönetiyordu. Ekber Şah, gençliğinde vaktini av ve spor ile geçirmişti. Çok kuvvetliydi. Aynı zamanda yiğit bir kişiliği vardı. Kuvvet ve yiğitlik birleşince ortaya müthiş bir kişilik çıkmıştı. Daha 14 yaşında azgın filleri güdebiliyordu. Bir gün tek başına isyan eden bir köyü basıp, isyancıları yakarak öldürmüştü. Kaplanların karşısına çıkıyor, onları bir kılıç darbesi ile öldürüyordu. Güçlü olsa da kaygılı bir kişiliği vardı. Bu onu zamanla şarabı ve esrarı daha fazla kullanmaya itecekti. Hindistan Ekber Şah'ta efsanevi bir kişilik bulmuştu.

1562 yılında Fransa'da din savaşları başladı. Bu savaş 1598 yılına kadar sürecektir. 1562 savaşı patlak verdiğinde, yaklaşık, 1200 – 1250 Calvenist (Kalvenist) kilise ve 2 milyon Kalvenist vardı.

Fransa din savaşları diye Fransa'da Katolikler ile Protestanlar (Huguenotlar) arasındaki iç savaş ve askeri operasyonlara denir. Çatışmalar Fransa asillerini de ikiye bölmüştü. Bir yanda örneğin Bourbon hanedanı, diğer yanda örneğin Guise (Lorraine) hanedanı vardı. Her iki taraf da dışarıdan yardım alıyordu.

1562 yılı başlarında Fransa hükümeti, eyaletlerdeki karmaşayı düzenleyebilmek için Saint-Germain fermanını yayınladı. Buna Ocak ayı fermanı da denir. Yapılan düzenleme ile Huguenotların başkaldırısını durdurmak için bazı tavizler verildi. Protestanlara kentlerin dışında ve kendi özel arazilerinde halka açık ayinler yapmaları müsaadesi verildi. Bununla beraber, 1 Mart'ta Guise ailesinden bir gurup, Wassy-sur-Blaise de Kalvenistlere saldırıp, tapınanları katletti (Wassy katliamı).

Lyon kiliselerinin Calvenistlerce yağmalanması

Wassy katliamının duyulması, iki inanış arasındaki düşmanlığı körükledi. Prens Conde liderliğindeki Bourbonlar, Loire nehri boyunca, stratejik kentleri ele geçirip, oralara garnizonlar koymaya başladılar. Bourbonlar, kralın esaretine son vereceklerini söylüyor ve Protestan kiliselerini himayeleri altına alıyorlardı. Kral naipliğinin fermanı geçerliliğini yitirmişti. Bourbonlar bunu Guiselerin yaptığı katliama bağlıyorlardı.

Dreux Savaşı

İki taraf arasında başlayan savaş Rouen, Dreux ve Orleans'da tam bir kapışma şekline geldi. Buralarda yapılan savaşlar sırasında her iki tarafın ileri gelenleri arasında ölenler, esir düşenler oldu.

1562 yılında Yucatan Başpiskoposu Fray Diego de Landa, saklı Maya kitaplarını yakarak imha etti.

İngiltere Kilisesi şekilleniyor, 1563

Trento Konsili

Avrupalıların Amerika kıtasında yaptıkları, Avrupa'ya bilgi olarak ulaşmıştı. Avrupalı Hümanistler, Amerika'daki Avrupalıları kötü birer Hıristiyan olarak görmeye başladılar. Ortaya " iyi kalpli vahşi " (Bon Sauvage) efsanesi çıktı. Montaigne, Rouen'de 3 Tupi-Guarani (Brezilya yerlisi) ile görüşmüştü. Denemelerinde " Yamyamlar " bölümünde şöyle yazdı: " Yaban toplumu, en saf olanıdır, çünkü doğal kanunlara en yakın olan o dur ".

Montaigne'e göre asıl barbar olanlar Avrupalılardır. Yerlilerin örnek alınması gerekir. " İyi kalpli vahşi ", doğaya uygun yaşayan, özgür, aylak, kaygısız, saf, kötülük bilmeyen, mülkiyeti tanımayan, yönetimi olmayan, şen ve mutlu bir insandır. Bu düşünce bir yandan sosyalist kişi düşüncesine yol açarken, bir yandan da köleliğe karşı hareketlerin çıkış tabanını oluşturdu.

V. Karl (Şarlken) oğlu II. Filipe (1555 – 1598), Pays-Bas'yı hukuksal yönden de monarşik yapıya entegre etmek istemişti. Pays-Bas (Hollanda, Flemeng), konumu itibarı ile ve kaynakları ile II. Filipe'nin gücünü arttırıyordu. Yalnız bunu sağlamak için giriştiği ekonomik düzenlemeler Pays-Bas'nın çıkarlarını bozdu. Gemilerdeki gemici sayısının artmasını istemişti. Bu da maliyetleri arttırmıştı.

Diğer yandan Pays-Bas'daki konsey, tüm önemli işleri ele geçirmişti. Devlet konseyinin varlığı da hiçe inmişti. Soyluların önemi azalmıştı. Bu arada soylular topraklarını kapitalistler gibi işletiyorlardı. Borsada vurgunculuk yapıyorlardı. İşletmelere sermaye koyuyorlardı. Yani soylular tam bir burjuva gibi davranıyorlardı. Halbuki sorsan onlardan nefret ediyorlardı.

Özel konsey üyelerinden biri de Granvelle adlı burjuvaydı. O aynı zamanda Devlet Konseyinde de vardı. Her ikisinde birden olmayı reddetti. Pays-Bas'da (Hollanda, Flemeng), devrimi büyük soylular başlatacaktı.

1563 yılında İngiltere kraliçesi Elizabeth İngiltere'nin dinsel öğretisini kesin olarak saptamaya karar verdi. " 39 Madde Bildirgesi " yayınlandı. Bu bildiri de Katolikliğin kutsal saydığı 7 şeyden sadece ikisi vardı. Bununla birlikte Elizabeth görkemli Katolik törenleri, duaları, ruhban kılıklarını ve ruhbanların mertebelerini Katoliklerden kullanmak üzere almıştı.

1563 yılında İngiltere Parlamentosu zanaatçıların statüsünü belirledi. Bununla el emeği kuralları belirlenmişti. Kıta Avrupa'sından din savaşları nedeniyle kaçan yabancıların işlere yerleştirilmesi gerekiyordu. Onlara ayrıcalıklar tanındı. Böylece yeni sanayi kollarının doğuşuna zemin hazırlandı.

Bu sırada bütün Batı Avrupa'da Katolikliğin gerilemesini durdurmak ve kaybolan mevzileri geri kazanabilmek için, Katolikler Trento Konsili (Meclisi) ile pek çok adım atmışlardı. Mutlak Monarşilere ödünler verdiler. Kilise mülklerinin bir kısmından vazgeçtiler. Hükümdarlara bazı ruhban atamalarını denetleme yetkisi tanıdılar.

Kilise dogma, kült ve törenler konusunda hiç bir ödün vermeye yanaşmıyordu. Trento Konsilinde Protestanlar bir kere daha sapkın olarak mahkum edildiler. Papa ile konsilin yanılmazlığını vurguladı. Papa en yüksek makamdı. Ayin, ermişlere ve ikonalara sadakat, ermişlerden artta kalan hatıralara saygı, kült biçimleri olarak, olduğu gibi kaldı. Rahiplerin evlenmeme kuralı devam etti. Keşişlik, perhizler, haç olduğu gibi kaldı. Trento Konsili hiyerarşiyi daha da merkezleştirmişti. Basın ve yayına sansür kondu. Yasak kitap listeleri yayınlandı. Katolik kilisesi, her totaliter rejimin muhalefete yaptıklarını yapmaya çalışıyordu.

1563 yılı Şubatında, Fransa'da, Orléans kuşatması sırasında François, Duke of Guise suikaste uğradı. Prince of Condé ve Anne de Montmorency arasında yapılan görüşmeler sonunda Huguenotlara ve özellikle asil olanlarına tolerans tanınması konusunda mutabakat sağlandı. Amboise barışı imzalandı. Huguenotlarla, Kraliyet kuvvetleri birleştirilerek İngilizlerin elinde olan Le Havre üzerine yürüdü. Kuşatmanın peşinden, Haziran ayında, İngilizler Le Havre'ı Fransızlara terk ettiler.

Kanal Projesi, 1563

Endonezya

Osmanlı İmparatorluğunda, 1563 Maraş Tahrir defterinde 36.088 Müslüman, 4.047 Müslüman olmayan nüfus vardır.

1563 yılında Assi kralı İstanbul'a elçi yolladı. Kral, Portekizlere karşı kullanılmak üzere topçu birlikleri istiyordu. Sonda adalarından da Osmanlılara elçiler, heyetler ve hediyeler peş peşe geliyordu.

Kuzey Afrika'daki Osmanlı kuvvetleri, yeniçeriler, sipahiler, korsanlar, yoksul eyaletlerden gelmiş dönmeler veya eski esir dönmelerinden oluşuyordu. Osmanlı imparatorluğunun bu uzak eyaletleri de bir kast tarafından yönetildi. Yenilmiş yerliler bu kast tarafından sömürüldü. Osmanlı Kuzey Afrika'yı eline geçirmiş, stratejik noktalara askeri birliklerini yerleştirmişti. 1563 yılında " mahzen " kabilelerini yarattılar. Bu kabileler vergiyi zorla topluyorlardı. Kentlerde yaşayan Mağripliler yönetim görevlerinin ve askeri hizmetlerin dışında tutuluyorlardı.

Kentli Mağriplilerin doğal müttefikleri yenilmiş kabileler ile murabutlar (bağnaz Müslümanlar) dı.

Cezayir kentinin nüfusu bu sıralar 25 binden fazlası Hıristiyan tutsak olmak üzere 60 bin kadardı. Bu nüfusun büyük bir kısmı dönmeydi.

Osmanlılarla Habsburglar arasında geçici bir ateş kes vardı. Sultan Süleyman Karadeniz'in kuzeyi meselesini ciddi olarak ele aldı. Astrahan'a bir sefer planlandı. Ancak sefere ancak 1569 yılında çıkılabilindi.

Don-Volga kanal projesi

Söz konusu olan iddialı bir projeydi. Don nehrine bir donanma yollanacaktı; Don ile Volga nehirleri bir kanal ile birleştirilecekti; Astrahan alınacaktı; Ruslar aşağı Volga havzasından uzakta tutulacaktı; Hazar Denizine donama sokularak İran arkadan çevrilecekti; Kafkasya'daki hakimiyet güçlendirilecekti; Orta Asya ile doğrudan ilişki kurulacaktı; Kuzey ipek yolu canlandırılıp, kontrol altına alınacaktı. Bu büyük proje de Sokullu Mehmet Paşanın fikri ve katkısı büyüktü.

1563 yılında Fransa kralı Korsika adasını ele geçirebilmek için Osmanlılardan donanma desteği istedi. Bunun içinde Osmanlılara bir ücret ödedi.

Calvinciler, 1564

Reform Duvarı
Soldan sağa: William Farel, John Calvin, Beza, ve John Knox

1564 yılında Calvin Cenevre Diktatörü olarak öldü. Ölümünden sonra Calvinciler kendilerini Roma Katoliklerinden ve Luthercilerden ayırma gereğini duydular. Theodore Beza (1519 – 1605) Calvin'in sağ koluydu. Diktatörlüğe o geçti. Beza kaderi Calvincilerin (Kalvincilerin) ayırt edici özelliği yaptı. Tanrı'nın her şeye gücü yettiğine göre, insan kendi kurtuluşuna katkıda bulunması söz konusu değildi. Tanrı adil ve ezeliydi. Böylece daha ezelden bazı insanları kurtarmayı, bazılarını lanetlemeyi kararlaştırmıştı.

Bazı Calvinciler bu öğretiyi korku ile ret ettiler. Jakop Arminius bunun kötü bir teoloji ürünü gibi olduğunu söylüyordu. Tanrı'dan insan gibi bahsedilemezdi.

Kalvinistlerin Cenevre'de kurulmuş olan örgütü, reform diğer ülkelere yayılıp ve de güçlenince geliştirmek gerekti. Cemaatin olduğu yerlerde dini meclisler oluşturuldu. Bunların bazıları " Kaza " hakkına sahipti. Kaza hakkına sahip dini meclisler, Kiliseler gurubuna delege gönderiyorlardı. Delegelerden oluşan kurul ülkenin sinod meclisine üye yolluyordu.

İskoçya Kraliçesi Mary, I. Elizabeth'e rakip, 1564

Mary, İskoç Kraliçesi

1564 yılında, Rus Çarı IV. İvan, çocuklarını, saray hademeleri ve maiyetini, saray hazinesini alarak Kremlin'i terk etti. Bu gidiş Moskovalılar gözünde bir muammaydı. Bir yıl sonra soylulara ve ruhani liderlere, " soyluların ihanet içinde olduğu için Moskova'yı terk ettiğini " yazdı.

Bu Moskova'da derin bir etki yarattı ve Çar'ın geri dönmesi için çabalar başladı. Nihayet iki ay sonra IV. İvan Moskova'ya döndü. Fakat 35 yaşında olmasına rağmen ihtiyar bir görüntüyle tanınmaz hale gelmişti. Döner dönmez hain sandıklarını veya dediklerini cezalandırmaya başladı. Böylece hem tek adam olma yönünde büyük bir adım attı hem de tek adamlığı destekleyecek ıslahatları yapma fırsatı buldu. Sonunda " Opriçnina " denilen idari bir sistemi yerleştirerek bu emellerine ulaşacaktı.

Aynı yıl Rusya'da Elçiler dairesi kuruldu.

İngiltere kraliçesi I. Elizabeth 1564 yılında çiçek hastalığına yakalandı ve ölümün eşiğine geldi. O zaman Robert Dudley'i koruyucu Lord olarak tescil etti. Bunun içinde onu yeni oluşturduğu Leicester Kontu yaptı. Umudu İskoç kraliçesi Mary ile evlenmesiydi. Ancak İskoçya kraliçesi Mary Leicester kontunu ret etti ve Henry Stuart ile evlendi. Henry Stuart Darnley kontuydu ve VII. Henry'den iniyordu. Bu evlilik İskoçya kraliçesi Mary'ye İngiliz tahtı üzerinde ciddi bir hak kazandırdı.

İngiltere de Katolikler arasında da taht konusunda tam bir mutabakat yoktu. Katoliklerin bir kısmı Kraliçe Elizabeth'i tam olarak tanırken, bir kısmı da Kraliçe Mary'nin taht üzerinde Elizabeth'ten daha fazla hakkı olduğuna inanıyordu. Bunlar için Elizabeth meşru bir hükümdar değildi. Elizabeth'in kuzini, İskoçya kraliçesi, Mary Stuart'ı İngiltere tahtı için daha uygun buluyorlardı.

İskoçya Calvin'ci John Knox'un çabaları ile Protestanlaşmış, Mary Stuart'ı ülkesinden kovmuş, o da İngiltere'ye sığınmıştı. Elizabeth kuzenine bir mahkum gibi bakıp, öyle davranıyordu. İskoçya'da bir " presbyterien " kilisesi kurulmuştu. Bu kilise önce Kraliçe Mary ve daha sonra oğlu James anlaşmazlık halindeydi. Bununla birlikte yavaş yavaş tutunup, sağlamlaştı.

İngiltere de bunlar olurken, İspanya kralı II. Philip, Filipinlere kolonileşmek maksadı ile sefer yapılması emrini verdi. Bu tarih Filipin İspanyol kolonileşmesinin resmi başlangıcı kabul edilir. Filipin adı İspanya kralı II. Philip'ten (Philippe, Filip) gelmektedir. Fetihçi, Miguel Lopez de Leguzpi, Meksika'dan hareketle Filipinlere1565 tarihinde ulaştı ve Cebu'da ilk kolonileşmeyi şekillendirdi.

Andre Vasale'den İnsan Anatomisi

Bu sırada önemli bir hekim olan Andre Vesale (1514 – 1564) ölmüştü. O bilimsel anatominin kurucusuydu. Brüksel'de doğmuş olmasına rağmen İtalya'da çalışmıştı. İnsan bedeninin yapısına dair kendi kuramlarını ileri sürdü.

1564 yılında, Osmanlı padişahı Kanuni Sultan Süleyman Fransızların Cezayir'e konsolos yollamasına razı oldu.

Erdel'de Lütherciler ile Calvinciler arasında, kanlı geçen mücadeleleri Calvinciler kazandı. Erdel Calvin (Kalven) mezhebini resmen kabul etti. Erdel'deki Romenler Ortodoks idiler. Katolik veya Protestan olanlar Macarlardı.

Avusturya Katolik olduğundan Erdel'de Protestanlığın bu denli yayılmasından son derece rahatsızdı. Alman tarafından Erdel'e sarkmalar başladı. Erdel yeniden Osmanlı ile Avusturya'yı karşı karşıya getirmişti.

1564 yılında, ortalıkta öpüşmeyi yasakladı. Öpüşmenin cezası ölümdü.

1564 yılında Japonya'da sürmekte olan Kawanakajim Savaşlarının sonuncusu yapıldı. Takeda Shingen, son defa Uesugi Kenshin'nin kuvvetleri ile savaştı.

Kawanakajima Savaşı

Sokullu Mehmet Paşa Sadrazam, 1565

Sokullu Mehmet Paşa

Şimdi Osmanlılar Malta'yı alabilmek için bütün güçlerini Akdeniz'de topluyorlardı. Piyale Paşa komutasındaki 180 parçalık merkezi güce, Cezayir, Trablus, Mısır donanmaları da İskenderiye'de katıldı. Orduya Serdar Mustafa Paşa kumanda ediyordu. 1565 yılında Osmanlı donanması tarafından taşınan ordu Malta adasına çıktı. Osmanlı donanması, Malta'ya kuşatmaya gittiğini ancak Navarin'e vardığında (Mora'nın güneyi) öğrenmişti. Malta ise tam bir kartal yuvasıydı. Şövalyeler tarafından inanılmaz bir hassasiyetle tahkim edilmişti. Üstadı Azam La Valette, adayı 10.500 savaşçıyla müdafaa ediyordu. İaşe ve zorluklar açısından kadın, çocuk, ihtiyar ve savaşamaz halk adadan Sicilya'ya yollanmıştı.

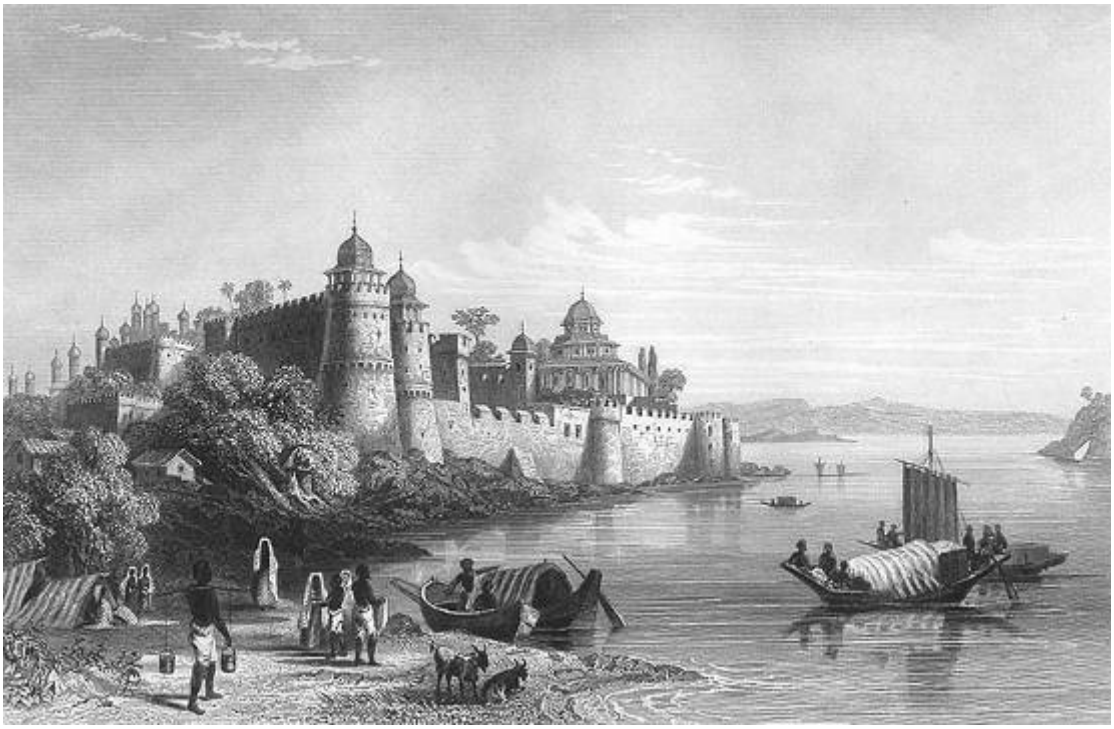
Osmanlı ordusu 20 bin kayıp verdi ama başarılı olamadı. Kapıkulu kökenli Kaptanı Derya ile deniz akıncı beyleri (korsanlar) arasında geçimsizlik ve çelişki çıkmış, yönetim parçalanmıştı. Bu çelişki başarısızlığın temel nedenlerinden biriydi. Malta kuşatması sırasında, başına taş gelen Turgut Reis de ölmüştü.

Malta savaşı çok kanlı ve ahlak dışı bir savaş olmuştu. Bir ara Saint Elme kalesi Osmanlıların eline geçmişti. Mustafa Paşa, elçi yollayarak, şövalyelere, adayı teslim ederlerse Rodos'ta olduğu gibi silah ve malları ile adayı terk edebileceklerini bildirdi. Ortaya çıkan tereddütlü havayı dağıtmak için Üstadı Azam La Valette, Osmanlı elçisini Saint Michel kalesi burcuna astırdı. Buna karşılık olarak Mustafa Paşa, elindeki tüm esir şövalyelerin başlarını vurdurdu.

La Valette de Malta zindanlarındaki 1.000 Müslüman esiri parçalatıp, parçalarını kalelerin oralarına buralarına astırdı. Bu savaş işte böyle bir savaştı.

Semiz Ali Paşa'nın sadrazamlığı sırasında ikinci vezir olan Sokullu Mehmet Paşa, Semiz Ali Paşanın 1565'de ölmesiyle sadrazamlığa getirildi. Yaşı hayli ilerlemiş olan Kanuni çok güvendiği Sokullu'ya geniş yetkiler vermişti. Sokullu Mehmet Paşa, Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim ve III. Murat devirlerinde toplam 14 yıl, 3 ay, 17 gün Osmanlı İmparatorluğu'nun sadrazamlığını yapmıştır. Sadrazam olduğu tarihten ölümüne kadarki 15 yıl boyunca Osmanlı İmparatorluğunun idaresini fiilen elinde tutmuştur.

1565 yılında Mimar Sinan Konya Selimiye Camini yapıyordu.

Allahabat Kalesi

1565 yılında Hindistan'da Babürlü (Gurkanlı) hakanı Ekber, egemenliğini Dekkan'a yaydı. Bu sırada güney Hindistan'daki Vijaynagar imparatorluğu iyice çökmüştü. Başta hala sözde bir imparator vardı. Bunun altında " nayak " adı verilen prenslerden oluşan prensliklere bölünmüştü.

1565 yılında Sumatra Açe Sultanı Alaeddin İstanbul'a elçi yollayarak, Osmanlılardan Portekizlilere karşı yardım istedi. Divan yardıma donanma yollamaya karar verdi. Ancak Yemen'de çıkan isyan buna engel oldu. Sumatra Açe'ye sadece 2 gemi ve ateşli silahlar yapan ustalar ile malzeme yollanabilindi.

Obriçnik, 1565

1565 yılında Rus Çarı IV. İvan “Opriçnina’yı “ kurmuştu. Opriçnikler, Çara sadık muhafız birlikleriydiler. Ülkedeki her türlü ihaneti bastırırlardı. Çara göz kulak olan onlardı. İçlerinde soylulardan opriçnik olanlar vardı. Bunlara Rusya’nın merkezinde fiefler verildi. Bunu sağlamak içinde pek çok mülkiyet devri yapıldı. Toprak sahibi prensler atalarından kalma malikanelerini terk etmek zorunda kaldılar. Bunların bir kısmı eski topraklarının çıvarına “ zemçina “ ya yerleşti. Bir kısmı da sınırlara yakın, yeni fethedilmiş topraklara göçtü. Bu prensleri topraklarındaki halka bağlayan atalarından kalma bağlar koptular. Yeni gittikleri yerlerde tanınmıyorlardı, soyutlandılar. Onlara artık sadece Çarın görevlisi olarak bakılıyordu. Sınır boylarındakiler saldırılara uğruyorlardı ve onları Çarın koruması kurtarıyordu.

Eski prensler şimdi çoktan gözden düşmüştüler. Zemçina’ya yerleşmiş olanların ihanet edebilecekleri düşünülüyordu. Opriçnina, zemçinaları polis denetimine aldı. Opriçniklerin her türlü şiddeti gösterme hakkı vardı. Pek çok prens ailesinin kökü kazındı.

Bu sırada İspanyolların Mağriplilere yaptığı baskı çok eziciydi. 1565 yılında Gırnata dayanamayıp isyan etti. İspanya isyanı bastırdı. Direnişçiler dağa çıktılar. Dağa çıkan çetelere yapılan yardımları kesmek için Gırnata ovasındaki Mağripliler yerlerinden sürüldüler.

İspanyollar, 1565 baharında Filipinlerde Cebu’ya varmışlardı. Her yıl Fu-Kien’den kalkan 15 çıvarında Çin gemisi Manila’ya geliyorlardı. İpekli, porselen, kalay geliyor, altın ve balmumu geri gidiyordu. Filipinlerde, bu Çin ve Japon mallarını Morolar dağıtıyorlardı. Filipinler ve Morolar Müslüman’dı.

Kanuni Sultan Süleyman'ın son Seferi, 1566

Kanuni Sultan Süleyman

Bu dönemde Fransa, dini iç savaşlar ile perişan duruma düşmüştü. Bu iç savaşı kışkırtan ve Katolikleri tutan İspanya'ydı. Katolik baskısına karşı koyan Huguenotlar ise Osmanlıyı yandaş olarak algılıyorlardı.

Osmanlıların Malta başarısızlığından sonra 1566 yılında Kanuni Sultan Süleyman Habsburglara karşı son seferi olan Sigetvar seferi için, ordusunun başında İstanbul'dan ayrıldı. Malta başarısızlığından sonra Osmanlı diplomasisinde Kıbrıs daha bir ön plana çıkmıştı.

Veziriazam Sokullu ile Lala Mustafa Paşa çekişiyorlardı. Sokullu Rusya'nın bir İmparatorluk haline gelerek, Karadeniz Orta Asya ticaretini, haç yollarını kesmesini ve Safeviler ile Osmanlı aleyhine yaptığı diplomatik girişimleri çok önemsiyordu. Ona göre ne yapılıp edilip Rus tehlikesi önlenmeliydi. Rakibi Lala Mustafa Paşa ise Karadeniz projesine karşı çıkıyordu. Lalaya göre öncelik Akdeniz'e verilmeliydi. Kıbrıs'ın Osmanlıların eline geçmesi bu anlamda önemliydi.

Bu yıl Sokullu'nun Don üzerinden gitme, Don ile Volga arasında kanal açma ve Astrahan Hanlığını Ruslardan kurtarma projesi başarılı olamadı. Bu proje olmayınca, hız Kıbrıs'ın alınması yani Doğu Akdeniz projesine verildi.

Osmanlı koruması altındaki Erdel Beyi Sigismund ile Avusturya arasında problemler oluşmuş, bu da Osmanlı Avusturya ilişkilerini bozmuştu. Sokullu Mehmet Paşanın ısrarı ile Avusturya üzerine sefere çıkılmıştı. Sefere çıkmadan önce Kanuni Sultan Süleyman, donanma komutanı Piyale Paşayı Sakız adasının fethi ile görevlendirmişti. Piyale Paşa Sakız'ı almıştı.

Yapılmakta olan Avusturya Seferi (Sigetvar) Kanuni Sultan Süleyman'ın son seferi olacaktır. Kanuni, bizzat 13 sefere katılmıştı. Bunlar 1521 Belgrad, 1522 Rodos, 1526 Mohaç, 1529 Viyana, 1532 Alman, 1533 Irakeyn, 1536 Korfo, 1538 Boğdan, 1541 Budin, 1543 Estergon, 1548 Tebriz, 1553 Nahçıvan ve 1566 Sigervar seferleridir. Padişah, bu son seferinde 73 yaşındaydı.

Büyük ve ihtişamlı ordu, gerisine yapılacak baskınları önlemek için önce Sigetvar'ı almaya çalıştı. Sigetvar ele geçmeden 1 gün önce Kanuni Sultan Süleyman öldü.

Zigetvar Savaşı

İmparatorluk

Osmanlı İmparatorluğunda yığınla ırk, yığınla din bir arada, iç içe, dirsek dirseğeydi. Ortodokslar, Ermeniler, Katolikler, Monofizitler, Sünniler, İsmaililer, Şiiler, Aleviler, Tasavvuf erbabı, Zerdüştlar, Budistler, Şamanlar, Yahudiler, Romaniyotlar, Karaitler, Sefaratlar, Askenaziler, Dürziler, Yezidiler, vs… herkes kendi dini ve ırki kesişimdeki cemaat içinde yaşayıp gidiyordu.

Askeriler (Bürokrasi, Kapı Kulları) devleti yönetirken, reaya verdiği vergi ile devleti besliyordu. Askeri-reaya ayrımı sosyolojik bir ayrım değildi. Hiç biri içinde tek tip bir yaşam yoktu. Çok çeşitli yaşamlar bir araya gelmişlerdi. Çeşitli halklar gibi çeşitli coğrafi bölgeler de vardı. Kimileri çok uzun zamandır, İmparatorluğa bağlıydılar. Kimileri merkezden gelen valilerce yönetilirdi. Kimileri vassal krallıklar veya derebeylikleriydi. Yani ne çeşitli ülkelerin ve ne de çeşitli halkların yönetiminde bir tek biçimsellik yoktu. İhtiyaca, duruma uygun çözümler uygulanmıştı.

Sultan Süleyman yedi düvelin, yedi dünyanın hakimiydi. “ Ben ki… Akdeniz’in, Karadeniz’in, Rumeli’nin, Anadolu’nun, Rum ve Karaman Ülkelerinin, Dulkadir ülkesinin, Diyarbakır’ın, Kürdistan’ın ve Azerbaycan’ın, İran’ın, Şam’ın ve Halep’in, Mısır’ın, Kutsal Kudüs’ün, Şanlı Mekke’nin, Ünlü Medine’nin, Tüm Arap Ülkelerinin, Yemen’in ve Cidde’nin, Tatar Ülkesinin… Sultanı ve Padişahı… ”

Bu büyük İmparatorlukta Türkler sadece Anadolu nüfusunun önemli bir kısmını meydana getirirlerdi. Osmanlı Hanedanı Türk kökenliydi. Devletin resmi dili her ne kadar Farsça ve Arapça ile karışsa da hala Türk diliydi. Bu dile Osmanlıca da denir ama böyle denmesi Türkçeden onu ayıramaz. Ama Türkler devletin fiili yönetiminden epeydir uzaklaştırılmışlardı. Beyleri yok edilmiş, enterne edilmiş ve kabileler parçalanmıştı. Ama hala Bey aileleri orada burada vardı ve Türkler özellikle akınlarda hala etken olabilmekteydiler. Bu

İmparatorluk artık Osmanlı ailesinin ve onun etrafında kümeleşmiş bürokrasinin imparatorluğuydu. Türkler bu İmparatorlukta geriye ve pasifliğe itilmişlerdi ve itilmeye devam edileceklerdi.

Osmanlı Türk'ten çekinip, onu bırakmıştı. Avrupalı da Türklerden öyle korkuyordu ki bu korku tiksinti seviyesine çıkmıştı. Guillaume Postel 1560 yılında şöyle yazıyordu: " Türkler, bugün dünyada bulunan bütün halklar arasında, öylesine tiksinti uyandıran bir ada sahiptirler ki, ne hükümdar kamusal belgelerde kullanılan bu kelimeyi, ne sıradan insanlar Türk diye adlandırılmayı sövgü olarak karşılamayan bir kimse yoktur; çünkü çoğu insan, bu Türk kelimesinin aşağılık bir kişi anlamına geldiğinin farkındadır. "

Osmanlı İmparatorluğu bir Roma İmparatorluğudur demiştik. Osmanlılar kendilerinin böyle olduğunun farkındaydılar. Osmanlı Roma'nın evrensel monarşi eğilimini almıştı. Bizans aydınları ve İtalyan Hümanistler onu bu konuda yüreklendirmişlerdi. Padişah otoritesine doğrudan bağlı olanlar dışında da tüm hükümdarlardan kendini üstün bir konumda hissetmekteydi. Süleyman'ın gözünde V. Karl sadece İspanya kralı, kardeşi Ferdinand sadece Viyana veya Çek kralı veya valisiydi. Bu Roma İmparatoru olmanın doğal bir sonucuydu ve Tanrı tarafından desteklenen bir durumdu. Tanrı tarafından görevlendirilmek kısa zaman içinde Halifelik ile birleşecek ve İslam olmak Romalı olmanın önüne geçecektir. Ondan sonra artık Roma'dan bahsedilemez, Osmanlı Müslüman İmparatorluğuna soyunmuş olmayı tercih etmiştir. Veya yenidünya konjektürleri onu bu yola itmiştir.

Artık Dar-ül İslam Osmanlı İmparatorluğudur. Önünde ise Avrupa Dar-ül Harp olarak durmaktadır. İmparatorluk içindeki zımmilerlerin sayısı çoktu. Bunlar devlette vardılar, dinlerini özgürce uygularlardı ancak Müslümanlara nazaran bir ayrıcalığa da tabiydiler. Müslümanlar tarafından korunmanın bir karşılığı olarak fazladan çizre veya haraç vergisine tabiydiler.

Osmanlı, Romalı ve İslam kökenliydi. Bu iki unsura bir de Bozkır göçebesi olmaktan gelen bir kök karışıyordu. Cengiz İmparatorluğu ve bu İmparatorluğun asırlardır süren prestiji, Moğol vassallı olmaktan kurtarmak için Osmanlıyı Türklerin atalarına bağlanmaya itti. Osmanlı Oğuzların Kayı soyundan geliyor ve kökü Oğuz Hana kadar uzanıyordu. Osmanlı hem kendini Türklerin mitine bağlamakla ve hem de Türkleri devletten dışarı itmekle kendi kendi ile çelişmeye başlamıştı. Bu çelişki birkaç asır içinde Türkler lehine çözümlenecekti.

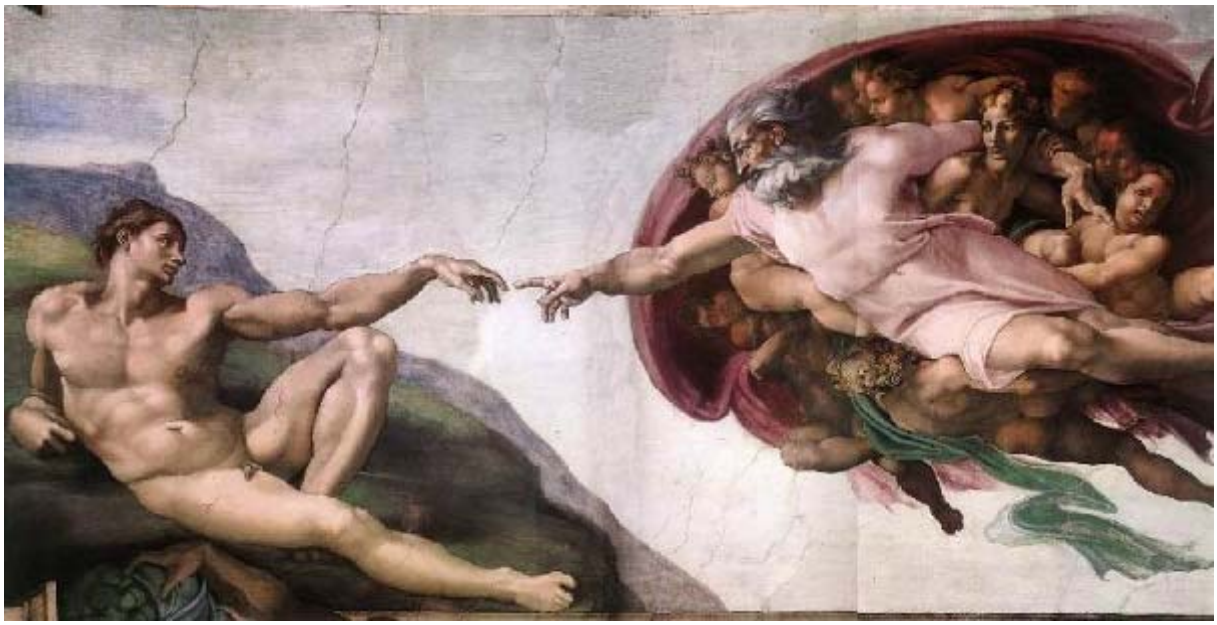
Michelangelo

David

Michelangelo Buonarroti'nin (6 Mart 1475 – 18 Şubat 1564) tam adı Michelangelo di Lodovico Buonarroti Simoni'dir. Michelangelo, 6 Mart 1475'te Arezzo yakınlarında Caprese'de doğdu. Ailesi, o bir aylıkken Floransa'ya taşındı. Annesi, Michelangelo altı yaşındayken öldü. 13 yaşına geldiğinde Floransa'da fresk ressamı Domenico Ghirlandaio'nun

yanına öğrenci olarak verildi. Bertoldo di Giovanni'nin zamanında, Medici ailesine ait olan San Marko bahçesinde çalışan genç Michelangelo, bu sırada Lorenzo de Medici ile tanıştı.

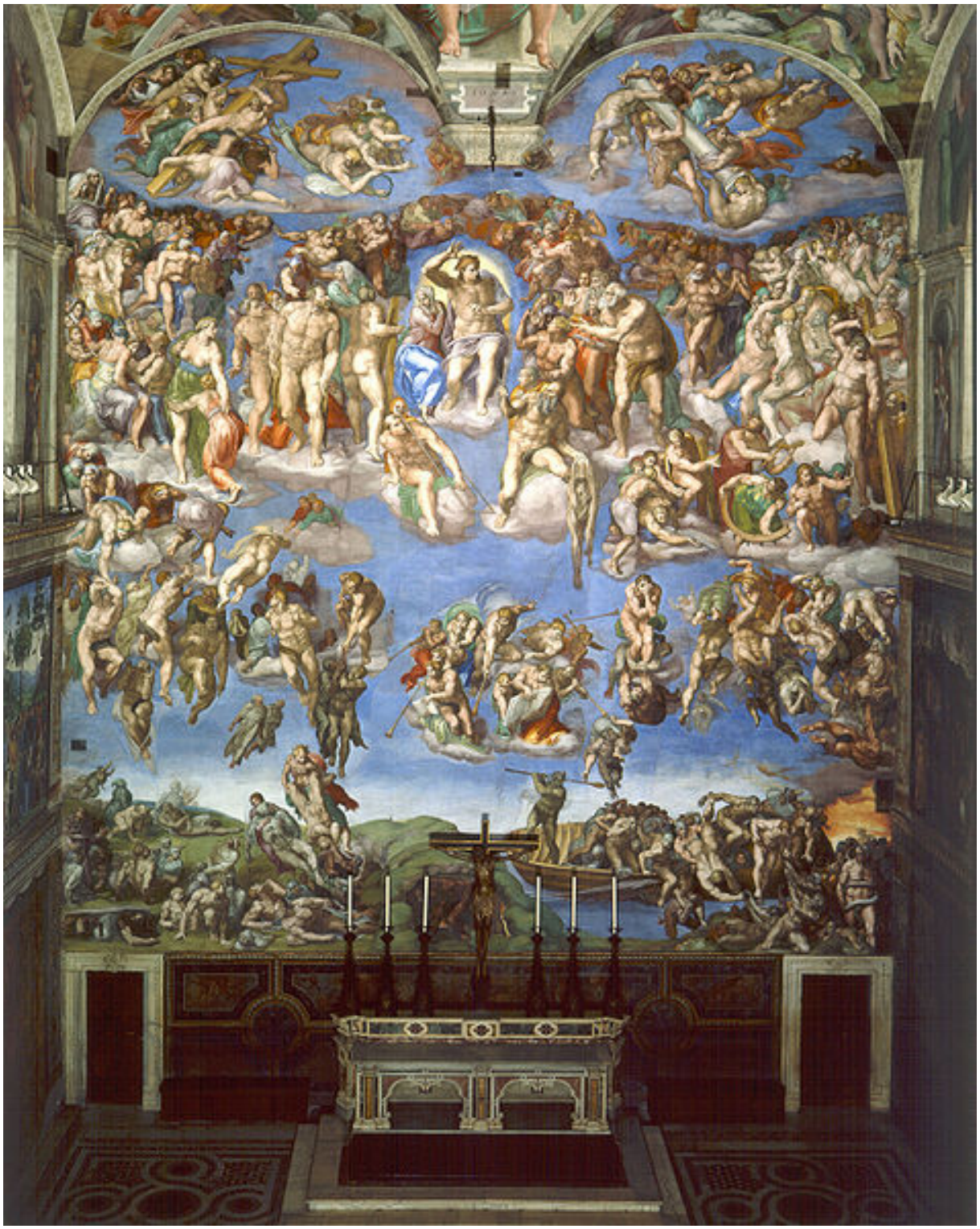
Ademin Yaradılışı, Sistine Şapel

Michelangelo, heykeltıraştaki ilk ve en ünlü eseri olan çocuk kral Davut heykelini yaptığında 26 yaşındaydı. Beş buçuk metrelik bir mermer kütleden çıkaracağı eser için genç dahi, mermer bloğun yanına bir baraka inşa ederek, yardımcısız bir şekilde, çoğu zaman geceli gündüzlü çalışarak Rönesans sanatının harikalarından biri olarak kabul edilen Davut'u yarattı.

1505 yılında Papa II. Julius tarafından kendisine, Vatikan'ın yanındaki Sistine Şapeli'nin tavan resimlerinin yapılması işi verildi. Bu Michelangelo'nun en önemli başarılarından biri olacaktı. İşe 3 yıl sonra başladı. Sanatçı, eseri 520 metrekarelik bir alanda yaklaşık dört yıllık bir çalışma sonun da bitirdi. Adem, Havva ve Nuh Tufanıyla ilgili Eski Ahit'inden alınma öykülerden esinlenerek yapılan resimlerin bulunduğu dokuz pano resmedilmişti. Fresklerin yan unsurları da mitolojik figürlerle bezenmişti. Özellikle " Ademin Yaratılışı " ismindeki sahne batı resim sanatının en canlı tasvirlerinden biri kabul edilir.

1519 yılında Cosimo de Medici soyunun son temsilcisi olan Lorenzo de Medici'nin öldü. Michelangelo, onunla birlikte genç yaşta ölen Nemours Dükü Giuliano'nun mezarlarının konulduğu kiliseye iki ünlünün heykelini yaptı. 1534'te Papa III. Paul, Papanın heykeltıraşı ve mimarı yapılan Michelangelo'ya, Sistine Kilisesinin sunak duvarına bir " Kıyamet Günü " tasviri yapmasını istedi. Meryem'in Göğe Yükselişi, İsa'nın Vaftizi ve Musa'nın Hükmü'nün anlatıldığı freskler bu duvarı süsledi.

Kıyamet Günü tablosuna başından beri muhalefet eden yeni Papa IV. Paul ise, tablodaki imgelerin fazlaca müstehcen göründüğünü belirterek Michelangelo'dan tabloyu biraz daha " düzgün " hale getirmesini istedi. Ustanın cevabı şöyleydi: " Papa'ya söyleyin, bu küçük bir mesele ve kolaylıkla uygun hale getirilebilir. Önce kendisi yaşadığımız bu dünyayı uygun ve yaşanılır bir hale getirsin, sonra da bu tablo da aynı uygunluğa girecektir. " Michelangelo'nun yaşadığı çağ, kendisiyle boy ölçüşebilecek derecede yetkin ressam ve heykeltıraşlar da vardı. Bunların başında Rafael ve Leonardo Da Vinci geliyordu. Bu sanatçılar arasında keskin ancak hoşça bir rekabet vardı. Anlatılan bir öyküye göre, sanatçının rakiplerinden Rafael ve Bramante, işbirliği yaparak Michelangelo'ya Sistine Kilisesinin işini verdirmeye çalışırlar.

Kıyamet Günü

Böylelikle, kendini ressamdan çok bir heykeltıraş olarak kabul eden Michelangelo, bu işi kabul etmeyerek Papanın gözünden düşecektir.

Hayatının son dönemini Roma'daki Aziz Peter Kilisesi'nin mimarı olarak geçiren Michelangelo 18 Şubat 1564'te 89 yaşında öldü.

Michelangelo Rönesans sanatına benzersiz bir etkide bulunmuştur. Klasik sanat tekniklerini öğrenmesinin yanı sıra insan formunu her açıdan tasvir edebilmek için kadavralar üzerinde çalışırdı. Michelangelo perspektif olgusunu geliştirip kendi tarzına temel yaptı. Onlarca heykel, freske yapmış ve Roma'nın yeniden inşa ve düzenlenmesinde önemli görevler almıştır.

Michelangelo'da ülkesinin, İtalya'nın içinde bulunduğu durumdan çok etkilenen sanatçılardan biridir. İtalya birliği sağlanamamıştı, ülke işgal altındaydı, Floransa bozguna uğramıştı. Sanatçı bütün bunlara isyan eder gibi, en olgun eserlerini bu dönemde vermiş, sanki ezikliğinin acısını çıkarmıştır.

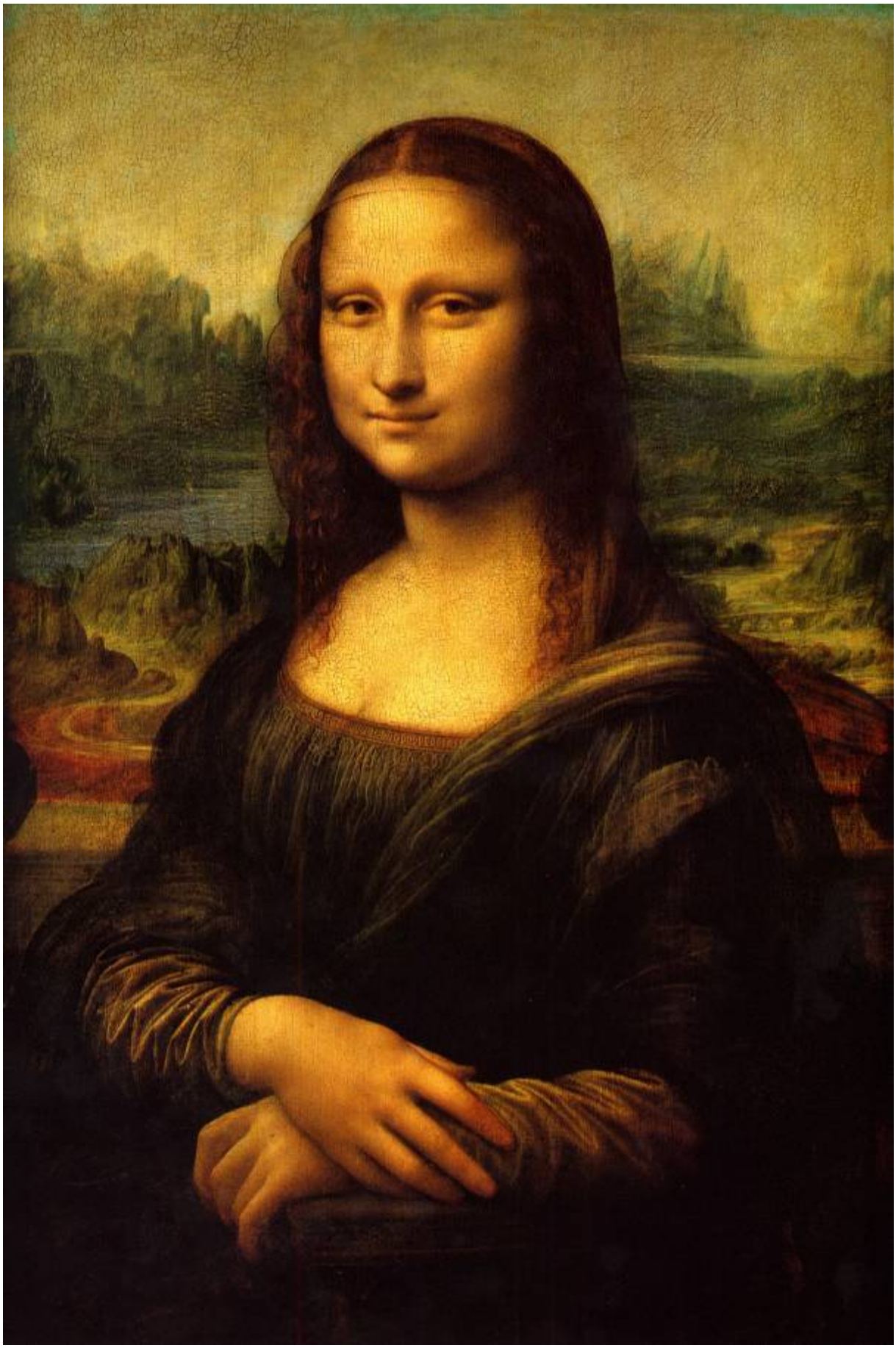
Musa

Rönesans'ın Etkisi

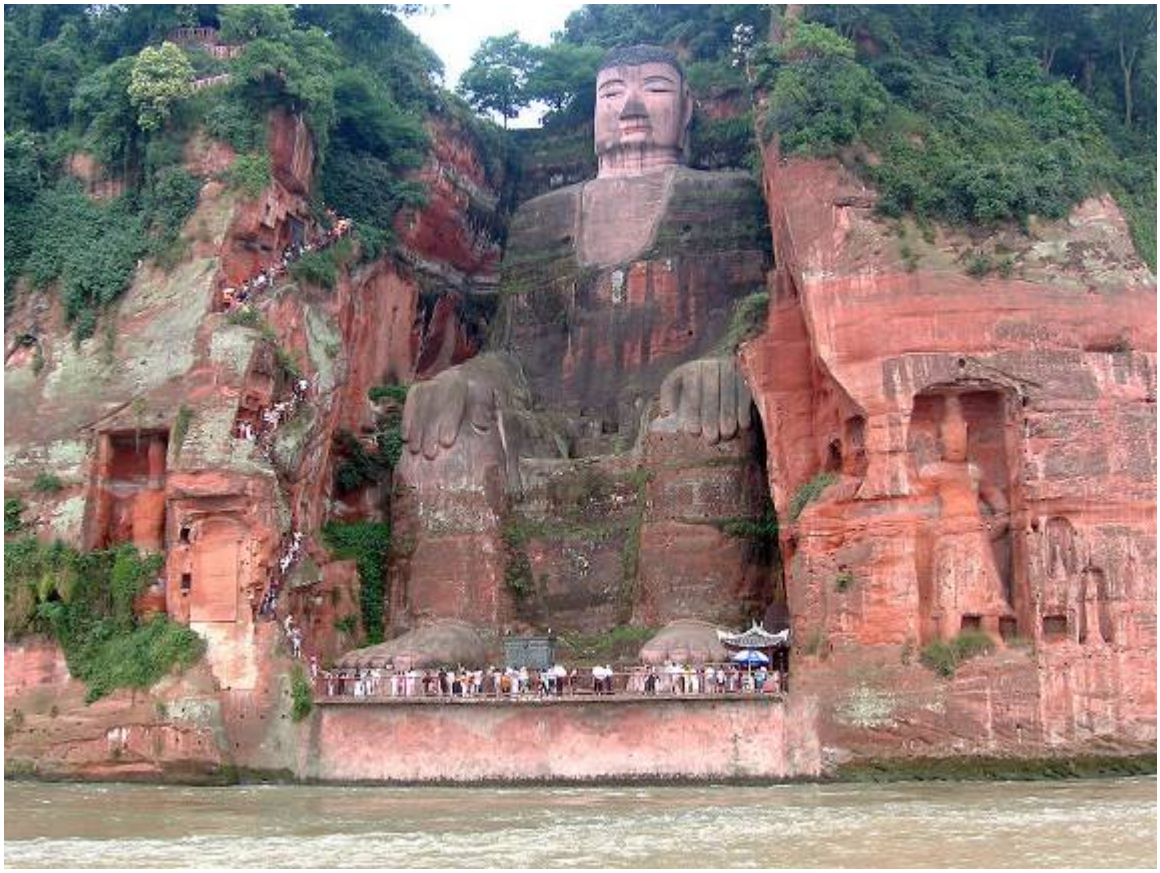
Cameron Diaz

Rönesans, Avrupa sanatına daha ustalıklı bir teknik ve daha değişik ifade verdi. Mimari hariç güzel sanatlar ve edebiyatta müthiş eserler yaratıldı. Ancak Rönesans aynı zamanda Avrupa halkını ikiye böldü. Her ülkede küçük bir sanatsever azınlıkla, onlara hitap eden bir sanatçı zümresi oluştu. Artistik bir eğilimden yoksun kalmış geniş halk kitlesi ise kendi zevkini muhafaza etti. Bunlara hitap eden eserlere de, biraz küçümsenerek, " popüler " dendi. Rönesans eserlerinin yanı sıra popüler heykeller, resimler, yanık türküler, kaba komediler, hikayeler, edepsiz şarkılar da yaratıldı. Popüler meraklısı, kültürsüz yığının içinde sadece halk yoktu, zenginlerin ve asillerin büyük çoğunluğu da bu guruba giriyordu. Sanatçılar veya sanat meraklıları yani sanattan anlayanlar, güzel sanatlar ve edebiyat alanında kendi zevklerini güzellik kuralları haline getirdiler. Bundan sonra tek saygı duyulan zevk azınlığın zevki oldu. Zevk azınlığın zevkiydi. Geniş halk kitlelerinin ne ondan haberi vardı ve ne de bir şey anlıyordu.

Mona Lisa

Çin’de din kargaşası

Leshan Buddha heykeli

Çin’de birkaç dinin karışımına inananlar olduğu gibi, sadece Tao dinine veya sadece Budist olanlar da vardı. Ve bu tek dinliler XVII. yüzyılda bile devam edecekti. Çin’deki büyük halk kitlesi ise, Buda’ya Buda’nın değişik isimlerini veya eski Taocu isimleri vererek tapıyorlardı. Buda’ya “ Ulu Gök “, “ Ölümsüz “ diyenler epey fazlaydı. Bu tanrılara, pek çok yaşamdan geçerek tanrı saygınlığına erişmiş insanlar olarak bakıyorlardı. Aslında Çin’de nerede ise herkes ruh göçüne inanıyordu. Akıl her ne kadar bunun ata kültü ile uyuşmadığını söylese de bu böyleydi.

Tanrılar görevlerini heykellerine bırakmışlardı. Bunlar tanrıların yerine geçen ruhlardı. En üstte Gök (Şan-ti) vardı. O her şeyi görür ve duyardı. O öteki dünyanın efendisiydi. İyileri korur, kötüleri cezalandırırdı. Dünyanın düzenine göz kulak olurdu. Her kararı veren o’ydu.

Gök’ün emrinde diğer tanrılar vardı. Rüzgarların efendisi, Yağmurun efendisi, Hazreti Yıldırım, Doğu Tepesinin Büyük İmparatoru doğal olaylardan türemiş tanrılardı. Doğu Tepesinin Büyük İmparatoru, insan eylemlerinin kayıtlarına bakarak, kaderi çiziyordu.

Gök ile ilgili tanrılar gibi toprak ile ilgili tanrılar da vardı. Her ilin ve daha ufak birimlerin koruyucu tanrıları vardı. Bunlar toprağın üzerinde yaşayanları koruyor ve yönetiyorlardı. Barışı, mutluluğu ve iyi hasatı sağlayanlar bunlardı. Toprak tanrıları ölümden sonra ölünün

ruhunu kabul ediyor, haklarındaki ilk hükmü veriyordu. Bölge tanrılarının altında da yol, köprü, tarla tanrıları geliyordu. Yani aslında her şeyin bir ruhu olması fikri, tanrılaşıp, hiyerarşileşmişti.

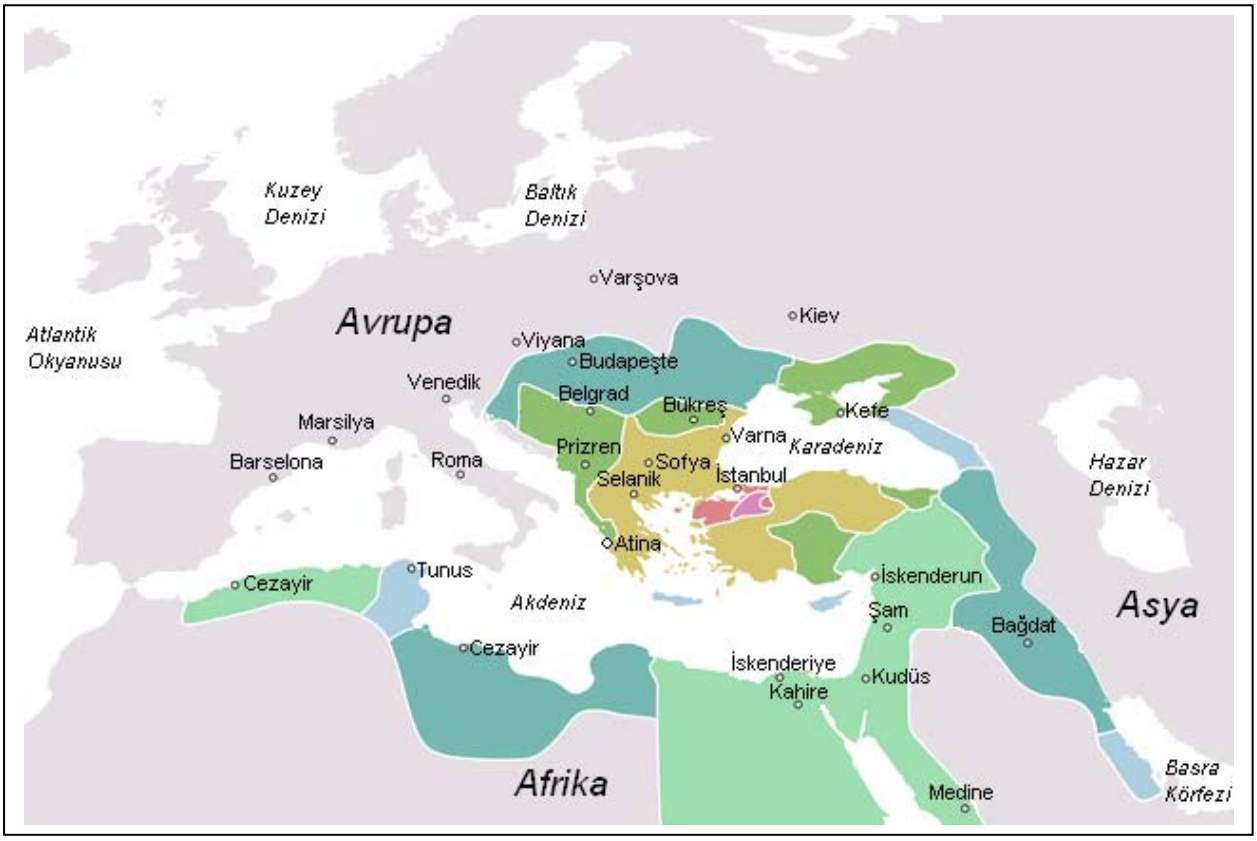
Budistler

Evde, ocak tanrısı, kapı tanrısı, kuyu tanrısı, hela tanrısı, süpürge tanrısı vardı. Konu buraya gelmişken Eski Roma dinini hatırlamakta yarar olabilir. Evde, bir döşekte, tabletlerin içinde barınan ataların ruhları vardı. Evde yaşayan herkes, atalarının ruhları ile kutsal bir yemekte buluşup, kaynaşıyordu. Bir de tabii pek çok dini bayram vardı.

Okumuşlar bütün bunları Çu Hi'nin öğretisi uyarınca yorumluyorlardı. Bunlar doğa gücünün oyunlarıydı. Ama okumuşlar dinin halk için iyi bir şey olduğunu da kabul ediyorlardı. Bu nedenle onu küçültmüyor, tam tersine yüceltiyorlardı. " İyi olan her şey tanrıların eseriydi. Bir şey yanlış olduğunda işe şeytan karışmış demekti ". Mandarinler dine inanmıyorlardı. Ancak onunla sanki gizli bir anlaşmaları varmış gibi davranıyorlardı.

Çin'e yeni bir din getirmek isteyenin işi zordu. Hem de çok zordu.

Sultan Süleyman'ın ölümü, 1566

1566 yılında Kanuni Sultan Süleyman öldü. Ölen " Sultanlar Sultanı ", " Hakanlar Hakanı ", " Hükümdarlara Taç Veren ", " Allah'ın Yeryüzündeki Gölgesi " Sultan Süleyman'dı. Osmanlılar ve pek çok hasmı için ondan öte gerçek olan yoktu.

Halkı başka hiçbir yerde olmadığı kadar özgürdü. O halkın özgürlüğü için pek çok kanunu olan, adaletin kılı kırk yararak uygulanmaya çalışıldığı bir ülkenin sahibiydi. Sadrazam bile çarşı pazarı bizzat denetlerdi. Haksız kazanca, hile ve hurdaya müsaade edilmezdi. Kanuni Sultan Süleyman'ın hükmettiği devlet ne olması gerektiğini iyi bilen bir devletti. Geçmiş ve köken bilincine sahipti. Osmanlı İmparatorluğu temel özellikleri açısından bir Türk İmparatorluğuydu. Roma İmparatorluğuna önce Türk, sonra Müslüman damgası vurulmuştu.

Sultan Süleyman dindar bir padişahtı. Vaktinin önemli bir kısmını Kuran'la ilgilenerek geçirirdi. Sultan Süleyman'ın elinden çıkma en az 8 elyazması Kuran bulunmaktadır.

Kanuni Sultan Süleyman döneminde bütün askeri seferler büyük bir askeri başarı ile bitmiş ve Osmanlı İmparatorluğu iyice genişlemişti. Kanuni onu Avrupa'ya, üçü Asya'ya olmak üzere en az 13 askeri sefer düzenlemişti. Her seferinde yanında yüzlerce top, 200 bine yakın asker vardı.

Süleymaniye Camii

Kanuni döneminde Fransa Osmanlının müttefiki olmasına rağmen tüm Avrupa Türk korkusu ile tir tir titriyordu. Bütün Avrupalılar Türklerden nefret ediyorlardı. Türkler Hıristiyanların birbirine düşmesi ve yaptıkları kıyımların bir cezasıydı. Avrupa kıyametin gelmesini bekliyordu.

Bu dönemde İstanbul 700 bin kişilik nüfusu ile Avrupa'nın, belki dünyanın, en büyük kentiydi. Paris'in üç katıydı. Bu dönemde nasıl Avrupa'nın nüfusu artıyorsa, aynı şekilde Osmanlı İmparatorluğunun da nüfusu artıyordu. XVI. Yüzyılda Osmanlı nüfusu 12 milyondan 35 milyona yükselmişti. Bu dönemde İstanbul'un nüfusunun % 50'si Müslüman, % 40'ı Hıristiyan, % 10'u Musevi'ydi.

Kanuni döneminde sadece Maktul İbrahim Paşa (Pargalı) ve Sokullu Mehmet Paşa değil, bütün üst kademe yöneticiler devşirme yani Kapıkuluydu. Lütfi Arnavut'tu, Rüstem Zigetli (Siget) bir domuz çobanıydı. Zaten yeteneği olan herkesin ve özellikle devşirme yapılan yerlerde oturan Hıristiyan ve Avrupalıların Osmanlı İmparatorluğunda önleri açıktı. Bazı insanların bunu anlaması ve kabullenmesi zor olabilir. Ancak tarih boyunca Türkleri öğrenmiş kişiler olarak okuyucular, bu duruma hiç şaşırmamışlardır. Kaynaşmak, kökene, ırka ve dile bakmamak, Türklerin genel karakteridir. Aslında Müslüman olana kadar dine de bakmazlardı. Ancak Müslüman olduktan sonra çok önemsemeseler de, jargon olarak, bakar gibi görüldüler.

XVI. yüzyılın ikinci yarısında kapıkulu kullanmaya dayalı devlet sistemi iyice gelişmişti. Kapıkulu sayısı 80 bini aşmıştı. Kanuniden sonra padişahın otoritesi zayıflayınca, kapıkulları sarayda, merkezde, eyaletlerde yönetime tamamen hakim olacaklardı.

İstanbul'un Osmanlıların eline geçişinden Kanuni Sultan Süleyman'ın ölümüne kadar geçen zamanda önemli mimarlar İstanbul'da görev yapmışlardır. Bunlar Enderun'da eğitildikten sonra, Osmanlı Saray örgütü içinde Birun bölümünde kabul edilen " Hassa mimarlar Ocağında " yetişirlerdi. Adları bilinenler. Mimar Eski Sinan (Atik Sinan), Mimar Ayas, Mimar Hayrettin, Mimar Kemaleddin, Mimar Yakupşah bin Sultan şah, Mimar Acem Ali ve Mimar Koca Sinan'dır.

Kanuni dönemine gelindiğinde milletler yani " dinsel topluluklar " vardı. Onlar azınlıktılar ve Fatih Sultan Mehmet'in onlara verdiği statü içerisinde yaşıyorlardı. Bunlar azınlıktı ama imparatorluğun da ana dişlileriydiler. Bu dinsel toplulukların kasabaları vardı. Kentlerde mahalleleri vardı. Bu sadece Osmanlılarda böyle değildi. Uygurlar da böyle yapmışlardı. Hazar devletinde de böyleydi.

Sultan Süleyman döneminin sonuna doğru, artık eskisi gibi herkesin hayret edeceği başarılar olmuyordu, bunlar bir süre sonra tamamen kesilecekti. Yoksulluk işaretleri ortaya çıkmaya başlamıştı. İmparatorluk çok genişlemişti, bir yerden bir yere gidiş aylar alıyordu. Ulaşım genelde atla yapılsa bile, yaya veya gemi ile gidilen yerler de oluyordu.

Haremde de bir kaynaşma vardı. Belki haremde hep kaynaşmalar olmuştu da, şimdi daha bir gün ışığına çıkıyordu. Kanuni Rus veya Polonya asıllı gözdesi Roxelane'a büyük bir tutku ile bağlıydı. Roxelane, saraya girince Hürrem Sultan adını almıştı. Kanuni onunla evlendi. Bu evliliğe devletin üst kademelerinden ve haremden çok kişi karşı çıkmıştı. Hürrem Sultandan sonra haremdeki kadınlar siyasete daha bir karışır, kendi aralarında daha bir mücadele eder oldular.

Harem ve çok eşlilik, bundan sonra Osmanlı hanedanının ve Osmanlı devletinin başına çok işler açacaktı. Aynı babadan ama farklı analardan olan oğullar arasında taht mirasçılığı hakkı belli değildi. Kendi oğullarını mirasçı yapabilmek için oğul anneleri birbirini yenmeye çalışacaklardı. Sultanın fikrini çelebilmek için pek çok entrika çevrilecekti. Oğullar haremde oturtulacaklardı. Tembellik ve sefa zaafları buradan gelecekti.

Bu dönemde Baki ve Fuzuli'nin şair olarak ünleri Osmanlı sınırlarını açmış, tüm Avrupa'ya yayılmıştı. Osmanlı mimarları Doğu Roma şaheserleri ve özellikle Aya Sofya ile yarışıyorlardı. Kanuni dönemi sadece askeri başarılar dönemi değildi. Edebiyat ve sanatta da olağanüstü bir yaratıcılık dönemiydi. Kanuni'nin kendi de bir şairdi. Etrafına topladığı veya yardımını yetiştirdiği edebiyatçı ve sanatkarları hep yüreklendirdi.

Ancak fikir anlamında bir yenilik olamıyordu. Bunun temel nedenini eğitimde aramak gerekir. Tek bir kitaba inanmak ve bütün her şeyi bu kitabın içinde aramak toplumu hareketsiz hale getiriyordu. Eğitimde kendini buna göre ayarlamıştı. Medrese eğitimi biçimsel bir öğretim olmuştu. Esas konusu ilahiyattı. O da çoktan durup, oturmuştu. Bu alanda da yeni bir tavır almaya gerek duyulmuyordu. Felsefe alanında ise böyle bir ihtiyaç hiç yoktu. Sonunda eski eserler alınıyor, onlara hemen hemen hiç bir yenilik katılmadan yorumlanıyordu. Din ilahiyat nedeniyle Arap etkisinde, edebiyat ise İran etkisindeydi.

Edebi eserler elle yazılıyordu. Bunun sonucunda eserler halka ulaşamıyor, dar bir çevrenin içinde kalıyordu. Zaten halk sözlü kültüre ve bellekten öğrenmeye alışmıştı. Yazı ile okumak ile hiçbir ilgisi yoktu. Bu nedenle Osmanlı sınırları içinde Müslümanlar arasında ne düşünce halka giderse yazı ile değil sözle gidiyordu. Ayrıca okuma denince, halk, Din Kitabını okumayı anlıyordu. O da Arapça ve anlaşılmazdı. Böylece ortaya okumayı gerektirecek bir

neden çıkmıyordu. Zaten sözlü kültürden gelenler için bunda rahatsız edici bir yan da olmuyordu.

Tabii bu dönemde Osmanlı İmparatorluğunun sanat ve edebiyat merkezi İstanbul'du. Şairler, yazarlar, sanatçılar oraya akıyorlardı. Kahvehanelerin açılması ile birlikte, kahvehaneler imparatorluğun başlıca edebi çevreleri oldular. Bu meyanda Galata meyhaneleri de önemli edebi tartışmaların yapıldığı yerlerdi.

Kanuni Sultan Süleyman'ın Türbesi

Kanuni Sultan Süleyman'ın iç organları Macaristan'da Zigetvar'da bulunmaktadır. Osmanlı'nın Zigetvar'ı kaybetmesiyle Türbe yıkılıp yerine Katolik kilisesi yapılmıştır. İç organları hala Katolik kilisesinin altındadır. Yerine Macar-Türk dostluk parkında sembolik bir mezar yapılmıştır. Kanuni Sultan Süleyman'ın naaşı İstanbul'da Süleymaniye camisindedir.

Kanuni kuşatma sırasında ölünce bu durum moral bozukluğu yaratmasın diye askerden gizlenmiş, cesedi bozulmasın diye iç organları çıkartılıp, ceset ilaçlanarak, fetihten sonra İstanbul'a getirilmiş ve Süleymaniye camii avlusundaki bugünkü yerine gömülmüştür.

II. Selim, 1566

II. Selim (Sarı)

Şehzade Selim zaten taht mirası için tekti. O da Osmanlı tahtına çıktı (1566 – 1574). Kanuni Sultan Süleyman'ın son seferi olan Sigetvar kalesi fethini, padişah öldükten sonra Sokullu Mehmet Paşa yönetmişti. Sokullu, Kanuni Sultan Süleyman'ın ölümünü askerden II. Selim gelinceye kadar saklayarak onu tahta çıkışı sırasında problem olmasını önledi. II. Selim döneminde sürekli sadrazamlıkta kaldı ve devlet işlerini idare etti. II. Selim'in annesi Hürrem Sultandı (Roxelane).

Kardeş katline imkan veren kanun Osmanlı taht mücadelelerini ve iç savaşları tamamen yok edememişti. Sultan Selim de kardeşlerini babası Sultan Süleyman zamanında ve onun yardımı ile halledebilmişti. Buna Osmanlı çözüm aradı ve şu uygulamaya geldi. Sancak Beyi olarak sadece tahta çıkacak şehzade gönderilecekti. Böylece veliaht şehzade babasının sağlığında belirleniyordu. Baba öldüğünde de sancağından gelip tahta çıkıyor ve kardeşlerini ortadan kaldırıp, rakipsiz kalıyordu.

Sultan Selim zamanında sadece şehzade Murat sancak beyliğine yollandı. Murat, III. Murat adı ile tahta çıkınca o da tek oğlunu şehzade Mehmet'i sancak beyi yaptı. Böylece ortaya veliaht şehzade uygulaması gelmiş, sanki pratik bir çözüm bulunmuş gibiydi. Veliaht şehzade, sancak beyliği yaparak yönetime alıştırılıyordu. Ancak diğer şehzadelerin taht üzerinde hak iddia etme hakkı, pratikte yürümese bile, hala devam ediyordu.

Sokullu Mehmet Paşa, Osmanlı İmparatorluğu'nun bu büyük sadrazamı, Müslüman Türk kültürünü benimsemiş bir devlet adamı ve askerdi. Osmanlı İmparatorluğunun bu en uzun süreli sadrazamı bir Sırp ruhban ailesinden geliyordu. Sadareti sırasında kardeşini yeni kurduğu Sırp Pec Patrikliği'nin başına geçirdi. Bu Rum Ortodoks kilisesinin gücünün parçalanmasıyla ilgili bir operasyondu. Tabii kendisinden sonra bu patriklik çok yaşamadı ama Sırpların da Helen unsurlarla bir arada bulunmayacağı anlaşılmıştı. Daha sonraları, Sırp ayaklanmasından ve otonomiden sonra, Sırbistan kilisesi ayrı bir patriklik olarak ortaya çıkacaktı.

Babasının ölümü üzerine İstanbul'da tahta çıkan II. Selim, sonra babasının cenazesini karşılamak için Belgrad'a gitmişti. Ordu'da Sigetvar'dan Belgrad'a gelmişti. Yolda bile Orduya Kanuni'nin öldüğü söylenmemişti. Kanuni'ye çok benzeyen Hasodalı Hasan Ağa, makyaj ile aynen Kanuni'ye benzemiş ve askere görülüp, güya emirler vermişti. Ordu Padişahının ölümünü Belgrad kapılarına gelindiğinde öğrendi.

Son zamanda yeniçeri sayısı artarak 12.300 kişiye çıkmıştı. Diğer Kapıkulu Ocaklarında da 5.885 asker vardı. Yeniçeriler 2.000 Akçe, diğer Kapıkulu askerlerine 1.000 Akçe cülus bahşişi dağıtılırdı. Tımarlı sipahilere ve eyalet askerlerine cülus bahşişi verilmezdi. Yeniçeriler 2.000 Akçeyi beğenmeyip, 2.000 daha istediler. Belgrad'da yeterli para yoktu. Bahşişin İstanbul'a varıldığında verileceği söylendi. Ordu memnuniyetle İstanbul yolunu tuttu.

Belgrad'dan ayrıldıktan bir gün sonra Selim Han, Anadolu ve Rumeli Kazaskerlerini azletti. Yerlerine " sinsilei ulema yürümesi " denen tarzda tayinler yapıldı. Bu tarz kimin kimin yerine tayin edileceği belli olan bir nevi basamaklı bir yapıydı. Sultan II. Selim'in azlettiği kazaskerlerle meselesi içki yasağı konusundaydı. Bundan iki üç yıl önce içki yasağı konmuştu. Selim yasağı kaldırmak istemiş, ama kazaskerler razı olmamışlardı. Şimdi iş kökünden çözülmüştü.

İstanbul'a dönüşte, yeniçerilere tahta çıkış bahşişi vermeyince ortalık karıştı. Selim saraya gidemiyordu. Sonunda bahşiş verildi, yeniçeriler de saray kapılarını açtılar. Padişah evine gidebildi. Verilen bahşiş adet olunandan fazlaydı. Ayrıca ilk defa olarak ulema sınıfına da cülus bahşişi ödenmişti. Bu olay, daha en başta, Sultanın otoritesini kırmıştı.

II. Selim'in tahta çıkışını tebrik için dünyanın her yerinden elçiler geliyordu. Bunlar arasında Germen İmparatoru Maksimilyan'ın (II. Maximilian) da elçisi vardı. Elçi Zigetvar seferi nedeni ile bozulan barışı tekrar sağlamaya çalıştı. Osmanlılar ile Kutsal İmparatorluk arasında 8 yıllık bir anlaşma yapıldı.

Selim daha Sultanlığının başında işleri Sokullu Mehmet Paşaya bıraktı. Şimdi devleti fiilen Sadrazam idare ediyordu. Aslında II. Selim devletin yönetimini bürokratlara bırakarak, devleti kişisel yönetimden de kurtarmıştı. Bu aslında fena bir durum değildi. Tek bir kişinin yönetiminden daha iyi bir durumdu. İlerideki olaylarda göreceğimiz gibi II. Selim'i devlette olup bitenlerden tamamen habersiz ve vurdumduymaz düşünmek de doğru değildir.

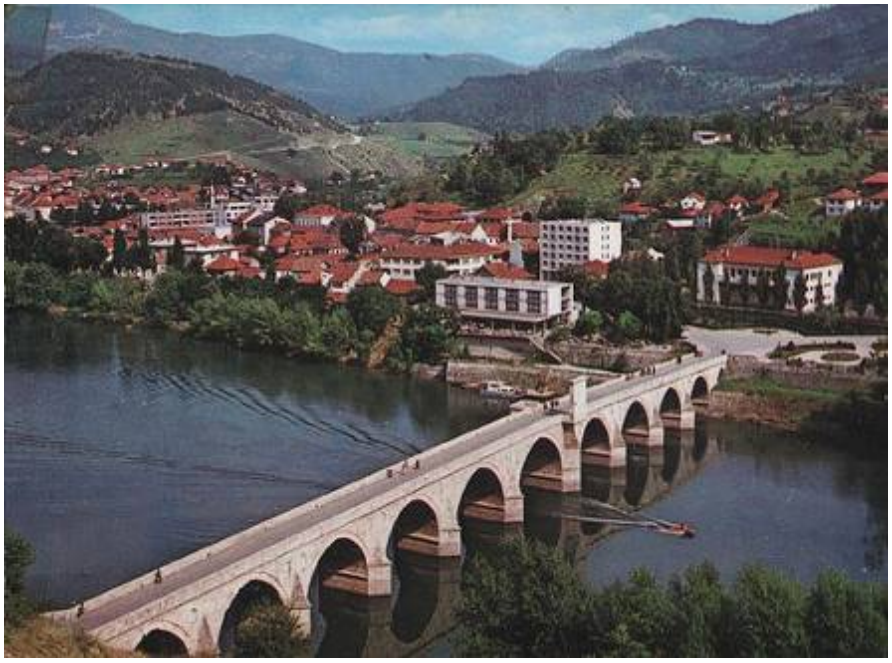
Yönetimde denge unsuru olarak ve gerektiğinde kendi tarzını uygulayarak padişahlık yapacaktı.

II. Selim

Yeni padişahlar, bir öncekilerin eylemleri ile bağlı değillerdi. İsterlerse hukuksal ve ekonomik durumları muhafaza ederler, isterlerse değiştirirlerdi. Her durumda mevcut halin son durumu tespit edilmeliydi. Bunun gibi İmparatorlukta mevcut halkın geniş çapta sayımına gidilirdi. Her uyruğun statüsü, yükümlülükleri defterlere kaydedilirdi.

Avrupa'da Osmanlı ilerlemesine yerli halk direnmedi

Drina Köprüsü

Osmanlılardan önce Balkanlarda feodalite çok sertti. Köylüler ile senyörleri arasında bitip gitmeyen bir mücadele vardı. Sık sık köylü isyanları görülüyordu. Osmanlılar geldikten sonra senyörlerin yerini tımar sahipleri almıştı. Köylüler tımar sahibine para yerine ürün ödüyorlardı. Ama angarya yoktu.

Osmanlı ile birlikte senyörler arası boğuşmalar bitmişti. Artık köylüler efendileri adına ölmüyorlardı. Ülkelere barış ve düzen gelmişti. Yol kesmeler, eşkıyalıklar bitmiş, çok azalmıştı. Müslüman olmayanlar kendi dinleri nedeni ile herhangi bir baskıya uğramaksızın ibadetlerini yerine getiriyorlardı. Herkes kendi dinini korkusuzca yaşıyordu.

Eskiden beri alışık oldukları örfleri, adetleri ve kurumları yaşıyordu.

Savaşmadan teslim olan yerlerde, prensler yerlerinde kalmışlardı. Bunlar sadece vassal olarak vergi veriyorlardı. Naxos adası, Moldavya, Valakya, Transilvanya böyleydi. Ayrıca uygulamada dağlık yörelerin halkları da bağımsız kalıyorlardı. Osmanlılar ovaları ve geçitleri ellerinde tutuyordu. Böylece topraklar ve ülkeler sıkıca denetleniyordu.

Her yerde, yerli halk, Osmanlı yönetimini yenilenlere tercih ediyordu. Rodos'ta Rodos şövalyelerine, Girit'te ve Mora'da Venediklilere, Sırbistan'da kendi hükümdarlarına, Romanya'da ve Macaristan'da kendi krallarına yeğliyorlardı.

Yerli halk Osmanlıya güveniyordu. Osmanlı rejimi bu güven ortamını sağlamıştı. Bu ise İmparatorluğun Avrupa'da (Balkanlarda) çok uzun bir süre yaşamasına neden oldu.

Mağrip İspanya'nın Belası, 1566

Toledo'da Alcantara köprüsü

1566 yılında İspanyolların İspanya'daki Mağripliler ile uğraşması devam ediyordu. Onlara Doğu tarzı giyinmek, evleri kapalı (örtülü) hale getirmek, hamama gitmek, Arapça konuşmak yasaklandı.

Ne var ki Kastilya'da, Endülüs'te, Sevilla ve Toledo'da Mağripliler hızla çoğalıp, zenginleşmelerini sürdürdüler. Mağripliler her şeye rağmen Hıristiyanları iplemiyorlardı. İspanya Mağriplileri özümseyememişti.

1566 yılında Çin'de İmparator Şe-Tsung'un (Jiajing) Taocuları koruması devam ediyordu. Aslında XVI. Yüzyılda, Ming hanedanı tam bir çöküş içindeydi. Hükümdarlar bilgisiz ve yeteneksizdi. Haremde kadınların arasına çekilmişlerdi. Kadınlar yetki için birbiri ile mücadele ediyor, her biri kendi oğlunu imparator seçtirmeye çalışıyordu. Hadımlar kendi adaylarını, bürokratlar kendi adaylarını destekliyorlardı. Hadımlarla bürokratları karşı karşıya getiren müthiş ve korkunç mücadeleler oluyordu. Saraydaki kargaşa dışarıya da vuruyordu. Her yerde eşkıyalık, karışıklık, korsanlık vardı. İşte bu durumda Wang-Yang- Ming'in öğretisi yayıldı. Budizm ve Taoizm yeniden başarı kazandı.

Osmanlı Alman Anlaşması Yürüyecek mi? 1567

Pays-Bas'da burjuvalar II. Filipe'i tutmuyorlardı. Onlar için artık kral ulusal ülküyü temsil etmiyordu. Burjuvalara göre, İspanyollar Pays-Bas'yı (Hollanda, Flemeng) sömürüyorlardı. Olaylar 1567 yılında kilisedeki heykellere karşıbir hareket olarak başladı. Kısa süre de kentten kente yayıldı. Önce İspanyol birlikleri ülkeye geldiler sonra da 1567 yılından 1573 yılına kadar Albe Dükü, Fernando Alvarez de Toledo, hükümeti kuruldu. Bu dönem terör, zalimlik, sofuluk ve har vurup, harman savurma dönemidir. Pays-Bas'nın ileri gelenleri idam edildiler. Hükümet tüm halkın nefretini çekmişti.

Portekizliler Bahia'da (Brezilya) ilk kolejleri açarak, öğretime başladılar.

Moskova'da kurulu İngiliz şirketi 1567 yılından başlayarak, tüm Rusya'da, Kazan'da, Astrakan'da ticari bağlantılar elde etti. İran'a serbest giriş hakkı da alınmıştı. Şirket Dvina'nın denize döküldüğü yerde İagry adasında bir limana sahip oluyordu. Pek çok Rus kentinde de depolar ve ticari şubeler açtı. İngilizleri kısa sürede Hollandalılar, Anversliler, Brükselliler takip edecekti.

Fransa'da Katolikler ile Huguenotlar arasındaki savaşlar bitmek bilmiyordu. Bir ara kesilir gibi oluyor, taraflar soluklanıyor, savaş tekrar başlıyordu. 1567–68 arasında, 1568–70 arasında yapılan savaşlarda her iki taraftan da pek çok ölü ve yaralı oldu.

1567 ile 1570 tarihlerinde, Polonya kralı Sigismond August, Galiçya'da Josef Nasi'ye Osmanlıların ünlü şarapları için ticaret ayrıcalığı tanıdı.

Osmanlı Sultanı II. Selim 1567–68 kışını Edirne'de geçirdi. Burada ona Safevi Şahı Tahmasb'dan özel yetkili elçi olarak Şahkulu Han geldi. Yanında 1.000 adamı vardı. Yapılan tam bir ihtişam yarışıydı. Merasimlerde hazır bulunan Avrupalı elçiler, Şahkulu'nun ihtişam ve zenginliği karşısından şaşkınlığa düşmüşlerdi. Şahkulu II. Selim'e kıymetli pek çok hediye getirmişti. Bunların içinde Peygamberin damadı Ali'nin el yazması olduğu iddia edilen bir Kuran, minyatürlü ve murassa Firdevsi'nin Şehname'si, 20 şer gr. Ağırlığında 2 inci, armut büyüklüğünde bir lal, 8 Çin porseleni (kase), ipek halılar, 40 av şahini, atlar, silahlar vesaire vardı.

Şahkulu başarılı olmuş, II. Selim'in padişahlığı sırasında Osmanlı İran savaşı olmamıştır.

Osmanlılarda II. Selim'in tahta çıkması ile birlikte Avusturya ile barış görüşmeleri tekrar başlamıştı. Fransa bu barışa kendi de katılmaya çalışıyordu. Ortalıkta Osmanlıların Güney İtalya'yı istila planları olduğu dedi kodusu sarmıştı. Osmanlı devleti bu yıl Fransızlara kapsamlı bir kapitülasyon verdi. Aradaki dostluk tazelendi. Bu sırada Fransızlar da Osmanlıdan 2 milyon altın borç almaya çalışıyorlardı.

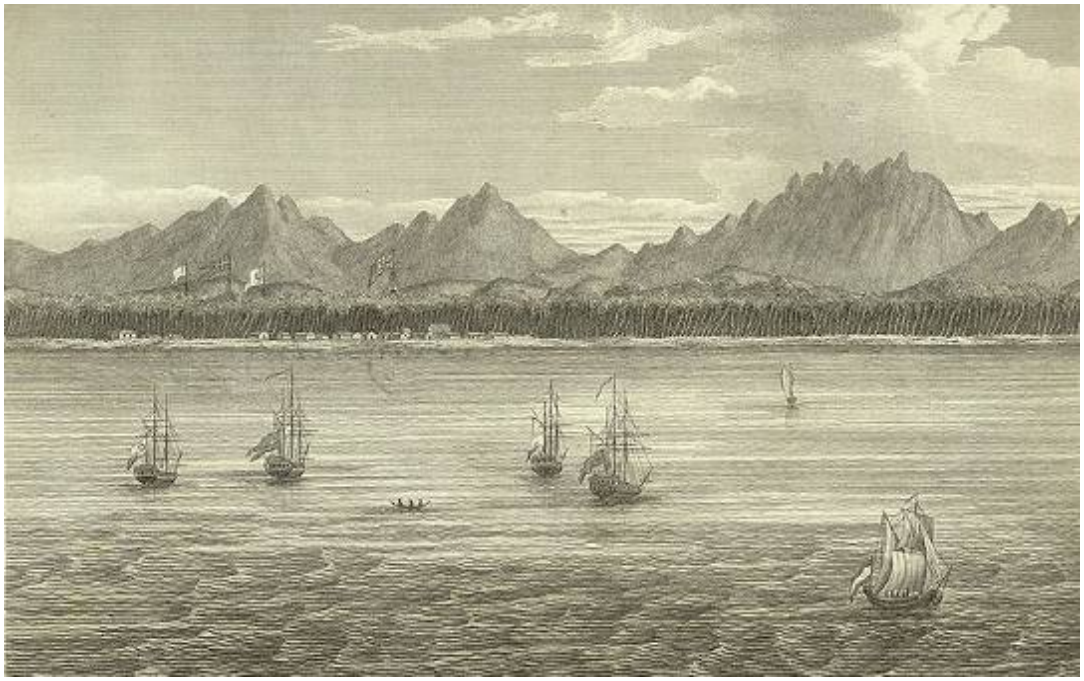
Osmanlılar Fransızlardan sonra İngiltere'ye (1580) ve Hollanda'ya (Pays-bas, Flemeng) (1612) kapsamlı ticaret serbesiyeti (kapitülasyonlar) vereceklerdir. Osmanlı devlet adamları bunu yapmakla, ülkelerinde mal bolluğu istemişler ve ticari gelirlerden aldıkları vergilerin azalmamasına çalışmışlardır. Kapitülasyonları verirken de kaygısızca davranmışlardır.

Osmanlı ekonomisi için ülkeye gümüş girişi vazgeçilemez bir gereklilikti. Bu nedenle altın ve gümüşten vergi alınmazdı. Ancak gümüş daha yüksek paritesi olan Hindistan ve İran'ı tercih ederdi. Böylece Osmanlılardan Doğuya kaçardı. Osmanlı için, zaman zaman gümüş darlığı en önemli ekonomik problem olmuştur.

Kanuni'nin ölümünün peşinden Avusturya Osmanlı barış görüşmeleri kısa bir aradan sonra başlamıştı. Bu sırada sınırda beylerbeylerinin orduları ile Avusturya orduları çarpışıyordu. Sonunda Maximilien'in elçileri İstanbul'a gelip, iki ülke aralarında anlaştılar.

Şahkulu Hanın kabulünün ertesi günü Osmanlılar ile Almanya arasında Edirne anlaşması imzalandı. Bu anlaşma 1562 anlaşmasının bir teyidiydi. Kutsal Roma Germen İmparatorluğu ile Osmanlılar arasında yapılan anlaşmaya İmparator tarafı güvenmiyordu. Hem anlaşmaya güvenmediğinden ve hem de birliği bozmamak için, İmparator Alman prenslerine anlaşmanın 8 yıl sürmeyeceğini sürekli telkin ediyordu. Osmanlı Sultanı da Alman prenslerine mektuplar yazarak tam güvence vermeye ve onları İmparatordan ayırmaya çalışıyordu.

Osmanlının Portekizlerle mücadelesi de devam ediyordu. Hindistan'dan Kalikut Racası ve Seylan Osmanlılardan yardım istediler.

Kalikut limanı

1567 yılında Osmanlı İmparatorluğunda, Ermeniler kendi matbaalarını kurdular. Bu Yahudilerin matbaasından yaklaşık 74 yıl sonra kurulmuştu.

Japonya'da Mücadeleler, 1568

1561 Battle of Kawanakajima

Japonya'da, Owari eyaletinde Nobunaga (1534 – 1582) komşuları senyörleri yenerek, malikanesini genişletmişti. Şimdi Şogun olmak istiyordu. Aşikagalara karşı olan Japon İmparatoru Nobunaga'yı yanına çağırdı.

Aşikagalarla Nobunagalar kapıştılar. 1568 yılında, Nobunaga Aşikagaları yendi. Ancak, Aşikaga saygınlığını yeniden sağlayarak, 1597 yılına kadar korudu. Aslında Aşikagaların 1568 yılından sonra gerçek bir iktidarı kalmamıştı

Osmanlı Divanı Hümayunu, Cezayir Beylerbeyi Hayreddinoğlu Hasan Paşayı geri çağırdı. Hasan Paşa toplam 15 yıl Cezayir Beylerbeyliği yapmıştı. İstanbul'a döndükten 3 yıl sonra İnebahtı savaşından sonra öldü. Hayreddinoğlu Hasan Paşanın yerine Salih Paşa (Reis) oğlu Mehmet Paşa Cezayir beylerbeyi oldu.

Oran, Santa Cruz kalesi

Mehmet Paşa zamanında Cezayir'deki kalelerin büyük bir kısmı tamir edilip, bakım gördüler. Doğu Cezayir'de Konstantiniye halkı isyan edip, sancak beylerini öldürdü. Mehmet Paşa isyanı bastırdı. İleride Kuzey Afrika'da çok işler yapacak olan Ramazan Beyi sancak beyi olarak tayin etti.

1568 yılı geldiğinde Hint okyanusu Portekiz hakimiyetindeydi. Osmanlılar Akdeniz ile Kızıldeniz'i birleştirme projesini yine tartışıyorlardı. Ancak Yemen hala Osmanlı hakimiyetinde değildi. Bu durumda Osmanlı Hint filosu riskte demekti. Bu nedenle kanal projesi tekrar soğutuldu.

Rusya kendini Osmanlı tehdidi altında görmeye başlamıştı. Yine Osmanlı tehdidi altındaki Safeviler ile aralarındaki yakınlaşma hızlandı. Rusya şahın sarayına bir elçi yolladı.

Astrahan seferi, 1569

Astrahan

1569 yılında Rusya'nın Ukrayna'da ilerlemesini durdurmak ve hem de Osmanlıların Karadeniz donanmasını Hazar denizine aktarabilmek için Don ve Volga nehirlerinin dirsek yaparak birbirine iyice yakınlaştığı yer olan Perevolog'da bir kanal yapımına girişildi. Bu kanal vasıtası ile Hazar denizine geçecek donanma Safevilerle yapılan savaşlarda çok yardımcı olacaktı.

Ancak Osmanlılar Sefer hazırlıklarında hatalar yapmışlardı. Seferin başına tayin edilen zat, yeterli deneyim ve karakterde değildi. Hele Kırım Hanı Devlet Giray'ı idare edebilecek yapıda hiç değildi. Sefer 4 Ağustos'ta başlamıştı ki bu da kanal açabilmek için çok geç bir tarihti. Bu seferde kullanılan asker, işçi vesaire toplam sayısı 100.000'den fazlaydı.

Kanal kazılırken nedense Kırım Hanlığı isteksiz davranıyordu. Kuvvetli olasılıkla Kanal açıldıktan sonra Osmanlının Kırım'ı beylerbeylik yapacağından korkuyor, Rusları da önemli bir tehlike olarak görmüyordu. Zaten kış koşullarında Proje zorlukla ilerliyordu. Neticede böyle bir kanal yapımının zorlukları görüldü. Kanalın üçte biri açılmışken, önce kanal yapımı durduruldu sonra yapım ertelendi, daha sonra da kanalın yapımından tamamen vazgeçildi.

Kanal olmayınca donanma kızaklar ile Volga'ya indirildi. Volga deltasında sularla çevrili olan güçlü Astrahan kalesi kuşatıldı. Ruslar kaleyi müdafaada başarılı oldular. Osmanlılar herhangi bir şey yapamayınca, Kırım'a geri çekilme kararı aldılar. Ancak çekilirken steplerde büyük zayiat verdiler.

Hatırlatma

Bulunduğumuz zaman diliminde Afrika kıtasının büyük bir bölümü Osmanlı hakimiyeti veya tabiiyeti altındaydı. Osmanlıların Afrika'da merkezi Kahire olan Mısır beylerbeyliği, merkezi Cezayir olan Cezayir beylerbeyliği, merkezi Trablusgarp olan Tunus beylerbeyliği, merkezi Massava olan Habeş beylerbeyliği olmak üzere dört beylerbeyliği vardı. Bunların dışında orta Afrika'da Osmanlıları matbu tanıyan Müslüman devletler vardı.

Afrika kıtasında Osmanlılardan sonra gelen büyük bir devlet de Fas krallığıydı. Fas geniş ölçüde Batı Afrika'ya yayılmıştı.

Portekizlerin Afrika kıyılarında bazı üsleri ve kıyı kentleri bulunuyordu. Orta Afrika'da ayrıca birkaç Hıristiyan bağımsız devlet vardı. Afrika'nın ortasından güneye doğru uzanan geniş ve yaban bölgelere daha Avrupa ve Asyalı emperyalistler gitmemişti. Yani bakirdi.

Asya'da Osmanlılar İranlıları Azerbaycan'dan tamamen çıkarmışlardı. Afganistan'ın Farsça konuşan bölgeleri İran Safevilere, Puştu konuşan bölgeleri ise Hindistan Babur İmparatorluğuna bağlıydılar. Türkçe konuşan kuzey bölgeleri ise Şeybanilerin elindeydi.

Hindistan'da Babur İmparatorluğu gittikçe genişleyerek sanki Hindistan'ı birleştirecek gibi görülüyordu. Güney Hindistan'daki devletler arasında en büyük ve güçlüsü Adil Şahlardı. Diğer küçük devletler arasında Gucerat önem taşıyordu. Ancak o kısa süre içinde Babur İmparatorluğuna bağlanacaktı.

Orta Asya'da, başlarında Cengiz soyundan gelme hanların bulunduğu Harzem Hanlığı, Sibir Hanlığı, Kazan Hanlığı, Çağatay Hanlığı vardı. Ama bunlar sönükleşmeye başlamışlardı.

Kuzey Asya'da Yakut Türkleri, Samoyedler, Tunguzlar ve Mançular göçebe olarak yaşıyorlardı. Yine Orta Asya'da Budist Tibet, Hindu Nepal, Müslüman Keşmir vardı. Kore Budist ve bağımsızdı.

Güney Doğu Asya'da ise Budist ve Müslüman krallıklar vardı.

Yemen Sorunu, 1569

Yemen Hint seferi sonunda Osmanlı hakimiyetine girmişti. İki beylerbeylik şeklinde yönetiliyordu. Yemen iki beylerbeylik olunca hem askeri güç bölünmüştü ve hem de iki bölge arasında çekişme başlamıştı.

Osmanlı egemenliğini kabul eden emirler ile garnizonlarda bırakılan yeniçeriler, yönetimi ele geçirmek için, birbirleri ile mücadeleye başlamışlardı. Bu sırada dağlık bölgelerde Zeydiyye hakimdi. Zeydiyye, emirlerle yeniçeriler arasındaki mücadeleyi fırsat bilerek, Yemen'i tümüyle ele geçirmeye çalıştı. Topal Mutahhar, Murat Paşayı yendi. San, Teaz, Aden ve Muha'yı ele geçirdi.

Yemen başkomutanlığına Sinan Paşa atandı. Sinan Paşa kaybedilen yerleri geri aldı. Süveyş Donanması ise Kurtoğlu Hızır Reis komutasında Aden'i geri aldı. Sinan Paşa, Yemen yönetimini yeniden oluşturmaya başladı.

Yemen sorunu aynı zamanda veziriazam Sokullu ile padişah II. Selim çekişmesine de sahne olmuştu. Yemen'e serdar tayin edilen Lala Mustafa Paşa II. Selim tarafından tutuluyordu. Bu sırada Mısır beylerbeyi Koca Sinan Paşaydı. Akrabası olan Lala Mustafa Paşanın gelecekte kendine tehlike oluşturabileceğini düşünen veziriazam Sokullu Mehmet Paşa, Sinan Paşayı tuttu.

Şehzade Bayezid vakasında Lala Mustafa Paşa önemli bir rol oynamıştı. Sinan Paşanın kardeşi Ayas Paşa ise Şehzade Bayezid taraftarı olduğundan başı vurulmuştu. Koca Sinan Paşa bu olayda Lala Mustafa Paşayı suçlu görüyor ve intikam almak istiyordu. Koca Sinan Paşa Osmanlı hanedanından bir Sultan Hanım ile evliydi.

İstanbul, Lala Mustafa Paşaya ordusunu Şam ve Mısır'dan düzmesini istemişti. Bunun için Koca Sinan Paşanın Lala Mustafa Paşaya yardımı şarttı. Ancak, Veziriazam her iki Paşaya da birbirinden farklı emirler yollayarak, Paşalar arasındaki çelişkiyi arttırıp, Yemen'e gidecek ordunun hazırlanmasını geciktiriyordu. Koca Sinan Paşa ve ardından Sokullu Mehmet Paşa,

Padişaha Lala Mustafa Paşayı görevden alması için durmadan bastırıyorlardı. Bu konuda gelen şikayet ve iftira mektupları vardı. Zaman geçiyor Lala Mustafa Paşa bir türlü orduyu düzemiyordu.

Bu sırada Mısır'da çok büyük nüfusa sahip olan Özdemiroğlu Osman Paşa (eski Habeşistan Beylerbeyi), Serdar Lala Mustafa Paşayı tutuyor ve Serdar Mısır beylerbeyi de olmadıkça sorunun çözülemeyeceğini iddia ve telkin ediyordu. Bu propaganda Koca Sinan Paşayı çok sinirlendirip, sıkıntıya sokuyordu.

1568 yılında Divan aldığı bir karar ile Yemen'deki iki beylerbeyliği birleştirdi ve başına Özdemiroğlu Osman Paşa getirildi. Osman Paşa ile birlikte Ordunun bir kısmı da Yemen'e gitmişti. Bu sırada Kahire'de Lala Mustafa Paşa, Koca Sinan Paşa çekişmesi devam ediyor, Lala bir türlü Yemen'e gitmiyor veya gidemiyordu.

Sonunda veziriazam Sokullu'nun ısrar ve etkisi ile Lala Mustafa Paşa serdarlıktan alındı. Yerine Koca Sinan Paşa serdar olarak Yemen'e tayin edildi.

Lala Mustafa Paşa İstanbul'a çağrılmıştı. Az zaman sonra 6. Vezir olarak Kubbealtı veziri oldu. Sokullu'nun planı hem tutmuş ve hem de tutmamıştı. Lala serdarlıktan alınıp, Yemen fatihi olma imkanını kaybetmişti. Ama Divanı Hümayuna girdiğinden, Sokullu'nun karşısına Önemli bir güç çıkmıştı. Şimdi Divanı Hümayun'daki vezirler şöyleydi: Veziriazam Sokullu Mehmet Paşa, 2. vezir Pertev Paşa, 3. vezir Damat Piyale Paşa, 4. vezir Ahmet Paşa, 5. vezir Damat Zal Mahmut Paşa ve 6. vezir olarak Lala Mustafa paşa. II. Selim olup bitenlerin perde arkasını biliyordu.

Yeni Serdar daha Yemen'e hareket etmeden Özdemiroğlu Osman Paşa askeri harekata girişip, başarılar kazanmaya başlamıştı.

Bir süre sonra yeni serdar Sinan Paşa da Yemen'e vardı. Ama Özdemiroğlu Osman Paşa, öldürüleceğinden korkarak serdarın otağına gitmedi. Sinan Paşa da onu Yemen beylerbeyliği görevinden aldırttı. Maiyeti ile birlikte İstanbul'a dönen Osman Paşa, Sokullu tarafından kent sokulmadı. Surların dışında beklemeye başladı. Sonunda Lala Mustafa Paşanın Padişah ile konuşması sonunda kente girebildi. Peşinden de Özdemiroğlu Osman Paşa Basra beylerbeyliğine atandı. Basra beylerbeyliği hem geniş bir araziye hükmediyordu ve hem de stratejik bir görevdi. Yani Özdemiroğlu Osman Paşa çok önemli bir göreve getirilmişti.

Mayıs 1569 tarihinde Osmanlılar Yemen'i tekrar ele geçirip, Umman denizine vardılar. Aden alındı. Kurtoğlu Hızır Hayreddin Reis'in denizden yaptığı müdahaleler de çok etkili oldu. Temmuz 1569'da San'a alındı. Zeydiler her yerde mağlup oluyorlardı. İmam Mutahhar itaatini arz etti. Yemen'in iç kısmında bir bölge, diğer vassallara verilen normal şartlarla onun yönetimine bırakıldı.

Yemen beylerbeyliğine Behram Paşa tayin edildi. O da 7 yıl Yemen'i başarı ile yönetti.

1569 yılında, Kurtoğlu Hızır Hayreddin Reis, Kuzey Sumatra'ya (Endenozya) gitti. Hızır Hayreddin Reis, ikmalini Mısır beylerbeyliğinden yapan ama doğrudan Divanı Hümayuna bağlı olan, adına " Hint Kaptanı ", " Mısır Kaptanı " denen amirallik makamındaydı. Eski Osmanlı Donanma Komutanlarından ve önemli denizcilerinden Kurtoğlu Muslihuddin Reis'in oğluydu.

Ace Sultanlığı

Seferin amacı Sumatra'daki Ace devletine Portekizlere karşı yardım etmekti. Ace 1514 yılında kurulmuş ve 1903 yılına kadar yaşamıştır. Kurtoğlu Hızır Reis Ace'ye gittiğinde orada dördüncü Ace hükümdarı Hüseyin Şah (1568 – 1575) hüküm sürüyordu.

Portekiz Endonezya sularına geldikten sonra, Kanuni döneminde, Ace Sultanlığı İstanbul'dan yardım istemişti. Kanuni Ace'ye elçi, top ve 8 topçu yollamıştı. Ace Sultanı Kanuni'den kendini Osmanlının bir beylerbeyi gibi görmesini ve bu nedenle daha önemli yardımlarda bulunmasını istiyordu. Bu sırada Kanuni ölmüş yerine Selim tahta çıkmıştı. II. Selim tam yardım edecekken ortaya Yemen sorunu çıkmış ve yardım 1 – 2 yıl gecikmişti.

Sumatra seferi için 22 gemi tahsis edilmişti. Kurt oğlu Muslihuddin oğlu Hızır Hayreddin Reis teknisyen ve teknik malzemeler, silahlar ile Ace'ye gitmişti. Bu sırada Ace Sultanı Alaeddin ölmüş yerine Hüseyin Şah tahta çıkmıştı. Şimdi Osmanlıların nüfuzu Uzak Doğuya kadar uzanmıştı.

Selimiye Camii, 1569

Selimiye Camii

Mimar Sinan ustalık yapıtı Selimiye Camii yapımına 1569 yılında başladı. Caminin yapımı 1574 yılına kadar sürdü. Mimar Sinan, bu eserinde Anadolu Türk Mimarisinin o zamana kadar yarattığı tüm denemeleri ve yenilikleri birleştiriyordu. Kubbe 31,5 metre çapındaydı. Böylece kubbe boyutu Ayasofya kubbe boyutuna yaklaşmıştı. Ancak Selimiye caminin kubbesi aynı zamanda sembolik bir göstergeydi. Ayasofya'nın boyutlarına varılmıştı ve bir hesaba göre de geçilmişti. Osmanlı, Roma'yı ileri mi götürüyordu? Sanki bu büyük kubbe ile hedefe ulaşılmıştı, daha ileriye gitmeye gerek yoktu.

1569 yılında İstanbul'da büyük bir yangın çıktı. Yangın Haliç kıyısında Yahudi mahallesinde çıkmıştı. Yangın 1 hafta sürdü. Büyük mal kaybına sebep oldu. Yangının söndürülmesi sorumluluğunu taşıyan yeniçeri ağası Veziriazamın damadı Cafer Ağa azledildi.

Bruegel, Proverbs

Ölümün Zaferi

1569 yılında, Hollandalı ressam Baba Peter Bruegel (1525 – 1569) öldü. Resimleri Hollanda (Pays-bas, Flemeng) köylülerinin yaşamlarından kesitlerle doludur. Doğa ve köylüler iç içedir. Gözlem yeteneği çok derindir. Yapıtları şiirseldir. Onun köylüleri hareketli, becerikli

ve yetenekli insanlardır. Onun tablolarında köylüler günlük yaşamları içinde bir fotoğraf makinesinin deklanşörüne yakalanmış gibidirler.

Hollanda'daki olaylardan Bruegel helecanlanmıştı. Bir İspanyol birliğinin bir köye saldırısını ve başıboş askerlerin taşkınlıklarını resmetti. Köylüler aslında barışa susamışlardır ama askerler ezmeye devam ediyorlardı. Tabloyu seyreden insanın içi ürperir.

Şimdi İngiltere, büyük bir deniz ticaretine ve merkezileşmiş büyük bir sanayiye sahipti. Zenginleşmiş olan burjuvazi, toprak satın alıyordu. Yeni burjuvazi yerel görevler için de eski saygın kişilerle rekabete başlamıştı. İngiltere'de sınıf mücadelesi keskinleşmişti. Güneydoğu İngiltere'de, küçük soylular kendilerini kapitalist tarıma ve ticarete verdiklerinden, sınıf mücadelesi çok keskin olmuyordu. Ama feodallerin kapitalistleşmediği yerlerde mücadele çok sertti. 1569 yılında Northumberland ve Westmoreland kontları, büyük feodallerdi. Bunlar kraliçeye baş kaldırdılar. Elizabeth'i tahtan indirip, yerine Mary'yi çıkarmak istiyorlardı. Kazanan kraliçe Elizabeth oldu. Bu aynı zamanda kapitalizmin zaferiydi.

Thomas Percy Earl of Northumberland 1566

İspanya’da Endülüs İsyanı, 1569

Kovulma

İspanya’nın Akdeniz ticareti bitmişti. Osmanlı korsanları Batı Akdeniz’e tam olarak hakimdiler. İspanya kıyıları Türk korkusundan boşalmıştı. Halk kilometrelerce içerlere çekilmişti. İspanya’daki Müslümanlar hem bu gelişmelerden cesaret alıyor ve hem de Türkler ile işbirliği yapıyorlardı. Osmanlıya bilgi bu Müslümanlardan geliyordu.

Bu arada İspanya Müslümanları üzerindeki Hıristiyan İspanyol baskısı da hat safhadaydı. Daha 1526 yılında Müslümanların Valencia’da oturmaları yasaklanmıştı. Yerlerinden kovulanlar giderken hiçbir eşyalarını yanlarında götüremiyor veya satamıyordu. Öyle evlerini terk edip, üzerlerindeki ile yürüyüp, gidiyorlardı.

Fırsat ve imkan bulabilenler Kuzey Afrika’ya geçip, canlarını kurtarıyordu. Böylece Endülüs’teki Müslüman sayısı da durmadan azalıyordu.

Endülüs’te sadece yerinden kovma yoktu. Hıristiyan İspanya, Müslüman ve Yahudi İspanya’ya daha önce anlatılan ve akla hayale gelemeyecek işkenceleri yapıyordu. Korku ve çaresizlik Müslümanları isyana teşvik ediyordu. Araplar hala pek çok yerde çoğunluktaydılar. II. Philip (Felipe, Filip, Philippe) sadece bu işle uğraşacak bir “ cunta “ teşkil etti. Cuntanın başında zalim bir kişi olan Espinoza vardı. Espinoza’nın ilk kararlarından biri Müslüman kadınların yüzleri açık dolaşmaları hakkındaydı. Halbuki İspanya’da Katolik kadınlar da yüzlerini örterlerdi. Peşinden Arapça konuşmak ve kullanmak yasaklandı.

Endülüs'ün büyük bir bölümü Arapçadan başka dil bilmiyordu. İspanyolca konuşamayanlar kılıçtan geçirildiler. Artık bıçak kemiğe dayanmayı geçmişti. Endülüs Arapları isyan ettiler. Arapların çoğunlukta olduğu yerlerde şimdi, Katoliklerin Müslümanlara yaptığını Müslümanlar Katoliklere yapıyorlardı. Artık hem Müslümanlar ve hem de Katolikler işkence görüyorlardı.

İspanya 2 yıl uğraşıp, Endülüs ihtilalini bastıramadı. İspanyol ordusuna İtalya'dan takviyeler getirtildi. Belçika'dan 3.000 kişilik bir Filaman birliği de geldi. Gırnata tamamen Araplardan boşaltıldı. Şehrin sakinleri esir olarak satıldı. Bir ara Katolik olan Müslümanlar canlarını kurtarıyorlardı. Ancak şimdi dinine bakılmadan İspanyolcayı iyi konuşamayanlar öldürülüyordu. Bütün bunlara rağmen, bugün hala güney İspanya halkının büyük bir kısmı Arap kökenlidir.

Her yer Araplardan boşaltıldı. Katolik olan ve çok iyi İspanyolca konuşan Araplar kuzey İspanya'ya yollandı.

Araplara önce İbni Umeyye, sonra Abdullah İbni Abbu, en son Muhammed Mansur başkaldırıların liderleri oldular. Hıristiyan İspanyol orduları ile Endülüslüler arasında durmadan savaşlar oluyordu.

İspanya'dan kovulanların Oran'a varışı

Aslında Müslümanların kazanma şansı yoktu. Dışarıdan gördükleri yardım çok azdı. Yok gibiydi. Sanki göstermelikti. Ama bu yok olan yardım bile İspanyolları çok telaşlandırıyordu. İsyanları bastırmak, Müslümanları sürmek veya Hıristiyan yapmak ve sonunda Osmanlılarla birleşmelerine mani olmak istiyorlardı. Bu sırada Cezayir beylerbeyi Mehmet Paşanın yerine Uluç Ali Paşa geçmişti. Uluç Ali Paşa durmadan hem Oran'a (Vahran) ve hem de Fas'a seferler yapıyordu. Bir yandan da Endülüs'teki Arap ihtilalcilere yardım edilmeye çalışılıyordu. 40 kadırgadan oluşmuş donanma Almeria (el-Meriye) limanı açıklarındaydı.

Uluç Ali paşa Endülüs'e büyük bir çıkarma düşünüyordu. Ancak İspanyollar kıyılara büyük kuvvetler yığmışlardı. Çıkartma çok sakıncalı görülerek iptal edildi.

İhtilalcilere tüfek, top, barut ve birkaç yüz Osmanlı askeri yollandı. Bu takviye belli aralıklarla devam etti. Bir ara İspanyollar açısından durum kritikleşti. Hemen, İspanya Kralı II. Filip (Philippe) üvey kardeşi Don Juan'ı Endülüs'e yolladı. Hıristiyan kuvvetlerinin yönetimi şimdi Don Juan'daydı.

1569 yılında Müslümanlar Sierra Nevada dağlarına çekilmişlerdi. Bu yıl, Don Juan kuvvetleri Muhammed Mansur yönetimindeki isyancıları yok etti. İsyancıları öldürürken hiçbir ahlaka sığmayan iğrenç yöntemler kullanmışlardı.

Bundan sonra sıra onların İspanya'dan tamamen kovulmalarındaydı (Moriscoların kovulması).

Yasef Nassi

Donna Gracia Nassi ve Yasef Nassi

Yasef Nassi (Yusuf- Jospeh Nassi), Portekiz'in ünlü ailelerinden biri olan Mendes ailesine mensuptur. Aile pek çok Musevi ve Müslüman aile gibi engizisyon korkusu ile Hıristiyanlığı kabul etmiş görünüyordu. 1497 yılında İspanya'dan Portekiz'e göç ettiler. Yasef Nassi Portekiz'de doğdu ve Hıristiyan olarak Juan Miguez adıyla bir müddet orada yaşadı. Nassi, servetini emniyete aldıktan sonra Venedik'e gitti. Yasef Nassi'nin Louvain Üniversitesi'nde okuduğu ve Kutsal Roma İmparatoru V. Charles (Karl) ve diğer Avrupa hükümdarları ile temas içinde olduğu rivayet edilir.

Yasef Nassi, Venedik'te bulunduğu sırada, Avrupa'nın çeşitli yerlerinde işkencelere maruz kalan ve Hıristiyanlık maskesi altında yaşayan Yahudileri yerleştirmek için bir ada tahsis edilmesini istemişti. Ancak onun bu isteği Venedik Senatosu tarafından kabul edilmemişti. Yasef Nassi, Venedik'i terk ederek İstanbul'a gelip 1554 yılında oraya yerleşti. İstanbul'a gelen Mendes ailesinin mensupları vaftiz adlarını hemen değiştirip, eski adlarını yeniden alarak esas dinleri Museviliğe dönüyorlardı. Yasef Nassi de Don Juan Miguez adını bırakarak asıl adını aldı. Daha sonra Mendes ailesinin nüfuzlu kadını ve halası olan Dona Gracia Nassi'nin kızı Reyna ile evlenerek ona damat oldu.

Mendes ailesi Avrupa'daki bankerlik işlerini İstanbul'dan yönetmeye başlamıştı. Yasef Nassi " hem halası hem de kaynanası " olan Dona Gracia Mendes adına İstanbul'da açtığı banka çok çabuk gelişti.

Hem finansman açısından ve hem de Avrupa devletlerinin siyasi durumunu ve iç çekişmelerini bilmesi nedeni ile Yasef Nassi ile Osmanlı devlet ilişkileri iyice yakınlaştı.

Yasef Nassi'nin Kanuni Sultan Süleyman'a yaklaşmasında Sadrazam Makbul İbrahim Paşa ve Hürrem Sultan'ın büyük tesiri olmuştur. Yasef Nassi Padişaha olan bu yakınlığı sayesinde Girit adasından Eflak ve Boğdan'a satılan şarabın ticaret tekelini aldı. Yasef Nassi, Türkiye ile İtalya ve Venedik arasında yapılan yün, tekstil ürünleri, biber ve hububat ticaretinde de faaldi. Lehistan'la Türkiye arasında olan balmumu ticareti tekeli de ondaydı. Benzer tarzda Osmanlı devletini ikna ederek Avrupa'ya olan Baharat ticaretini de kontrolüne almayı başarmıştı. Yasef Nassi, halası ve kayın validesi Dona Gracia Nassi ile beraber kurduğu banka birçok mukataa ve iltizam ele geçirmişti.

Yasef Nassi, İstanbul'da mali ve ticari faaliyetini geliştirirken, tasarladığı projeleri geliştirmek için Osmanlı Sarayına nüfuz etmenin yollarını aradı. Şehzade Selim'in karısı ve III. Murat'ın annesi Nurbanu Sultan ile çok yakın ilişkiler kuruldu. Yasef Nassi'nin keskin gözü, derin düşüncesi, hele Avrupa diplomasisindeki geniş bilgisini gören Sultan Süleyman, Nassi'den hoşlanmış, iltifatlar etmiş ve " Frenk Beyi " unvanını vermişti. Sultan Süleyman'ın büyük oğlu Sultan Mustafa öldükten sonra yerine veliaht oğlu Sultan Bayezid olacaktı. Sultan Süleyman, küçük oğlu Sultan Selim'i severdi. Bir yandan da Sultan Selim'in annesinin, bir yandan da Yasef Nassi'nin çalışmalarıyla Sultan Selim'i isteyenler çoğaldı.

Kanuni Sultan Süleyman, çok itimat ettiği Yasef Nassi ile Kütahya'da bulunan oğlu Selim'e, sikke olarak 50.000 ve cevahir olarak 30.000 duka altını göndermişti. Yasef Nassi, bu vesile ile tanıştığı Selim'e kendisini sevdirtti. Git gide özel danışman haline geldi ve müteferrika (Sultan ve şehzadelerle doğrudan doğruya görüşen kişi) unvanı verildi. Yasef'in kardeşi Samuel Nassi de Sultan Süleyman'ın hizmetindeydi ve Saraydan maaş alıyordu.

Yasef Nassi, sarayda elde ettiği itibar sayesinde Avrupa'daki Yahudilere önemli yardımlarda bulundu. Engizisyoncu Caraffa'nın IV. Paul adıyla Papa seçilmesiyle, Avrupa'daki Yahudiler üzerindeki baskı daha da artmış, Talmut nüshaları meydanlarda yakılır olmuştu. IV. Paul, savaş masraflarını karşılamak için, daha önce İspanya ve Portekiz'de engizisyon zulmünden İtalya'ya kaçan ve papalardan II. Paul zamanında müsamaha gören dönmelerin mallarını müsadere ettirdi (1555). Aralarında Osmanlı tabiiyetinde olanların da bulunduğu birçok eski Yahudi hapse atıldı. Bunun üzerine Yasef Nassi, Sultan Süleyman'dan Papa'nın hapse attırdığı masumları serbest bırakması ve mallarını iade etmesi için bir ferman aldı. Ancak nota Papaya varmadan infazlar, ateşte yakmalar başlamıştı. Papa IV. Paul uzun bir kararsızlık döneminden sonra Kanuni'ye dostluk ve barış cümleleri dolu bir mektupla cevap verdi. Papa bu mektubunda Osmanlı uyruğunda olanlar ile Portekiz'den gelenler arasında ayrım yaptığını anlatıyordu. Osmanlı Yahudilerini salıvermişti ama Portekizlileri cezalandırılacaktı. Bu mektuptan sonra, henüz hayatta olan 12 Yahudi daha yakıldı.

Bu olaydan Türkiye Yahudileri çok etkilenmiş ve bunun öcünü almak için Adriyatik kıyısında bulunan ve ticaret merkezi olan Ancona'ya ticari bir ambargo uygulanmıştır. Bu kararın alınmasına Gracia Nassi ve Yasef Nassi öncülük etmişlerdi. Bu eylem Yahudileri yok etmeye çalışan Hıristiyanlara karşı açılmış ilk savaştır.

Gracia Nassi ve Yasef Nassi'nin önderlik ettiği bu boykot, Yahudi cemaatler arasında çıkan anlaşmazlık nedeniyle başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Bazı hahamlar, boykotu kırma girişimlerinde bulunarak Yahudilerin " harem " cezası ile cezalandırılacaklarına dair kararlar yayınlanmışlar, bazı hahamlar da boykot isteğinin kendi sinagoglarında okunmasına karşı çıkmışlardı. Boykota karşı çıkan hahamların Yahudi cemaati üzerindeki etkisini yok etmek için Gracia Nassi ve Yasef Nassi, Safed Talmut Okulunun ünlü hahamlarından Yasef Karo ve Moşe Mitrani'yi yanlarına almaya çalışmışlardı.

Yasef Nassi'nin saraya yakın olması Venedik ve Fransa'yı rahatsız etmişti. Fransa'nın Nassi'ye 150.000 ekü borcu vardı ve Fransa bu borcu " Bir Yahudi'ye olan borcu ödemenin şeriata (Hıristiyan şeriatına göre) caiz olmayacağını öne sürerek " ödemek istemiyordu. Yasef Nassi, padişahı ikna ederek, Fransa'nın bu borcu ödemesi için bir ferman yazdırdı. Ancak Fransa, bu borcu ödemek istemiyordu. Bunun üzerine Yasef Nassi, padişahtan başka bir ferman alarak, Doğu limanlarındaki Fransız gemilerine el koymak, mallarını hacz etmek ve alacağını tahsil etmek haklarını aldı.

Kanuni'nin ölümünden sonra yerine II. Selim'in padişah olmasıyla Yasef Nassi'nin saraydaki itibarı daha da arttı. II. Selim, Kütahya'da tanıdığı Yasef Nassi'yi Nakşe Dükü (Kiklad, Santorini vb. adalar) yaptı (1567). Burası için Osmanlı Devleti'ne 40.000 duka kira veren Yasef Nassi, Avrupa'da özellikle İtalya'da Papa IV. Paul (Paulus) ve Papa Pius zamanında zulüm gören Yahudileri Naksos adalarına yerleşmeye davet etmiştir. Buraya adeta bir devlet özelliği vermişti.

Adaların hakimiyeti Yasef Nassi'ye geçtikten sonra oralarda yaşayan İtalyanların bir kısmı Galata'ya göç etmeye başladılar. Galata kadısına gönderilen bir hükümle, İtalyanların adaları terk ederek Galata'ya yerleşmelerinin engellenmesi emredildi. Yasef Nassi'nin adalar üzerindeki hakimiyeti, oralara yeni Müslümanları göçlerini önleyecek, hatta yerleşmeye başlayan Müslüman ahaliyi oralardan kovduracak dereceye ulaşmıştı.

Fransa'da alacağını tahsil edemeyen Yasef Nassi, bu parayı tahsil edebilmenin yollarını aramaktan vazgeçmemişti. 1569'da II. Selim'den aldığı bir fermana istinaden Antakya'da bulunan Fransız gemilerine el koydu. Ancak bu uygulama, gümrük gelirlerine zarar vermişti. Bunun üzerine Padişah Mısır Beylerbeyi'ne gönderdiği bir hükümle iskele gelirine zarar verilmemesini, Fransız bayrağı ile gelen bir gemiden belli bir miktar alınarak alacağın tedricen tahsil edilmesini emretti. Antakya'da Fransız gemilerine el konulmasına Fransa kralı IX. Charles şiddetle itiraz etmişti. Ancak onun bu itirazı işe yaramamıştı. II. Selim, Fransa Kralına gönderdiği bir mektupta Yasef Nassi'nin haklı olduğunu vurgulamış ve kararından dönmemiştir.

Fransa elçisi ülkesine karşı böyle bir harekette bulunan Yasef Nassi'den intikam almak için daha önce Yasef Nassi'nin hizmetinde bulunmuş olan Yahudi hekim David'i ikna etmişti. David, Fransız elçisine Yasef Nassi'nin Fransa'da alacağı ile ilgili belgelerde tahribat yaptığını, ayrıca Papa, İspanya Kralı ve Padişahın diğer düşmanları ile Osmanlı Devleti aleyhine haberleşmede bulunduğunu ispatlayacağına dair söz vermişti. Fransız elçisi de bunun karşılığı olarak ona maaş bağlamış ve onu elçiliğin tercümanı yapmıştı. Fransız elçisi Grandchamp, Yasef Nassi'ye karşı yapacakları komployu Fransa Kralı ve Kraliçesine bildirmiş ve destek istemiştir. Fakat komployu haber alan Yasef Nassi, hemen II. Selim'in huzuruna çıkmış ve ona daima sadık kaldığını, Devlet-i Aliyye'ye hiç bir zaman ihanet içerisinde olmadığını anlatmıştır. Padişah ikna olmuş ve David'in Rodos adasına sürülmesi için ferman çıkarmıştı.

Rodos adasına sürülen David ve iki suç ortağı İstanbul Hahamları tarafından harem cezasına çarptırılmışlardır. İçlerinde Safed Hahamı Yasef Karo'nun da bulunduğu cemaatin büyük hahamları bu karara katılmamışlardır. Ancak Rodos'a sürülen David'e verilen harem cezası daha sonra kaldırılmıştır.

Yasef Nassi'nin saray içindeki etkisi, Kıbrıs'ın fethinden sonra zayıflamaya başladı. II. Selim'in ölümünden sonra da saraydaki itibarını büyük ölçüde kaybeden Yasef Nassi, 2 Ağustos 1579'da öldü.

Franco ve Galente'ye göre Yasef Nassi, ölünce Sokullu Mehmet Paşa'nın teşviki ile III. Murat, Yasef Nassi'nin servetine el koymuş ve dul kalan eşi Reyna'ya, sadece çeyizinin değeri olan 90.000 duka altın kalmıştır. Bu bilgi çok net değildir. Osmanlı belgelerinde, Yasef Nassi'nin mallarına el konulduğuna dair kesin bir bilgi yoktur. Hatta Reyna ile Divan arasındaki yazışmalar, iddiayı çürütür mahiyettedir.

Yasef Nassi, Yahudi cemaatine ekonomik ve siyasi bakımdan önemli hizmetlerde bulunmuştur. Evinde birçok el yazması eserden oluşan zengin bir kütüphane oluşturmuştur. Ayrıca bir matbaa kurarak başına Yasef Aşkeloni'yi getirmişti. Ancak bu matbaada önemli eserler basılamamıştır. Dini çalışmalarla da pek ilgi göstermemiştir. Yasef Nassi'nin, en önemli faaliyetlerinden biri de bir bölge üzerinde Yahudiler lehine imtiyazlar elde etmesidir.

Yahudi Devleti Kurma Çalışmaları

Yahudileri kendilerine ait bir yere yerleştirmek isteyen Yasef Nassi, hatırlanacağı gibi Venedik'ten bir ada istemişti. Venedik'in bu isteği kabul etmemesine rağmen, Nassi, bu fikrinden vazgeçmedi. İstanbul'a yerleştikten sonra da bu yöndeki çalışmalarına devam etti. Sonunda bu isteğine ulaşarak, Kanuni Sultan Süleyman'dan Tiberya'da bir Yahudi yerleşim bölgesi kurma izni aldı. Yasef Nassi, bütün Yahudileri imtiyazını aldığı Tiberya'ya göçe çağırdı. İşte bu sebepten Yasef Nassi'nin Siyonizm'in öncüsü olduğu söylenir.

Yasef Nassi, Tiberya'yı imar etmek üzere haham Yasef ben Ardut'u görevlendirmişti. Ardut elinde padişahın " Bu adam ne istiyorsa onu yapın " yazılı bir ferman ve yanında korumaları ile birlikte Şam kadısına müracaat etmiştir. Şam kadısı, Tiberya'yı yeniden imar etmek için işçiler görevlendirmiştir. Ancak o bölgede yaşayan yaşlı bir şeyh, " Eski bir kitapta okuduğuma göre, Tiberya denilen şehir yeniden imar edilince dinimiz yok olacak, biz de günahkar olarak yok olacağız " diyerek, imar işine karşı çıkmıştır. Şam kadısı bu işe ön ayak olan Şeyh ile bir kaç elebaşıyı cezalandırmış ve şehrin yeniden imarına başlanmıştı. Beş yıl süren bir çalışmadan sonra Tiberya şehrinin imarı 1565'te tamamlanmıştır.

Tiberya şehrinin imarı tamamlandıktan sonra Yasef Nassi, Avrupa'da zulüm altında yaşayan Yahudileri buraya yerleşmeleri için davet etmiştir. Ayrıca Tiberya'ya yerleşecek dindaşlarının dokumacılık yapabilmeleri için Tiberya'ya yün ve ipek getirtmiştir. Yasef Nassi'nin yaptığı bu çağrı, Yahudiler arasında büyük heyecan meydan getirmişti. İtalya'nın güneyinde yaşayan küçük bir Yahudi cemaati, bunu büyük bir sevinçle karşıladı. Bu olay, Yahudiler arasında Mesih'in gelişinin yakın olduğunun ve Yahudi krallığının yeniden kurulacağının alameti olarak yorumlanmıştı.

Yasef Nassi'nin Tiberya'da bir Yahudi yerleşim birimi kurma girişimi, çeşitli sebeplerden dolayı başarıya ulaşamamıştır. Tiberya şehrinin iklimi elverişli değildi. Bu bakımdan

Avrupa'nın değişik yerlerinden Yahudi göçmenler, Tiberya'nın iklimine uyum sağlayamıyorlardı. Buna karşılık göçmenler, Tiberya'ya fazla uzak olmayan, Yahudilerin yoğun olarak yaşadığı, Kabbalist faaliyetlerin yoğun olduğu ve iklimi elverişli olan Safed'i tercih ediyorlardı. Ayrıca yüzyıllar boyunca ezilip horlanmış olan bir halk, böyle bir teşebbüse psikolojik olarak hazır değildi. Onlar Tanrıdan bir mucize gelerek Tapınağın tekrar yapılacağını umuyorlar ve bu iş için gayret göstermiyorlardı. Avrupa Devletleri de bu projenin gerçekleşmesini engelliyordu. Cecil Rohth da Tiberya projesinin gerçekleşmemesine, yerli Arap ve Hıristiyan entrikaları ile Nassi'nin İstanbul'daki düşmanlarının kıskançlığının sebep olduğunu ileri sürmektedir.

Yahudi tarihçi Mosche Sevilla-Sharon, Tiberya projesinin amaca ulaşamamasını, Yahudilerin o dönemde henüz Filistin'e dönmeye hazır olmamalarına, idealist fikre sahip olmalarına rağmen uygulamada güçsüz olmalarına ve o günkü Türkiye Yahudilerinin zamanın en rahat cemaati olmasına bağlamıştır. Sharon, Yasef Nassi'nin Tiberya'da bağımsız ya da yarı bağımsız bir Yahudi kolonisi kurmak ve bu koloniye Avrupa'da zor şartlar altında yaşayan Yahudileri yerleştirmek istemesini, ileride Thedor Hertzl'in ortaya koyduğu Eylemci Siyonizm'e benzemiştir. Ona göre Yasef Nassi, Thedor Hertzl'den dört asır önce aynı şeyi düşünmüştür.

Yahudi kaynakların dayanarak anlatılan ve Tiberya Projesi olarak meşhur olan bu teşebbüs hakkında Osmanlı belgelerinde şimdilik bilgi bulunamamıştır. Bu yüzden, böyle bir projenin olup olmadığı Osmanlı belgeleriyle teyit edilememektedir. Ancak yarı efsaneleşmiş bu bilgilerden anlaşıldığına göre, Kanuni Sultan Süleyman, ülkesinin başka yerlerine olduğu gibi Tiberya'ya da Yahudilerin yerleşmelerine izin vermiştir. Fakat bu hadisenin Osmanlı Devleti için fazla önemi yoktur. Buna karşılık, Yahudileri için, canlarının ve mallarının emniyet içinde olacağı bir yer bulmak son derce önemlidir.

Isaırah Friedman, Tiberya şehri çevresindeki yedi köyle birlikte imtiyazını alan Yasef Nassi'nin bir Yahudi Devleti kuracağına dair yeterli delillerin olmadığından, buraya İspanya'dan gelecek Yahudileri yerleştirmek amacı taşıdığından bahseder. James Pankers'e göre Yasef Nassi burada " Ekonomik Bağımsızlık " elde etmek istiyordu. Tiberya'nın etrafını kale duvarları ile çevirmiş fakat yeterli sayıda Yahudi'yi buraya toplayamamıştı. Cecil Roth da, Sultan'ın Yasef Nassi'ye Tiberya ve çevresinde self dependent imtiyazı verdiğinden, buna karşılık Osmanlı Devleti'nin Yasef Nassi'den her yıl 1000 duka kira aldığını anlatır. Şunları yazar: " Yasef Nassi ailesinin Filistin severlik eğilimi en erken kesin bir meydan okumaydı. Sonra bu olayda Modern Siyonist hareketin büyük öncüleri arasında zikredilmeye değer işaretler vardı ". Refus Learsi ise Yasef Nassi'nin düpedüz " Yahudi Devleti " kurmak istediğini söyler: “ Tiberya için Yasef Nassi, Sultan tarafından muhtariyet idaresi verileceğini umuyor, burada büyük bir Yahudi yerleşim alanı planlıyordu “. Yasef Nassi, gerçekten bütün hayatı boyunca Yahudi Devleti kurmak hayalini beslemişti. Bir çağrısında zulme uğrayan halkını eski anayurduna dönmeye davet ediyordu. Onların göçü için gemiler bile tedarik etmişti.

Kıbrıs’ın Fethi kararında Yasef Nassi’nin etkisi

II. Selim'in Kıbrıs'ı fethetme kararı almasında da Yasef Nassi'nin etkisinden söz edilmektedir. Onun bu etkiyi nasıl yaptığı konusunda değişik rivayetler bulunmaktadır. Bu gibi rivayetlerin bulunduğu en eski kaynak Nicolay'ın kitabıdır. Nicolay, kitabında Yasef Nassi'nin Venedik Cumhuriyeti'ne düşman olduğu, bu sebepten dolayı Venedik'ten intikam alma peşinde olduğunu rivayet etmiştir. Ona göre, Yasef Nassi padişaha Venedik donanmasının ve cephaneliğinin yandığını, bu yüzden Kıbrıs'ı fethetmek için tam zamanı olduğunu bildirmiştir.

Batı kaynaklarına göre Yasef Nassi, II. Selim ile kurduğu yakınlık sayesinde, en güzel Kıbrıs şarapları ile onu içkiye alıştırmıştır. II. Selim bir sarhoşluk anında, tahta çıkınca Yasef Nassi'ye Kıbrıs Krallığını vereceğini vaat etmiştir. Yasef Nassi de bu söze dayanarak evine, üzerinde " Kıbrıs Kralı Yasef Nassi " yazılı bir levha astırmıştır. Bazı kaynaklarda II. Selim'in Kıbrıs adasını fetih kararı almasının bir başka sebebi olarak, onun cami yaptırma niyetinde olduğunu, buna karşılık Şeyhülislamın cami yaptırmak için bir yerin fethedilmesi gerektiğini ve buradan elde edilecek gelirlerle cami inşa ettirileceğini söylediğini kaydetmişlerdir.

Refus Learsi'ye göre de II. Selim, Yasef Nassi'nin teşviki üzerine Kıbrıs'ı Venediklilerden almak için buraya sefer düzenleme emri vermiştir.

Kıbrıs'ın fethi için, Yasef Nassi ile birlikte Kaptan Piyale Paşa ve Şeyhülislam Ebussuud Efendi de gayret göstermiştir.

Kıbrıs'ın fethine kalkışılmasına, Veziriazam Sokullu Mehmet Paşa şiddetle karşı çıkmıştır. Sokullu, Osmanlı Devleti ile barış antlaşması yapmış olan Venedik'te savaş açmak demek olan Kıbrıs'ın fethine girişmek yerine İspanya'da, İspanya Kralının zulmüne karşı isyan etmiş Müslümanlara yardım göndermenin daha uygun olduğunu savunmuştur. Ayrıca O, Venedik'e savaş açılması halinde, Avrupa Devletlerinin Osmanlı Devleti'ne karşı birleşebileceğini ileri sürmüştür. Sokullu Mehmet Paşa'nın şiddetle itiraz etmesine rağmen, Kıbrıs'ın fethi için Şeyhülislam Ebussuud Efendi fetva vermiş ve Kıbrıs'a savaş açılmıştır.

Tarihçilerin, II. Selim'e yakınlığı hakkında hemen hemen ittifak ettikleri Yasef Nassi'nin Kıbrıs'ın fethi kararının alınmasında etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Uzunçarşılı da " Sokullu Mehmet Paşa'nın hilafına olarak Sokullu'ya aleyhtar olan Lala Mustafa Paşa ve Yahudi Yasef Nassi'nin teşvikleri ve müftü Ebussuud Efendi'nin fetvası üzerine şarabı ile ünlü Kıbrıs'ın fethine karar verilmiştir " demiştir. Ancak II. Selim'in Kıbrıs adasına almaya bir sarhoşluk anında karar vereceği iddialarına katılmak mümkün değildir. Adanın alınması için meşru birçok sebep vardı. Kıbrıs adasında bulunan korsanlar, İstanbul, Anadolu, Suriye ve Mısır sahilleri arasında işleyen ticaret ve yolcu gemilerine sürekli olarak saldırıyor, tüccar ve hacılar esir edilip mallarına el konuyordu. Tartışma konusu olan öncelik meselesiydi. Sokullu Mehmet Paşa, Kıbrıs'ın hemen alınmasına karşı çıkıp, Endülüs Müslümanlarına yardıma gidilmesine öncelik verilmesini istemiş, diğerleri ise Kıbrıs'ın fethine öncelik verilmesini istemişlerdir. Osmanlı Divanı Kıbrıs'ın alınması kararını verdiğinde hem Almanya ve hem de İran ile barış durumu vardı. Yemen halledilmişti. Ebusuud efendi ve Lala Mustafa Paşa gibi önemli ulema ve bürokratlar Kıbrıs'ın alınmasından yanaydılar. Sokullu Mehmet Paşa daha fazla direnemedi.

Yasef Nassi, hakkında eseri olan Reznik, Nassi'nin Kıbrıs'ın fethedildiğinde orada bir Yahudi yerleşim merkezi oluşturmayı, daha sonra da bunu, Yahudilerin Filistin'e dönmeleri için bir basamak şekline dönüştürmeyi tasarlamış olabileceğini iddia etmiştir.

Kıbrıs'ın fethinden sonra Yasef Nassi'nin gözden düşmesiyle, saraydaki Yahudi etkisi Salamon ben Eşkenazi vasıtasıyla devam etmiştir.

Kıbrıs Osmanlıların, 1570, 1571

1570 yılında Papa V. Pius (1566 – 1572) İngiltere kraliçesi Elizabeth'i aforoz edip, halkı ona tabi olma mecburiyetinden kurtardı. 1571 de İngiltere'de yeni bir başkaldırı oldu. Papa Pius zamanında yasak kitaplar listesi çok büyüdü. Bu Papa İnebahtı'da Osmanlıyı yenen donanmanın da hazırlayıcılarındandır.

1570 yılı Ocak ayında, Rus Çarı Korkunç İvan Polonya ile işbirliği yaptıklarından şüphelendiği Novgorod'da katliama (Novogorod Katliamı) girişti. Öldürdüğü iddia edilen sayı 12.000 den başlayıp 60.000 kadar çıkar.

Ocak ayı sonunda Moray Kontu James Stewart suikaste uğradı. Bunun üzerine İskoçya'da iç savaş çıktı.

Şubat ayında Şili'de 8,3 büyüklüğünde bir deprem oldu. Bu yıl Venus gezegeni de Jubiter gezegenini maskeledi. Bu olay yeniden 1818 yılında gerçekleşecektir.

1570 tarihinden itibaren Batı Avrupa'da fiyatlar hızla yükselmeye başladı. Kapitalizm bunalıma girmişti. İç savaşlar üretimi engellemiş, Amerika'dan akan değerli madenlerin etkisiyle de enflasyon azmıştı. Bunun sonucu olarak Batı Avrupa orduları küçülmeye başladılar. Avrupa uluslara ve hatta daha da ufak parçalara bölünmüştü. Böylece ulusal orduların kaynakları da azalıyordu. XVI. Yüzyıl biterken Avrupa'da sonuç ufak ordulardı.

1570 de Endülüs'te yeni bir isyan patlak verdi. Müslümanlar Gırnata kentini ellerine geçirdiler. Burayı ancak 2 yıl ellerinde tutabileceklerdi.

1570 yılında İli vadisi Oyratların elindeydi. Oyratlar orada bulunan Kazakları Özbeklerin üzerine doğru itmişlerdi.

Osmanlı padişahı II. Selim Kıbrıs'ın alınması kararını verdiğinde, Divanı Hümayun önce işi savaşsız halletmeye çalışmıştı. Venedik'e elçi yollanarak, Kıbrıs'ın Osmanlılara terki istendi. Karşılığında ticari kolaylıklar sağlanacaktı. Venedik Senatosu talebi ret etti. Bunun üzerine Osmanlılar limanlarındaki Venedik gemilerine el koydular. Dünyanın o sırada en büyük tersanelerinden biri olan Venedik tersanesine sabotaj yapıldı. Tersanede çok büyük bir yangın çıktı. Kent korkulu günler yaşadı. Bu dönem Osmanlı gizli teşkilatı kuvvetliydi ve tüm Avrupa'ya yayılmıştı.

Osmanlı donanmasını Kaptanı Derya Müezzinoğlu Ali Paşa, orduyu ise Serdar 6. Vezir Lala Mustafa Paşa kumanda ediyordu. Osmanlı ordusunda 60.000 kara askeri olmak üzere 100.000 asker savaşa katılmıştı.

1570 yılında Osmanlı ordusu, deniz kuvvetlerinin yardımı ile Kıbrıs'ı Venediklilerden almaya çalıştı. İspanya Venedik birleşik donanması Kıbrıs'ın yardımına geldi. Ancak Adrea Doria'nın küçük yeğeni Giovanni Andrea Doria'nın kumanda ettiği birleşik donanma geç kalmış, Osmanlı donanması askerleri Finike'den adaya taşımıştı. Ada Osmanlıların eline geçti. Birleşik Avrupa donanması bir şey yapamamıştı.

Osmanlılar 51 gün kuşatmadan sonra 9 Eylül 1570 tarihinde Lefkoşe'yi almışlardı. Bundan sonra Magosa hariç, adanın tüm diğer kentleri teslim oldu. Magosa kuşatıldı.

Kıbrıs'ın fethi normal savaş kuralları içinde gerçekleşmiştir. Bu savaş esnasında Avrupalı tarihçilerin anlattığı gibi Osmanlı kuvvetleri gaddar davranmamışlardır. Taraflar arasında fetih tamamlanınca, adadan gitmek isteyenlerin serbest olacağı ve bunun karşılığı olarak Türk esirlere dokunulmayacağına dair anlaşma sağlanmıştı. Buna rağmen Venedikliler Türk esirleri idam etmiştir. Bunun üzerine, katliamın elebaşıları Türkler tarafından öldürülmüştür.

Kıbrıs, 1571'de Venediklilerden alındı. Fakat burası, rivayete göre Sadrazam Sokullu Mehmet Paşa'nın engellemesi sonucu Yasef Nassi'ye verilmedi. Buna rağmen " Nassi, hala Kıbrıs'ın valisi olacağı ümidi ile yaşıyor, ada için sultana 200–250 bin duka altın teklif ediyordu. Sultan ise hep ret cevabı veriyordu. Yasef Nassi, Sadrazam ve Şeyhülislam ile de Kıbrıs'a sahip olmak için temaslarda bulunuyordu. Sokullu'ya, Kıbrıs gelirlerinin büyük bir kısmını vaat ediyor, Ebussuud Efendi'ye ise Edirne'de yapımı devam eden Selimiye Camii'nin kalan inşaat masraflarını karşılamak teklifinde bulunuyordu. Bütün bu girişimlerden bir netice alamadı.

Kıbrıs'ın Osmanlılarca ele geçirilişi Şeyhülislam Ebussuud 'un da kuvvetlenmesine yol açmıştır. Ebussuud, aşarın sekizde biri yerine haraci toprak üzerinden alınan beşte bir kuralını devlete kabul ettirdi. Bu yorum bundan sonra Osmanlı kanunlarına kılavuz oldu. Böylece örfi kanunlar Şeriat düzenlemelerine bağımlı hale daha fazla gelir oldu. Bu da gittikçe Osmanlı toplumunun kalıplaşmasını getirdi.

Osmanlılar Lefkoşe'yi almışlardı. Magosa kalesi ise 1 yıl daha dayandı. Osmanlılar Kıbrıs'ta 1500 yeniçeri ve 3000 sipahilik bir kuvveti garnizon olarak bıraktılar.

Kıbrıs alınınca, Osmanlılar pareikosların (serflerin) haftada iki gün senyör için çalışma angaryasını, devlete ait şekerhanelerde bir gün çalışma şekline getirdi. Ama bu da kısa sürede kaldırıldı. Köylü angaryadan kurtulmuştu.

Kıbrıs'ın Osmanlılar tarafından alınması Avrupa tarafından kabul edilebilir değildi. Kıbrıs'ı geri alabilmek için Papa, İspanya ve Venedik 3 yıl için bir anlaşma imzaladılar. Buna göre

Kıbrıs yeni bir haçlı seferi ile geri alınacaktı. Bu Osmanlı devleti kurulduğundan beri ona karşı teşkil edilen 13'cü ittifaktı.

Kıbrıs'ın Osmanlılar tarafından ele geçirilmesinden sonra, Anadolu'dan Alanya, Silifke, Tarsus ve Sis (Kozan) gibi 4 sancak Kıbrıs ile birleştirilerek yeni bir beylerbeylik oluşturuldu. Bundan sonra adaya büyük bir Türk göçü oldu. En fazla yörükler Karaman'dan göç ediliyorlardı. 120 bin olan ada nüfusu gelen Türkler ile 360 bine çıktı.

Yemen dönüşü Mısır beylerbeyi ve serdar Sinan Paşa İstanbul'a döndü. 7. vezir olarak Divanı Hümayuna kabul edildi. Şimdi Divan'da Koca Sinan paşa ve Lala Mustafa Paşa yine karşı karşıyaydılar.

Fransa'da devam etmekte olan Din savaşlarına Saint-Germain Barışı ile yeniden ara verildi. Huguenotlara yeniden dini özgürlğük ve politik otonomi sözü verildi.

Bu yıl Livonia Krallığı da kuruldu.

İnebahtı, 1571

İnebahtı Savaşı

Avrupa birleşik donanması, Kıbrıs'ın Osmanlının eline geçmesinin hemen peşinden, 1571 yılında Yunanistan'daki İnebahtı'da (Lepanto) Osmanlı donanmasını nerede ise toptan yok etti (İnebahtı Savaşı). Savaşa 438 gemi katılmış, Osmanlıların 230 gemisinden sadece 30 tanesi kurtulmuştu. Her iki taraftan 59 bin ölü vardı. İnebahtı felaketinde yine Kaptanı Derya ve diğer kaptanlar ve beylerbeyleri arasındaki anlaşmazlık temel nedenlerden biri olmuştu. Üçe bölünmüş Osmanlı donanması ve yönetimi iyi sonuç vermiyordu. Bu yenilginin nedenlerinden biri de Avrupa gemi tekniğinin Osmanlı kadırgalarını geçmiş olmasıydı.

İnebahtı savaşında Avrupa birleşik donanmasında 114 Venedik, 70 İspanyol, 12 papalık, 6 Malta, 3 Ceneviz ve 3 Savoie kadırgası vardı. Başkomutan II. Philipe'in kardeşi (V. Karl'ın evlilik dışı çocuğu) Don Juan'dı. Geovanni Andrea Doria öncü kuvvetlere kumanda ediyordu. Birleşik donanmada, Avrupa'nın değişik ülkelerinden pek çok şöhretli amiral vardı. Osmanlı donanmasında ise pek çok beylerbeyi ve vezir bulunuyordu. Bunlardan bazıları, Kaptanı Derya Müezzin oğlu Ali Paşa, Cezayir beylerbeyi Uluç Ali Paşa, Trablusgarp beylerbeyi Cafer Paşa, Barbaros zade Hasan Paşa idiler.

Savaşın sonuçları her iki taraf için de korkunçtu. Osmanlının gemi kaybı 60 tanesi Birleşik donanmaca ele geçirilmiş olmak üzere 142 gemiydi.117 büyük 256 küçük Osmanlı topu Birleşik donanmanın eline geçmişti. 30.000 Hıristiyan forsa serbest kalmış, 3460 Osmanlı denizcisi esir olmuştu. Osmanlı denizcilerinin ölenlerinin sayısı 20.000'den fazlaydı. Ölüler arasında Kaptanı Derya ve 10 sancak Beyi vardı.

Buna karşı Birleşik donanmada 8.000 ölü ve 20.000 yaralı vardı. Venedik'in zayiatı İspanyollardan fazlaydı. Venedik 30'dan fazla üst kademe subayını kaybetmişti. İspanyol

yazar Cervantes bu savaşta sol kolunu kaybetti. Donanma komutanı Don Juan yaralandı. Maltalılar da çok büyük zayiat vermişlerdi.

Osmanlılar açısından bu felaket " Sıngın (sinmiş) Donanma Harbi " adıyla geçer.

İnebahtı yenilgisinden sonra kaptanı- deryalık (Cezayir-i Bahr-i Sefid beylerbeyliği) korsanlıktan yetişme Uluç Ali Paşa'ya verildi. Daha sonra Kılıç Ali Paşa adını alacak olan Uluç Ali Paşa, denizlerde savaşa savaşa Cezayir-i Garp beylerbeyi olmuştu. Napolili bir dönmeydi. Hızla yeni bir donanma yapımına başlandı. Onun isteği ile kadırgalara arkebüz ve toplar takıldı. Bunlarla kadırgalar biraz daha güçlenmişti.

Konu buraya gelmişken Osmanlı tersanelerini anlatmak gerekecektir. Tersaneler, mültezimler aracılığı ile değil, devletin maaşlı memuru olan eminler ile yönetilirdi. Tersaneler boyut olarak çok büyüktü. İhtiyaçları olan malzemeyi nakit paraları olmadığından iltizam yolu ile temin ederlerdi.

İnebahtı savaşı yapılırken Osmanlı Sultanı II. Selim Edirne'ye gitmişti. Felaketi burada öğrendi ve günlerce uyuyamadı. Yeni donanmanın inşasına bizzat nezaret etmek için hemen İstanbul'a döndü. Üretilecek gemi sayısının artabilmesi için kendine ait bir bahçeyi tersaneye verdi.

İnebahtı'da donanmasını kaybeden Osmanlılar, o kış 200'den fazla gemi yaptılar. Kılıç Ali Paşa, İnebahtı'dan 1 yıl sonra, 250 parçalık bir donanma ile Akdeniz'e açıldı. İspanya, Venedik ve müttefikleri, bunu görünce, tekrar Osmanlı donanmasının karşısına çıkamadılar.

İnebahtı savaşından kısa bir süre sonra Barbaros oğlu Hasan Paşa öldü. 2. Vezir Pertev Paşa emekli oldu. Damat Piyale Paşa 2. vezir oldu. Pertev Paşa, Kanuni'nin büyük oğlu veliaht Şehzade Mustafa'nın dul karısı ile evlenmişti.

Bu mağlubiyet Osmanlı devletini nerede ise hiç etki etmemişti. Hatta ihtişamını ortaya koymuştu. İmparatorluk çok kısa sürede kendini topladı ve 1 sene içinde eskisinden daha kuvvetli bir donanmayı denize indirdi. Müttefikler ise aralarındaki çelişkiler nedeni ile bu fırsatı kullanamadılar.

Rusya'da opriçnina'nın zemçina üzerindeki baskısı sürüyordu. 1570 yılında Büyük Novgorod yağmalandı. Irmak cesetlerle dolup taşmıştı. Eski prens aileleri artık yoktu. Enteresan olan o dur ki Çarın pomieçikleri ve opriçnikleri vardı. Bunlar için IV. İvan köylüyü toprağa bağlamıştı. Köylü artık bir serf gibiydi. 1550 yasasına göre, borcunu ödeyemeyen, alacaklısına teslim ediliyor ve borcunu ödeyinceye kadar yanında çalışıyordu.

Japonya'da Hıristiyanlık Cizvitlerin de çabaları ile Avrupalıların gittiği ticaret yolları üzerinde yayılıyordu. Ancak Japonları Hıristiyan tutmak, Hıristiyan yapmaktan zordu. Japon senyörleri arasındaki bitmek bilmez savaşlarda, bir Hıristiyan Daimionun toprağını Hıristiyan olmayan bir daimio ele geçirince, orada Hıristiyanlarda yardımsız kalıp, siliniyorlardı. Japonya'da Cizvitlerin elinde yeteri kadar para yoktu. Onlar da ticaret yapmaya başladılar. Papalık, Cizvitlerin Hıristiyanlık için yaptıkları ticareti onayladı.

Japonya'da Balthasard Gago, Zen rahipleri ile uzun tartışmalar yapıyordu. Buradan hareketle " Japon İmansızlarının Yanlışları Üzerine Özetleme " adlı bir kitap yazdı. Bu eserde Şintoizm ve Budizm'i ilk kez birbirinden ayırıyordu. Budizm kavramlarının içine giriyordu. Gago'ya

göre Budizm ve Hıristiyanlık birbirine taban tabana zıttı. Buradan hareketle Balthasard Gago, Hıristiyanlığın kavramları üzerinde ısrar ile duran bir ilmihal yazdı.

1570 yılından başlayarak, Cizvitler, Japonya'da, arkalarında eyaletler bulunan büyük daimioları Hıristiyanlaştırdılar. Japonya'da devletin yeniden yapılanması büyük senyörler olan Budist manastırlarına da karşı bir hareket gibiydi. Bu nedenle Japonya'da devletin yeniden yapılanması ile Hıristiyanlık paralel ilerliyordu. XVI. asrın sonuna doğru, Japonya'da 150 bin Hıristiyan 200 kilisede örgütlenmişti.

1571 yılında Kırım hanı Devlet Giray Moskova'yı ateşe vermişti. Devlet Giray 120.000 atlı ile saldırmıştı. Ordusunda Osmanlı birliği ve topçu da vardı. Ruslar Moskova'yı müdafaa edemeyip, çekildiler. Kentin kaçmayan halkı esir edildi, kent yakıldı. 100.000 Rus İstanbul'a sevk edilerek köle olarak satılmışlardı. Çar İvan ikinci bir saldırıdan sonra 60.000 altın ruble vermeye razı olarak Devlet Giray'ın hücumlarını durdurdu.

Ancak bu olağan dışı bir durumdu. Aslında Rus ilerleyişi batıda Dinyeper ve Vorska boyuncaydı. Doğuda ise Volga ekseninde ilerliyorlardı. Kırım'ı alamadılar ise bu Osmanlılar nedeniyleydi.

Bu sırada Hindistan'da Ekber Han annesinin ve atabeyinin vasiyetinden kurtulmuştu. Artık parlak bir yönetici, güçlü bir fatih, cömert bir sanat koruyucusu olduğunu gösterme vakti de gelmişti. Malwa, Gucerat, Bengal, Orissa'nın bir bölümü, Kaşmir, Sind ve Belucistan teker teker ilhak edildi. Bu fetihler 1572 tarihinden 1594 yılına kadar sürecektir.

Ekber Han bütün inançlara büyük saygı duyuyordu. Hindu geleneğine uyarak vejetaryen olmuş, çok sevdiği avcılığı bırakmış, kutsal Hindu makamlarında kurban kesimini yasaklamıştı.

Osmanlıya Karşı İspanya

II. Philip

İnebahtı savaşı Osmanlı donanmasını yok ederek, Osmanlının daha fazla yayılma projesini de baltalamıştı. Bundan sonra Volga havzasındaki seferler sekteye uğradı. Rusya'dan Kazan ve Astrahan hanlıkları topraklarını geri alma planı suya düştü. Hint Okyanusuna sefer yapılmaktan vazgeçildi. Gucerat ve Sumatra Sultanlarına vaat edilen büyük donanmanın yollanamayacağı sultanlara bildirildi. Osmanlı gücü dağıtılmayarak Akdeniz'de toplandı.

Bu sırada İspanya kralı II. Philip (Felipe, Filip, Philippe), Fransa'yı ve Alman prenslerini Osmanlılara karşı yapılacak bir haçlı seferine ikna etmeye çalışıyor, onları bu organizasyona resmen davet ediyordu. Papa'nın elçisi de Almanya'da Alman prenslerini ikna turlarına çıkmıştı. Fransa kralı Osmanlılarla dost olduğunu ve buna karşı hareket etmeyeceğini, bildirdi. Ayrıca Fransa Alman prenslerinin tarafsız kalmasını sağlamaya çalıştı. Osmanlılardan aldıkları " tarafsız kalınırsa, onlara bir zarar gelmeyeceği " teminatını Alman prenslerine iletti. Almanlar tarafsız kalacaklarını vaat etmişlerdi.

Osmanlılar bir yandan da Avusturya ile varılmış ateşkesin uzatılmasına çalışıyorlardı. Kah tehdit, kah iltifat ile Avusturya tarafı güvende tutuldu. Osmanlı Fransız diplomatlarının yardımı ile önündeki büyük riski atlatıyordu.

Osmanlı İspanya'ya karşı veya Katolik dünyaya karşı her yerden müttefik arıyordu. İsyan halindeki Flandre ve Hollanda'ya mektuplar yolladı. Onlara aşağı yukarı şöyle diyordu " puta

tapmayıp, kiliselerden putları ve resimleri çıkararak doğru yoldasınız. Papa nice kanlar dökmüş ve dökmektedir. Ona da karşı çıkarak doğru yoldasınız… “. Padişah İspanya’daki Müslümanlara haber yolluyordu. Onlardan Lutherciler ile haberleşip, Lutherciler Papa ile savaşa girdiklerinde, baş kaldırıp, Lurthercilere yardımcı olmalarını istiyordu. Cezayir beylerbeyinden ise İspanya’ya karşı deniz akınları yapılmasını emrediyordu. Bunun sonucunda ayaklanan Endülüs Müslümanlarının tümü İspanya dışına sürülüp, Kuzey Afrika ve Galata’da yerleşecektir.

II. Philip

Benvenuto Cellini

Danaë

Bu dönemin en çarpıcı örneklerinden biri heykelci, kuyumcu, madalyoncu ve yazar İtalyan Benvenuto Cellini'dir (1500 – 1571). Cellini Floransalı bir müzisyen ve mimarın üçüncü oğludur. Babası oğlunun flüt çalmayı öğrenmesini istediyse de Cellini kuyumculuğu yeğlemişti. 15 yaşındayken bir ustanın yanında çalışmaya başladı. Cellini kuyumcu olarak yetişti. Daha sonra Papalıktan ve çeşitli prenslerden aldığı siparişler heykele yönelmesine yol açacaktır. Bir yıl geçmeden, 16 yaşındayken, sokaklarda kavga çıkardığı için Floransa'dan kovulunca, Siena'ya giderek başka bir kuyumcunun yanına girdi. 1527'ye değin Siena'da yaşadı. Birkaç yıl sonra Floransa'ya dönmesine izin verildi. Cellini Papa VII. Clemens'in koruması altına girdi. Zaman zaman Floransa ve Venedik'e geziler yaptı. 1527'de Roma'yı yağmalayan İspanyollara karşı kenti savunanlar arasında yer aldı. Papa tarafından ödüllendirildi. Sonra Mantua ve Floransa'da çalıştı. 1529'daki Floransa kuşatmasından

kaçarak Roma'ya gitti, Papa VII. Clemens'in koruyuculuğu altına girdi. 1529'da kardeşinin katilini öldürdüğü için Roma'dan kovuldu. Bundan sonraki 10 yılı İtalya'nın çeşitli yörelerine gezilerle geçti. Kavgalar ve çekişmeler de yaşamından hiç eksik olmadı.

Perseus

1537'de Fransa'ya giderek Kral I. François'in hizmetine girdi. Ancak bundan memnun kalmadı. Roma'ya dönerek Papa III. Paulus için çalışmaya başladı. Roma'nın İspanyollar tarafından yağmalanması sırasında Papalık mücevherlerini çalmış olmakla suçlanarak hapsedildi. Hapishaneden kaçmaya çalışırken ağır yaralandı. Fransız elçisinin arabuluculuğuyla serbest bırakıldı ve 1540'ta yine Fransa'ya gitti. 1545'te birdenbire Floransa'ya dönmesi, işlenmek üzere kendine verilen altın ve gümüşü kendi çıkarı için kullandığı kuşkusunu uyandırdı. Eşcinsel ilişkiler nedeniyle suçlanması, rahip olma girişimi, yaptığı gizli bir evlilik yaşamının son 20 yılında başından geçen olayların bazılarıdır.

Cellini, Floransa'nın geleneksel döküm sanatında, Raffaello'nun inceliği ile Michelangelo'nun anıtsallığını bütünleştirmeyi amaç edinmişti. Raffaello'nun ölümünden sonra yaygınlaşan maniyerist eğilimler, Cellini'nin kadın figürlerinde özellikle vurgulanmıştır. Karmaşık biçimli yapıtları, yüklendikleri alegorik anlamlar yüzünden, daha da zor anlaşılır hale gelirler. Cellini'nin üslubu, kuyumculuğundan gelen etkileri de yansıtır. Yapıtlarında çeşitli yüzeyler, farklı dokusal nitelikler taşır. Bu farklı dokudaki yüzeylerin yapıtın bütünü içinde yan yana getirilişi, çarpıcı bir etki yaratır.

Gururlu ve kavgacı kişiliği, teknik yeteneği, kuşkuculuğu, batıl inançları ve bencilliğiyle gününün tipik bir sanatçısı olan Cellini, ayrıca romantik sanatçı tipinin de ilk örneklerindendir.

1562'de kaleme aldığı ve ilk kez 1728'de yayımlanan yaşam öyküsü yalnızca Rönesans döneminde yaşamış büyük bir sanatçının yaptıklarıyla sınırlı değildir. Bu, insanların zayıf ve gülünç yanlarını göstermesini bilen, dönemin ahlak anlayışını ve görgü kurallarını eleştiren bir yapıttır. Cellini yer yer kendini övmekten kaçınmaz ama anlatımı dürüsttür. Kitap Goethe

tarafından Almancaya çevrilmiş, daha sonra Berlioz'un Benvenuto Cellini operasına kaynaklık etmiştir.

Saliera

Cellini'nin altın ve tunçtan döktüğü heykellerin çoğu kaybolmuş, değerli madenlerden yaptığı pek çok işi de sonradan eritilmiştir. Buna karşılık kitabı, kendi dönemini en iyi anlatan bir yapıt olarak günümüze kadar gelmiştir.

Cellini 1540'tan 1545'e kadar Fransa Kralı I. François'nın koruyuculuğu altında çalıştığını söylemiştik. Altından döktüğü en yetkin yapıtlarından bazılarını o dönemde gerçekleştirdi. Bunlar arasında, I. François için yaptığı mine ve altın kaplama tuzluk da vardır. Cellini'nin yaptığı büyük heykellerden biri de Fontainebleau'daki sarayın girişi için hazırladığı Fontainebleau Perisi adlı tunçtan yapıttır. Cellini daha sonra Paris'in önde gelen kişileriyle çatıştı ve Floransa'ya geri döndü. Heykeltıraşlıktaki ünü azalmaya başlayınca yazmaya yöneldi.

Cellini'nin günümüze kalan başlıca heykeli bugün Floransa'da bulunan, elinde Medusa'nın başını tutan tunçtan Perseus'tur. Bu heykel gösterişli ve işçilik bakımından kusursuzdur.

Cellini'nin anılarında, sosyal hiyerarşinin üst katmanlarında değildir. Sosyal Hiyerarşi sayesinde de özel bir duruma kavuşmamıştır. Kimseye de bir şey borçlu değildir. Her şeyini yeteneklerine ve cesaretine dayanarak elde etmiştir. Bundan dolayı gururludur.

Barok

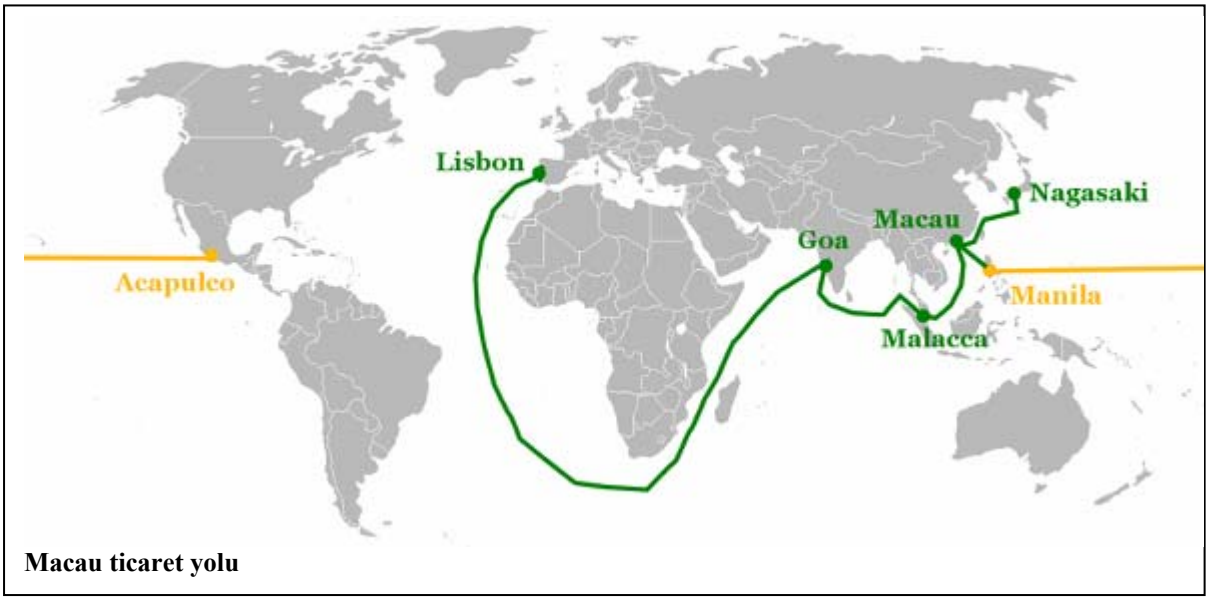

Barocci Aeneas

Barok'un ilk belirtileri 1527 Roma yağmasından sonra ortaya çıkmıştı. Barok Katolik görüşün sanatıydı. Trento Konsilinin görüşlerine uygun şekilleniyordu. İtalya'da başlamış, İspanya, Fransa, Flander, Güney Almanya, Avusturya ve Polonya dahil tüm Katolik ülkelere yayılmıştı. Seyrek de olsa katolik olmayan ülkelerde de görüldü. Barok evrende var olduğunu sandığı güçlerle birleşmeyi arıyordu.

Barok sanatı temsil eden ressamların en önde gelenlerinden biri Rubens'dir (1577 – 1640). Birleşik-eyaletlerde Rembrandt (1606 – 1669) büyük bir Barok sanatçıdır.

Filipinler İspanyolların, 1571

Macau ticaret yolu

İspanyol Kalyonu

1571 tarihinde, Miguel Lopez de Leguzpi, Manila'yı Yeni İspanya'nın (Filipin) başşehri olarak tesis etti. Romalı misyonerler yerli halkın çoğunun dinini değiştirtip, onları Katolik yaptılar. Sonraki 333 yıl içinde İspanyol ordusu, yerel halkın isyanları ve çeşitli dış meydan okumalarla savaştı. İngiltere, Çin, Almanya, Fransa, Japonya ve Portekiz durmadan İspanyolların Filipinlerdeki durumunu sarsmaya uğraştı. İspanya için en büyüleyici kayıp, Yedi yıl savaşlarında Manila'nın İngilizler tarafından kalıcı işgali idi. Filipinler, Yeni İspanya'nın bir toprağı olarak 1565'den 1821'e kadar İspanyollarca yönetildi. Önceleri doğrudan İspanya'dan yönetiliyordu. Manila Galleon adlı İspanyol ticaret gemisi, XVI. yüzyılın başlarında, senede bir veya iki sefer Manila, Acapulco, Meksika arası sefer yapıyordu. Filipinliler dünya ticaretine açılabilmek için 6 Eylül 1834 kadar bekleyeceklerdi.

Filipinlerin İspanyollar tarafından fethi, Japonları çok korkuttu. Kendi başlarına da aynı durumun gelebileceğinden çekinmeye başladılar. Bu korku Japonların limanlarını Avrupalılara kapatması ile sonuçlanacaktır.

Biz şimdi tekrar 1571 yılına dönersek, İspanyol istilacı Legaspi, Moroların başlıca yerleşme merkezlerini eline geçirmişti. Legaspi Çinliler olan ilişkileri geliştirdi. Manila'ya gelen Çin gemilerinin sayısı arttı.

Bu sırada Portekizliler Angola'yı sömürgeleştirdiler. 1571 yılında Portekizliler sonunda Japonya'da da kendilerine bir liman bulmuşlardı. Bir senyör Nagasaki limanını Portekizli din adamlarına devretti. Bundan sonra Nagasaki Portekiz ticaretinin merkezi oldu. Her yıl 1 gemi içi Japonların istediği Avrupa malları ile dolu olarak Goa'dan yola çıkıyordu. Yolda Koşin'den değerli taşlar ve karabiber, Malakka'dan baharatlar, Makao'dan Çin ipeklisi ve altını yükleyip Nagasaki'ye geliyordu. Gemi Japonya'dan dönerken gümüş ve lak alıyordu. Yolda yine ipekli, demir, baharat yükleniyordu. Goa'dan sonra da Avrupa'ya yola çıkıyordu. Bu ticarette en önemli mal Japon gümüşüydü.

Pays-Bas'da halk Albe dükünün yönetiminden çok çekmişti ve müthiş tepkiliydi. Uzun zamandır ülkede Calvinizm ilerliyordu. Calvinciler devletin Protestanlaşmasını istiyorlardı ve devrimciydiler. Katolik olan kralın da uzlaşmaz düşmanıydılar. 1571 yılında Albe alışveriş üzerine sürekli vergi koydu. Bardak taşmıştı. Alışveriş felce uğradı. Her yer sefil haldeydi. İç savaş başladı. Orange prensi Guillaume, çoktan beri İspanyollara karşı koyuyordu. Korsanlar Orange prensinin bayrağı altında toplanmış, denizlerde İspanyollarla çarpışıyorlardı. Sonunda Guillaume Pays-Bas'a hakim oldu. Bent kapaklarını açıp, toprakları sular altında bırakarak, İspanyolları durdurmuştu.

1571 yılında Peru'daki İspanya yönetimi aylluların dağılmasını yasakladı. Aynı şekilde yeni ianaconaların oluşması da yasaklandı. Artık her yerlinin bir efendisi vardı. Hiç kimse resmi izin verilmedikçe, işini terk edemez veya işten atılamazdı.

1571 yılında Engizisyon teşkilatı Amerika kıtasına da teşmil edildi. Amerikan halkı zaten eziliyordu, şimdi öldükleri günleri arayacaklardı. Artık Meksiko'nun büyük meydanında, insan yakan odunlar hiç eksik olmayacaktı.

Kanuni tarafından Kral unvanı verilen Erdel prensi Zsigmond Janoş öldü. Yerine Osmanlı Divanı Hümayunu İstvan Bathory'i Erdel prensi tayin etti.

Aziz Barthelemy Katliamı, 1572

Fransa’da büyük ailelerden Guiseler Katolikleri, Bourbonlar Protestanları tutuyorlardı. Fransa kralı küçük bir çocuktu. Naip, Catherine de Medici idi. 1572 yılında, Aziz Bartholomew (Barthelemy) gününde, Fransa’da, Catherine de Medici’nin emriyle Hugenotlar denen Fransız Protestanları katledildi. Bu katliam din savaşlarının kapısını aralamıştı. İspanya Avrupa’da bu kadar güçlenmeseydi, bu katliam da bu kadar rahat yapılamazdı. Katliamdan sonra, İspanya kralı artık Fransa’nın saf dışı olduğuna ve Osmanlıların karşılarında bütün bir Avrupa’yı bulacaklarına inanıyordu.

Aziz Barthelemy bayramına denk gelen 24 Ağustos 1572 sabaha karşı saat 3'te Saint Germain kilisesinin çanları çalmaya başlamıştı. Birbirlerini tanımak için önceden hazırladıkları beyaz haçlı giysilerle çanların sesini bekleyen Katolikler, bir anda sokaklara dökülmüş ve yataklarında uyuyan Protestanları kesmişlerdir. Oysa o dönemde Protestanlar Fransız nüfusunun yüzde 30'a yakınını oluşturdukları gibi, devlete egemen soyluların, yani saray erkanının yarıdan fazlası Protestan'dı. Zaten bu yüzden, nüfusun yüzde 70'i olan Katolikler, tüm Protestan aristokratların Paris'e geldiği bir düğün gecesi harekete geçtiler. Düğün, tam ülkedeki dinsel barışı sağlamak amacıyla Katolik Kral IX. Charles'ın kız kardeşi Margot'nun Protestan IV. Henry’yle (Navarren Kralı ve sonraki Fransa kralı) evlenme merasimiydi. Bu zoraki yapılan bir evlilikti. Örgütlü katiller, önce Kralın başdanışmanı ve Protestanların lideri Amiral Coligny'nin evini bastılar. Coligny'nin kafası kesip pencereden sokağa attıklar. Elleri, ayakları kesilen cesedi kazığa geçirdiler.

IX. Charles

Paris'te başlayan katliam aslında bir soykırım olup tüm Fransa'ya yayıldı. Tarihçiler, iki gün aralıksız süren soykırımda, resmi tutanaklara geçirilmeyen kurban sayısını 100 bin dolaylarında tahmin ediyorlar. 26 Ağustos 1572'den sonra hayatta kalan Fransız Protestan soyluların tamamı dinini inkarla Katolikliği kabullenmiş, tebaa ise İsviçre ve Almanya'ya sığınmıştır. Sonradan Fransa kralı olan IV. Henry de, Katolikliğe geçenler arasındadır. Bugün Protestanlar, Fransız nüfusunun yalnızca yüzde 2'sini oluşturmaktadır. Bu soykırım, aynı zamanda Fransız halkının toplumsal bilincinde, 1789'da, bu kez Katolik papazları kestiği ve Kralını da, Kraliçesini de giyotine gönderdiği isyanı da yeşertmişti. Çünkü Saint Barthelemy katliamından öteye halk, devlete direnebileceğini kavramış, hatta çizmeyi aşan hükümdarlarını öldürmek hak ve gücünü kendisinde görür olmuştur. Saint Barthelemy katliamı sonrası, gerek XI. Charles, gerekse IV. Henry cinayete kurban giden krallar olup, halk mahkemesiyle giyotine gönderilen XIV. Louis'nin habercisidirler. Bu katliamdan sonra Din Savaşları yeniden alevlendi.

Amiral Gaspar de Coligny

İnebahtı savaşının ağır masrafları İmparator II. Philippe'in Ceneviz bankalarına iyice borçlanmasına sebep olmuştu. Peşinden Felemenk'te İspanyollara karşı ayaklanma başladı.

13 Haziran1572 tarihinde Osmanlı Kaptanı Deryası Kılıç (Uluç) Ali Paşa 245 harp gemisi ile İstanbul'dan ayrıldı.

Lehistan (Polonya) kralı II. Sigismund öldü. II. Sigismund son Jagellon kralıydı. Varisi olmadığı için büyük kral hanedanlarından biri olan Yagellon (Jagellon) hanedanı bitmişti. Bu hanedan 1240 – 1572 arası 332 yıl Lituanya Büyük Dukalığı, 1386 – 1572 arası 186 yıl Lehistan Krallığı, 1440 – 1444 ve 1490 – 1526 arası 40 yıl Macaristan Krallığı, 1438 ve 1471 – 1526 arası olmak üzere 55 yıl Bohemya Krallığı yapmıştı.

Lehistan tahtının açılması Osmanlılar ile Almanya arasında yeni bir rekabete neden oldu. Büyük bir diplomatik mücadeleden sonra Osmanlı tezi kazandı. Bu arada Almanları tutan Papa 3 defa Habsburg hanedanından birini Lehistan kralı ilan etmiş, her seferinde Osmanlı divanının sert tutumu ile karşılaşınca kararını geri almıştı.

Ayrıca Rusya da Livanya'yı ele geçirmiş, Habsburglar gibi Leh tahtına kendi namzetini geçirmeye çalışıyordu. Osmanlı Divanı Lehistan Avusturya veya Rusya'nın nüfus alanı içine girerse Boğdan, Erdel ve Eflak'ın tehdit altına gireceğini düşünüyordu. Polonya kralını seçecek olan Leh asillerine Osmanlı Divanı mektuplar yazarak " Lehlerin kendi aralarından kral seçmelerini istedi ", eğer Sultanın isteklerine ters bir durum olursa Osmanlı ordusu Lehistan'a girecekti.

Avusturya Lehistan'ın komşuları arasında bölüşülmesinden yanaydı. Aslında istekleri Lehistan'ın kendileri ve Ruslar arasında bölüşülmesiydi. Arslan payı da Avusturya'nın olacaktı. Lehistan ile Fransa da ilgileniyordu. Fransa Lehistan tahtına Fransa kralı IX. Charles'ın kardeşi Henri de Valois'yı namzet olarak gösterdi. Osmanlılarda Fransız namzetini destekliediler ve Polonya asillerine mektuplar yazıldı. Leh asilleri de padişaha mektup yazıp, Henry'nin kral olmasını destekleyeceklerini bildirdiler.

İnka’nın direnci bitiyor

Machu Picchu

1572 yılı Adana mufassal Tahrir defterlerine göre Adana kent merkezinde 28 mahallenin biri Ermeni diğerleri Müslüman mahalleleriydi. Bu yıl, Kıbrıs’a Anadolu’dan nüfus yollamakla ilgili bir ferman yayınlandı. Buna göre Anadolu, Karaman, Rum, Dulgadir illerinden, toprak sıkıntısı çekenler, bulunduğu yerden başka yere göç edenler, ırgat olarak toprakta çalışanlar, toprak davaları bir sonuca vardırılamamış olanlar, işsiz ve güçsüzler Kıbrıs’a yollanacaklardı. Bunun sonucu olarak sadece Teke yöresinden 5720 hane Kıbrıs’a yerleştirilmiştir. Kıbrıs’a gidenlerin üçte ikisi devlet tarafından zorunlu göçe tabi tutulmuştu.

Pays-Bas (Hollanda, Flemeng) iç savaştan sonra federal yapıda bir burjuva devleti olmuştu. Calvinciler Calvinist bir devlet kurmuşlardı. Bu devletin başına Prens Guillaume d’Orange geçti. Burada iktidar halka Tanrı’dan geliyordu. Halk da onu krala veriyordu. Kral Tanrı kanununa uyuyorsa iktidarda kalabilirdi. Yoksa onu halk yüksek görevlileri aracılığı ile yerinden indirirdi. Pays-Bas’ı bir eyalet topluluğu olarak değil, bir tek devlet olarak

görüyorlardı. Bu nedenle onun bir tek meclisi olmalıydı. Okumuş burjuvaların aklı buna yatmıştı.

Güney Amerika devleti İnka, İspanyollara karşı 1572 yılına kadar direndi. İspanyollara tütün, koka ve değerli madenler verip, karşılığında silah alıyorlardı. İnkaların silah elde etmelerinin bir yolu da yağma akınlarıydı. En son İnkaların elinde Vilcabamba eyaleti kalmıştı. İspanyollar orayı da ellerine geçirdiler.

İnkalar direnirken yanlarına gelen misyonerlere hoş görü ile bakıyorlardı. Onların mücadelesi İspanyolların siyasi, sosyal ve iktisadi sistemlerine karşıydı. Yoksa din ile pek dertleri yoktu.

İspanyollar İnka devletini yıkıp, kendileri bir yönetici kast olarak başlarına geçtiler. Ancak ayllu ları, curaca ları ve ianaconaları kendi organizasyonları için muhafaza ettiler. Kamu yetkilileri senyör olmuştu. Adaleti dağıtan, vergiyi toplayan ve dini yayan oydu. Papazları beyaz senyör atıyordu. Papaz da ona bağlı kalıyordu. Beyaz senyöre vergi ödememek, onun için tüm enerjisi ile çalışmamak günah olmuştu.

Senyörler, İnkalara yerli vergi memurları atıyorlardı. Bu yerliler ırkdaşlarının çalışmalarını da denetliyorlardı. Bunlar " curacalar " dı. Curacaların kendileri çok iyi denetlenemiyordu. Onlar da vergi veriyor ama pek ücret alamıyorlardı. Curacalar kendi soydaşlarını sömürdüler.

Curacalar zenginleşmişti. Büyük evleri, çiftlikleri, sürüleri vardı. İspanyollar gibi giyinip, onlar gibi içip, onlar gibi at üzerinde dolaşıyorlardı. Yerliler için senyörlerin görevlisi olmak, çok cazip olmuştu. Her yer görevlilerle doldu. Şimdi görevli sayısı İnkaların zamanından en az 10 misli fazlaydı.

1572 yılında Hindistan Babür İmparatorluğu İmparatoru Ekber Şah Gucerat'ı eline geçirdi. Bu yıl Hindistan'da İmadşahlar'ı da Nizamşahlar ele geçirdiler.

1572 yılında Çin'de Wang-Yang-Ming'in bütün eserleri yayınlandı.

1572 de Papa Pius V ölmüş yerine XIII. Gregoire (1572 – 1585) geçmişti. Bu Papa Julien takvimini düzenleyerek bugün kullanılan haline getirmiştir. Roma'da Yunanca ve İngilizce eğitim yapan kolejler açtırdı.

Japonya'da Muromachi dönemi sona erdi.

Toprak mülkiyeti beyaz bireylere geçiyor, 1573

Henry of Valois, Henry III. France

1573 yılında Altınordu Hanı Ulu Muhammed'in soyundan gelen Sayın Bulat, Simon adı ile Hıristiyanlığı kabul etti. Çar unvanı aldı. Bundan sonra Altınordu ülkesi hızla Ruslaştı.

Polonya'da Henry (Henri) de Valois kral seçildi (1573 – 1574). Henry de Valois, daha sonra III. Henry adı ile Fransa kralı olacaktır. 1573 yılında diyet ile kral arasında bir mutabakat sağlandı. Buna göre kral Senatonun izni olmadan savaş veya barışa karar veremeyecekti. Diyet izni olmadan seferberlik ilan edemeyecekti. 16 senatörden oluşmuş bir konseyin yardımını kabul edecekti. Diyet'i 2 yılda bir toplayacaktı. Eğer kral bunlara aykırı davranırsa, uyrukları, itaat etmeme hakkına sahiptiler.

1573 yılında, daha iki sene evvel Osmanlılara Kıbrıs'ı kaybetmiş olan Venedik, müttefiklerini terk ederek Osmanlılar ile tekrar ticari ilişkiler kurdu. Venedik düne değil geleceğe bakıyordu. Onun var olma nedeni ticaretti. Osmanlılar ile anlaşma yapan Venedik hem

Kıbrıs'ın Osmanlıların olmasını tanımış, hem ödedikleri 300 bin florin vergiyi teyit etmiş ve hem de Arnavutluk'taki Sobot kalesi ile Kamengrad madenini Osmanlılara bırakmıştı.

Venedik Osmanlı İmparatorluğundan yün alıyor, buna karşılık yünlü kumaş dokuyup ihraç ediyordu. Venedik'in bir ticaret merkezi olarak durumu, Amerika'nın keşfi, Habsburg hanedanının parlaması, Osmanlıların doğu Akdeniz'i ele geçirmesi, Portekiz'in doğu ile Akdeniz arasındaki ticarette deniz yollarına hakim olması gibi sebeplerle gittikçe büyüyen zorluklara duçar oluyordu. Bu durumda ekonomik temelini genişletmek ve üretime dayanma ihtiyacı duyan Venedik yünlü kumaş üretimine başlamıştı. Ancak İngiliz kumaşları daha ucuzdu. Ayrıca İngiliz korsanları Venedik ticaret gemilerini vurarak Venedik kumaş maliyetini arttırıyorlardı. Bu olumsuz koşullar da Venedik kumaş üretimi XVI. Asrın sonuna doğru azalarak, bitecektir.

Damat Piyale Paşa, Haziran 1573 yılında 220 parça donanma ile denize açıldı. Yanında Kılıç Ali Paşa vardı. Venedik anlaşmasından sonra geri döndü. Bundan sonra Damat Piyale Paşa 4 yıl sefere çıkmadı.

Amerika'da ve özellikle Meksika'da, İspanyol krallık görevlileri, kısa sürede, büyük mülk sahipleri olmuşlardı. Bu yoksul topraklarda, görevlilerin aldıkları maaşlar onlara geniş olanaklar sağlıyordu. Meksika 1573 yılından başlayarak, gitgide merkezi yönetimden uzaklaşmaya başladı. Bu sırada İspanya monarşisi de mali güçlükler içindeydi. Sömürgeleştirme giderleri krallığı sarsıyordu. İspanya kralı ileri gelen sömürgecilere, ödün karşılığı yetkilerinin bir kısmını devretti. Böylece eskiden uygulanan kullanım hakkı yerine toprak mülkiyeti geçti.

Yeni Dünya'da toprak mülkiyeti yaygınlaştıkça, yerlilerin durumu da daha da kötüleşiyordu. Yeni toprak sahipleri artık kendilerini o topraklarda yaşayan yerlilerin senyörleri olarak görüyorlardı.

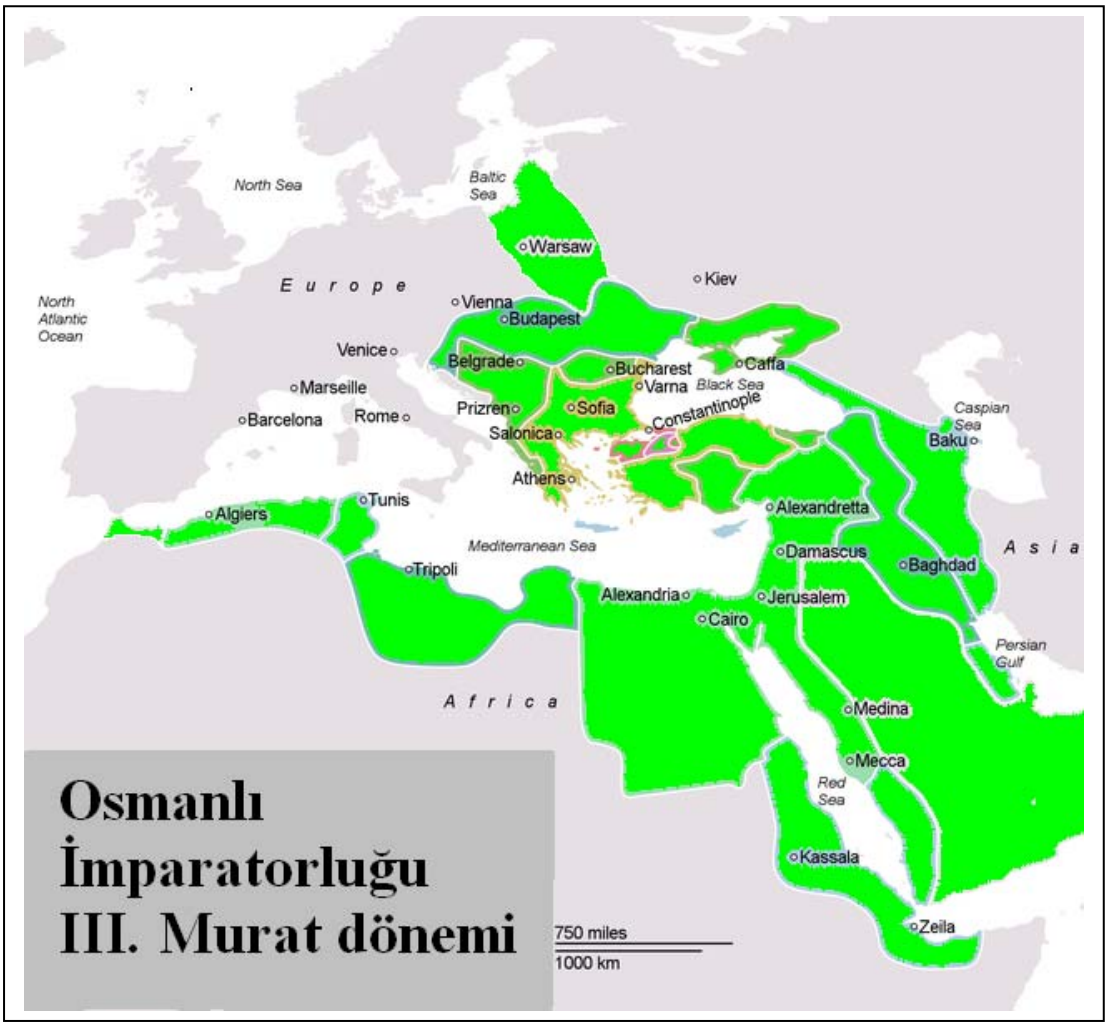
Osmanlı İmparatorluğunda kurulmuş olan medreselerin bir kısmı tıp öğrenimi yapıyordu. Sultan II. Selime kadar tıp öğreniminin pek yeterli olduğu söylenemez. II. Selim 1573 yılında tıp öğrencilerinin dersler sonunda sınava tabi tutulması mecburiyetini getirdi. Bununla birlikte Osmanlılarda tıp ilmi fazla ilerleyemedi.

Çin'de Ming tahtına küçük bir çocuk olan, 10 yaşındaki Shen-tsung (Wan-li diye adlandırılır) (1573 – 1619) çıktı. İmparator kendini yetiştirmiş olan Chang Chü-cheng'in etkisindeydi.

Babür İmparatoru Ekber Şah, 1573 yılında Hindistan'da Surat'ı aldı.

1573 yılında Osmanlı baş mimarı Mimar Sinan, Ayasofya'yı tamire başladı. Ayasofya camiler arasındaki protokolde birinci sırada geliyordu. Ayasofya'ya Fatih bir minare dikmişti. II. Bayezid ikinci minareyi yaptırdı. Mimar Sinan bu tamiratta 2 minare daha ilave etmiştir. Ayasofya, bugün günümüzde hala Mimar Sinan'ın yaptığı tamirat ile ayakta durmaktadır.

Osmanlı Tahtında III. Murat, 1574

Yeni inşa edilmiş olan Osmanlı donanması, 1574 yılında, Sinan Paşa komutasında, İspanyolların (Habsburgların) elinden Tunus'u aldı. Böylece Fas'a kadar bütün Kuzey Afrika kıyıları Osmanlı yönetimine geçmişti. Bu başarı İnebahtı mağlubiyetinin yarattığı kötümser havayı da dağıtmıştı. Şimdi Kuzey Afrika'da 3 beylerbeylik vardı: Cezayir (1533), Trablus (1551), Tunus (1574). Tunus'ta da Cezayir'de olduğu gibi Anadolu Türklerinden müteşekkil bir Yeniçeri ocağı kuruldu. Bu sırada Tunus yeniçerileri 101 ortadan (birlik) oluşuyordu. İlk Tunus beylerbeyi Haydar Paşaydı. 1576 yılına kadar bu görevde kaldı.

Osmanlılar ile Almanlar, 1568 tarihinde imzalanmış olan anlaşmayı, 8 yıl daha uzatıldı. Bu akit Sultan Selim'in ölümünden 11 gün önce gerçekleşti.

1574 yılında Sultan II. Selim öldü. Hamamda dolaşırken ayağı kayıp düşmüş, bir süre sonra da ölmüştü (Aralık 1574). II. Selim orta boylu, kumrala yakın sarışın, mavi gözlüydü. Annesi Hürrem Sultan'a benziyordu. Saç rengi nedeni ile Sarı Selim olarak da adlandırılmıştı. Avcılığa meraklıydı. Yay çekmede çok becerikliydi. Eğlenceye düşkündü. Ordusunun başında sefere çıkmayan ilk Osmanlı Padişahıydı. Ayrıca İstanbul'da ölen ilk Osmanlı Padişahıydı.

Müslümanlık her yerde yayıldığı gibi, Osmanlılar eli ile de yayılıyordu. Bunun için özel bir tedbir almaya gerek yoktu. Din siyasi konjektürler ve sosyal olaylar sonucu kendiliğinden yayılıyordu. Sayılamayacak kadar çok Avrupalı gelip Osmanlı İmparatorluğu sınırları içine yerleşiyorlardı. Balkanlar da kimi bölgeler, baştan aşağı Müslümanlaşmıştı. İslam Arnavutlukta, Yunanistan'da, Girit'te genişliyordu. Makedonya'da, Teselya'da, Moldavya'da, Valakya'da pek çok kişi eski dininden İslam dinine dönmüştü. Asker kaçakları, göçmenler, savaş esirleri dönüyordu. Bunlar Müslüman olduktan sonra resmi görevler alıp, Osmanlı hizmetine giriyorlardı. Her yerden Korsika'dan, Sardunya'dan, Sicilya'dan, Kalabriya'dan, Cenova'dan, Venedik'ten, İspanya'dan ardı ardası kesilmeden yeni dönme adayları gemilerle, kayıklarla İslam topraklarına akıyorlardı.

Dönmeler Osmanlı İmparatorluğunda en önemli görevlere geliyorlardı. II. Sultan Selim zamanında (1566 – 1574) on veziriazamdan sekiz tanesi dönmeydi. Cezayir Naibi Uluç Ali Paşa'da böyle biriydi.

Babası II. Selim'in ölümünden sonra Şehzade Murat, 22 Aralık 1574'de İstanbul'a gelerek III. Murat adı ile Osmanlı tahtına oturdu (1574 – 1595). II. Selim'in Nurbanu Sultandan olan en büyük oğluydu. Nurbanu Sultanın asıl adının Raşel adlı bir Musevi olduğu söylenir. İyi bir eğitim alan şehzade Arapça ve Farsça öğrenmişti. 1558 yılında babası II. Selim'in Manisa Sancakbeyliğinden Karaman Valiliğine atanması sırasında dedesi Kanuni Sultan Süleyman tarafından Alaşehir Sancakbeyliğine gönderilmişti. II. Selim padişah olduktan sonra Şehzade Murat Manisa Sancakbeyliğine tayin edilmişti. III. Murat Osmanlı tahtına çıkar çıkmaz ilk iş olarak 5 kardeşini boğdurmuştur.

Yeni Padişah, adet üzere, cülus bahşişi dağıtıldı. 13.599 mevcutlu yeniçerilere ve diğer Kapıkullarına 1.100.000 duka altın, Sokullu'ya 50.000 duka altın, diğer vezirlere 4.000'er duka verildi.

Biat töreninde padişahların eli öpülürdü. III. Murat tahta çıkınca Sokullu padişahın eteğini öptü. Bu adet haline geldi. Bundan sonra padişahların eteği veya taht eşiği veya taht örtüsü öpülmeye başlandı.

Sokullu III. Murat döneminde de sadrazamlığını sürdürdü. Fakat artık eski gücü yoktu, padişah da artık onun karşıtlarıyla işbirliği halindeydi. Sokullu yine de bazı siyasal başarılara imza attı. Fas'ı Portekiz akınlarından kurtardı, Avusturya'nın saray içine dönük oyunlarını etkisiz hale getirdi. Sokullu veziriazam iken, 2. vezir Damat Piyale Paşa, 3. vezir Ahmet Paşa, 4. vezir Damat Zal Mahmut Paşa, 5. vezir Lala Mustafa Paşa, 6. vezir Koca Sinan Paşaydı.

Sokullu üzerindeki baskılar iyice artmıştı, Sokullu'nun amcasının oğlu Budin Beylerbeyi Mustafa Paşa sudan bir nedenle idam ettirildi.

1574 yılında Şeyhülislam Ebussuud Efendi öldü. Bu yıl Süleyman name yazıldı.

Diğer elçilik heyetleri gibi Safevilerde Tokmak Muhammed Han yönetiminde bir elçilik heyeti yollayarak III. Murat'ın tahta çıkmasını tebrik etmişlerdi. Şah Tahmasb'ın yolladığı heyet müthiş şatafatlıydı ve kıymetli armağanlar getirmişti. Şah, II. Selim zamanında sağlanan Osmanlı Safevi barışının devamını istiyordu. Bu heyetle gelen hediyeler, Osmanlılara gelen hediyelerin en kıymetlileridir.

17. Kitap, Faydalanılan eser ve kaynaklar

. Adontz N., Histoir de l'Armenie, Paris 1946

. Armstrong Karen, Tanrı'nın Tarihi, Ayranç

. Anadolu Uygarlıkları Cilt 1, 2, 3 Görsel yayınlar

. Benz, Ernst. The Eastern Orthodox Church. Aldine Transaction 1963

. Bowker J., The Religious Imagination and the Sense of the God, Oxford, 1978

. Bowker J., Problems of Suffering in Religions of the World, Cambridge, 1970

. Blunder Caroline, Evlin Mark, Çin, İletişim Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi

. Buru, John Bagnall. History of the Later Roman Empire. Macmillan & Co.1923

. Campbell Joseph, Tanrının Maskeleri, İmge

. Challaye Felicien, Dinler Tarihi, Varlık yayınları

. Clough Shepard B., Uygarlıklar tarihi, Varlık yayınları,

. Cogido, Osmanlı Özel Sayısı, Yapı kredi Yayınları

. Colin A Ronan, Bilim tarihi, Tübitak

. Çin dünyası, iletişim yayınları

. De Hartog, Leo. Genghis Khan: Conqueror of the World. London: I.B. Tauris & Co. Ltd.. 1988

. Diamond Jared, Tüfek, Mikrop ve Çelik, TÜBİTAK, Popüler Bilim Kitapları

. Dimirti Kantemir, Osmanlı İmparatorluğunun yükseliş ve çöküşü, Cumhuriyet Kitap Kulübü,1998

. Eberhard Wolfram, Çin Tarihi, Türk Tarih kurumu, Ankara 1995

. Encyclopedia of Homosexuality ilgili bölümler

. Encyclopaedia Britannica.

. Encyclopedia Mythica

. Encyclopaedia Britannica Online. Encyclopaedia Britannica, Inc.

. Encyclopaedia of Islam Online. Ed. P.J. Bearman, Th. Bianquis, C.E. Bosworth, E. van Donzel, W.P. Heinrichs. Brill Academic Publishers

. Encyclopedia of Islam and the Muslim World. Ed. Richard C. Martin. New York: Macmillan 2004

. Erdoğan Aydın, Aleviliği Ne Yapmalı, Noktakitap, 2005

. Esposito, John. The Oxford Dictionary of Islam. Oxford University Press 2003

. Farale, Dominique. La Russie et les Turco-Mongols: 15 siècles de guerre. Paris: Economica. 2007

. Gaarder Jostein, Sofi'nin dünyası, Pan yayıncılık,

. Gölpınarlı Abdülbaki, 100 soruda Türkiye'de mezhepler ve tarikatlar, gerçek yayınevi.1969

. Hançerlioğlu Orhan, Düşünce Tarihi,

. Hançerlioğlu Orhan, Felsefe sözlüğü, Varlık yayınları.

. Hançerlioğlu Orhan, Özgürlük düşüncesi, Varlık yayınları.

. İnalcık Halil, Devlet-i Aliyye cilt 1, Türkiye İş Bankası 2009

. İnancık Halil, Osmanlı'da Devlet, Hukuk, Adalet, Eren yayın evi, İst. 2000,

. İslam dünyası, iletişim yayınları

. James William, The Varieties of Religious Experience, New York 1982

. Jewish Encyclopedia, New York, 1901

. Lewis, Bernard. Islam in History: Ideas, People, and Events in the Middle East. Open Court 1993

. Leroux Gabriel, Eski Akdeniz ve Yakın Doğu uygarlıkları, Varlık yayınları

. Mantran Robert, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, Adam Yayınları, 1992

. Metin Kunt, Suraiya Faroqhi, Hüseyin Yurtaydın, Ayla Ödekan, Türkiye Tarihi 2, Osmanlı Devleti 1300 - 1600. Cem yayınları, 1995 Cilt 2

. Ortaylı İlber, Osmanlı Toplumunda Aile, Pan 2000

. Ortaylı İlber, Gelenekten Geleceğe, Ufuk Kitapları, 2001

. Önder Ali Tayyar, Türkiye'nin etnik yapısı, Fark yayınları 2007

. Öztuna T. Yılmaz, Türkiye Tarihi, Hayat kitapları

. Portekiz tapınakçı kralları, http://www.masonluk.net/tapinakcilar_masonlar_12.html, Masonluk

. Ratchnevsky, Paul. Genghis Khan: His Life and Legacy tr. & ed. Thomas Nivison Haining. Oxford, UK 1992; Cambridge, Mass., USA: B. Blackwell. 1991

. Roux Jean - Paul, La religion des turcs et des mongols, Payot et Rivages, 1984

. Roux Jean-Paul, Türklerin Tarihi, Kabalcı 2007

. Seignobos Charles, Mukayeseli Avrupa tarihi, Varlık

. Sencer Oya, Türk Toplumunun Tarihsel Evrimi,

. Sevin Veli, Anadolu Uygarlıkları, Görsel yayınlar

. Shepard B. Clough, Uygarlıklar tarihi, Varlık yayınları,

. Tanilli Server, Yüzyılların gerçeği ve mirası, Adam yayınlar

. Tülay Reyhanlı, İngiliz gezginlerine göre XVI. Yüzyılda İstanbul'da Hayat (1582–1599), Kültür ve turizm Bakanlığı yayınları 1983,

. Wells H.G., Kısa dünya tarihi, Varlık yayınları

. Zeldin Theodore, İnsanlığın Mahrem Tarihi, Ayrıntı Yayınları 1999

. en.wikipedia.org

. http://www.dunyadinleri.com